

د گهل طه حابيين
پيغمبره رڼي سلافا لڼي بن

د گهل صه حابيين پيغه مبهري سلاف لي بن

ته حسين ئيبراهيم دوسكى

چاپا دويى ۱۴۳۵ ك ۲۰۱۵ ز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي
التَّوْرَةِ وَمِثْلَهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْئَهُ فَفَازَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ
يُعْجِبُ الرُّعَاةَ لِغَيْظِهِمْ الْكُفَّارُ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً
وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾﴾

(الفتح: ٢٩)

پيشگوټن

هيشتا ژ زدهمانې نه فلاتوونې وهره و کتتيا وي يا ب ناقې (جمهوريهت) هاتيهه ناسين، و هتا تو دگههيهه دهه مې سپر تو ماس موور و کتتيا وي (يوټوپيا)، و بهري هنگي و پشتي هنگي ژي مرؤقينيبي خهون ب هه بوونا جيله کي نمونه يي څه دديت، جيله کي وهسا کو بته جهې چاښليکرنې بو مرؤقينيبي ل هه مې دهم و هه مې جهان..

چل سالان موساي -سلاف لي بن- ملله تي خو ل دهشتا سينائي په روره ده کر ب هيقيا هندې کو جيله کي نمونه ژ وان دورست بکته، به لي روژا موسا هه وجهي وان بووي وان گوټي: هه ره تو و خودايي خو شهري بکه ن، و هم ل څيري دي دروینشتي بين! موسا مر.. و مرادا خو ب جه نه ينا.

ل چيني (کونفوشيوس) هات، ل دريژيا ژيبي خو هه ميبي لي گه رپا جيله کي پهيدا بکته خو ژ ره شه داښتن په رستنا کورې عهسماني (ئمپراتوري) رزگار بکته، ل گه له ک ده څه رين چيني گه رپا و دويماهيبي زڅري ده ست ژ پييان دريژتر، کونفوشيوس مر و چين هه ر چينا بهري.

زه رده شت ژي ب کتتيا خو څه چوو و جيله کي دلخواز پهيدا نه کر..

فهيله سووښن يوناني ژي ب هه مې فهلسه فا خو څه چو نه کر.

ل فلسطيني و ل سهر ريکا موساي، عيسا هات -سلاف ل هه ردووان بن- نارمانجا خو کره نه و ملله تي ئيسرائيلي يي ري به رزه بينته سهر ريکه کي و جيله کي نمونه ژي دورست بکته، به لي وان نه ب تني گوهداريا وي نه کر به لکي به رگه رپان کر کو وي ب ده ستين صه نه م په ريسان به لاويسن!

و هيشی ما.. نوميد بوو خهونهکا دويردهست!

ل ددهمکی مروځينييا حېبه تي ماي ل گازيبه کي هشيار بوو، ژ نشکه کي څه ديت خهون يا دېته راستی، و نهو نوميدا هنده ساله هيشی، يا ب جه دئيت.

ل کولانين مه که هی.. نهوا نيزیک بوو ديروک ناڅي وي ژ بير بکهت نه گهر ژ بهر مالا خودي نه با، و ب دهستی مروځه کي نه خوانده فا، يي سيوي، يي چو کتیبين فلهسه فی نه خواندين، و ل سهر دهستی چو سه يدايان فير نه بووي.. نوممه تهک پهيدا بوو، د کيمتر ژ پازده سالان دا جيلهک ژي زا، نهو بوو يي مروځينيبي چاهه ريبی بو ذکر.

کاره کي عده دتي نينه مروځهک ژ ملله ته کي دوير ژ هه می رهنگين شارستانيبی جيله کي چي بکهت بېته خودان شارستانيبه کا نمونه يي د ديروکي هه ميبي دا.. به لي يا عه جيب نينه نه گهر نه م ل بيرا خو بينن کو نه څ جيله ل سهر دهستی خودي و ل بهر چاڅي وي دهاته ناماده کرن دا بهري خه لکی ژ تاريخي بده ته رو ناهيبي:

﴿هُوَ الَّذِي آتَاكَ بَصِيرًا ۖ وَالْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَّا أَلْفَتْ بِرَبِّكَ قُلُوبُهُمْ وَلَئِنَّ اللَّهَ الْكَلِيمَ الْحَكِيمَ ﴿٦٣﴾﴾ (الأنفال: ٦٢-٦٣).

ديسا يا عه جيب نينه -نه گهر چ يا عده دتي نه بت ژي- نه گهر نه م ل بيرا خو بينن کو نه څ جيله نهو بوو يي ل سهر دهستی پيغه مبهري خودي -سلاف لي بن- يي هاتيبه په روره دره کرن، نهو پيغه مبهري ديروکي شاهديي بو داي کو ماموستاي هه می په روره دره کارانه.

ژ بهر څي چه ندی، و چونکی مروځي هه رده م پي خوشه ب سهرهاتي و سهر پورا مروځين مهزن و ناڅدار ناگه هدار بت دلې مه چويي نه م چهنده کي د گهل څي جيلي بزین و هنده کي ژ ديروکا وي څه گيرين؛ دا به لکی مفایي بو خو ژي وهر بگرين.

و دڅيت ژ بير نه که يين کو نفيسين و څه کولین ل دور جيلی صهحابيان، رتي کي بو جيلين مه دورست دکهت، و ته رازيبا ليزڅرين و (مه رجعيه تي) بو مه پهيدا دکهت؛ چونکی د وي جيلي دا بير و باوهر و (مه بده) بو بوونه (بهرنامه) بو ژيني، ههر وهسا تشتين (نه ظهري) بو بوونه (عه مه لي).. ده می نه م به حسي وان دکه يين، و ل دور ژين وسه رها تيبا وان دنفيسين، نارمانج نهو نه م چاڅ ل وان بکه يين، نه د چارچو څه يي زارڅه کرنه کا شه کلی يا

هشک دا، کو ئهم هزر بکهين (مهزنی) و (بلندی) تشته کي تايه تي مروقيتن مهزني و ده کي وان ب تتييه، مه ماف ههيه پي (موعجب) بيبن، به لي نه وهبت ئهم هزر بکهين کو ئهو تشته که ئهم زي دشپين بگهيني! نه خير.. دقيت مه باوهری ههبت کو (مهزنی) و (قههره مانی) سالوخه ته که، ههر که سه کي کاري بو بکهت، به لکی بشپت بگه تي. و ده مي قورئان سه رهاتيبن (قههره مانی) يي ژ ديروکي شه دگوهيزت، تشتي سه رهنج راکيش ئه وه گه له ک جاران ئه وه هند (ته رکيزي) ل سه ر قههره مانان ناکهت، هندي ته کيزي ل سه ر قههره مانيبي ب خو دکهت، به لکی گه له ک جاران هه ما ههر ناقيبن قههره مانان بو مه نابيژت، دا ئهو مه ب قههره مانيبي ب خو شه گري بدهت نه کو ب شه خصي قههره مانی شه.

زه لامه کي باش د قي چهندي گه هشتي، ژ جيلي تابعيان، ده مي خو د کرنا عيباده تي دا وه ستاندي، گو ت: ئهم دي ئيکا وه سا کهين، صهحابيبن موحه مه دي بزنان وان هنده ک زه لام يبن ل پاش خو هتيلين، ململاني بو چوونا به حه شتي د گهل وان دکهن!

ده مي ئهم به حسي جيلي صهحابيان دکهين، و وان سالوخه تان بهرچا ف دکهين يبن چيتري ويلندي دايه وان، ئهو گازيبه که بو مه کو ئهم زي وان سالوخه تان ل نک خو پهيدا بکهين، و بو خو بکهينه بهرنامه يه کي پهروه رده يي و ره وشه نبيري خو پي بگه هينينه به ره مه کي دلخواز.

ده مي ئهم ل سه ر صهحابيان دنقيسين، ولي دگه ريبين ثيانا وان د دلان دا بچنين، ژ بهر هندييه چونکي صهحابي -ب باوهر ييا مه- تمام که رين کارواني پيغه مبهرينيبي بوون، و ئهو رتک بوون يبن دين پي گه هشتييه مه، و ههر (ته شوپهک) بو وان و ده وري وان، گو مانه که دکه فته د ديني دا، ژ بهر قي چهندي زانايبن مه يبن سه رراست ههر ژ سه ري وه ره، ثيان و (وه لانا) صهحابيان هژمارتييه ئيک ژ نيشاتين باوهر يبي، و ئه ف چهنده د کتبيبن خو يبن عقيدي دا بنه جه کرييه. و ههر ژ بهر قي چهندي زي بوويه ههر ئيکي کار بو دوژ منيبا ئيسلامي کري، بهري ههر تشته کي کار بو شکاندا صهحابيان کرييه، و ثيايه په يوهنديبي د ناچه را (باوهر ي) يي و (ثيانا صهحابيان) دا بپرن؛ دا رتکي بو نه ثيانا وان خوش بکهن.

و ده مي ئهم ديروکا صهحابيان دنقيسين و دخوينين، دقيت باش ل بيرا مهبت کو:

- خو شاره زاکرنا د دیرۆکا صهحابيبن دا مروځي ژ لادان و نحرافي دپاريزت؛ چونکي مروځ ب سهر ئيسلاما راست و دورست هل دبت، ب پهنگي وي يئ عه مهلي، ده مي دهاته ب کارئينان.

- ههر وهسا نهڅ خو شاره زاکر نه مروځي بهر ب تيگه هشتهکا دورست څه بو وهرگرتن و ب کارئينانا ئيسلامی دبهت، چونکي صهحابي جيلي وهحيي بوون ب ههر دو لايين وي څه: کيتايي و سونه تي.

- و خواندنا دیرۆکا صهحابيبن، و ژينا د گهل وان، مروځين نمونه يي بو چاڅليکرنی نيشا مه ددهت. يين نمونه يي د هه مي لايين ژيني دا، و پي نه څيټ بيژين: نهو جيلي خودي بو هه څالي نيبيا پيغه مبهري خو هلبرت، دڅيټ جيله کي نمونه يي بت.

- و ده مي نه م ديژين: جيلي صهحابيبن جيله کي نمونه يي و (عادل) بوو، دڅيټ نه څيټه هزرکرن کو نه م ديژين: نهو جيله کي بي گونه ه و (مه عصوم) بوو، و وان چو خه له تي ژي نه بوون، نه خير! عه داله تا صهحابيبن مه عنا وي نهو نينه نهو د بي خه له تي وگونه ه بن، و نعرافا مه ب هه بوونا هندهک خه له تي بيان ل نک وان ژي مه عنا وي نهو نينه نه م رابين -وه کي هندهک نه زانين مه دکهن- وان خه له تي بي ژ هندهک نجهادين صهحابيبن پهيدا بووين، ب ته رازيبا نه څرو بکيشين، و وهسا وان نيشا خه لکي بدهين کو نهو هندهک مروځين فيلباز ودره وين بوون، و وان دڅيا ب ريکا ديني دنيايي بيخه دهستي خو.

و ل دويماهي هيقيا مه نه وه نه م شيايبن ب څان ده ليښه يين کيم يين نه م (د گهل صهحابيبن پيغه مبهري سلاڅ لي بن) ژياين، هندهک ژ راستيبا مه زن ل بهر چاڅان دانا بت، و خودي هاريکاري مه هه مييان بت.

ته حسين دوسکي

دهوک ۱۹۹۸/۷/۲۷

صهحابي.. و چيترينيا وان

بهري نهم دست ب فه گيرينا سه رها تيبيا هندهك صهحابيان بكهين، يا باش نهوه نهم
في جيلې نمونه ب ههوه بدينه ناسين، و بهايې وان د ريبازا (أهل السنة والجماعة) دا
دهسنيشان بكهين.

صهحابي -وهكي زانا دبيژت- ههر كهسه كه يې پيغه مبهري -سلاف لي بن- ديت بت،
وباوهرې پې ئينا بت، و ل سه ر ئيسلامي مر بت. ههچيې ب في رهنگي بت ژ صهحابيان
دئيتته هژمارتن، و صهحابيان ژ بهر كو هه قالينيا پيغه مبهري -سلاف لي بن- كريبه، نهوه
د بير و باوهرين مه موسلمانان دا چيتريني مرؤقانه -پشتي پيغه مبهري- و ژ هه مي كهسان
هيترا ترن مرؤف چاډ لي بكهت و ههز ژي بكهت.

و ههر كهسه كي نه ثيانا صهحابيان د دلي دا هه بت، يان نه زماني خو د ده رحه قا
صهحابيه كي دا دريژ بكهت، ب ديتنا مه موسلمانان نهوه مرؤقه كي زه نديقه.

خوداني (العقيدة الطحاوية) دبيژت: ((نهم ههز ژ هه قالين پيغه مبهري -سلاف لي
بن- دكهين، و نهم د ثيانا كهسهك ژ وان دا ژ توخييان ده رناكه ثين، و نهم خو ژ كهس ژ وان
بهري ژي ناكهين، و نه ثيانا ئيك ژ وان ژي ل نك مه نينه، و مه نهوه نه ثيت يې ههز ژ وان
نهكهت، و ژ باشيې پيغه تر نهم به حسې وان ب تشته كي ناكهين، و ثيانا وان دين و باوهرې
و چاكييه، و نه ثيانا وان كافري و دورويياتي و سه رداچوونه)).

نهغه باوهريا مهيه د ده رحه قا هه مي صهحابيان دا، و يې نهغه باوهريه ل نك نه بت
نهم وي ژ خو حسيب ناكهين.

و دهليين مه سهر قی باوهريیی گهلهکن.

ژ قورئانی:

۱- گوتنا خودی: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَرَجٍ آخِرَجَ سَطَكُهُمْ فَاذَرَهُمْ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوْفِهِ يُمْسِكُ الذُّرَّاعَ لِيَخَيِّطَ بِهِمُ الْكُفَّارُ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَقْفَرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾﴾ (الفتح: ۲۹) یه‌عنی: موحه‌مه‌د پیغهمبه‌ری خودییه، و نه‌وین د گهل وی ل سهر دینی وی ل سهر کافران ددژوارن، و د ناقبه‌را خو دا ددلوئانن، تو وان دینی نه‌و د نقیثی دا بو خودی دچنه رکوعی و سجوودی، نه‌و دخوازان خودایی وان قه‌نجیی د گهل وان بکه‌ت، قیجا وان بیه‌ته به‌حه‌شتی، و ژ وان رازی بیت، نیشانا عه‌بدینییا وان بو خودی ل سهر و چاقین وان یا دیاره ژ به‌ر شوبنا سجوودی و عیباده‌تی، نه‌فه نه‌و سالوخه‌تی وانه یی د ته‌وراتی دا هاتی. و مه‌ته‌لا وان د ننجیلی دا وه‌کی مه‌ته‌لا وی چاندییی یی چه‌ق و بستیکا خو دهر‌بخستی، پاشی تایتین وی زیده بووین، و ب هیژکه‌فتی، و خو ل سهر بنا خو گرتی و جوان رابوری، ب ره‌نگه‌کی وه‌سا کو که‌یفا وهرازان پی بیت؛ دا نه‌و ب مشه‌بوونا قان خودان باوه‌ران و جوانییا وان که‌ریتن کافران فه‌که‌ت. خودی سو‌زا دابه وان یین باوه‌ری ب خودی و پیغهمبه‌ری وی ئینای و نه‌و کری یا خودی فه‌رمان پی لی کری ژ وان، کو گونه‌هین وان ژئی به‌ت، و خیره‌کا بی فه‌پرین، کو به‌حه‌شته، بده‌تی. و نه‌ف نایه‌ته مه‌زترین مه‌دحه بو صه‌حابییاان ژ لایخ خودی فه‌هاتییه کرن. و نه‌و ده‌لیله ژی ل سهر کوفرا وان یین نه‌قیانا صه‌حابییاان د دلی دا هه‌بت؛ چونکی هه‌چیخ خودی ب صه‌حابییاان که‌ریتن وی فه‌که‌ت، نه‌و وی یی خو هیژای کوفری کری.

۲- و گوتنا وی: ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ مِنْ الْقَدِّينَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَبَدَّحُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَبَدَّحُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَبَدَّحُوا﴾ (التوبة: ۱۰۰) یه‌عنی: نه‌وین بو باوه‌ری ئینانی به‌ری مروئقان راکرین، ژ وان مشه‌ختان یین ملله‌ت و ئویجاخین خو هیتلاین و قه‌ستا واری ئیسلامی کری، و وان پشته‌قانیین پشته‌قانییا پیغهمبه‌ری دژی کافران کری، و نه‌وین ب قه‌نجی دوپکه‌فتنا وان کری، نه‌و نه‌ون یین خودی ژئی رازی بووی ژ به‌ر گوهدارییا وان بو خودی و پیغهمبه‌ری وی، و نه‌و ژ وی

رازی بوون ژ بهر خیرا مهزن یا وی دایه وان، و وی بهحشتین رویبار د بن دا دچن بو وان ناماده کرینه ههروهه ره و دئ تیدا بن، و نهغه به سهرکهفتنا مهزن. و د قی نایه تی ژی دا مه دح بو صحابیان ژ (موهاجر و نهضاریان) ههیه، و نهو دهلیله کو نهو یین باوهرینه.

۳- هه ره ودهسا ده می خودی نه مر دکهت: ﴿لَمَّا رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ (الفتح: ۱۸) یه عنی: خودی ژ خودان باوهران رازی بوو، ده می وان ل بن دارئ پهیمان دایه ته (و نهغه نهو پهیمان بوو یا ل حوده بییی هاتیبه بهستن)، قیجا خودی زانی کانی چ باوهری و راستگویی و وهفاداری د دلین فان خودان باوهران دا ههیه، ئینا خودی ته ناهی ب سهر وان دا ئینا و دلین وان موکم کرن، و پیش وی قه یا ژ بهر صولحا (حوده بییی) نه گه هشتییی وی قه کره کا نیزیک دا وان، کو قه کرنا (خه بهری) بوو.. و نهغه دهلیله کی ناشکه رایه کو خودی ژ صحابیان رازی بوو.

و نایهت د قی دهرباری دا گه له کن.

و ژ حه دیستین پیغه مبهری -سلاف لی بن-:

۱- بوخاری و موسلم ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- قه دگو هیزن، دبیرت: ﴿خَيْرُ النَّاسِ قَرِيبُ نَوْمِ الَّذِينَ يَلُومُهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يُلُومُهُمْ﴾ یه عنی: باشتین مروث نهو یین ل سهر ده می من ژ یان، پاشی یین پشتی وان، پاشی یین پشتی وان. و نهغه شاهدیه کا ناشکه رایه ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- بو جیلی صحابیان کو نهو چیرینی مروثانه.

۲- نه سائی ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- قه دگو هیزت، دبیرت: ﴿لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ بَايَعَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ﴾ یه عنی: هه ره ئیک ل نهالا حوده بییی به یعه دای ناچته ناگری.. و نهغه شاهدیه که بو وان کو نهو بهحشتینه.

۳) بوخاری و موسلم ژ پیغه مبهری - سلاف لی بن - قه دگو هیزن، دبیرت: ﴿لَا تَسْبُوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدًّا أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ﴾ یه عنی: ناخفتین کریت نه بیژنه صحابیین من؛ چونکی ئیک ژ هه وه نه گهر هندی چیا یی ئو خودی زیری بکه ته خیر،

ئهو ناگههته مستا ئيك ژ وان يان نيڤا وي. ژ قى ژى دئيتته زانين كو حهرامه مروث ناخفتهكا نه د رى دا بيژته صهحابيهكى، و هندي ئهم خيران بكهين ئهم نهشيبين بگههينه ريزا وان.

و ههديس ژى د قى دهبارى دا گهلهكن.

ههر وهسا ديروك ژى شاهده كو جيلهك وهكى يى صهحابيان نههاتييه.

ژ بهر قى چهندي ئهم -ل نك خودى- دبهرينه ژ وان رافضييان ئهوتن ئهزمان درترييا د دهرحقا صهحابيان دا دكهن، و درهوان ژ كيسى هندك ژ وان دكهن، و ب نهثيانا وان خو نيزيكى خودى دكهن! ههر وهسا ئهم دبهرينه ژ ههر دهستهكهكى، يان مروثهكى ژ بهايى صهحابيهكى بينته خواري، ئهگهر ئهو صهحابى كى بت.

بوچا ئهو دچيترن ؟

ژ بناخهين بوچونا مه سوننيانه كو صهحابى ههمى دباشن و پيغهمبهري تى نهبن كهس ژ وان چيتر نينه، لهو پينتييه ل سهر مه موسلمانان ههميان چاڤ ل وان بكهين و تيگههشتنا وان بو ئيسلامى ب پيش يا خو بيخين، و وان بو خو بكهينه نمونهيى بلند يى چاڤليكرنى د كارئينانا دينى دا.. ل نك مه كومبونو صهحابيان ل سهر بوچونهكى (حوججهته) و ههر كهسى ژى لا ددهت ئهو ژ ريكو درست دهركهفت.

و ئهگهر د پشت چيتريا صهحابيان را گهلهكن، ژ وان ئهگهران:

۱- ههقالينيا وان بو پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- و رابوون و روينشتنا وان د گهل وى، سالوختهكى ددهته وان كول نك كهسى دى ژ بلى وان نينه.

۲- تيگههشتنا وان بو قورئانى ژ يا خهلكى ههميى پتره چونكى وان ههقدهميا هاتنهخوارا قورئانى كريبه، قورئان ب ئهزمانى وان يا هاتييه خواري و ئهو دزانن كانى ههر ئايهتهك كهنگى و بوچى هاتبوو خواري.

۳- زانينا وان ب سوننهتا پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- ژ يا ههمى كهسان پتره؛ چونكى ئهو د گهل پيغهمبهري بوون، و وان دين ئيكسهري ژ وى وهرگرتبوو.

۴- وان ژ هه می که سان پتر زهحه ت ب قی دینی شه دیتییه هه تا به لاف کری و گه هاندییه خه لکی وی سه رده می، و خه لکی پشتی وان هاتی ژی.

۵- ئه و ژ هه می که سان نه زمان راستر و پاقرتر بوون، و گه هشتنا وان بو راستییه ژ گه هشتنا هه ر که سه کی ژ بلی وان نیزیکتره، ژ بهر کو پیغمه مبر -سلاف لی بن- د ناف وان دا بوو.

۶- ژیده ری وان بو وهرگرنا زانینی سه ره کانی ب خو بوو، وان دگوت: خودی دبیترت، پیغمه مبر دبیترت.. و ئه ف چه نده خیره کا مه زنه گه هشتییه وان.

۷- قیانا وان بو پیغمه مبر و چاقلیکونا وان بو وی و به ره قانییا وان ژ وی، تشته که دیرۆک ل سه ر شاهده.

۸- پیغمه مبر -سلاف لی بن- د هه دیسه کی دا، ئه و ترمزی ژئ شه دگوهیترت، ئاشکه را دکه ت کو صه حابی یی ل سه ر ریکا راست یا هه ر که سی ل دویش بچت دئ چته بهحه شتی، گوت: ﴿ تَفَرَّقْ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً ﴾ یه عنی: ئومه تا من دئ ل سه ر هفتی و سی دهسته کا ژیکه هت، هه می د ناگری دانه ئیک تی نه بت، گوتن: ئه ی پیغمه مبرئ خودی، ئه و کییه؟ وی گوت: ﴿ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي ﴾ یه عنی: ئه و ریکه یا ئه ز و صه حابیین خو ل سه ر.

ژ بهر شان ئه گهران و گه له کین دی ئه م دبیترین: صه حابه ژ هه می مروشان چیترن، و ئه و هه ژیترن مروف چاف ل وان بکه ت و ل دویش ریکا وان بچت.

سالۆخه تین جفاکا صه حابییان:

گه له ک جاران ده می ئه م دیرۆکا صه حابییان دخوینن، و ژ بهر کو ئه م پتر ب شه گپرینا سه ره اتییه کسان شه مزویل دبین، ئه م ژ بیر دکه یین کو سالۆخه تین جفاکی تیکدا ده سنیشان بکه یین، ئه و سالۆخه تین ئیکا هند ژ قی جفاکی چیکری کو بته واقعه کی بهرچاف بو ب کارینانا بیر و باوهر و شه ربه ته ئیسلامی.

تشته کي گهله کي پيټټييه ده مي نهم به حسي ديروکا جيلسي صهحابيان دکهين، نهم
قه کوليني ل سهر جفاکا وان ب خو بکهين، و سالوخه تين وان ب رهنکه کي ناشکه را بهرچاڅ
بکهين، دا ديمه ن پتر ل بهر مه بي روهن بت.

قيجا ژ وان سالوخه تان بين جفاکا صهحابيان بي هاتيه ناسين:

۱- جفاکا وان ب رهنکه کي گشتي جفاکه ک بوو حسيب دکر دين زين هه ميه، يه عني:
وان زين خو هه مي ب ديني قه گري ددا و هزر نه دکر دين ب تني تشته کي روحيه جار جار
بو بيهنه دان مروث قهست بکه تي!

دين ب ديتنا وان نه ب تني هندهک رهنگين عبياده تي بوو، ل هندهک دهم و هندهک
جهان دئينه کرن، وان زين خو هه مي ب ديني قه گري دابوو، نه خلاق، رهفتار، ديتن و هزر و
به ريخودان، په يوه نديين جفاکي، يين خيزاني، کرين و فروتن... و هه تا دويماهيي نه قه
هه مي وان ب ديني قه گري دابوون، لهو نهو چو ده مان ب هندي نه ده حسيان کو نهو و دين
د ژيک دوپرن.

ژبه ر قئ چهندي مروث دشيت بيت: جفاکا صهحابيان ب دورستي جفاکه کا موسلمان
بوو ب هه مي رامانين په يقا موسلمان قه!

و ده مي نهم قئ گوتني ديترين، مه به ستا مه بي نهو نينه نهم بيتين: نه ث جفاکه
جفاکه کا بي گونهد بوو، و ژ به راهيي هه تا دويماهيي يا بي خه له تي بوو، نه خير! د قئ
جفاکي دا گونه هکار هه بوون، دوروي هه بوون، مروثين سست و کيم باوهر ژي هه بوون، به لسي
نهو ين هه به رامبه ر خودان باوهرين راست و درست هه ر نه ده اتنه هژمارتن.

د جفاکا صهحابيان دا بهرئ هه ر نيکي ل هندي بوو زين خو هه ميه ب رهنکه کي
وه سا بيه ته سه ري خودي ژ خو رازي بکه ت، لهو هه مي ده مان خودي ل بي را وان بوو، و نهوي
چو جار ان خودي ژ بي ر نه که ت زوي ب زوي ناکه قته د خه له تي و گونه هه دا، بي را مه
هه ميه ل سه ره اتيا عومه ري دئيت د گهل وي ژنکي نهوا گوتيه کچا خو: هندهک ناقئ
د ناف شيري هلده دا ماستي مه پتر لي بيت بو فروتن. کچي گوتني: ما ته نه زانويه کو
عومه ري نه ث تشته بي قه دهغه کري؟ ده يکي گوت: ناخري ل قئ شه قئ عومه ري هاي ژ مه

نينه و نهو مه ناپينت! كچي گوت: ني نهگهر عومهر مه نهپينت ژي، خودايي عومهری مه دپينت! دهمي بهحسي خودايي عومهری هاتييه كرن، نيكسه باوهري د دلي دهيكی ژي دا گهش بوو: ديسان ماني خودي يي مه دپينت و بهري عومهری قي كاري قهدهغه بكهت خودي نهو يي حهرام كړي.

نهغه كچهكا عادي بوو د جفاكي دا هوسا ههست ب بهرپرسیي دكر.

(نهسمانا كچا نهبووبهكري) شوي ب (زوبهيري كورپ عهوامي) كرسو، دهيكاي وي ژنكهكا كافر بوو، روژهكي دهيكاي وي ژ مهكههي هاته مهديني دا سهرا وي بدهت، ژي خهريب بووبوو ژ بهر كو نهو چند سالهك بوو وان نيك و دو نهديتوو. دهمي نهسماني دهركهه بوو دهيكاي خو قهكري، بهري بيژته دهيكاي خو: كهردم كه وهره ژور.. گوتي: كاني بيست خهبهران ل بهر دهري راوهسته! نهسماني قهستا مالا پيغهمبهري -سلاف لي بن- كر، گوتي: نهی پيغهمبهري خودي! دهيكاي من يا هاتييه مالا من، و من نهوا هتلايه ل بهر دهري، نهري ريكی بدهمي بيته ژور يان نه؟!

مهسهله گهلهك يا عادي بوو، بهلي وي دقيا حوكمي ديني تيذا برانت، چونكي نهكو نهو پيگافهكي بهاقيت و نه نهو بت يا دين ديپرت.. هتا پيغهمبهري -سلاف لي بن- نهگوتيه وي: ري بدی.. وي ري نهدايي.

مهعنا: نهو جيلهك بوو ل ههمي دهمين ژيبي خو د گهل نيسلامي دژبا.

۲- جفاكا صهحابيين جفاكهك بوو ب دورستي رامانين نوممهتي د ناث دا ناكنجي بووبوون. نهو نوممهت، يا كو ب تني بير و باوهر وان دغههينته نيك، دوير ژ پهيوهنديين قهومي و پهنگي و نفسي.

د جفاكا صهحابيين دا مللهت و ئويجاخ و نهزمان نهو تهرازي نهبوو يا كو چيتريا مرؤفي پي دهاته كيشان، بهلكي ب تني تهقوا بوو نيك ژ يي دي چيتر لي دكر، و قورئان قي چهندي ناشكهرا و بنهجم- دكهت دهمي ديپرت: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقْوَمُ﴾ (الحجرات: ۱۳) يهعني: يي ژ ههمييان ب قهدرتر ژ ههوه ل نك خودي نهوه يي ب تهقواتر بت.

ژ بهر قئ چهندي جفاکا صهحابييا برايښيا ئيسلامئ ژ ههر برايښيه کا دی هټراتر دديت، ل رږژا شهري بهدري مرؤقهکئ نه نصاري برايئ (موصعه بي کورئ عومه يري) گرت، برايئ موصعه بي هزر کر موصعه ب دي بهره قاني بي ژئ کهت؛ چونکي برايئ وي يئ دهيا بييه، بهلئ نهو حبه تي بوو ده مئ گوھ موصعه بي بووي گوټييه زهلامئ نه نصاري: دهستين قئ باش گريده! ئينا وي گوته موصعه بي: ما نه ز نه برايئ ته مه؟ گوټئ: نهو! نهوي تو گرتي برايئ منه!

د قئ جفاکئ دا ئيکئ وهکي عومه ري، يئ عه رب، يئ قوره شئ، يئ خه ليفه، دگوته ئيکئ وهکي بيلا لي، يئ حه به شئ، عه بدئ نازا کري، يئ فه قير: بيلا ل سه يدي مه يه!

ژ بلي جيلئ صهحابييان هه وه نهف حنيره ل نک کئ ديتييه؟ تشتي ژ هه مي بي پيرؤتر د چا ئئ عه ربان دا ل ده مئ هاتنا ئيسلامئ ته عه صصوبا ئوبجاخئ بوو، دبت مرؤقئ عه رب ده ست ژ هه مئ تشتان به ردا با، بهلئ تشتي ئيکانه يئ وي نه دشيا ده ستئ ژئ به رده ت ته عه صصوبا ئوبجاخئ بوو، شاعرئ وان ب سه ربلندي قه و ب هه مئ ده نگئ خو دگوټ: نه ز يئ دگه ئوبجاخا خو، بيته سه ر ري دي د گهل بم و د سه ردا بچت ژئ دي د گهل بم!!

تشته کئ ب سانا هي نه بوو پيغهمبه ر -سلاف لي بن- شيا ي برايښيا ديني د دلين وان دا ب پيش برايښيا ئوبجاخئ بيخت. رږژه کئ صهحابييه کي گوته هه قاله کئ خو: کورئ ژنکا ره ش! پيغهمبه ري -سلاف لي بن- گوھ لي بوو، ئينا گوته وي: (تو مرؤقه کي ره نگه کئ جاهليه تي ل نک ته هه يه) گا فا وي نه فه زاني، راست رابوو، چوو گوته وي مرؤقئ ره ش: وه ره، ل پيش چا ئين خه لکي پي بي خو بدانه سه ر سه ري من دا هه مئ بز انن کو کورئ ژنکا سپي ژ کورئ ژنکا ره ش چيتر نينه.

نه قرو، ل وان وه لاتين دبيژن: نه مين ديموقراتييه تي و مافين مرؤقان نيشا خه لکي ددين ل سه ر ده رگه هين خوارنگه هين خو دنقيسن: چئ نابت صه و مرؤقئ ره ش بيته ژور! و مه رحه با ديموقراتييه ت!!

۳- جفاکا صهحابيين ل سهر بناخه کي نه خلایي هاتبوو ئاڅا کرن، و ده مې نه دبېژبن: (بناخه کي نه خلایي) مه به ستا مه نه ب تنې نهو په يوه ندينه يين د ناقبه را ژن و ميړان دا، نه! قاعيدې نه خلایي گه له ک ژ هندی به رفه هتره. سياسه تا وان ل سهر نه خلایي هاتبوو ئاڅا کرن، لهو جوداهي د ناقبه را مرؤقي به رپرس و مرؤقي دی دا نه بوو. رؤزه کي عومهری ل سهر مينبهري گوت: نه ز خه ليفه مه دڅيت هوين گوهداريا من بکه ن.. مرؤقه کي عامی رابووشه و گوت: قهت نه م گوهي خو نادهينه ته.

- بوچی؟

وی گوت: چونکی نهو قوماشي خيري يي ته ل سهر مه به لاث کری، پارچه يه کا پتر ژ يا مه ته يا بو خو هلگرتي.

گوتی: تو چاوا دزانی؟

وی گوت: چونکی پارچه يين مه هه مييان ب کوته کی تيرا مه يين کرين، و پارچه يا ته باش تيرا ته يا کری و تو ژ مه هه مييان ب که له ختری!

عومهری گوته کورې خو: هلو مه سه لي بو موسلمانان روهن بکه..

کورې عومهری گوت: نهو پارچه يا گه شتيه من، من يا دايه بابي خو؛ چونکی يا وی تيرا وی نه دکر، و وی هه ردو بو خو ب سه ريک څه يين گرتدين.

وی زه لامی گوت: نوکه باخفه نه م دي گوهداريا ته کهين!

ب څي نه خلایي وان سه ره ده ري د گهل ټيک و دو دکر، لهو دلين وان د گهل ټيک و دو د پاقر بوون.

کرين و فرؤتنا وان ل سهر بناخه کي نه خلایي هاتبوو ئاڅا کرن، لهو بازارا وان يا بي حيله بوو، ههر ټيکی باوهری ب يي دی هه بوو. که سي نه زمانې خو يان ده ستې خو دريتر نه دکره مافي هه څالي خو، لهو جفاکه کا تري باوهری بوو، و ته ناهي دوريشمي وان بوو.

گاڅا نه بوو به کړ بوويه خه ليفه، وی عومهر کره قازی، پشتي ساليه کي عومهر چوو نک خه ليفه ی گوتی: نه زي هاتيم دا تو من ژ څي کاری عه فی که ی.

نه بوو به کړی گوتی: بوچی؟

عومهری گوت: نهغه ساله که قهزیه کا ب تنی ژی کهسی نه ئینایه نک من! نهو ملله تی ب فی رهنگی بت چو منعت ب هه بوونا قازی نابت.

۴- جفاکا صهحابيښان جفاکه کا مجد بوو د ههمی کار و کړیارین خو دا، خو ب تشتین بی بها فه مژویل نه دکر دا وهختی خو پیښه بیورینن، ههر دهلیشه کا ژییی وان، وان هزار هزر بو دکرن، گاځا دهلیشه ک بی کاره کی ب وج د سهر ئیک ژ وان را بوړیا وی هزر دکر نهغه زیانه کا مهزن ب وی کهفت.

نهو جفاکا سستی رپیا خو د ناڅ دا بیینت و مجدی ژ ناڅ ده رکهفت دی جفاکه کا بی خیر بت، نهو ملله تی (ملعب) و (چایخانه) د ناڅ دا مشه بوون دهستان ژی بشوو!

۵- جفاکا صهحابيښان جفاکه ک بوو ههر دم یا ناماده بوو بو کاری، وهکی وی لهشکه ری ههر گاڅ هشیار و ناماده بوو خو هاقیتنا د ناڅ گهرا شه ری دا.. جفاکه کا (عه مهلی) بوو، کاري گوتبا دکر، و فهرمانا ژی دهاته خواستن ب جه دئینا، وهکی مه ل هیجه تا نه دگه ریان و جره نه دکیشان دا خو ژ بهر پرسیبی بدنه پاش.

صهحابیه ک دبیت: نه م ژ دهه ئایه تان نه دچوینه دهین دی، حه تا مه نهو ب جه نه ئینابان، مه عنا: زانینا بی کړیاری نک وان نه بوو..

عائیشا دبیت: روژا ئایه تا حیجابی هاتییه خواری ژنکین نه نصاریان هند خو نه گرت حه تا بزقرنه مال پیچان بوو خو چی کهن، هه ما هیشتا ل مزگه فتی ههر ئیک کی پارچه ک ژ دهه مه نا خو څه کر و ب سهر سهری خو دادا.. هنده نهو د (عه مهلی بوون)!

گاځا ئایه ت هاتییه خواری کو به ری خو ژ قودسی وه رگیزنه مه که هی، صهحابیه ک چوو دیت هنده ک زه لام ل جهه کی بی نقیژا ب جماعت دکهن، به ری وان بی ل قودسی، ئینا وی ئایه تا گوهرینا قیبلی بوو وان خواند.. د گاځی دا نهو ل سهر ملی خو زقرین و به ری خو دانه مه که هی و نقیژا خو تمام کر.

نه گوتن: بوچی؟ و چاوا؟ و کهنگی؟

مادهم نايه تي گوت، پيغهمبهري گوت، يا مه ب جه نينانه.

موسلمانين مه قى گاڤى بيژن: خودى ديژن، يان پيغهمبهري ديژن. دى ل سه د هيجه تا گه پرين دا خو ژ وى گوتنى بده نه پاش.

۶- جفاکا صهحابيان ب چاڤى عيباده تي بهري خو ددا ههري تشته كي هه، خو نيك ژ وان ده مى دچوو نئينا خو، نينه تا هندى دكره دلى خو كو خودى زاروكه كي بده تي جيهادى د ريكا خودى دا بكه ت!

گاڤا دچوو بهر دكانا خو ب نينه تا عيباده تي دچوو، گاڤا قهستا بيستانكى خو دكر ب نينه تا عيباده تي دچوو، خو گاڤا پاريسى نانى دكره د ده قى خو دا ب نينه تا عيباده تي نه و چهنده دكر.

پشکا نیکو

ژ ناقدارين بنه مالا
پيغمبره سلاف لار بن

دهيكا خودان باوه ران
خه ديچايا كچا خو هيلدي

ئيكه مين مرؤف بوو باوه ري ب پيغه مبهرينيا پيغه مبهري ئيناي -سلاف لي بن- لهو يا غه ريب نينه نم ئيكه مين جار ژ وي دهست پي بكهين.

نهو جهي وي بو خو د دلي پيغه مبهري دا -سلاف لي بن- كرى كه سهك قهت و قهت نه گه هشت بووي، چو جار ان پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ مه دحين وي نه دوه ستيا، هه تا جار هكي عائيشايي ب ترانه فقه گوئي: ههر وه كي ژ وي پيغه تر چو ژنكين دي د دنيايي دا نه بوينه؟!

ژ بهر قي چهندي مه قيا گه شتا خو د گهل صهحابيبن پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ قي شيره ژنه دهست پي بكهين، دا بزانين كاني ده مي ژن خو ده اقيته گه را قوربانييي چاوا ژ چيايي موكمتر و سه ريلندتر لي دئيبت.

دهيكا موسلمانان خه ديچا، كابانييا پيغه مبهري و دهيكا زارؤكين وي، پيرا هسه ن و حوسه نيني، دهيكا فاطمائي، ژ لايي دايي و بابي فه ژنه كا قوره يشي بوو، بابي وي خو وه يلد كورئ ئه سه دي كورئ عه بدل عوززايي كورئ قوصه يي كورئ كيلا بييه، و دهيكا وي فاطمايا كچا زائيدئ كورئ ئه سه ممي قوره يشييه، نهو و زه لامئ خو پيغه مبهري خودئ ل بابي چاري دگه هنه ئيك، به لي نهو ژ بابكي ئه سه دييانه و پيغه مبهري ژ بابكي هاشميينه.

دهنگ و باسين وي -بهري شوي ب پيغه مبهري بكهت- ب فره هي نه هاتينه زانين، ل دؤر ده سنيشان كرنا سالا بوونا وي پتر ژ گوته كي ههيه:

- گهلهک ديرۆکشان دبيتزن: ده مئى وئ شوى ب پيغه مبهري كرى ژيبيى وئ چل سال بوون، مهنا بهرى پيغه مبهري ب پازده سالان ئه و بوو بوو.

- و هندهك پينج سالتين دى ل ژيبيى وئ زيده دكهن، و دبيتزن: ئه و بيست سالان ژ زهلامى خو مهزتر بوو.

- (ئبن عهباس) كو پسمامى پيغه مبهريه و ئيك ژ زانايتن صهحابيانه، دبيتزت: ده مئى خه ديجايى شوى ب پيغه مبهري كرى ژيبيى وئ بيست و ههشت سال بوون. مهنا: ئه و ب تنى سئ سالان ژ پيغه مبهري مهزتر بوو.

و هه چهنده گوتهكا ئيكى ژ هه ميبان بهلاقتره ژى، بهلى ئه م گوتنا (ئبن عهباسى) راستتر ديبينين؛ چونكى ئه و پسمامى پيغه مبهري بوو، و مسوگه ر ئه و ب قئى چهندي دئى يئى زانا تر بت، د سه ر وئ چهندي را خه ديجايى شهش زارۆك ژ پيغه مبهري - سلاڤ لئى بن- هه بوون، و ده مئى وئ شوى پئى كرى ژيبيى وئ ل دۆرتين سيمه ب بت پتر يا بهرعه قله كو ل دۆرتين چلئى بت، و ئحتمالا كو ژنكى پشتى چل ساليبيى شهش بچويك بن كيمتره نه خاسم ئه گه ر ئه و ژن ل جهزيرا عه ره بى ژيا بت كو و دئيتته زانين كو مرؤف ل جه پين وهكى وئ يين د گه رم زويتر دگه هن.

ل باژيرى مه كه هئى، و د ناڤ ماله كا هه بى و خو ديتى دا، خه ديجا هاته دنيايى، ئه م چو ژ سه روه رى زارۆكىنى و جحيلينيا وئ نزانين، بهلى تشتى هاتيبه زانين ئه وه: خه ديجا كچه كا خودان جوانى و عه قل و تيگه هه شتن بوو، له و هيشتا يا جحيل ئيك ژ مه زترين ماقوبلين مه كه هئى كو دگوتنى: (أبو هاله) دلئى خو برئى و بو خو ژ بابئى وئ خواست.

ژبلى جوانى و عاقلداريبيى، ئه و ب پاقرىبيى ژى هاتبوو ناسين د ناڤ خه لكى مه كه هئى دا، له و وان ناسناڤئى (الطاهره) دانابوو سه ر وهكى كتيبيبن ديرۆكى فه دگيترن.

بهرى ئه و و پيغه مبه ر پييك بينه ده ر، دو جاران خه ديجايى شوى كر بوو، بهلى هه ر دو شويبين وئ ده مه كى دريژ فه نه كيشابوو؛ چونكى هه ردو زه لامين وئ زوى مر بوون:

- يئى ئى كئى (أبو هاله) بوو، و ئه فه مرؤشه كئى ماقوبل و زه نگين بوو، خه ديجايى كوره ك ژئى هه بوو ناڤئى وى (هند) بوو، د مالا پيغه مبه رى دا هاتبوو ب خودانكرن.

- يې دووې عه تيقې مه خزوومی بوو، و وې کچهک ژ قی هه بوو دگوتنې: دهیکا موحه ممه دی.

و هندهک دبېژن: (أبو هاله) زه لامی وې یې دووې بوو، و ههر چاوا بت خه دیجا ده مکه کی د رېژ د گهل وان نه ژیا بوو؛ چونکی هه ردو زوی مرن.. پستی مرنا زه لامی خه دیجایی یې دووې، نهوې هزا شوې کرنې ژ سه ری خو ئینا ده ری، و خو ب سه خبیریا مالا خو قه مژویل دکر، و ژ لایه کی دی قه چونکی نهو ژنکه کا زه نگین بوو و ماله کی باش د دهستی دا هه بوو، ههر سال ده مې قوره شوی دچوونه کاروانی، چ ل هاقینی بت بو شامی، یان ژی ل زفستانی بت بو یه مهنی، نهوې داخواز ژ هندهک زه لامین ئویجاخا خو دکر کو بو وې بچنه کاروانی و کرین و فروتنی ب مالی وې بکه ن، و پستی کاروان دزقری دا رابت حسیتیا مالی خو کهت و کریتیا وې مروقی ده تی نهوې بو چوویه کاروانی.

ب قی رهنگی خه دیجایی ژیبی خو دبورانده، و چونکی نهو ژنکه کا ژیهاتی و زه نگین بوو، گه لهک زه نگین و سه ر و مه زنین مه که هې حه ز دکر خه دیجا شوی ب وان بکه ت، و گه لهک ژ وان ئاشکه را داخواز ژئ کر بوو کو شوی ب وان بکه ت، به لی وې دل د قی چهندي نه بوو.. و هوسا وې ژيانا خو دبورانده حه تا سالا نهو و جحيله کی هاشمی نهوې دگوتنې: (موحه ممه د) ب سه ریک هلبوین.

سه رهاتییا ب سه ریک هلبوونا وان چاوا بوو؟

موحه ممه د - سلاف لی بن - جحيله کی بیست و پینج سالی بوو، یې بی مال و حال بوو، هیشتا نه بووی بابی وی مربوو، ده مې ژیبی وی شهش سال دهیکا وی ژی ب ریکا بابی وی دا چوو بوو، ما ئیتیم و سیوی، ژ دلؤفانییا دهیکې و بابی بی بار بوو، و ب تنی نهو دزانت کانی چهند یا ب زه حمه ته مروث بی دهیک و باب بژیت نهوې ژ په رداغی ئیتیمی و سیویاتییی قه خواری، پستی دهیکا وی ژی مری مال نک باپیری خو، باپیری وی یې ب نافسال قه چوویی زیده چاقی خو ددای، و ژ هه می عه یال و نه ئیبین خو پتر حه ز ژ وی دکر، حه تا دبېژن: چی جهی چووبایی د گهل خو دبرئ. به لی قه ده ری دثیا جاره کا دی دلې وی نازک بکه ت؛ چونکی نهو بو شقانییا ئومه ته کی دهاته ئاماده کرن، ل هه شت سالییی باپیر ژی لی مر، هه ما دهاته بیرا وی ده مې یې بچویک و باپیری وی که فتییه بهر مرنی

هنارته ب دويش كورې خو (ئهبوو طالبي) را و شيرهت لي كړ كو پشتي وي ئهو (موحه ممدى) بيه ته نك خو و چاقدانا وي بكهت، ههر چهنده (ئهبوو طالب) مرؤقه كي عه يال بوش و بهردهست تنگ ژى بوو، بهلى وي شيرهتا بابى خو ب جه ئينا و برازايى خو يى ههشت سالى بره مالا خو و پتر ژ كوره كي خو چاقي خو داىي.

ژ بهر كو مامى وي مرؤقه كي بهردهست تنگ بوو، و پشتي ئهو فاما بووى، وي داخواز ژ مامى خو كړ دهستورييى بدهتى كو بيته شقان بو خهلكى مهكه هى بهرانبهر كرئتيكى دا بشيت پيچه كي هاريكارييا وي مالى بكهت يا ئهو د ناف دا مهزن بووى.

ههر رؤژ موحه ممدى ژ باژتري دهردهكفت و ئيشارى د زقري، ئي چهندي كار تي كړ كو خو ژ جحليلين سهردهمى خو دوير بكهفت و گهلهك تيكه ليا و ان نهكهت و وهكى وان لي نهئيت.. ب دهسپاكي و راستگويى هاته ناسين، حهتا خهلكى مهكه هى هه ميبان ناقي وي كره: (الصادق الامين).

گافا ژبيى وي بوويه بيست و پينج سال، رؤژه كي مامى وي گوټي:

- برازا، ئهز مرؤقه كم من چو مال د دهست دا نينه، و زه مان ل سهر مه يى دژوار بووى، و ساليڼ گران ب سهر مه دا بين هاتين، و چو د دهست مه دا نينه ئهم بازرگانبيى پي بكهين، و ئهفه كاروانى ئوبجاخا ته نيزيكه دهردهكفته شامى، و ههر جار خهديجا هندهك زه لامين ئوبجاخا ته دهنيرت دا بازرگانبيى ب مالى وي بكهن و هندهك فايدهى بگههيننه خو ژى، ئيچا ئهگهر تو بچى داخوازي ژى بكهى دى ته هلبزيرت چونكى ناف و دهنگين پاقرتيا ته بين گههشتيني.

پيځه مبهري - سلاف لي بن- د ئي چهندي دا پيچه كي دودل ما، نه دويره ژ بهر هندى بت چونكى وي بهرى هنگى چو جاران ئهف كار نه كړبوو، بهلكى چونكى وي ژ دل دقيا هارى مامى خو بكهت ب گوټنا مامى خو رازى بوو.. (ئهبوو طالب) رابوو چوو مالا خهديجايى و داخوازا خو گههاندى، خهديجايى د گافى دا رازبوونا خو ديار كړ و گوټي: ئهگهر بو ئيكي بيانى ته ئهف داخوازه كړبا دا بو ته ب جه ئينين، ئيچا پا چاوا بو مرؤقه كي نيزيك يى خوشتقى!؟

خهديجايي هنارته ب دويث را، و پشتي نهو پيک هاتينه دهر خهديجايي مالي خو کره دهستان دا و خولامي خو (مهيسره) دا د گهل، و کارواني دا پي.. پشتي چهند ههيقه کان کارواني زقرين، (موحه ممهدي) و ههقالي خو (مهيسره) نيکسه ب نک مالا خهديجايي قه چوون، موحه ممهدي -سلاف لي بن- سوجه تا کرين و فروتنی بو قه گيپرا، مالي وي هه مي دا قی و کرپيا خو ژي وهرگرت و زقري نک مامي خو (نه بوو طالب ي).

خهديجايي بهري خو دايي فايدي وي يي نهف ساله ژ يي هه مي ساليين دي پتره، نيينا پسيارا خولامي خو مهيسره دي کر کاني مهسه له چيه؟

مهيسره دي بو وي بهحسي جاميري و پاقری و دهسپاكييا موحه ممهدي کر، و کاني نهو چهند مرؤقه کي پيرؤز و راستگويه، و بو وي ديار کر کو بهري وي ههردهم ل هندي بوو فايده ي بگه هينته وي، نه وهکي زهلامين ساليين بوري نهوين بهري ههر تشته کي ل فايدي خو دگهريان.

موحه ممهدي کاني چهند د چاقيين خهديجايي دا يي مهزن بوو، هندي دي مهزنتر لي هات، نهو پي حسيها ههر وهکي دلي وي يي ب لايي وي قه دجت، ما چاوايه نهگه ر نهو شوي ب وي بکهت؟ مادهم نهو هنده زهلامه کي دلپاکه و بهري وي ل مالي وي نينه، نهو دي ب کير وي نييت. نيينا وي نهف هنرا خو بو ههقاله کا خو يا نيتریک گوت و ژي خواست ب رهنهگه کي نه يي روي ب روي بگه هينته موحه ممهدي!

ههقالا خهديجايي (نهفيسا) هاته نک پيغه مبهري -سلاف لي بن- و گوتي: بوچي تو ژني ناييني؟ وي گوت: ژ بهر نه بوونا مالي. وي گوت: و نهگه ر تو بو مالي و جوانيبي و ههقکوبيفيي هاتييه خواستن؟ وي گوت: دي کي بت؟ نهفيسايي گوت: خهديجايه! نيينا پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوتي: بلا بو من بيژي.

ب قی رهنگی ههر دو پيک هاتنه دهر.

وهکي عهدهت پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ مامي خو خواست کو ب رهنهگه کي رهسمي بچت خهديجايي بو وي بخوازت، مامي وي کهيف ب قی چهندي هات، رابوو نهو و برايي خو (حه مزه) پيکقه چونه مالا بابي خهديجايي، و هندهک ديپژن: بابي وي هنگي نه مابوو

لهو چورنه مالا مامى وى، ههر چاوا بت خهديجا ژ مرؤقين وى هاته خواستن و نهبوو طالبي گوته مرؤقين وى:

- هندی موحه ممهده، جحيله کي وه کي وى د ناف قوره شيبان دا نينه بو شهرفي و مال مهزنيبي و عهقلداريبي، نهگهر وى نوکه چو ماله کي مهزن نه بت ژى مال سيبه رده که نامينت و نيمانه ته که دى نيته زفراندن..

مرؤقين خهديجايي گوتني: تو راست ديپيږي.

ب قى رهنگي ههر دو گه هشتنه نيک و نهختي خهديجايي - وه کي د هندک ربوايه تان دا هاتي - بيست حيشتر بوون.

خهديجا ژنکا نيکي بوو د ژيانا پيغهمبهري دا - سلاف لي بن - بيست و پينج سالان مانه د گهل نيک، پازده ژى بهري پيغهمبهرينيبي بوون، و دهه ژى پشتي پيغهمبهرينيبي بوون، د فان سالان دا خوشرين و تهنا ترين ژيان ههردووان پيکفه بوړاند، هه تا خهديجا مري ژى زهلامى وى چو ژن ل سهر نه نينا بوون لهو د ناقبهرا ده يکين موسلمانان هه ميبان دا ب تنى وى دهردي هه وييا تيبى نه ديت بوو!

خهديجا ژنکه کا تپگه هشتي بوو، و وى باش دزاني سه رمالي ژنکي يى مهزنتر نه وه مالا خو خوش بکهت و دلې زهلامى خو ب لايى خو قه بکپشت، لهو ههر ژ پرؤژا نيکي وى نيکا هند کر مالا خو بکه ته نهو وارگه هي تهنا يى زهلامى وى تيدا ب تاما خوشيبي ب ههست، نه وى پشتي شوى ب موحه ممهدي کري مالي خو هه مي حسيب کر مالي وى، دهست ژ کاري بازارگانيبي کيشا و ده مي خو هه مي بو مال و عه يالي خو تهرخان کر.

تشتي خوشيا قى مالي زيده کري نهو بوو خودي لي هاته رهحمي و هژماره کا زارؤکان دا يى: دو کور و چار کچ.

خهديجا نه ژ وى رهنگي ژنان بوو يين هرز دکهن خوشيا دنيا يى پاره و زهنگينييه، لهو چو جار ان ل ده مين پينثي نه وى خو ژ دانا خيرى پاشقه نه دبر، و ههر جاره کا زهلامى وى يى خيرخواز بهري وى دابا خيره کي ده ليقه کا ب تنى ژى نهو دودل نه دبوو.. و زهلامى وى

هندي يي ساخ نهف قهنجيا وي ژ بير نه كربوو، روژه كي ده مي مه دحيتن خه دي جايي بو عايشايي كرين، گوټ: نه وي ل وي ده مي مالي خو دا من ده مي خهلكي نه زربار كريم.

روژه كي حهليما سه عدي، ده يكا پيغه مبهري يا شيري، هاته مه كه هي و قهستا مالا پيغه مبهري كر - نهفه بهري بيته پيغه مبهري - گوټي: كور ي من! نهف ساله هسكا تيبه و حال ي مه گه لك يي نه خو شه .. پيغه مبهري گوته خه دي جايي: نه گهر تو هاريكارييا وي بكه ي. خه دي جايي د گاڅي دا حيشترهك و چل بهز دان ي.

پيغه مبهري ثيا قهنجيا مامي خو نه بوو طالبي بو بزقرينت، ئينا داخواز ژ خه دي جايي كر كو قه بويل بكهت نهو پسما مي خو (عه لي) بيته مالا خو؛ دا نهو پيش مامي خو قه وي ب خودان بكهت، خه دي جا د گاڅي دا ل بهر هات.

مه خسه د، تيگه هشته كا تمام د ناقبهرا ههردووان دا هه بوو، و چونكي خه دي جا كچكه كا بچويك و كيم سه ربور نه بوو، وي دزاني ب عه قلي خو يي مه زن دي چاوا ل پشت زهلام ي خو راوه ست ل ده مي ته نگاڅيي، و نه گهر راست بت نهو گوټنا هندهك ديټين: (د پشت هر مه زنه كي ژنهك هه يه)، مروټ دشيت ب پشت راستي قه بيټرت: خه دي جا نهو ژن بوو يا د پشت موحه مبهري را.

پازده سال - بهري پيغه مبهري نيبي - موحه مبهري و خه دي جايي د گهل ئيك بوړاندن، د فان سالان دا نهوان ماله كا وهسا ئاڅا كر، بوو بوو نموني مالا سه ركه فت ي و خوش و ته نا، تشتهك نه بوو عه وريڼ رهش ل هنداق ي ق ي مالي كوم بكه ن، يان خوشيا خهلك ي وي تيك بدهت .. سالا پازدي هات، ژبيي موحه مبهري - سلاڅ لي بن - گه هشته چل ساليي، نهو ده مهك بوو ل بهر وي هاتبوو شرين كرن كو ژ باژيري مه كه هي ده ركه فت و بچته شكه فتا (حراء) ي نهوا دكه فته وي چياي ب رهخ مه كه هي قه، خه دي جا - نموني كابانيبا سه ركه فت ي - بهرانبه ر ق ي ثيانا وي رانه وستا، و چو پت پت د سهري دا نه كر، بهلكي هاريكارييا وي ل سه ر ق ي چهندي كر، ميده كا وي بو تزي خوارن دكر و ب سه روبهري وي راډبوو ل ده مي دهات و دچوو .. ژ لايه كي دي قه و دا كو نهو زهلام ي خو يي خوشتشي ژ هه ر نه خوشيه كي بپاريزت گوټبوو خولامه كي خو: چاڅي ته ل موحه مبهري بت ده مي دچت؛ دا چو نه خوشي نه ئيته سهري.

عائيشا دبيتړت: ((اټيکه مين تشتي وه حيبيا بو پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژي دهست پي کري خهونين چاک بوون، وي خهونهک نه ددبت نه گهر وه کي گه شاتيبيا سپيدئ نه هاتبا، پاشي ل بهر وي هاته شرينکرن کوي ب تني بت، قيچا دا چت و ب تني مينته ل شکهفتا حيرائي بو کرنا عيباده تي، چهند شه قين هژمارتي دمال ويرئ، پاشي دزقري مال ل نک خه ديجايي و خوارن بو خو دادگرت و دزقري فه، هتا هقي بو هاتي و نهو ل شکهفتي...)).

پاشي عائيشا ب بهر فرهي به حسي هاتنا جبريلي بو نک پيغه مبهري -سلاف لي بن- دکهت، و کاني چاوا پيغه مبهري ژ قئ چهندي ترسيا و هزرکر نهغه تشته که لي هاتي، عائيشا دبيتړت: ((... پيغه مبهري زقري نک خه ديجايي و گوتئ: من بيه چنن، من بيه چنن، وي نهو په چني و هتا ترسا وي چوي، خه ديجايي پسيار ژي کر کاني چ لي قهومييه، وي سوجه تا خو بو فه گيپرا و گوت: نه ز خو دترسم. خه ديجايي گوتئ: نه ب خودئ، خودئ قهت ته شهرمزار ناکهت، هندي تويي تويي ب مرؤقانييي، و هاريکارييي دکهي، و دهستي هه ژاري دگري، و ميتهقاني دعهويني، و پشته قانييا هه قيبئي دکهي...)).

ژ قئ گوتنا عائيشايي ديار دبت کاني خه ديجا چهند ژنکه کا پشته فان بوو بو زه لامئ خو، وي همي ري ب کار دنيان بين رحه تيبيا زه لامئ وي تيدا، بيمنا ل سهري فرهد دکر، و گازنده ژ قئ عهده تي وي -کو چونا شکهفتي بوو ب تني- نه دکر، و خوارن بو وي ناماده دکر، و ژ لايي خو فه وي سهروبه ري بچوبکين خو ب ريقه دبر، هتا وي رؤژا مه زنترين گوهوړين د ژيانا وان دا چي بووي، نه د ژيانا وان ب تني دا، بهلکي د ژيانا مرؤقانييي هه ميبئي دا.

وي سپيده يا زوي، يا موحه ممد تيدا زقريبه مال، يي گوهشي و ب ترس و لهرز، خه ديجايي ب دلکه کي ته نا و پويه کي گهش پيشوازي لي کر، ل سهري خو نه ترساند و پسيار زي ژي نه کر کاني وي چيه؟ داخوازا وي بو ب جه نينا و په چني، پشتي ديتي رحهت بوو و ترسا وي چوو ژ نوي گوتئ: پسمام بيژه ته خيره؟

پشتي وي سوجه تا خو بو فه گيپراي، خه ديجايي دلي وي موکم کر، و نهو پشت راست کر کو خودئ وي شهرمزار ناکهت؛ چونکي نهو مرؤقه کي خيخوازه، پاشي گوتئ: من

پسمامه كې هه ي ناڅې وى (وهره قه) يه كتيبين جوهرى و فله يان دخوينت، هلو دا بچينه نك وى، و سوجه تا خو بو وى څه گپره كاني نهو دى چ بيژت؟

پشتى نهو و خه ديچا پيگڅه چووينه نك وهره قه ي، وى پسيار ژ پيغه مبهري كر، كاني وى چ ديتييه؟ پيغه مبهري سوجه تا خو بو څه گپرا ئينا، وهره قه ي گوتى: نهغه نهوه يى خودى بو مووساى ژى دهنارت، خوزى نه زى جحيل بام، خوزى نه زى يى ساخ بام ده مى ملله تى ته تو دهر دئى خستى. پيغه مبهري گوت: ما نهو دى من دهر يخن؟ وى گوت: نه رى، زه لامه ك ب وى نه هاتيه يا تو پى هاتى نه گهر نه ياره تيبيا وى نه هاتبته كرن، و نه گهر نه ز بگه همه روژا ته، نه ز ب رهنكه كى موكم دى پشته فانييا ته كه م.

پشتى ههردو زقرينه مال و جاره كا دى پيغه مبهري جبريل ديتى، و خه ديچا يى گوتى: نه گهر جاره كا دى ته ديت بيژه من، روژه كى ل مال پيغه مبهري گوتى: نهغه يه هات، خه ديچا يى گوتى: تو ديبينى؟ گوت: نه! گوتى: كاني وهره رخصى من يى راستى، نهو هاته رخصى وى يى راستى، گوتى: نوكه تو ديبينى؟ گوت: نه! گوتى كاني وهره د كوشا من دا روينه، پشتى وه كرى، گوتى: نوكه تو ديبينى؟ گوت: نه! خه ديچا يى خو سه ركول كر و پيغه مبهري د كوشى دا، گوتى: نوكه تو ديبينى؟ گوت: نه! ئينا خه ديچا يى گوت: پسمام! نهغه شهيتان نينه، مه لايكه ته، مزگينيا من ل ته، تو پيغه مبهري.. و هنگى خه ديچا يى باوهرى پى ئينا، و ب څى رهنكى خه ديچا دبته ئيكه مين كه س ل سه ر روپيى عهردى باوهرى ب پيغه مبهري ئيناى.

ژ بهر څى چهندي خودى -ب رنكا جبريلى- فرمان ل پيغه مبهري خو كر كو سلاڅان لى بكه ت، و مزگينيا ب قه سره كا ژ لولوى د به حشستى دا بده تى، نه دهنك بلندى تيدا هه يه و نه وه ستيان.

پازده سالان خه ديچا ب ته ناهى د گهل زه لامى خو ژيا بهرى بته پيغه مبهري، و دهه سالان پشتى بوويه پيغه مبهري، د څان دهه سالان دا كو سالىن دويماهيى يى ژيى خه ديچا يى بوون، وى گه لك نه خوشى و زه حمت سه را ئيسلامى ديت، نهو نه خوشيا دهاته سه رى زه لامى وى هه ميبى نهو تيدا يا پشكاردار بوو، به لى د گهل هندي ژى وى بيهنه كا زيده فرهه هه بوو، هندي نه خوشى لى دژوار دبوو باوهرى وى موكمتر لى دهات، و هه رده م

وئ نه خوښی ل سهر زهلامی خو ژي سڅک دکر و پيپتن وی پتر ل سهر حه قیپي موکم دکرن..
موحه ممد و خه دیجا و عه لیپي کورئ نه بوو طالبي ئیکه مین سی کهس بوون هاتینه
د ئیسلامی دا، پشتی وان و ب رپکا وان چند مرؤقه کین دی هاتنه د ئیسلامی دا حه تا
هژمارا وان ژ چل زهلامان بوړین، و د ناف وان دا هنده ک ژ زهنگین و ماقولپتن مه که هئ
هه بوون، وه کی: نه بوو به کری، عو ثمانی، عومه ری، حه مزه ی و چه نده کین دی.

دهمی گازييا ئیسلامی ب رهنگه کی به رفره ه به لاث بووی قوره یشی ژ څی گازيپي
ترسیان و ب هه می رپکا هاتنی دا وئ بی دهنک بکن، هنده ک گرتن و عه زابدان، هنده ک بو
خو مشه خت بوونه حه به شی، هنده ک دبن عه زابئ څه هاتنه کوشتن، پيگاڅا مه زن یا
قوره یشیان هاقیپتی نهو بوو وان بریار دا: یان بنه مالا هاشمیان دئ موحه ممد دی دهنه وان
دا نهو وی بکوژن، یان نهو دئ وان ژ خو څه دهر کهن و په یوه نديپي د ناقبه را خو و وان دا
څه برن، هاشمی -ژ بهر ته عه صصوبا عه شیره تیپي- ل بهر نه هاتن و گو تن نه م و موحه ممد یان
دئ پيکڅه ژین، یان پيکڅه دئ مرین!

دویمه هیپي قوره یشیان په یمانه ک مور کر و ب دیوارئ که عبی څه هلاویست تیدا بریار
دا کو بنه مالا هاشمیان دڅیت ژ ناف باژیری بیته دهر یخستن، نه کهس چو ژي بکرت نه چو
بفرؤشتی، نه ژنان ژي بینن نه دهنی.. و ل ته نشت مه که هئ هنده ک لات و گه لی هه بوون پین
نه بوو طالبي بوون، بنه مالا هاشمیان هه می ل ویرئ کو م بوون، موسلمان و کافرین وان،
سی سالان ل ویرئ مانه د بن حصاره کا دژوار دا، برس و ئیش د ناف دا به لاث بوو و
ته نگاڅی زیده مه زن بوو.

ل وی ده می خه دیجایی ژي خو دابوو د گهل ئویجاخا زهلامی خو، ههر چه نده نهو
ژ بنه مالا نه سه دییان بوو و وئ ماف هه بوو نه چت، به لی خه دیجا ل بهر نه هات زهلامی وئ و
موسلمان و به نی هاشمی د بن برسئ څه بن و نهو ل مه که هئ د خوښیان دا بت. خه دیجا
نهوا هنگی بهر ب پیراتیپي څه دچوو، ژنکه ک بوو ژيانا خو ب خوښی بوړاندبوو، ژنکه کا
زهنگین بوو، هنده ک سالان تجاره تا وئ ب تنی هندي یا خه لکی مه که هئ هه میپي بوو،
نهوئ قوربانی ب څی هه میپي دا، د گهل زهلامی خو هاته گه لیپین نه بوو طالبي، مالی خو
هه می دانا بهر ده ستی زهلامی خو یی خوښتی دا ل سهر هه ژاران خه رج بکه ت.

ژ بهر ښي چهندي خه ديجايي جهه كي مهزن د دلې پيغه مبهري دا -سلاډ لي بن- هه بوو، چو ژن نه شيان بگه هه وي جهي، روزه كي عائشايي گوته پيغه مبهري: خودي نيكا ژ وي چيتر دا ته.. ئينا پيغه مبهري -سلاډ لي بن- لي شه گيپرا و گوتي: ب خودي، خودي نيكا ژ وي چيتر نه دايه من، ده مي مروشان كافي ب من كړي وي باوهري ب من ئينا، و ده مي مروشان نه ز دره وين دهر پخسيم وي نه ز راستگو دهر پخسم، و وي ب مالي خو هاريكارييا من كر ده مي مروشان نه ز بي بار كريم، و خودي عيال ژ وي دا من..

ده مي عائشايي نه ث ناخفته بهيستي گوت: ب خودي ئيدي قهت نه ز به حسي وي ناكم.

ل گه لبيبن نه بوو طالبي، ل دوزين مه كه هي، ل هه يفا ره مه زاني ژ سالا ده هي پشتي هنارتنا پيغه مبهري، سي سالان بهري مشه ختبونوي، و پشتي سي سالان ژ مانا ل بن حصارا كافرين قوره شيبان، ده يكا موسلمانان خه ديچا چوو بهر دلوثانييا خودي، ل دويښ گوتنا بن عهباسي ژيبي وي هنگي پينجي و سي سال بوو، و ل دويښ گوتنا دي ژيبي وي شيتست و پينج سال بوو.

ژ دهرقي مه كه هي قه بري خه ديجايي هاته دورستكرن، و پيغه مبهري ب خو -سلاډ لي بن- نهو قه شارت و د گهل چوو د قه بري دا هه تا جهي وي دورستكري.

هه ر د وي سالي دا يا خه ديچا تيدا مري، مامې پيغه مبهري نه بوو طالب ژي مر، نه بوو طالب نهو بوو يي بهر هاني ژي دكر بهر انبهر سه ر و گرگرين قوره شيبان، و خه ديچا نهو بوو يا د مالي دا خه ما وي ل سه ر سڅك دكر، و نهو پتر ل سه ر ښي رنيكي موكم دكر.. ژ بهر ښي چهندي دنيا ل پيغه مبهري هاته نيك و تنگافي لي زيده بوو!

هه تا نه بوو طالب نه مري قوره شيبيا ده ستي خو دريژ نه كره پيغه مبهري -سلاډ لي بن- و هه تا خه ديچا نه مري پيغه مبهري -سلاډ لي بن- هه را دهر كه فتنا ژ مه كه هي نه كر.

خه ديچا چوو مر، به لي نهو د دلې زه لامې خو دا هه ر يا زيندي بوو، پيغه مبهري -سلاډ لي بن- مه دحيتن تشته كي هند نه دكرن هندي مه دحيتن خه ديجايي دكرن، هه ر كه سي ل دوزين وي دژيا نه ث چهنده دزاني.. عائيشا نهوا پشتي خه ديجايي ب سي سالان هاتييه

د مالا پيغهمبهري دا، د بيټرت: غيرهت بو من ل سهر ژنكه كا پيغهمبهري چي نه بوو هندي بو من ل سهر خه دي جا يي چي بوو، هندي من گوھ ل پيغهمبهري دبوو به حسي وي دكر.

عائيشا ديټرت: جاره كي (هاله يا كچا خووه يلدي) -خويشكا خه دي جا يي- هات دا بيته نك پيغهمبهري، نهغه پشتي مرنا خه دي جا يي ب چند ساله كان، دهنكي وي وهكي يي خه دي جا يي بوو، ئينا بيرو پيغهمبهري ل خه دي جا يي هات، كهيفا وي گلهك هات و گوټ: ياره بي هاله بت. عائيشايي گوټ: ئينا غيرهت بو من چي بوو، لهو من گوټ: نهغه چ بوو بيرو ته ل پيره ژنه كا قوره يسي ئينايهغه يا ددان د دهغي دا نه، نهغه چند ساله مري و خودي ئيكا ژ وي چيتر دا ته!! هر وهكي عائيشايي به حسي خو دكر؛ چونكي نهو كچك بوو و يا جحيل بوو، به لي پيغهمبهري لي فه گيټرا و گوټ: ب خودي خودي ئيكا ژ وي چيتر نه دا يه من.. و ب مه دحين وي را چوو.

د هه ديسه كا دي دا عائيشا ديټرت: هندهك جاران مه پهزهك سهر ژي دكر، ئينا پيغهمبهري -سلاف لي بن- دا هندهكي ژي فه كهت و بيټرت: نهغي بو فلان ژنكا هه قالا خه دي جا يي بهن! قيجا من جاره كي گوټي: نهغه چيه؟ وي گوټ: من نهو دقين بيتن وي دقيان.

وه فاداريا پيغهمبهري -سلاف لي بن- بو خه دي جا يي نه ب تني هنده بوو، بهلكي ژ قئ چهندي ژي مه زنتر بوو، و سه رها تيبيا رستكا وي نهوا وي دا يه كچا خو زينه بي دي د گهل مه ئيت ده مي نه به حسي زينه بي دكه ين، نه گهر خودي حهز بكهت.

ل سالا هه شتي مشه ختي، يازده سالان پشتي مرنا خه دي جا يي ده مي پيغهمبهري -سلاف لي بن- ب لهشكهرئ خو فه هاتي دا مه كه هي ژ كوفري پاقر بكهت، بهري بيته د مه كه هي دا لهشكهرئ خو ل دؤرين مه كه هي دانا، هوبن دزائن پيغهمبهري خيشه تا خو ل كي ري فه دا؟

ئيمامي (طه بهري) د تاريخا خو دا فه دگو هيتز، ديټرت: پيغهمبهري -سلاف لي بن- خيشه تا خو ل جهه كي نيزيكي قه بري خه دي جا يي فه دا!

سلاف ل خه دي جا يي بن ل قئ دنيا يي، و ل ده مي ب به حه شتا خودايي خو شاد دبت.

زاروڪين خهديجاييا كچا خوويلدي

پشتي مه بهحسي دهيكاموسلمانان خهديجاييا كچا خوويلدي كرى، يا د جهي خو دايه ب كورتي بهحسي زاروڪين وي ژي بكهين، نهوين ژ پيغهمبهري -سلاف لي بن- بووين. وهكي مه گوتي: خهديجايي شش زاروك ژ پيغهمبهري -سلاف لي بن- ههبون، دو كور و چار كچ: (القاسم) و (عبد الله) و (زينب) و (رقيه) و (ام كلثوم) و (فاطمه). و ب دورستي نههاتييه زانين كانئ زاروكي ژ ههميان مهزنتر كي بوو، (القاسم) بوو يان (زينب) بوو، بهلي تشتي مسوگر نهو بوو كو (فاطمه) ژ ههميان بچويكتر بوو. نوكه ب كورتي دي بهحسي قان ههر شش زاروكان كهين.

ئهلقاسم

ب نيشانان شه نهو كورئ خهديجايي يئ نهخري بوو، و ئيكهمين زاروك بوو خودئ دايه پيغهمبهري -سلاف لي بن- و ژ بهر هندي پيغهمبهري ب ناقئ وي دهاته گازيكرن، دگوتني: (أبو القاسم).

خودئ ژبييهكي كورت دابوو (قاسم)ي، هند مابوو ساخ ههتا پييا چووي. بهري پيغهمبهريبيي نهو بووبوو، و مربوط.

عبداللہ

ٺه ٺه ٺي بهري پيغه مبهري بوبوو و مربوو، دویر نينه پيغه مبهري -سلاٺ لي بن-
ناٺي بابي خو دانابته سهر!

(عبد الله) ههر ٺهوه يي کو دگوتني: (الطيب) و (الطاهر)، و هندهک دیرؤکٺان
دبيٺن: ٺه ٺه دو کورن دي بوون، بهلي يا دورست ٺهوه ههر سي ٺيک بوون.
ٺه ٺه ٺي هيشتا يي ساٺا مربوو.

و ده مي پيغه مبهري -سلاٺ لي بن- ده ست ب به لافکرنا ئيسلامي کري، د ناٺ
قوره يشيان دا، کافران مه سلا مرنا کورين وي بو خو ب ده ليغه زاني و گوتن: موحه ممد
يي بي کوره دي مال ميرات بت، و به حسي وي نامينت، ئينا خودي صوره تا (الکوثر) ئينا
خواري و تيدا گوت: ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۝۱ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَحْسِرْ ۝۲﴾ اِنَّكَ شَانِتَاك هُوَ الْاَبْتَرُ
﴿۲﴾ يه عني: هندي ٺه مين مه خيره کا مه زن ل دنيايي وئاخه تي دا ته -ٺه ي موحه ممد-،
ورويباري كهوٺه ري ٺ وي خيريه، كول ههردو ليٺان خيشه تين لولوي سمته، وئاخا
وي ٺ مسكيه. ٺيجا تو نقيٺا خو هه ميب ي بو خودايي خو ب تني بکه، و تو قورباني خو بو
وي ب تني ٺه کوٺه. هندي نه حه زي ته و نه حه زي وي تشتيه يي تو پي هاتي ٺ هيدا يه تي
ورؤناهيي، ٺهوه يي بي شونوار دبت، و ٺ هه مي خير ي دبت.

زهينه ب

ٺه و کچا مه زن يا پيغه مبهري بوو، و هندهک دبيٺن: ٺه ٺ هه مي خوشک و برايي خو
مه زنتر بوو.

ل سالين ده سپيکي يين شويکرنا خهديجايي خودي ٺهوه دابويي، و د کوشا پاٺرتين
ٺنکي دا -کو خهديجايه- هاتبوو ب خودانکرن و ل بهر ده ستي مه زنترين زهلام -کو
پيغه مبهريه- هاتبوو پهروه رده کرن.

زاروکیینییکا خوش و تهنا بریوو سهری، دهیک و بابین وی هردووان گلهک همز ژئ دکر، و دهیکا وی خهدیجایی نهو پتر بو خو وهک ههفال دزانی.

بهری پیغمبرینی بو بابی وی بیت نهوی شوی کربوو، و نهگهر نه ل بیرا خو بینین کو پازده سالان بهری پیغمبرینی پیغمبره خهدیجا ماره کربوو، دقتیت بیژین: ژییی زهینهبی دهمی شوی کری گلهک دئ چارده سال بت، نهقه نهگهر هات و نهو ژ ههمی خویشک و برایتین خو مهزنتر بت.

ل قییرئ من دقتیت مهسهلهکی روحن بکهم: مهسهلا ژئنیانان و شوپکرنی، و ژییی (موناسب) ل دهقهره جهزیرا عهره بان:

ناشکهرایه کو ژییی شوپکر و ژئنیانی ژ جههکی بو جههکی بی جودایه، نهقه ل سهر عهدهت و مهسهلا ژینگههی رادوهستت، ل جههکی وهکی مهکههی تشتهکی گلهکی عهدهتی بوو کو کچ ل دهه سالییی هتا پازده سالییی شوی بکهت یان کوپ ژئی بینت، و هندهک جارن باب یان دهیک ب تنی یازده سالان ژ عیالی خو مهزنتر بوو، و نهف تشته نهگهر ل نک هندهک ژ مه بی عهجیب بت، ل جههکی وهکی مهکههی ل وی دهمی تشتهکی گلهکی عهدهتی بوو.

دهمی نه سهرهاتی و زینهنیگار صهحابییان دخونین دقتیت فی تشتی باش ل بیرا خو بینین و ل دویش عهدهتین خو بیتن نهقرؤ حوکمی ل سهر وان نهکهین.

ل دوازده سیزده سالییی زهینهبی شوی کر، و شوپکرنا وی بهری هاتنا پیغمبرینی بوو، دهیکا وی خهدیجایی خوارزایی خو (أبو العاص بن الربیع) هلبرژارت؛ دا کچا خو زهینهبی بدهتی و پشتی رازیوونا خویشکا خو هالهیی وهرگرتی داخواز ژ زلامی خو کر-کو پیغمبره بوو- دا دهستورییی بدهت کو کچا خو زهینهبی بدهته کوخالهتی وی (أبو العاص)ی.

پیغمبره ری-سلاف لی بن- نهوی چو جارن دلئ خهدیجایی نهدهتیلا ب فی چهندي رازی بوو.. دهمی زهینهب هاتییه فهگواستن، دهیکا وی خهدیجایی رستکا خو یا زیری وهک دیاری دایی.

زهینه بی ژبانه کا خوش د گهل زهلامی خو (أبو العاص) ی بره سه ری، و (أبو العاص) ب خو مرؤقه کی رحهت و دهسپاک بوو، کاری بازرگانییی دکر و گهلهک جاران د گهل کاروانی دچوو شامی.

گافا پیغه مبهری نی بو پیغه مبهری هاتی، زهینه بی هه زوی باوه ری پی ئینا، و زهلامی وی (أبو العاص) ی باوه ری نه ئینا، به لی د گهل هندئ ژی وی گهلهک قه درئ زهینه بی دگرت و تشته کی سه قهت د دهر حهقا پیغه مبهری دا نه دگوت، هندهک کافرین قوره ی شییان ژئ خواست ژنا خو به ردهت دا بو بابی وی نه خوش بت، و گوتنی: هه چی ژنکا ته بقیثت دی دینه ته. وی گوهدارییا وان نه کر و گوت: ئیکا ژ وی چیتر نه ز د ناث قوره ی شییان دا نابینم.

خودئ چهند زاروک ژ زهینه بی دانه (أبو العاص) ی به لی هه می مرن و کهس ژ وان مهزن نه بوو.

دهمی پیغه مبهری -سلاف لی بن- ژ مه که هی مشهخت بووی چوویه مه دینی، زهینه ب ما ل مه که هی ل نک زهلامی خو، حهتا نایهت هاتییه خواری کو چی نابت ژنا موسلمان ل نک میری کافر بت، ئینا پیغه مبهری -سلاف لی بن- ژ زهلامی وی خواست کو ری بدهتی دا نهو ژ مه که هی مشهخت بت، ئینا زهلامی وی (أبو العاص) ی ری دایئ کو نهو فهرمانا بابی خو ب جه بینت و د ریکا وی دا نه بوو ناستهنگ، دهمی زهینه ب د گهل هندهک مرؤقین خو ژ مه که هی دهرکهفتی و بهر ب مه دینی شه چووی، کافران ب دهرکهفتنا وی زانی، ئینا دو ژ وان دهرکهفتنه د ریکا وی دا پیخه مهت ترساندنا وی، زهینه بی هنگی بچویکهک د زکی دا بوو، ئیک ژ وان رمی خو کره د ناث چاقان را، و بی دی حیشترا وی شه هژه ژانند. دیرؤکشان دبیزن: زهینه بی ژ ترسان دا بچویکی خو هاقیت، و پشتی گه هشتییه مه دینی ژی ده مه کی دریژ نساخ بوو.

مشه ختبونوا زهینه بی بو مه دینی پشتی شه ری به درئ بوو ب هه یامه کی؛ چونکی ل دهمی شه ری به درئ قهومی هیشتا نهو ل نک زهلامی خو (أبو العاص) ی بوو، و ل قیری دیرؤکشان سه رهاتییه کا تیر مه عنا شه دگو هیزن.. دبیزن: (أبو العاص) ژ وان مرؤقان بوو یین د شه ری به درئ دا ئیخسیر بووین و کهفتینه دهستی موسلمانان، و ناشکه رایه کو موسلمانان بر بار دابوو کو هه ر ئیخسیره کی قوره ی شییان نه گه ر بقیثت بزفریته مالا خو دقیت هندهک مالی

بدهت و خو بکرت، يان ژي نهگهر يي خواندهقان بت نهو دهه زاروکين موسلمانان فيري خواندنې بکهت.

(أبو العاص) نهوي د شهري دا ئيخسير بووي، هنارته مهکههي ل نک ژنکا خو زهينهبي دا هندهک مالي فري کهت هتا خو نهو پي بکرت، زهينهبي چو مال د دهستان دا نهبوو، رابوو رستکا خو يا زيري، نهوا دهیکا وي خهديجاين ل روژا داووتا وي دايمي هنارته مهدينې دا زلامې خو پي بکرت، گاځا رستک گههستي، و پيغهمبهري -سلاف لي بن- نهو رستک ديتي، وي نهو نياسي، و زاني نهفه رستکا خهديجايبه، ئينا سهر خاترا خودانا رستکي گوته موسلمانان: نهگهر هوين ههز بکهن ئيخسيروي وي بهردهن، و رستکا وي بو بزقربن، گوتن: بلا، ئينا پيغهمبهري ژي خواست نهگهر زقري مهکههي نهو زهينهبي فريکهته مهدينې.

پشتي (أبو العاص) زقريبه مهکههي، وي سوژا خو ب جه ئينا و ري دا زهينهبي بچته مهدينې، لهو پيغهمبهري -سلاف لي بن- د گوتنهکا خو دا مهديتن وي کرن و گوت: وي سوژا خو د گهل من ب جه ئينا.

وهکي مه گوتي: (أبو العاص) مروقهکي بازگان بوو، پتيرين سالا د گهل کارواني قورهشيبان دهردهفت، سالهکي دهمي نهو د گهل هندهک ژ ههقالين خو ژ شامي دزقري کهفته دهستي هندهک موسلمانان، وان نهو گرت و ئينا مهدينې، ل مهدينې وي خو گههانده نک زهينهبي و گوتي: بهختي خو بده من دا چول من نهکهن، زهينهبي گوتي: بلا. ل دهمي ثقيرثا سپيدن، پشتي صهحابيان ثقيرث ب دويماهي ئيناي، زهينهب رابووقه و ب دهنگهکي بلند گوت: گهلي زهلامان هوين ههمي بزائن من بهختي خو دا (أبو العاص) ي.

پيغهمبهري -سلاف لي بن- ل صهحابيين زقري و گوت: من ژي وهکي ههوه ژ نوي گوه لي بوو، و پيغهمبهري -سلاف لي بن- بهختدانا وي قهبويل کر.

ب في رهنكي زهينهبي قهري زلامې خو بو زقراند و قهنجيبا وي ژ سهر خو راکر، پيغهمبهري -سلاف لي بن- گوته زهينهبي: کچا من بلا نهو ل نک ته بت، بهلي وهنهبت نيزيکي ته بت؛ چونکي نهو يي حلال نينه بو ته.

دهمى (أبو العاص)ى ئەف سەرەدەرييه ژ وان ديتى دلئى وى چوويئ موسلمان بيت، بهلئى چونكى هندەك دەين و ئيمانەتتەين خەلكئى مەكەهئى ل نك بوون، وى دياركرنا موسلمانەتتيا خو گيرۆكر هەتا زفرييه مەكەهئى، گاڤا زفري دەينتەن خو هەمى دان و ئيمانەت ل خودانان زفزانن، و د ناف قورەيشيان دا گازی كر: گەلى قورەيشيان كئ ژ هوهه تشتەك ل نك من مايه؟

وان گوئ: كەسئ نە.

(أبو العاص)ى گوئ: پا دئ بزنان ئەز يئ موسلمان بوويم، و ئەڤه ئەز دئ چمه مەينئ، و ژ بەر هندئ من موسلمانەتتيا خو ل مەدينئ ئاشكەرا نەكر دا هوين نەبيتژن: (أبو العاص) ژ بەر دەين و ئيمانەتان يئ رهئى.

ب قئ رهنگئ (أبو العاص) موسلمان بوو و هاتە مەدينئ، و هنگئ سالا شەشئ مشەختى بوو.

گاڤا (أبو العاص) هاتتية مەدينئ، پيغهمبەر -سلاف لئ بن- ژنكا وى زەينەب بو زفزاندهڤه بيتى جارەكا دئ لئ ماره بكەت.

زەينەب و زەلامئ خو مانە د گهل ئيک هەتا سالا هەشتئ مشەختى، وئ سالا مەكەه تيدا هاتتية ڤهكرن، ل وئ سالى زەينەب چوو بەر دلۆقانييا خودئ ل مەدينئ.

ل وئ هەياما زەينەب تيدا مرى، خویشكا وئ (فاطما) يئ كچەك بوو، پيغهمبەرى -سلاف لئ بن- ناڤئ وئ كرە زەينەب، و ئەف زەينەبه (زەينەبا كچا ئيمام عەلى) ئەوه يا دببژئى: قەهرەمانا روژا كەربەلائى، خویشكا حوسينئى شەهيد.

روقەيبه

روقەيبه، كچا خەديجايئ يا دووئ بوو، بەرى پيغهمبەرىنى بو بابئ وئ بيت، بابئ وئ پيغهمبەرى -سلاف لئ بن- ئەو دابوو پسمامئ خو عوتبئ كورئ ئەبوو لەهەبى، بهلئ هيشتا نەڤه گوهاست بوو، پشتى پيغهمبەر -سلاف لئ بن- هاتتية هنارتن و ئەبوو لەهەبى

دوژمناتييا وي كړي و سوړهتا (تبت يدا ابي لهب) هاتييه خواري، نهبوو لهههبي ژ كورې خو عوتبه ي خواست روقه ييايي بهردهت، بهري كو څه گوهيژت.

پشتي روقه ييا و عوتبه ژيټك خلاس بووين، بابج وي نهو دا عوثماني كورې عهفاني، كو ئيټك ژ وان كهسان بوو يټين ههر زوي باوهري ب پيغه مبهري -سلاډ لي بن- ئينا، و ئيټك ژ ماقوليتن (بني اميه) بوو، كو ئيټك ژ بابكټن قوره شيبانه، نيزيكي پازده سالان نهو د گهل ئيټك مان هتا روقه ييا مري.

عوثمان و كابانييا وي روقه ييه ئيټكه مين دو كهس بوون د رټكا خودي دا مشهخت بووين و قهستا وهلاتي حه بهشه كرين، و د هديسه كي دا هاتييه پيغه مبهري -سلاډ لي بن- ديټرت: هندي عوثمانه ئيټكه مين كهسه پشتي لووطي -سلاډ لي بن- ب بچويك څه مشهخت بووي.

روقه ييا چند ساله كا ژ دهيايبن خو دوير كهفت و د گهل زلامي خو مال حه بهشي، پاشي نهو د گهل موسلمانان زڅرپنه مه كههي، و پشتي هنگي جاره كا دي پيټكه مشهخت بوون و قهستا مه ديني كرن.

دهمي پيغه مبهري -سلاډ لي بن- د گهل صهحابيبن خو دهر كهفتييه به دري ل سالا دووي مشهختي، كچا وي روقه ييا يا نساخ بوو، لهو وي دهستوري دا عوثماني كو نهو بمينته ل مال؛ دا چاډديريي ل كابانييا خو بكهت.

خودي وهسا هز كره بهري پيغه مبهري -سلاډ لي بن- و صهحابيبن وي سهر فراهاز بزڅرپنه مه ديني پشتي وي سهر كهفتنا مه زن يا ل به دري ديتي، خودي ئيمانته سي خو ژ روقه ييايي ستاند، دهمي عوثمان و هندهك زهلام ل سهر زياره تان، وان گوه لي بوو ئيكي ب دهنگه كي بلند گازی كر: (الله اكبر)، عوثماني گوته ئوسامه ي: سح كي مهسه له چيه؟ ئوسامه چوو و هات گوټ: نهغه بابج منه يي هاتي مزگينيبي ددهته موسلمانان كو نهو ل به دري يټين ب سهر كهفتين.

روقه ييا ل سالا دووي مشهختي، نيزيكي پيټنج سالان پشتي مرنا دهيكا خو، چووبوو بهر دلؤفانييا خودي و ژيبي وي هيشتا نه بووبوو سيم -سال.

أم کولثووم

ئهقی ژی - وهکی خویشکا خو روقه ییای - شوی ب پسمامی بابی خو عوته ییبه یی کورئ
ئه بوو له هه بی کربوو، به لی وهکی عوتبه ی عوته ییبه ی ژی ژنکا خو (أم کلثوم) به ری
فه گوهاستنی و ل دویف داخو ازا بابی خو بهردا، مه خسه دا بابی وی ئه و بوو دلئ پیغه مبه ری
- سلاف لی بن - ب قئ چندی بی شینت.

(أم کلثوم) به ری فه گوهاستنی هاته بهردان، له و ئه و ما د مالا بابی خو دا، حه تا
پشتی مشه ختوونی، ده می پیغه مبه ر - سلاف لی بن - ژ مه که هی مشه خت بووی (أم کلثوم)
و چهند مرؤفه کین دی ژ بنه مالا وی مابوونه ل مه که هی، له و پشتی ئه و گه هشتییه مه دینئ
هنده ک مرؤف هنارتنه ب دویف مرؤقین خو یین مایی کو ئیک ژ وان (أم کلثوم) بوو.

ل مه دینئ (أم کلثوم) ما ل نک بابی خو، پشتی خویشکا وی روقه ییا مری، ئه وی
شوی ب عثمانئ کورئ عه ففانی کر، و نیزیکی شه ش سالان ئه و و عثمان مانه د گهل
ئیک.

ل سالا نه هی مشه ختی، ل مه دینئ، (أم کلثوم) چوو بهر دلؤقانییا خودئ، و ژیی وی
ژی هیشتا نه بوو سیه - سال، پیغه مبه ری - سلاف لی بن - نفیژ ل سه ر کر و عه لییی کورئ
ئه بوو طالبی و فه ضلی کورئ عه بیاسی و ئوسامه یی کورئ زیدی جه نازی وی داهیلابوو
د قه بری دا.

فاطمه

سه روه را ژنکین جهانی، خوشتییا ل بهر دلئ بابی خو، ده یکا ئیما مان، فاطما،
کچا خه دیجایی یا ژ هه مییان بچویکتر بوو.

گه له ک تشت هه بوون فاطما ژ هه ر سی خویشکین خو یین دی جودا کربن، و تشتی
ژ هه مییان مه زنتر ئه و بوو: خودئ دوونده ها پیغه مبه ری خو د عه یالی وی دا کوم کربوو،
فاطمه ده یکا حه سن و حوسه ینی بوو، و خودئ ب وان دوونده ها پیغه مبه ری خو - سلاف لی
بن - پاراست.

پشتی خه ديجايی شوی ب پینغه مبهري کړی ب دهه سالان، ده می ژبیی پینغه مبهري -سلاف لی بن- سیم- و پینج سال، پینج سالان بهري پینغه مبهري بی بیت، و ب دورستی ل وئ سالی یا قوره شییان که عبه تیدا سهر ژ نوی ئا فاکری، پشتی ئا فاهییی وئ بی سهر و بهر بووی، ل سالا هه ژدی بهري مشه ختبونئی، خودی کچهک دا خه ديجايی و ئه و کچ زاروکی وئ بی دویماهییی بوو. ده یابان ناخی ئی کچا خو کره (فاطمه) و دویر نینه خه ديجايی ناخی دهیکا خو راکرت؛ چونکی ناخی دهیکا وئ: فاطما بوو.

فاطمه ژ بهر کو بچویکا مالی بوو گلهک یا نازدار کړی بوو، و ده یابین وئ زنده هنر ژی دکر، زاروکی نییه کا رحمت و تهنا بوړاند بوو، و وهکی مه زنان هاتبوو ب خودان کړن، ئه و خویشکا خو (أم کلثوم) و براماکئی خو (هند) ب تنی د مالی دا دژیان، د گڼل دهیک و بابان، و چونکی خویشک و براماکئی وئ ژ وئ مه زتر بوون وئ ههست ب هندئ نه کر کو یا د گڼل دو زاروکان دژیت، لهو ژینا وئ ههر ژ زاروکی نییا وئ ژینه کا ب مجداهی بوو، و نه وهکی زاروکی دی ده می خو ب مژویلاهی و یاریان قه دبوړاند.

ژ بلی فاطمای زاروکه کی دی ژی د مالا پینغه مبهري دا -سلاف لی بن- دژیا، وی زاروکی ژی جهه کی مه زن د دلئی پینغه مبهري دا -سلاف لی بن- هه بوو، ئه و ژی عه لی بوو، کوړی ئه بوو طالبی.. عه لی سی سالان ژ فاطمای مه زتر بوو، پینغه مبهري -سلاف لی بن- ئه و ئینابوو مالا خو ب خودان دکر ژ لایه کی قه دا قهری مامی خو ئه بوو طالبی ژ سهر خو راکهت کو ئه و ب خودان کړی، و ژ لایه کی دی ژی قه دا باری مامی خو ل سهر سشک بکهت.. عه لی ژی وهکی دو تهما خو فاطمای ههر ژ زاروکی نییا خو ژینه کا ب مجداهی دبوړاند.

ده می بابی فاطمای بوویه پینغه مبهري، ژبیی فاطمای ل دوړتن پینج سالیی بوو، هنگی ژ نوی ئه و د دنیا یی دگه هشت و تشت فام دکرن، ههست ب ئی گوهورینا مه زن کر ئه و د مالا وان دا چیبووی، به لی مه ژبیی وئ یی هنگی بچویک، هه می تشت شرؤقه نه دکرن، گو ه لی دبوو بابی وئ و دهیکا وئ و عه لی پیکفه یی دچنه که عبی و تشت کی یی دکه ن دبیژنی: نقیث! به لی ئه و نه دشیا ب دورستی د مه سه لی بگه هت.

رؤژ بؤ رؤژئ ئهه مهزن دبوو، و مهژبيئ وئ ژئ مهزن دبوو، و تيگه هشتنا وئ پتر لئ دهات، زاني كو ئهف بارئ كهفتييه سهه ملي بابئ وئ بارهكي سفك نينه، لهه لئ نهگرت كو چهندهكي ژئ دوير كهفتي و ب كاري گازيكرنا بؤ قئ دينئ نوي قه مژويل بووي. فاطمائي گهلهك ب چاقهكي بلند بهري خو ددا بابئ خو ئهوي شياي خو ل بهه ههمي نهخوشي و گهفين كافران بگرت، و قهت ل دويش وان بهرنهدهت، فاطمائي ههه ژ رؤژا ئيكي يا تيدا فام كرى باوهري ب پيغه مبهرينيا بابئ خو ئينا و ل سهه دهنكي ئايهتان مهزن بوو. فاطمائي ههه وهسا ب چاقهكي بلند بهري خو ددا دهيكه خو ژئ، ئهوا ب ههمي هيز و شيانا خو ل پشت زهلامئ خو پراوهستاي و هاريكارييا وي كرى ههتا بشيت گازييا خو بهلاف بكهت.. و ژ بلي قئ چهندي ژئ فاطما ژ دهيكه خو فيري ريقهبرنا مالي بوو، فيري هندي بوو دئ چاوا مالا خو كهته هيلينهكا خوش و تهنا كو زهلامئ وئ تيدا ههست ب خوشي و رحه تيبي بكهت.

فاطما ههه ژ سههري دهمي د دنيايي گههشتي خو ديت د مالهكي دا قهت سستي و خاقبيئ نانياست، لهه ههه ژ رؤژا ئيكي ئهه ژئ فيري مجدبيئ بوو، فيري هندي بوو كو رحه تييا مهزن ئهوه دلي مرؤقي يئ رحهت بت، و دل هنگي دئ رحهت بت گاڤا مرؤقي ب دورستي ئهه كار كرى مرؤف بؤ هاتييه دان.

فاطما ژئ وهكي ههه ئهندهكهكي دي ژ ئهندهميين مالا پيغه مبهري -سلاف لي بن- پشكداري د خوشي و نهخوشيي قئ مالي دا كر، ههتا پينج شهس ساليبي چو ژ دنيايي نهذزاني، پشتي پينج ساليبي خو ديت كچا زهلامهكي دقيت بهري خهلكي ژ دينهكي خهلهت بدهته دينهكي درست، و كارهكي ب قئ رنگي بت -وهكي ئهه ههمي دزانيين- يئ بي زهحمهت و قورباني نابت!

فاطمائي ژئ وهكي گهلهك كچين دي يئ ل ژبيئ خو ل مهكههي هاريكارييا دهيكه خو خهديجايي دكر د ريقهبرنا سههروبهري مالي دا، ههه چهنده ههههونا خوشكهكا ژ وئ مهزنتر د مالي دا كو (أم كلثوم) بوو دبت ئهف كاري چهندهكي ل سهه سفك ژئ كريت. د هيلينا باوهريسي دا، و ل سهه دهستي فيركهري باوهريبي، و دهيكه خودان باوهران، ئهه ههته

ب خودانكرن، لهو عهجتبگرتي نه مينن نه گهر هوين نه وي ل پاشه پوژي ببينن چيايهك ژ چياين باوه ريبي!

پشتي نيزيكي هفت سالان ژ گازيا ئيسلامى، ده مې ژيبي فاطمايي دووازده سال، كافرېن مه كه هې پرېار دا بنه مالا هاشميين د وړپيچ بكن، ئينا نهو بوو هاشمي هه مې دهركه فتنه گه ليبيته نه بوو طالبي ل د وړين مه كه هې، و سې سالان ل ژير حصاره كا د ژوار و نه خوښ و ب زحمهت مان، فاطمايي ژي د گهل دهيك و باب و ئويجاخا خو پشكداري د قې خوړاگرنتي دا كر. هه تا ههر سې ساليين حصارې ب دويماهي هاتين، د فان ههر سې سالان دا مسوگهر فاطمايي ژي وهكي هه مې زاروك و جحيلين دي گه لك نه خوښي ديتن، به لي تشتي نه ف نه خوښييه هه مې ل بهر سڅك كرين نهو بوو وي خو دديت د ناقبه را دهيك و بابه كان دا قهت نيشانين ته نگاڅيبي و نه خوښيبي ل سهر ديمي ديار نابن، ب تاييه تي نه گهر نهو نه خوښي د رپكا خودي دا هاتبنه سهرې.

ده مې ههر سې ساليين حصارې ب دويماهي هاتين زنده كهيفا هاشميين هات به لي تشتي دلي فاطمايي و دلي بابي وي ژي بهري بي وي نه خوښ كړي نهو بوو ل وان پوژين حصارا زوردار ب دويماهي هاتي ژيبي خه دي جا بي ژي -د گهل بي نه بوو طالبي ژي- ب دويماهي هات.

ده مې دهيك فاطمايي خه دي جا مري، ژيبي فاطمايي ل د وړين پازده ساليبي بوو، لهو وي ب دورستي هه ست ب بهر پسياريبي دكر، و باش دزاني نهو بارې كه فتييه سهر ملين وي و بين بابي وي زنده گرانتر لي هات، هه تا قې گاڅي وان هه قالهك هه بوو هاري وان خهم هل دگرت، نوكه نهو هه قال ژي نه ما، لهو فاطمايي زهند و باسكين خو هلدان و كانې چاوا دهيك و وي مال ب ريفه دبر، وي ژي وه سا مال ب ريفه دبر، ب دهسته كي وي د گهل خو يشكا خو يا دي كاري مالي دكر، و ب دهستي دي برينين بابي خو هاو يش دكرن؛ چونكي پشتي مرنا نه بوو طالبي كافرېن مه كه هې ل سهر پيغهمبهري -سلا ف لي بن- بسته بوون، وان ژ نوي د خو را ديت كو نه خوښيبي بگه هيننې و بهران تي ودر بكن و ناخي ب سهرې دا كهن... و هند، ژ ده ست در ژي بيين وان.

گهلهک جاران پيغمه مبره -سلاڤ لى بن- دا زقرېته مال جلکين وى د توزه وى دهست و پيښ وى د سهلخى ژ بهر وى ناخ و وان بهر و دارين دين و بى عاقل و زاروکين کافران تى وهرکين، فاطما ب دو چاقين تزي روڼدک شه ل شوبنا دهیکا خو دا رابت توزى ژ سهر و جلکين بابى خو دا قوت.. (بوخارى) و (موسلم) ژ عهبدلاهي کورې مهسعودى -خودى ژى رازى بت- شه دگوهيزن، دبېزت: من نهديت جاردهکى پيغمه مبرى -سلاڤ لى بن- نفرينهک ل قوره يشيان کريت روژهکى تى نهبت، وى روژى نهو رابووبوو نقيژ دکر کومهکا قوره يشيان ژ وى ويغه تر د روينشتى بوون، ئينا وان گوټ: کى دى قى عويرگيشى بهت هاقېته سهر پشتا موحه ممدى؟ (عقبه بن ابى معيط) رابووفه گوټ: نهز. رابوو نهو عويرگيش هلگرت و چوو نک پيغمه مبرى -سلاڤ لى بن- گاڤا پيغمه مبره چوويه سوجدى وى نهو پيساتى هاقېته سهر پشتى، پيغمه مبر ما د سوجدى دا و سهرى خو رانه کر هتا فاطما -سلاڤ لى بن- هاتى و ژ سهر پشتى راکرى.. پشتى پيغمه مبرى سهرى خو راکرى، نفرينهک ل وان کر.

(ابن مسعود) دبېزت: نهوين پيغمه مبرى ناقين وان ئينان همى ل روژا بهدرى من ديتن دکوشتى.

ژ قى گوټنا (ابن مسعود) دئېته زانين کو فاطمايى نه ب تنى د مال دا هاى ژ بابى خو هه بوو، بهلکى گوهى وى ل سهر بوو ده مى دهر دکهفت ژى دا ل ده مى پيټقى د هه وارى بچت.

ل ههر سى سالىن پشتى مرنا خه ديجاى، کو ژ سالا دهه هى هتا سبزدېيه پشتى هاتنا ئيسلامى، بارهکى گران كهفته سهر ملين فاطمايى، ژبيى وى ل وى ده مى ژ پازده ساليى بورى بوو، خه مين دهیکا وى بو وى مابوون، ژ لايهکى شه بهرى وى ل سهر و بهرى مالى بوو، و ژ لايهکى دى شه گوهى وى ل بابى وى بوو نهوى ل وى ده مى ژ خه لکى مه کههى بى هيشى بووى، ئينا قه ستا ژ دهرقهى مه کههى کرى و چوويه طائفى؛ دا خو بو وان پيشکيش بکهت، نيزبکى هه يشهکى يان پتر مال و ټيرى بهلى ژ گوټنين زقر و قه سين سه قهت پيغه تر وى چو ژ ده ستى خه لکى طائفى نه ديت، ئينا نه چار بوو ب وان سهر و دلان شه زقرى مه کههى.

پشتي زقري و ههر سال ل ده مي عه رب بؤ حه جي دهاتنه كه عبي، نهوي عه شيره ت عه شيره ت خو خو بؤ پيشكيش دكر دا نيك ناماده بوونا خو بو وي ديار بكه ت كو دي بهر هفانيبي ژ وي كه ن نه گهر نهوي قه سته وان كر، نهو بوو نهو و خهلكي يه تربي ب سهر نيك و دو هلبوون و وان سوز ب پشته فانيبي دايي.

ل سالا سيزدي ژ هاتنا نيسلامي، پيغه مبهري -سلاف لي بن- خو ژ مهكه هي قه دزي و بهر ب مهديني قه مشهخت بوو، ل مهديني تاكنجي بوو و مالا خو دانا ب رهخ مزگه فتا خو قه. و پشتي نهو گه هشتيبي مهديني، وي هنارته ب دويش مروقين خو را نهوين مايينه ل مهكه هي دا بين و ب وي را بگهن، كچا وي فاطما نيك ژ وان بوو. و فاطما ده مي ژ مهكه هي مشهخت بووي ژيبي وي هه ژده سال بوون.

ل مهديني فاطما د مالا پيغه مبهري دا بوو -سلاف لي بن- و ژييه كي خوش و تهنا د گهل بابي خو و خو يشكا خو يا مهزنتر بوړاند، بهلي تشتي دلي وي گفاشتي نهو بوو ديت هنده ك ژن -ل جهي دهيكاي وي- هاتنه د قتي مالي دا، راسته صهحابي خودان رهوشته كي پاك و بلند بوون و ب دله كي ساخ سه ره ددي د گهل نيك و دو دكر بهلي دقيت ژ بير نهكه ين كو نهو ژي وهكي مه مروث بوون، و ب وي ديشان يا مروث پي ديشت، و ب وي بيهن تنگ دبوون يا مروث پي بيهن تنگ دبت.

ل مهديني پشتي موسلمانان جفاكا خو داناي، پتر ژ صهحابييه كي خواست فاطمايي بو خو بخوازت، و هنده ك ژ وان ناشكه را نهو ژ پيغه مبهري -سلاف لي بن- خواست بهلي پيغه مبهري بهرسفا وان نه ددا؛ چونكي وي كربو دلي خو كو كچا خو فاطمايي بده ته پسمايي خو عه ليايي كوري نه بوو طالبي.

عهلي مروثه كي فهقير بوو، يي بهر دهست تنگ بوو، بهلي زهلامه كي زانا و كاربنه جه- و نهرم و حهليم بوو، جهرگي شيران هه بوو، ترسي قهت ريكا خو ل نك نه دديت، ديروكشان ديترن: عهلي حيشترهك و هندهك هوپر و مار هه بوون رابوو نهو هه مي فروتن ب چار سه د ده ره مان، و نهف ده ره مه ل ژنيانا خو خه رج كرن، فاطما چوو د مالا عهلي دا، و وي مالي ب تني نهف ناقمالييه لي هه بوو: ته ختهك، دوشهك، ته سته كا سهر شويشتني،

کونه کي نافي، مؤخلهک، خاولييهک، پهرداغهک، دو دستار و دو جه رکين نافي.. و دثيت ژبير نه کهين مالا عهلي و فاطمايي مه زه لکه کا ب تني بو!

ژ کور و کچين پيغهمبهري -سلاف لي بن- فاطما ژ همميان پتر ب وي شه چو بو، ده بکا موسلمانان عايشا کچا نه بو به کري دبيت: من نه ديتيه مروقهک هندي فاطمايي ب پيغهمبهري شه چو بوت، خو ريفه چوونا وي ژي وه کي ريفه چوونا وي بو.

د سهر هندي را پيغهمبهري -سلاف لي بن- ژ هممي مروقين خو پتر هز ژ فاطمايي دکر، و هندي هند وي هز ژي دکر صه برا وي نه هات فاطما پشتي شو بکرنی ژي دوير کهفت، مه زه لکه عهلي يا دوير بو ژ مه زه لکه پيغهمبهري.. يان ژي بلا بيتين: مالا وي يا دوير بو ژ مالا پيغهمبهري. حارثي کورې نوعماني مه زه لکهک هه بو دکهفته ب رهخ مه زه لکه پيغهمبهري و عايشايي شه، گاځا وي زاني پيغهمبهري -سلاف لي بن- پي نه خو شه فاطما ژي دوير کهفتي، نهو رابو گوته پيغهمبهري: نهز دي مه زه لکه خو ده مه عهلي بلا نهو بيته جهي من و نهز دي چمه جهه کي دي.

پيغهمبهري -سلاف لي بن- کهيف ب في چهندي هات و فاطما -د گهل زه لامی خو- زفري ب رهخ پيغهمبهري شه -سلاف لي بن- و د ناقبه را مه زه لا عايشايي و فاطمايي دا کوله کهک هه بو، ده مي پيغهمبهري -سلاف لي بن- رادبوو نقيژا سپيدي، سهری خو دبره بهر کوله کي و گازی عهلي و فاطمايي دکر دا رابنه نقيژي.

ههر جاره کا پيغهمبهري -سلاف لي بن- ژ مه ديني ده رکهفتبا بو شه رهي يان ههر کاره کي هه بيت، پاشي زفريا مه ديني ژ مالا فاطمايي ده ست پي دکر، نيکه مين جار ده اته نک وي پاشي دجوو مالا خو، جاره کي ده مي زفري ديت فاطمايي دو باز نکين زيفي د گهل رسته کي و دو گوهارکان بين کرينه بهر خو و پاتهک يي ب ديواري شه هلاويستي، گاځا پيغهمبهري نهو ب في رهنکي ديتي ل سهر پي خو زفري، فاطمايي تي ئينا دهر کو نهو ژ بهر في سهر و بهري يي عيجه، ئينا رابو نهو چه کي خو يي زيفي ژ بهر خو شه کر و پاته ژي ژ ديواري شه کر، و هممي پيکفه هنارتنه نک پيغهمبهري و گوته قاصدي: بيتي کچا ته سلافان ل ته دکهت و دبيتته ته: فان تشستان بلا د ريکا خودي دا خه رج بکهت، گاځا پيغهمبهري نهو کاري وي ديتي کهيف پي هات و گوته: دنيا نه يا موحه مده دي و بنه مالا ويه!

فاطمه د گهل زهلامی خو ب فهقیری دژیا، هندهک روژ ب سهردا دهاتن ژ دانهکن خوارنی پیغه تر ب دهست نه دکهفت، و نهو دان ژی هندهک قهسپ بوون، یان پرتهکا ناننی رهق د گهل هندهک زهیتنی.. و نهف حاله پتر جاران حالنی پیغه مبهری ب خو ژی بوو!

جارهکنی عهلی هاته مال دیت فاطمه ب دهستهکی یا دستاری دهیترت و ب دهستهکی یا بچوبکین خو ب ریغه دبهت، ل وان روژا مالهکنی مهزن یی خیری د دهستی پیغه مبهری دا هه بوو، ئینا عهلی گوته فاطمایی: نه گهر تو بیژییه بابی خو بلا هندهک پارا بدهته ته دا خدامهکنی بو خو پی بگری پیچه کنی هاری ته بکهت. فاطمایی ب یا وی کر، گوته بابی خو، بهلی بابی وی، مهزنی دهوله تا ئیسلامی، گوته: نهی فاطما! ب خودی نهز نادهمه ته هندي خه لکنی (الصفه) زکی وان یی برسی بت.

خه لکنی (الصفه) فهقیر و ژارین مه دینی بوون نهوین بی مال و حال ئیجا دهاتنه بهرسفکا مزگهفتی، ل ویری دنقستن!

پشتی شوپکرنا فاطمایی ب سالهکنی خودی کهرم د گهل کر کورهک دایی، گاڅا کورک بووی بابی وی عهلی ناڅی وی کره (حهرب) پیغه مبهری -سلاف لی بن- زیده کهیف ب قی زاروکی هات لهو زوی گوته: کاننی کورنی من نیشا من بدن، ههوه ناڅی وی کر به چ؟ گوته: (حهرب). وی گوته: نه نهو (حسهن)ه.

ل هه یقا ردهمزاننی ژ سالا سییی مشهختی، یه عنی هه یقه کنی بهری شه ری (ئو خودی) حسهن هاتبوو سه ر دنیا یی، و ل سالا د دویف دا ل هه یقا شه عبانی، فاطمایی کورهک دی بوو، پیغه مبهری -سلاف لی بن- ناڅی وی کره حوسه یین. ژ بلی (حسهن) و (حوسه یین) ی فاطمایی کورهکنی دی ژی بوو بوو پیغه مبهری ناڅی وی کر بوو (موحسن) بهلی نهف کوره هیشتا یی ساڅا مر بوو. و فاطمایی دو کچ ژی هه بوون: (زه ینه ب) و (أم کلثوم) و دیاره وی ناڅین ههردو خویشکین خو پراکر بوون.

حسهن و حوسه یین ژ هه می مروقتین خو پتر ب پیغه مبهری څه چو بوون، نه نس -خودی ژی رازی بت- دبیرت: کهس هندي حسهن و حوسه یینی ب پیغه مبهری څه نه چو بوو.. پیغه مبهری -سلاف لی بن- گه لهک همز ژ وان ههردوان دکر لهو گه لهک جاران دچوو مالا

فاطمایي و وی ب دهستی خو یی پیروز خوارن ددا حسه نی، و ل سهر سنگی خو دهلاقیته و ده می حسه ن ب سهر پیمان که فتی هندهک جارن دچوو مزگه فتی ددیت پیغه مبهر -سلاف لی بن- یی چوویه سوجدی قیجا دچوو ل پشتا پیغه مبهری سویار دبوو و پیغه مبهری دل نه ددا وی ژ سهر پشتا خو بدانت لهو سوجدا خو دریر دکر.

نه گهر جاره کی دهنگی گریبا وی هاتبا پیغه مبهری، دا بیژتی: نهف بچویکه بوچی دگریت؟ ما تو نزانى گریبا وی من دئیشینیت.

هندهک جارن ژى پیغه مبهری -سلاف لی بن- ل سهر مینه بری خوتبه دخواند، دا بینت ههردو نه قییین وی ب ژور که فتن و دهلنگفتن، ئینا دا ژ سهر مینه بری ئیته خوار و ههردووان هلگرت و به ته نک خو دانته سهر مینه بری، و دگوت: خودی راست دبیژت: ﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا آمَنَ لَكُمْ وَأَوْلَدَكُمْ فَسَنَّةٌ﴾ (الأنفال: ۲۸).

ژیانه کا خوش بوو، راسته یا تژی فه قیری بوو، به لی دقیت ژ بیر نه که یین کو چو جارن زه نگینی نه شیت دل خوشییی بو خودانی چی کت، ماله کا رحهت و ته نا بوو، راسته مه زله کا ب تنی بوو، نه گهر مرؤقی پیچه کی خو بلند کربا سهری مرؤقی دا ب بانی که فت، یان گه لهک خو ژیک ئینا با دهر دا پییین وی ب دیواری کهن، به لی د چائین خودانان دا نهو هند یا به رفرهه بوو ژ دنیا یی هه مبییی فرهه تر بوو؛ چونکی دله کی فرهه ل هنداف بوو. وه کی ههر ماله کی هندهک جارن نه خوشییی سهری خو لی هل ددا، به لی چی گاڤا سوحبهت گه هشتبا پیغه مبهری -سلاف لی بن- د گاڤی دا مهسه له ب دویماهی دهات! نه ری هوین چ دبیژن بو ماله کی مالخویی وی عه لی بت و کابانی فاطما بت و مهزن پیغه مبهری خودی بت؟!

سال هاتن و سال چوون.. نیزیکی بوو دهه سال د سهر شو بکرنا فاطمایي را بیژن، ژییی وی بهر ب سیمه سالییی فه دچوو، ب دورستی هه یفا (ربیع الأول) ی ژ سالا یازدی مشه ختی هات، خه مه کا مهزن ب سهر خه لکی مه دینی دا هات، سوحبهتا نساخیبا پیغه مبهری -سلاف لی بن- د ناڤ خه لکی دا به لاف بوو، مهسه له گه هشته هندی پیغه مبهر که فت، نه شیا خو ل سهر پیمان بگرت، ل مهزه لا عائیشایی هاته دانان، گاڤا پیغه مبهر -سلاف لی بن- که فتی هنارته ب دویف کچا خو را، عائیشا دبیژت: ههر جاره کا فاطما

هاتبا مالا مه پيغه مبهري - سلاڅ لي بن- ب بهرقه دچوو و كهيفا خو پي دئينا، بهلي قني جاري وهكي ههر جار نه بوو، ئيشا گران نهو ئيخست بوو، لهو وي ب دهقي كهيفا خو ب فاطمائي ئينا، و ژي خواست كو بچت ل بهر سهرې وي روينت، دياره ب فاطمائي بيرا وي ل خودانا دلي فرهه و روپيي گهش خهديجاي مهزن دهاتهقه.

پيغه مبهري دهقي خو بره بهر گوهي فاطمائي تشتهك بو گوټ، وي كره گري، پاشي تشتهكي دي بو گوټ، وي كره كهني، عايشايي پسيار ژي كر: نهرې بابي ته چ گوته ته؟

وي گوټ: سريرا پيغه مبهري نهز ناشكهرا ناكهم، عايشا ديپيژت: پشتي مرنا پيغه مبهري من داخواز ژ فاطمائي كر كو وي گوټنا بابي خو بو من بيژت، وي گوټ: نوكه دي بيژم.. جارا ئيكي گوته من: مرنا من يا نيزيك بووي، ئينا نهز گريم، جارا دووي گوته من: بهري ههمي مروټين من تو دي گههيبه من، ئينا نهز كه نيم.

و وهسا چي بوو، پيغه مبهري - سلاڅ لي بن- ل دووازهدي مهها (ربيع الاول) اي مر و فاطما ل مهها ره مهزاني مر، شهش مهها پشتي پيغه مبهري - سلاڅ لي بن- و د ناقبهرا ههر دووان دا كهس ژ مروټين پيغه مبهري نه مريوو.

پينج سالا بهري هاتنا ئيسلامي فاطما بووبوو و ل سالا يازدي مشهختي مريوو، يه عني ژيبي وي بيست و نهه ههتا سيمه ساليبي بوو.

د دهديسه كي دا هاتييه كو چيترين ژنكي دنيايي فاطمايه، ميره ما كچا عيمراني تي نهبت، و ئيك ژ مهزنترين خيترين وي بين كو چو خويشك و برايي وي پشكدارييا وي تيدا نهكري نهو بوو، وي موصييه تا مرنا بابي خو ديت بوو، ب راستي موصييه ته كا هندا مهزن بوو ب ساناهي نائيته وه صفكرن.. ب قني موصييه تي فاطمائي هژماره كا شعران گوټبون، نهو شعر هندي دگهينن كو فاطما زنده زنده ل سهر مرنا بابي خو يا كوټاندار بوو، و حقي وي بوو! و ژ لايه كي دي فه هندي دگهينت كو نهو ژنكه كا رهوان و ب دهټ و نه زمان بوو، و نهفه ژي نه يا غهريبه چونكي نهو كچا رهوانترين مروټي بوو. و فاطما ژنكه كا شاعر بوو، ههر چهنده نهو شعرين وي بين كو گههشتينه مه گهلهك د كيم ژي و ههمي -يان بارا پتر- ل دژر مرنا بابي وينه، بهلي ههر چاوا بيت نهو ژنكه كا شاعر بوو.

ژ بلی هندې ژې فاطما ژنکهکا زیده ب جهرگ ژې بوو، د گهل هژمارهکا دی ژ ژنکین صهحابیان پشکداری د شهپان دا دکر بو به لاکرنا نافی و دهرمانکرنا برینداران، و ل پوژا (نوحودې) فاطمایې د گهل زهلامې خو عهلی برینتن پیغهمبهري -سلاف لی بن- دهرمان دکرن.

و ژ سالوخته تین فاطما پې هاتییه ناسین: راستگوېی بوو، نهو ژنکهکا راست بوو، عائیشا دپیژت: مروقهک ژ فاطمایې راستگوتر من نه دیتییه بابې وی تی نهبت!

فاطما -وهکی نهو کهسین دیتی دپیژن- ژنکهکا زراف بوو، یا زهعیف بوو، و رهنګې وی یې نهسمه بوو، پیچهکې ب سهر زهراتییی څه دچوو لهو دگوټنې: (فاطمه الزهراء).. (زهراء) یان (أزهر) رهنګې هه یقییه.

دپیژن: جارهکې پیغهمبهري -سلاف لی بن- سهر دا، یا نساخ بوو، گوټې: کچا من تو یا چهوانی؟ وی گوټ: نهز یا دتیشم.. پاشی ب شهرم څه گوټ: و تیشا من پتر لی دتیت؛ چونکی نهز یا برسیمه و من چو نینه نهز بخوم.. چاقین پیغهمبهري تری روندک بوون و گوټ: کچا من ما ته نهفتیت تو سهییدا ژنکین جیهانې بی!؟

به لی.. نهغه دهرسهکه ژ موحه ممه دی، سهییداتییا جیهانې ب ساناهی ب دهست مروقی ناکهفت!

جارهکا دی پیغهمبهري چوو نک فاطمایې دیت کراسهک ژ هریا حیشتی یې زفر یې دهر و یا دستاری دهیترت، ب دلکهکې کهسیره څه گوټې: نهی فاطما تام بکه نه خوشییا دنیایې دال ناخره تی تام بکهیه خوشییا.

نهغه فاطما بوو، و نهغه بابې وی بوو نهوی ههر دم دوعا ژ خودی دکر کو رزقی بنه مالا وی هند بت تیرا نه فرۆ ب تنی بکهت!

پشتی پیغهمبهري -سلاف لی بن- مری فاطما هتا مری جارهکا ب تنی تی نهبت خو نه گرنژی بوو، نهو جار ژې هنگی بوو دهمی کهفتییه بهر مرنې، ههقالا وی نهسمانا کچا عومه یسی دپیژت: فاطمایې سهری خو شویشت و گوته من: جلکین من یین نوی بو من بینه، ئینا وی جلکین خو یین نوی کرنه بهر خو و پشتی هنگی کهفته بهر سهکراتی، و گوته

من: من باش بپهچن، گوت: ده مې وې ديتي مه نهو باش پهچني گرتي و گوت: هه وه نه ز ستاره کرم خودې هه وه ستاره که ت. . و مر.

مرنا وې ل شه فا سي شه نبې بوو سيبي هه يفا ره مه زاني ژ سالا يازدي مشه ختي، و هه وې شه قې ل (به قيعي) هاته قه شارتن.

دهسه نه كورنۍ عملې

سهروره پښ جحيلين خه لكې به حه شتي، ئيمامين ئوممه تي و بابين ئيمامان، هيقيني ئيكي يي (آل البيت)، هره دو رحانين باپيري خو: حه سهن و حوسه ين، كورين فاطمايي و عه لي، سهر كيشين ئي كه مين كاروانى خوگوري كرنى د ديروكا بنه مالا پاك دا، دى بنه بابه تي په يفا مه يا ئي جاري.

بهري نوكه -دهمى مه به حسى دهيكه ئيمامان فاطمايي كرى- مه ب كورتي ئيشاره ت دا وي مالا پيروژ يا كو حه سهن و حوسه ين تيدا مه زن بووين و هاتينه په روه رده كرن، و مه دا خويا كرن كانى چاوا نهو ماله ك بوول سهر بناخى باوه ريبي هاتبوو ئافا كرن و ل سهر (مه بده ئي) خوگوري كرنى هاتبوو راگرتن.. ده رسين ئيكي بين قوربانيدانا د ريكا دينى خودى دا فان هه رده تيشكه شيران ژ باپيري خو، پيغهمبه ري خودى -سلاف لى بن- وه رگرت بوون، پاشى ژ دهيكه خو فاطمايي و بابى خو ئيمامى شه هيد عه ليبي كورى نه بوو طالبي.. و نه وي ل سهر ده ستى فان توخمه مرو فان مه زن بيت و ب ده ستى وان فير بيت ته دقيت يى چاوا بت؟

نوكه حه تا ري پتر ل بهر مه يا روهن و ئاشكه را بت، كه رهم كه ن دا پي كفه قه سته باژيري مه دينى بكه ين، و ب دورستى ل مالا فاطمايي ناماده بين، دا د گه ل خه لكى ئي مالى د وان ده ليقان دا بزبن بين كه يف تيدا ب سهر وان دا هاتى، ده مى خودى لى هاتيبه كه رهمى و مال ب شوباره كى پيروژ ئافا كرى.

جه: وه كى مه گوتى باژيري مه دينيه، ل مه زه لكا فاطمايي، نهوا دكه قته ته نشتا مزگه فتا پيغهمبه ري، ب ره خ مه زه لكا عائشايى فه، جهى نوكه پيروژه زياره تي پيغهمبه ري -سلاف لى بن- دكه فتي.

دهم: سالا سيبي مشهختييه، هه يفا ره مه زانې، دورست ساله كې پشته شهري به دري، و هه يقه كې بهري شهري ئو خودي.

ل رورزا پازدي ژ هه يفا ره مه زانې، مزگيني گه رپا كو فاطمايي كوره ك يي بووي، ههر كه سه كې گوهل ل قې مزگينيبي بووي كه يفا وي گه له ك هات، به لي يي ژ هه ميبان پتر كه يف ب قې مزگينيبي هاتي پينغه مبهري خودي بوو - سلاف لي بن- ئه وي هنگي ژيبي وي بهر ب پينجي و شش ساليبي قه دچوو.

پينغه مبهري - سلاف لي بن- داخواز كر نه ثيبي وي بيننه نك دا بهري خو بده تي، ئي كه مين جار پينغه مبهري - سلاف لي بن- پسپارا ناقي وي كر، هنده كا گو تي: عه لي ناقي وي يي كريبه (حهرب) ئينا گو ت: نه، ناقي وي دي (حه سن) بت.

پاشي پينغه مبهري - سلاف لي بن- د گو هي وي دا بانگ دا.

ههر ژ سهري ديار بوو كو حه سن دي ب پينغه مبهري و ده يكا خو فاطمايي قه چت، نه كو ب بابي خو عه لي قه، لهو ده مي هيژ ئه وي ساقا ده يكا وي فاطمايي ئه و ده لاقيت و شعره ك پي دگو ت، تيدا دگو ت: كوري من يي ب پينغه مبهري قه چووي و ب عه لي قه نه چوويه.

وه كي بهري نو كه زي مه گو تي: پينغه مبهري - سلاف لي بن- گه له ك حه ز ژ حه سني دكر لهوا گه له ك جاران وي ب خو ب ده ستي خو خوارن دد ايي، و ددانا ب ره خ خو قه ل سه ر مينبه ري ده مي خوتبه دخواند، و هنده ك جاران گا قا دچوو سوجدي حه سن دچوو سه ر پشته، قيجا ئه وي زوي سه ري خو رانه دكر دا دلي حه سني نه مينت.

يا زده هه يفا پشته بوونا حه سني، يه عني ل هه يفا شه عباني ژ سالا چاري مشه ختي، خودي كوره كې دي دا فاطمايي، پينغه مبهري - سلاف لي بن- ناقي وي كر حه سين.

وه كي حه سني، پينغه مبهري - سلاف لي بن- گه له ك حه ز ژ حه سيني زي دكر، و هنده ك جاران ئه و دا هه ردووان ده ته بهر سنگي خو و بيژت: ئه ف هه ردووه كورين منن، هه چيبي حه ز ژ وان بكه ت ئه و وي حه ز ژ من كر.

حوسهين ژي گهلهك ب پيغه مبهري شه -سلاڅ لي بن- چووبوو، بهلي حوسهين ب بهژني شه و حهسهن ب سهر و چاقان شه.

دهمي پيغه مبهري و فاطما -سلاڅ لي بن- چووينه بهر دلوثانييا خودي، حهسهن و حوسهين د فاما بوون، حهسهن يي ههشت سالي بوو و حوسهين يي حهفت سالي بوو، لهو ههر دو ژ صهحابيبن بچوبوك دئينه هژمارتن، ژ تهخهيا پيئجي، وهكي (ابن عباس) و (ابن الزبير) اي و گهلهك يي دي.

حسهني هندهك حهديس ژ باپيري خو -سلاڅ لي بن- ب رهنگهكي ئيكسهري شه گوهاستينه، و وي د گهل برايي خو حوسهيني هژمارهكا دي يا حهديسان ژ صهحابيبن ژ خو مهزنتر شه گوهاستينه.

دهمي پيغه مبهري -سلاڅ لي بن- چويوه بهر دلوثانييا خودايي خو، و موسلمان ههمي ل سهر خيلافهتا نهبوو بهكري كوم بووين، حهسهن و حوسهين ههر دو د بچوبوك بوون، عوقبه يي كورپ حارثي دبئرت: پشتي مرنا پيغه مبهري -سلاڅ لي بن- ب چهند روزهكان نهز د گهل نهبوو بهكري ژ نقيثرا ئيفاري دهركهفتم، عهلي ژي د گهل مه بوو، مه حهسهن ديت د گهل بچوبوكان ياري دكرن، ئينا نهبوو بهكر ب نك شه چوو و نهو هلگرت دانا سهر مليتن خو و گوت: وهكي پيغه مبهرييه وهكي عهلي نينه، و عهلي دكهني.

پشتي مرنا فاطمايي عهلي چهند ژنهك يي دي ئينابوون و هژمارهكا كور و كچان ههبوون، بهلي سهرئ كهسي ژ وان ب سهر عهاليين فاطمايي نه دكهفت.

ل سهر دهمي نهبوو بهكري و عومهري، حهسهن و حوسهين و بابي وان عهلي ل مهديني دزيان، و عهلي ئيك ژ زاناترين مروقان بوو يين گهلهك جارن ههر دو خهليفان پسيارين خو پي دكرن.

پيغه مبهري -سلاڅ لي بن- بهري ژ دنيايي وهغهركهت وهصيهت نهكروو ئيك ل جهي وي بيته خهليفه، لهو دهمي نهو مري موسلمان د ناقبهرا خو دا ب خيلاف چوون ل سهر سي بوچوونان:

۱- هندي خهلكي مهديني بوون گوتن: نه م نه نصارينه دقبت مهزني د دهستي مه دا بت.

۲- و مشهختان گوت: ئەم موهاجرينه، ئەم فەرتريڻ خەليفه ژ مه بت.

۳- و ئيمام عەلى گوت: يا باشتر ئەوه خەليفه ژ بنه مالا پيغمبهري بت -سلاڤ لى بن- دا خەلك هەمى خو بيخنه بن دەستى.

پاشى هەمى ل سەر هندی کۆم بوون کو چيتريني ئوممەتى پشتى پيغمبهري، ئەبوو بەكره، بيته خەليفه، هەمى پيگه ل سەر قى چەندی رازى بوون، بەرى ئەبوو بەكر بمرت وەصيهت كر عومەر پشتى وى بيته خەليفه، و ب قى چەندی ئەبوو بەكرى دا زانين كو دورسته خەليفه مروقهكى پشتى خو بو خيلافهتى هلبزيرت، بەلى ب شەرتەكى ئەو مروقهكى ب كير هاتى بت.

خەلك هەمى ب عومەرى رازى بوون، عومەرى ژى دەمى خو بوړاند، و گاڤا هاتيبه بريندار كرن و بەرى بمرت عومەرى گوت: ئەگەر ئەز كەسى نەدانمه شوينا خو، ئيكي ژ من چيتر يى وە كرى، و مەخسەدا وى پيغمبهري بوو -سلاڤ لى بن-، و ئەگەر ئەز ئيكي بدانمه شوينا خو ئيكي ژ من چيتر يى وە كرى، و مەخسەدا وى ئەبوو بەكر بوو، بەلى ئەز دى تشتەكى دى كەم.. پاشى عومەرى شەش مروڤ هلبزارتن، ئەو هەر شەش ژ وان دەه كەسان بوون يين مزگيني ب بەهشتى بو هاتيبەدان (العشرة المبشرة): (عوثمان، سەعدى كورئ ئەبوو وەققاصى، عەلبىي كورئ ئەبوو طالبى، طەلحە، زوبەير، عەبدەررەحماني كورئ عەوفى).

و گوت: ژ ڤان هەر شەشان ئەز كەسى چيتر نايينم، ڤيجا گەلى موسلمانان ئيكي بو خو هلبزيرن.. و ئەو بوو وان (عەبدەررەحماني كورئ عەوفى) هلبزارت، و عەبدەررەحماني گوت: ئەز نه يى قى كاريمه، بلا (عوثمان) ل شوينا من بت، موسلمان ب گوتنا وى رازى بوون.. و عومەر ژى چوو نك خودايى خو.. و بەرى ئەم خو ڤه گوهيژينه خەليفى سيبى، سەر هاتيبه كا هەى ب تنى بو عيبرەت من دڤيت بو هوه ڤه گوهيژم:

عوثمان بوو خەليفه، و وى دوازده سالان حوكم كر، شەش سالىن ئيكي ئوممەت يا رحەت بوو، پشتى شەش سالان، و ژ بەر گەلەك ئەگەر ان -پاشى پشتى دەليڤهيه كا دى دى بەحس ژى كەين- هەندەك كەس دژى عوثمانى رابوون، و مەسەله گەهشتە هندی وان خو دانە

ئيك و كرنه دلي خو بچن ب سهر مهدينى دا بگرن، و عثمانى ب كوتهكى بيخن، دهمنى موعاويهى ئەف چهنده زانى، و هنگى ئەو واليبي شامى بوو، عومهرى ئەو كرىو والى، لهشكهرك ليكدا و هاته مهدينى، و گوته عثمانى تشتهكى هوسا من يى گوهد لى بووى، ئەز يى هاتيم دا بهرهقانيبيى ژ ته بكم، عثمانى گوته: لهشكهري ته بيهنا خهلكى مهدينا پيغهمبهري يى تنگ كرى، بزفره جهى خو.

موعاويه نهچار بوو زفرى، و ئەو چيىبوو يا موعاويه ژى دترسيا؛ فتنهچى ب لهشكهري خو فه هاتنه د مهدينى دا و عثمان د مالا وى فه موحاصره كر، و گهفین كوشتنى لى كرن ئەگه دهستى ژ خيلافهتى نهكيشت، عثمانى ب يا وان نهكر و گوته: پيغهمبهري -سلاف لى بن- گوتهبوو من: خودى كراسهكى دى كهته بهر ته هندهك دى ئين دا ژ بهر ته بكهن تو گوهى خو نهده وان.

د وان رۆژان دا مهدينه د حالهكى زنده نهخوش دا دژيا، عثمان نهديشا ژ مالا خو دهركهفت، بابى حهسهنى عهليبيى كورى ئەبوو طالبي، ههر دو كورپن خو حهسهن و حوسهين هنارتنه بهر دهركههئى عثمانى دا حهرهسيبيى لى بكهن، و نههپلن كهس نهخوشيبيى بگههينته عثمانى.. هنگى ژيبيى حهسهنى نيزيكى سيم- و دو سالان بوو، جارهكى عثمان هاته بهر دهري حهسهن و حوسهين ديتن، گوته: هوين ل قيرى چ دكهن؟ وان گوته: ئەم يين هاتين حهرهسيبيى ل ته بگرن.. وى نهرازيبوونا خو ديار كر و گوته: بزفرنه مالا خو، سوباهى ئەز دى چ بيژمه باپيرى ههوه ئەگهرك گوته: ته ههر دو نهقيبيين من بو خو كرىونه حهرهس؟

ههر دو زفرين و گوته بابى خو: حال و مهسهلين عثمانى ئەفنه.. عهلى گوته: ههرن حهرهسيبيى لى بگرن يى ئەو يى بحهسييت.

مهخسهدا عهلى ئەو بوو گوته: ئەگهرك هندهكان قيا بچنه عثمانى ژى ژ بهر نهقيبيين پيغهمبهري بسته ناكهن بچن.

هندهك صهحابيبن دى ژى وهكى: (طهلهه) و (زوبهيري) كورپن خو هنارتنه بهر دهركههئى مالا عثمانى، گاڤا فتنهچيان ئەف چهنده ديتى ترسيان مهسهله ژ دهستى وان دهركهفت رابوون هندهك تير د دهركههئى وهركرن حهسهن بريندار بوو، و خوين ما ب سهر و

چاقان فه، وان گوت: خه لک هسه نى هوسا بيبين دى دژى مه رابن، ئينا نهو چوون ل پشتا مالا عوثمانى ديوار سمت و چوونه ژور عوثمان كوشت، ژنكا عوثمانى چوو سه ر باني و كره ههوار، خه لک د ههوارى هاتن، عهلى هات وهكى دينان، كولمهك ل ناف چاقتين هسه نى دا و مستهك دانا سنگى حوسه نى و ئاخفتنين زفر گوتنه بيتن دى، و گوت: مه بوچ هوبن دانابوونه قيرى؟

عهلى -ب زانينا خو يا بهر فرهه- تيگه هشت كو كوشتنا عوثمانى ب قى رهنگى دى ده رگه هى فتنه كا مه زن د ناف نوممه تى دا فه كهت لهو هنده قه هرى.

نهو صهحابيين ل مه دينى هه مى چوونه نك عهلى و گوتنى: كهس ژ ته پيښه تر ب كير خه ليفا تيبى نائيت، عهلى ل بهر نه هات، بهلى نهو گلهك مانه پيښه و گوتنى: چى نابت خه لک بمينته بى نه مير، و كهس ژ ته پيښه تر ب كير قى كارى نائيت، ئينا عهلى قانع بوو! ل هه يفا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۵) ئ مشهختى، موسلمانان به يعه دا ئيمام عهلى، و عهلى ئي كه مين خه ليفه بوو ژ بنه مالا هاشميين حوكم وه رگرتى.

ني زيكي پيښ سالا ن عهلى حوكم كر، د قان هه ر پيښ سالا ن دا وى رحه تى نه ديت ژ بهر وى دوبه ره كيا د نابه را وى و هه فر كين وى دا چي بووى سه را كوشتنا عوثمانى، حه تا دو ب ماهي بى نهو ب خو ژى ب ده ستى خه وارجان هاته كوشتن، ل هه فده ي ره مه زانا سالا (۴۰) ئ مشهختى.

عهلى ل باژيرى كووفه هاته شه هيد كرن، هسه ن و حوسه نى و پسمامى وان (عبدالله) ئ كورى جه عفه رى نهو شويشت و هسه نى نقيت ل سه ر كر، و ب شه قى ل جهه كى بهرزه هاته فه شارتن ژ تر سين خه وارجان دا، دا قه برى وى نه هلكولن!

ديپژن: بهرى عهلى شه هيد بيت دو عايهك كربوو و گوتبوو: (اللهم ابدلني بهم خيرا لي منهم، و ابدلهم بي شرا لهم مني) هندى هند وان بي هنا وى تهنگ كربوو، وى گوت: يا ره بى هنده كين ژ وان چيتر بو من ب وان بگوهوره، و ئيكي ژ من خرابتر بو وان ب من بگوهوره!

و وه سا چى بوو!

سوحبه تا مه ل دور حهسه نيبه، مه دقيت بيزين: هندي بابي حهسه ني يي سخ، حهسه ن ل بن نه مري وي بوو، ب گوتنا وي دكر و فهرمانا وي ب جه دينا، و هندي عه لي يي سخ، حهسه ن و حوسه ين ل ريزا دووي بوون، گاغا عه لي چووي، و هنگي ژيبي حهسه ني سيم- و حهف سال بوون، حهسه ن هاته پيش.. خهلكي كوفه گوته حهسه ني: تول شوينا بابي خو ببه خهليفه. و دئته زانين كو عه لي وهصيهت ب كهسي نه كروو كو پشتي وي بته خهليفه.

ل هه يفا ره مه زاني ژ سالا (٤٠) مشه ختي حهسه ن بوو خهليفه، و ب نه صا وي حهديسا دورست نهوا ديترت: ﴿الْخِلاَفَةُ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً﴾ يه عني: خيلافهت پشتي من سيم- سالن. حهسه ن زي دئته هژمارتن خهليفه، و حهسه ن خهليفني راشدي يي پينجيته.

شهش هه يشان حهسه ني حوكم كر، ژ ره مه زانا سالا (٤٠) هتا (ربيع الاول) ژ سالا (٤١) ل قئ هه يقي و ب دورستي سيم- سالن پشتي مرنا پيغه مبهري -سلاف لي بن- وي تهنازول بو موعاويه ي كر، و وي ل سهر موعاويه ي كره شهرت خهلكي هه ميبي عه في كهت، و پشتي وي موسلمان ب كهيفا خو خهليفه كي بو خو هلبژيرن.. موعاويه ل بهر هات.

خهلكي كوفه نه وين خو ب تاگيرييا عه لي دينا دهري نهو ئينا سهري عه لي يا ئينا سهري، و پشتي نهو شهيد بووي وان ئيكا مه زنتر ئينا سهري حهسه ني، هتا دويماهيبي نهو گلداك ل بن زي ژي دزي!

حهسه ني زاني كو نهف مرؤفه نه يين هندينه مرؤف پشتا خو پي گهرم بكهت، نهو بوو وي هنارته ب دويف موعاويه ي را ل شامي و خيلافهت دايب، و خهلكي كوفه زي مويايه عا موعاويه ي كر، و ب دهستي حهسه ني فتنه ژ ناف ئومه تي رابوو لهو ناقي وي سالي -سالا ٤١ ي - كرنه: سالا كؤمبونني (عام الجماعة).

پشتي موسلمانان هه ميبيان مويايه عا موعاويه ي كرى، و حهسه ن و حوسه ين زي ژ وان بوون، موعاويه چوو شامي و حهسه ن د گهل بنه مالا خو زقري مه يني.

و حهسه ني ب قئ كاري خو راستييا گوتنا باپيري خو -سلاف لي بن- ب جه- ئينا ده مي به حسني حهسه ني كرى و گوتي: ﴿إِنَّ ابْنَ هَذَا سَيْدٌ، وَلَعَلَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يُصَلِّحَ بِهِ بَيْنَ فِتْنَيْنِ مِنْ

المُسْلِمِينَ ﴿ يه عني: كورې من نهغه سهبيده - سهروهه- و بهلكي خودې ب وي دو كومين قتي نوممه تي پيک بينت.

ژ لايه كي ديشه وي دا زانين كو دورسته بو خه ليفه ي تهنازولي بكهت نه گهر ديت مه صلحه ته كا مه زن يا د قتي چهندي دا هه ي.

ده مي حه سه ني تهنازول كړي له شكه ري وي چل هزار زه لام بوون، ب سه ركيشيا (قهيسي كورې سه عدې كورې عوباده ي)، و نه گهر حه سه ني ثيابا دشيا ب قتي له شكه ري به رهن گاريا موعاويه ي بكهت، به لي حه سه ن ب تبيعه تي خو مروفه كي ناشتيخواز بوو، نه دقيا بينت خوينا موسلمانان بيته ريتن، تهنازول ژ حه قتي خو كر ب تني دا پزرا موسلمانان جاره كا دي بيته نيک؛ دا له شكه ري موسلمانان ل شوينا ب نيک و دو قه مژويل بين جاره كا دي ده ست ب به لافكرنا رو ناهيا نيسلام ي بكه ن.

گه له ك كه س -ژ هه قالي ن حه سه ني- هه بوون ب قتي كاري وي درازي نه بوون، وان هزر دكر نهغه بو وان كيماسيبه، و نيک ژ وان حوسه ين ب خو بوو، حوسه يني گوتي: خوزي من تو د خانيبه كي قه گر تدا ب اي و ده رگه ه حشكي ل ته گر تبا و من نه هيتا بيا تو ده ركه قتي حه تا من نهو كريا يا من دقيت!

به لي حه سه ني گوه ي خو نه دا وان و (صولح) ل سه ر وان (فرض) كره. پشتي پيكمه اتني، حه سه ن هاته باژيري باپيري خو و ل ويري ناكنجي بوو، حه تا مرنا وي ل هه يفا (ربيع الاول) ي ژ سالا (۵۰) مشه ختي.

نه ه دهه ساله كان پشتي (عام الجماعه) حه سه ن ما زيندي، و د قان سالان دا نه وي ژيب ي خو ب ته ناهي بو راند، وي و براي ي خو حوسه يني حه له قه كا علمي ل مزگه فتا پيغه مبهري -سلاف لي بن- هه بوو، ب سه دان و بهلكي ب هزاران خه لك لي كوم دبوون، و زانين بو خو ژي و هردگرت، و گه له ك جاران صهحابيبن ژ حه سه ني مه زنتر ژي دچوونه نك دا حه ديسان ژي ريوايه ت بكه ن، وه كي عايشايي. و ژ تابعيان: كورې وي حه سه ن، و بن سيرين، و نيمامي شه عبي، و گه له كين دي.

هه ر سال موعاويهی باره کي مهزن ژ دياربيان د گهل هژماره کا مهزن ژ پاران بو حهسه ن و حوسهيني و (آل البيت) دهنارته مهدينی، رۆژه کي ده مي موعاويهی کارواني دياربيان بو صهحابيان دورست کري دا بهنيرته مهدينی، گوته هه قالين خو:

ئه گهر هه وه بقیته نه ز دي بو هه وه بيژم کاني هه ر نيک دي چ ل قي مالي کهت، هندي حهسه نه هنده کي دي بو ژنکين خو هيتل پاشی يی مای هه ميی دي ل سه ر خه لکي ده ور و به ري خو به لاف کهت، هندي حوسهينه دي ژ وان نيما مان ده ست پي کهت يين بابين وان ل رۆژا (صفيني) هاتينه کوشتن، د گهل بابي وي، و نه گهر تشتهک ما دي حهيو انان پي سه ر ژي کهت و شيري پي کر ت و ده ته خه لکي.

ئه ف شاهديه مهز نرين شاهديه ژ لايی موعاويهی شه -خودي ژي رازي بت- بو حهسن و حوسهيني -سلاف لي بن- کو به ري وان ل مالي دنياي نه بو و ده ستی وان بو دانا خيري يی شه کري و دريژ بو، و نه فه يا عه جيب نينه ما نه کورين فاطمائي و عه لينه؟ ما نه به ره مه مي دارا پيغهمبه رينيبيته؟

و مه ردينيا حهسه ني گه هشتيبو پيکه کي وي بي پسيار مالي خو پيشکيش دکر، جاره کي حهسن د بهر مرۆقه کي را چوو دوعا دکرن و دگوت: يا ره بي تو دهه هزاران بديه من، ني نا حهسن چوو مال دهه هزار د گهل مرۆقه کي خو بو وي هنارتن.

و گه لهک جاران مه سه له دگه هشته هندي حهسه ني مالي خو هه مي دينا و ب ني شي دکر، ني شهک دکره خير و ني شهک بو عه يالي خو ده يتلا، هه تا نه گهر وي دو نه عال هه بان نيک دکره خير، و هندهک جاران ژي مالي خو هه مي دکره خير و چو بو خو نه ده يتلا، و بابي وي عه لي ژي يی وه سا بو.

باوه ريبيا حهسه ني ب خودي، و رازيبونا وي ب وي قه ده را خودي بو داناي گه لهک ژ هندي مهز نتر بو نيکي وه کي مه به حس ژي بکهت.. کيم کهس هه نه باوه ريبيا وان بگه هته پيکه کي وه سا ب قه ده را خودي رازي بيت کو حه ز نه کهت ب ره نگه کي دي بيته گوهارتن.. جاره کي مرۆقه کي گوته حهسه ني: (ئه بوو زهر) دبيژت: ل نک من فه قيري ژ زهنگينيبي خوشتره، و نساخي ژ ساخي خوشتره. حهسه ني گوت: خودي ره مي ب (ئه بوو زهري)

بهت، هندي ئەزم ئەز ديبترم: ههچيبي خو بهپلته ب هيثيا هلبزارتنه خودي شه خوزيبي رانهيتلته كو د حالهكي دي دا بت ژ بلي وي حالي يي خودي ئەو كريبه تيدا، و ئەڤهيه هدددي رازيبيونا ب قهدهري.

تشتهكي دي يي هسهن پي هاتييه ناسين ئەو بوو: وي گهلهك ژن دئينان ههپامهكي دمانه ل نك و وي ئەو بهرددان.. (جهعفرئ كورئ موحه ممهدي) ژ بابي خو شه دگوهيترت، ديبترت: هعلي گوته خهلكي كووفه: گهلي خهلكي كووفه ژنا نهدهنه هسهني، هندي هسهنه زهلامهكه ژنان بهردهت، ئينا زهلامهكي هه ممداني گوت: ب خودي دي ههر ژنان دهيني يا وي ثيا بلا بگرت و يا وي ثيا بلا بهردهت!

ل ههيقا (ربيع الأول)ئى ژ سالا (٥٠) مشهختي ل باژيري مهديني هسهن چوو بهر دلژفانييا خودي پشتي هاتييه زههردان.

ديبترن: بهر هنگي هسهني خهونهك ديت بوو، ديت ههر وهكي ل سهر ئهنييا وي (قل هو الله أحد) يا نفيسييه، كهيفا مرؤقين وي ب قئ خهونئ هات، هندهكان ئەو خهون بو (سعيد بن المسيب)ئى گوت: ئينا سهعدي گوت: ئەگهر خهونا وي يا راست بت عهمرئ وي گهلهك نهمايه.

ئەو بوو پشتي هنگي ب چهند رۆژهكان هندهكان زههر بو كره د ناف خوارنا وي دا، گاڤا هسهن كهفتييه بهر مرنئ، برايئ وي حوسهين هاته نك، گهلهك ما پينشه دا بيترتئ كاني ئەو شكئ ژ كي دبهت كو ئەو زههر دابت، هسهني گوتئ: بوچييه؟ دا پيش من شه وي بكورئ؟ گوتئ: ئە! هسهني گوت: ئەگهر ئەو بت يي ئەز هزر دكم خودي تيرا ههيه، و ئەگهر نه، من نهڤيت چو بي گونهه پيش من شه بينه كوشتن.

ژ قئ گوتنا هسهني دئيته زانين كو ئەوي ب خو ژئ ب دورستي نهذراني كاني كي ئەو زههر دايه.. و ل قئري روهستيانهكا كورت مه د گهل بي بهختييهكي ههيه:

هندهك كهسپن نهڤيانا صهحابيين بو خو كريبه دين، و ئەزمان درپرييا د دهرحقا صهحابيين دا بو خو كريبه تبعهت، وهكي ههر جار ل رپكا درهوي دبهزن و ديبترن: موعاويه د پشت زههردانا هسهني رايه.

ئەف گوتنا وان يا كهچ ژ دلپښ وان يپښ ئيشهوي و تڙي كين دهر دكهفت.. جاري يا ناشكهرايه كو چو ربوايهت ب پڙكښن دورست نه هاتينه وي كهسي دهسنيشان بكهت يښ ب تاوانا زه هردانا هسهني رابووي، و ل نك مه موسلمانان تاريخ ب پڙكا ربوايهتښن دورست دئپته وهرگرتن نهكو ب پڙكا شروقه كرنښن شه خصي، يان هزر و بوچوونښن في و وي هه.

يا دووي: حوسهيني ب خو نه دزاني كي برايي وي زهر دايه، و هتا حوسهين مري زي كهسي زي گوډ لي نه بوو نهوي ئيك ب في تاواني گونه هبار كرت، فيجا نزا چاوا حوسهيني نه دزاني نه وان پشتي هنگي ب سه دان سالا زاني.

يا سيبي: موعاويه صهحابي بوو، و ئيك ژ نفيسه رښن وهحيبي بوو، و يا به رعاقل نينه ئەف كاره ژ وي چي بيت ب تايه تي پشتي حسهن چووي ل مالا خو روښستي و وي و بنه مالا خو موبايه عا وي كړي.

يا چاري: هه مي زانا و ديروك نفيسيښن موسلمان يښن (معتبر) وهكي: ئيمام نه حمه دي و (ابن تيميه) و (ابن كثير) و گه له كښن دي، ئەف بي به ختييه دره و دريخستيه و موعاويه و كورځ وي يه زيد ژ في گونه هي دوير كرينه.

ديپڙن: گاڤا حسهن كهفتييه بهر مرنځ، حوسهيني گوټي: ما تو ژ چ دترسي؟ تو دي چييه نك پښه مبه رڼا خودځ، و عهلي و نهو ههردو بايښ تنه، و نك خهديجايي و فاطمايي و نهو ههردو دهيكښن تنه، و نك حمزه وي و جه عفه ري و نهو ههردو مامښن تنه. ئينا حسهني گوټ: نه ي برا، نه ز دي چمه د ناف نه مره كي ژ نه مرښن خودځ دا چو جاران نه ز نه چوويمه د ناف نه مره كي وهكي وي دا، و هندهك چيكر يښن خودځ دي بينم من چو جاران يښن وهكي وان نه ديتينه.

پاشي گوټ: برايي من هندي بابي ته بوو بهر ل في كاري بوو -يه عني خيلافه تي- به لي خودځ نهو دا نه بوو به كړي، و وي پشتي خو دا عومه ري، و پوژا مه سه له بوويه (شورا) وي باوهر نه دكر دي بو ئيكي دي بت ژ بلي وي، به لي نهو گه هشته عثماني، گاڤا عثمان هاتييه كوشتن موبايه عا عهلي هاته كرن، پاشي هه فركيا وي هاته كرن، و بو وي

ب تنې نه ما، قيجا نه ز د بېترم خودې پيغه مبه راتيبي و خيلافه تي ل نک مه کوم ناکه ت،
 ئيدي وه نه بت بي عه قلين کوفه ته دهر بيخن. و من ژ عائيشايي خواست بوو کو
 ده ستوريبي بده ت نه ز ل نک پيغه مبهري -سلاف لي بن- بيمه فه شارتن و وي گوتبوو بلا،
 قيجا نه گهر نه ز مرم جاره کا دي ژي بخوازه، و نه ز هزر دکه م نهو -يه عني مه روان و زه لامين
 وي- ناهيلن، قيجا نه گهر وان نه هيللا ل دويف دريتر نه که.

پشتي حه سهن مري، حوسه ين چوو نک عائيشايي، عائيشايي گوت: بلا سه ر چاقان!
 به لي مه رواني نه هيللا، ئينا حوسه يني و هه قالين خو ده ست دا شيرين خو به لي (ابو هريره)
 چوو به راهيبي و نهو زقراندن دا چو فتنه چي نه بن.

ئينا حوسه ين هاته برن بو به قيعي، و ب ره خ ده يکا وي فاطمايي فه هاته فه شارتن، و
 روژا مرنا وي ل پينجي هه يفا (ربيع الاول) اي بوو ژ سالا پينجيبي و ژيبي وي ده مي مري
 چل و هفت سال بوون.

هه قاله كي حه سهنی د بېترت: ده مي حه سهن که فتييه بهر مرنې گوت: جهې من دهر بيخنه
 حه وشي، پشتي جهې وي دهر بيخستي وي گوت:

(اللهم اني احتسب نفسي عندك فاني لم أصب بمثلها غير رسول الله صلى الله عليه وسلم).

پشتي مرنا حه سهنی، حوسه ين بوو مه زني (آل البيت).

حوسهينل کورل عهلي

ئيمامي شهيد، قههره مانئ رۇژا عاشورائئ ل كه ره لائئ، بابئ عبدالله لاهي، حوسهينئ كورئ عهلي، نه ئيبيئ پيغهمبهري -سلاف لئ بن- كورئ فاطمائيئ يئ دووئ بوو.

پشتي برايئ خو حهسهنئ ب ساله كئ، وب دورستي ل شهعبانا سالا چارئ مشهختي ل باژئئ مهدينئ هاتبوو سهر دنيايئ.. و نهو ژئ پشكدارئ برايئ خوئه د وان هه مي (مهناقبان) دا يئن د دهره قئ دا هاتينه ريوايهت كرن، و ده مي باپيرئ وي پيغهمبهري خودئ -سلاف لئ بن- و ده يكا وي فاطما چووينه بهر دلؤفانييا خودئ ژيبيئ حوسهيني ههفت سال بوون.

حوسهين ل بهر دهستي باپيرئ خو و ده يكا خو، پاشي ل بهر دهستي بابئ خو، هاته پهروه رده كرن، و ژ وان فئري زانينئ و زيره كيبيئ و مهردينيبيئ بوو بوو.

د حهديسين دورست دا ژ پيغهمبهري -سلاف لئ بن- يا هاتيهه فه گوهاستن كو: ﴿ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ ﴾ يه عني: حهسهن و حوسهين، سه ييدئ گه نجئين به ههشتينه، ههر وهسا هاتيهه فه گوهاستن كو پيغهمبهري -سلاف لئ بن- گوتيهه: ﴿ مَنْ أَحَبَّهُمَا فَقَدْ أَحَبَّنِي وَمَنْ أَبْغَضَهُمَا فَقَدْ أَبْغَضَنِي ﴾ يه عني: هه چيبيئ ههز ژ وان بكهت نهو وي ههز ژ من كر، و هه چيبيئ كه رب ژ وان فه بيت، نهو وي كه رب ژ من فه بوو.

ههر ژ رۇژا حوسهيني فام كرى و ههتا مرنا برايئ وي حهسهنئ ل سالا (۵۰) يئ مشهختي، حوسهين ل سهر (ده پئ شانويئ!) -وهكي ديئزن- ل ريزا ئيكيئ نه بوو، هندي بابئ وي يئ زيندي، ره ئيا وي و يا برايئ وي حهسهنئ ره ئيا بابئ وان عهلي بوو.. تشتي بابئ وان گوتبا نهو بوو.

د جحيلينييا خو دا حوسه يني ژي وهكي برايي خو حسه ني داخوازا زانيني كر، و قورئان و هديس ژ گه لك صهحابيبن ژ خو مهزتر وهرگرت، و ب تايهت بابي خو به حرا علمي ئيمامي شهيد عهليبي كورئ ئه بوو طالبي.. لهو پشتي هنگي ب چند سالان حوسه ين بوو ئيك ژ زانايين مهديني بين ب ناف و دنگ، و ل ده مه كي وي دهرسه كا علمي ل مزگه فتا پيغه مبهري -سلاف لي بن- هه بوو ب سدان و هزاران خلك لي ناماده دبوون، و گوهداريا دهرسين وي دكر، و گه لك جارن ژي صهحابيبن ژ وي ب عه مرتر دهاتنه نك زانين ژي وهردگرت.

دهمي ژيبي حوسه يني سيم- و ئيك سال، ل سالا (۳۵) مشه ختي ده مي فتنه چيبان دور ل ئيمام عثماني گرتي، و گه ف و گور ب كوشتني لي كرين، حوسه ين د گهل برايي خو حسه ني -ب فرمانا بابي خو- چوون هره سي ل عثماني گرت؛ دا كه س چو ده ست دريژيان ل سهر نه كهت، به لي فتنه چيبان ژ پشتا خاني قه هاتني، و عثمان د مالا وي دا كوشت. و پشتي شهيد بوونا عثماني، صهحابيبن ئيمام عه لي هبژارت بو خيلافه تي، و پينج سالان ژ سالا (۳۵) حه تا (۴۰) عه لي خيلافه ت ب ريښه بر.

ژ تشتين ناشكه رايه كو خه لكې شامي، ب سهر كيشيا موعاويه ي، به يعه نه دابوو عه لي، ب هيجه تا هندي كو دقيت ئه و تولا عثماني قه كهت، دا پاشي ئه و خو بيخنه بن دهستي و به يعي بدهني.. خودي و هسا ته قدير كر پشتي شهيد بوونا عثماني فتنه كا مهزن د ناف نوممه تي دا پهيدا بوو، فتنه كا و هسا شوينوار و سهر به شكين وي حه تا ئه قرو ژي د ناف نوممه تي دا د ناشكه رانه!

د نه جمعي قې فتنې دا دو شهرين نافدار د ديروكا نوممه تي دا قه ومين ل سهر ده مي خيلافه تا ئيمام عه لي، شهرې ئيكي: (معركه الجمل) بوو ل هه يقا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۶)، و شهرې دووي: (معركه صفين) بوو ل هه يقا (صفر) ژ سالا (۳۷).

د نه جمعي شهرې دووي دا كومك ژ هه قاليين عه لي ژيغه بوون، و ئه و ئه و بوون بين د ديروكي دا ب نافې (خه وارجان) هاتينه نافكرن، ئه فان خه وارجان لادان ژ ريكا راست كر و عه لي ب هه مي ريكا هاتي كو وان ل راستيا ئيسلامي بزقرينت به لي چو فايده نه كر، ل دويماهيبي ئه و بسو شهره ك د نافه را وي و وان دا پهيدا بوو ل سالا (۳۸)، ئه و شهرې

ب ناقی (معركة النهروان) هاتییه ناکرن. د شی شهری دا ئیمام علی کوشتنه کا مهزن ئیخسته ناف ریژین خهوارجان، لهو خهوارج ناربان و هنگی راوهستیان هه تا ئیمام علی ل رهمه زانا سالا (۴۰) کوشتی.

ل شی ده می هه مییی علی ل باژیری کووفه بوو ل ژیرییا عیراقی، و خه لکی کووفه ئه وین خو ب تاگیرییا علی دئینا ده ری و دگوتی: ئم شیعین تهینه! ب سهر رهقی و مه ری هسکییا خو دلئ وی تری کول و که سهر کر، ههر چه نده علی ل سهر حه قییی ژی بوو، به لئ هه قالین وی پترین جارن گوهدارییا وی نه دکر و زوی ب زوی خو ب ده ست وی شه بهر نه ددا، لهو ده می کوری وی هه سن پشتی وی بوویه خه لیفه، وی پشتا خو ب قان مرؤقان گهرم نه کر، و هنارته ب دویف موعاوییه ی را و ته نازول بو وی کر، و به ری مرئی ژی شیره ت ل برایی خو حوسهینی کر کوی ل خو هشیار بت، و ب فهد و فیلین خه لکی کووفه نه ئیته خاپاندن.

ل ده می خیلافه تا ئیمام علی هه مییی حوسهین ژی وه کی برایی خو حه سه نی، د گهل بابی خو بوو، و وه کی ههر له شکره کی دی د بن ئه مرئ وی شه بوو، و ده می علی ژ مهیدانی ده رکه فتی و خه لکی برایی وی حه سن بو خیلافه تی هلبژارتی ئه وی خو دا د گهل حه سه نی، شش هدیقان حه سن خه لیفه بوو، و گاڤا حه سه نی (ته نازول) کری، حوسهین ئیک ژ وان که سان بوو یین نه رازبوونا خو ل سهر شی چه ندئ دیار کری، و وی ئاشکه را گوته برایی خو: خوزی من تو د خانیه کی شه گریدابای و ده رکه ه حشکی ل ته گرتبا، و من نه هیلابا تو ده رکه شی هه تا من ئه و کربا یا من دقیت!

ل قیری پیتهییه مه سه له کی به رچاف بکهین:

جوداهییا مهزن د ناقبه را حه سن و حوسهینی دا ئه و بوو: هندی حه سن بوو مرؤقه کی رحه ت و ئاشتیخواز بوو، ژ شهری و کوشتنی دره شی، گه له ک جارن قوربانی ب حه ق خو ب خو ددا پیخه مه ت کو ئومه ته بینت ئیک ریژ، یی بیهن فره بوو، ل نک وی ژیکفه کرنا ریژا موسلمانان گه له ک کاره کی کریتتر بوو ژ هه بوونا زورداریا مه زنه کی، لهو وی دگوت: بو پاراستنا یا ئیکی بلا مرؤف چاقی ژ یا دووی بنقینت!

حوسه يني يي وهسا نه بوو، وي ب تبيعه تي خو حه ز ژورداريي نه دکر، و نه دشيا ته عدايي و زیده گافيي ببنت و خو بي دهنگ بکته، وي دگوت: خو بي دهنگ کرنا ل سهر ژورداريا مه زنين زالم رتيکي بو وان فرهه دکته کو نهو ژ پيبي خو دهرکهفن و بهري نوممه تي بدنه هيلاکي، هنگي فتنه دي گلهک مه زنتر لي نيت.

حسه ن ل سالا (٤١) ي ژ کووفه زفري مه ديني، مروقين خو زي هه مي د گهل خو نينان، و حوسه يني نيک ژ وان بوو، هه تا سالا (٥٠) حسه ن مه زني (اهل البيت) بوو، و گوتنا وي ل سهر وان ب رتفه دچوو، پشتي حسه ن زي ژ مهيداني دهرکهفتي ژ نوي حوسه يني هاته رتزا نيکي!

ل سهر ده مي خيلافه تا موعاويه ي -خودي ژني رازي بت-، و ل سالا (٥٠) يي حسه ن ل مه ديني مر، و ل به قيعي ب ره خ ده يکا وي فاطمايي فه هاته فه شارتن، حوسه يني جه ي وي گرت و بوو مه زني بنه مالي.

پشتي مرنا حسه ني ب شهش سالان، ل سالا (٥٦) مشهختي، موعاويه ي پر بار دا به يعي بو کورې خو يه زيدي وه رگرت؛ دا پشتي مرنا وي نهو بته خه ليفه، و وي دو هيتجه ت بو خو گرتن ل سهر قي کاري خو:

نيک: (ولايه العهد) تشته کي دورسته؛ چونکي نه بوو به کر و عومه ري هه ردووان نه ف چهنده کر بوو.

دو: وي هزر کر يه زيد ژ هه مي که سان پتر ب کير قي کاري دنيت؛ چونکي نهو دي شيت دهوله تي راگرت، و جاره کا دي فتنه د ناف نوممه تي دا پهيدا نابت.

ژ بهر قي چهندي موعاويه ي پشتي به يعه بو يه زيدي ستاندي، چوو سهر مينبه ري و گوت: نه ي خودي! نه گهر تو بزاني من نهو کره (ولي العهد) چونکي نه ز دبينم نهو ب کير دنيت تو مه سه لي بو پيک بينه، و نه گهر تو بزاني من نهو کري چونکي نهو کورې منه و نه ز حه ز ژني دکهم تو وي نه گه هيني.

به لي هه ر چاوا بت دثيا موعاويه ي نه ف چهنده نه کريا، ژ بهر:

ټيک: حهسهنى -دهمى تهنازول بو کرى- ل سهر وى کربوو شهرت پشتى وى مهسهله
جارهکا دى ببنه شوورا.

دو: نهبوو بهکرى و عومهرى دهمى د ژينا خو دا ټيک دانايه شوينا خو، نهو ټيک
کورئ وان نهبوو، بهلکى ههر ژ بنه مالا وان ژى نهبوو.. لهو دهمى موعاويهى -ل مهدينى-
نهف هيجهته بو خو گرتى و گوټى: نهفه رټکا نهبوو بهکرى و عومهرييه، هندهک صهحابيبن
گوټى: نهخير نهو رټکا کيسراى و قهيصهرييه!

سى: نهگهر خو بيژين يهزید مروقهکى ب کيرهاى ژى بوو، گهلهک صهحابى مابوون
ژ يهزیدى د چيتر و باشتر و ب کيرهايتير، بوچى ټيک ژ وان نه دبوويى؟ و دقيت ژ بير
نهکين کو يهزید صهحابى نهبوو، ل سهر دهمى خيلافهتا عوثمانى ل سالا (۲۵) بووبوو!

ههر چهنده موعاويه صهحابييه ژى، و قهت چى نابت مروث هزرا خراب ژى بکهت،
بهلى وى ب فى کارى خو دهرگههئ شوورايى د هلبزارتن خهليفهى دا گرت، و دهرگههئ
مهلکاتييهئ فهکر -خودئ ل مه و وى ببورت-.

ل سالا (۵۶) موعاويهى بهيعه بو کورئ خو ژ خهلکى شامى وهرگرت، و کاغهز بو
واليبين خو هنارتن دا ههر ټيک ل جهئ خو بهيعى بو يهزیدى وهرگرت، و جهئ وى هزرهک
بو کرى و ترسيای ل بهر ناسئ ببت مهدينه بوو؛ چونکى گهلهک صهحابيبن مهزن ل مهدينى
مابوون، لهو موعاويه ب خو هاته مهدينى، و داخواز ژ خهلکى وئ کر بهيعى بدنه
يهزیدى.. پينج کهس ل بهر نههاتن: حوسهينى کورئ عهلى، عهبدلاهى کورئ عومهرى،
عهبدرهحمانى کورئ نهبوو بهکرى، عهبدلاهى کورئ زوبهبرى، و عهبدلاهى کورئ عهباسى.
هندهک ژ فان گوټ: يهزید ب کير نائيت، و هندهکان گوټ: نهم بهيعى نادهينه دو
کهسان پيکفه.

پشتى فئ سهرهاتييه ب چار سالان، يهعنى ل سالا (۶۰) مشهختى موعاويه چوو بهر
دلؤقانييا خودئ، و ل ديمهشقى هاته فهشارتن، و کورئ وى يهزید ل شوينا وى بوو خهليفه.
و دهمى يهزید بوويه خهليفه، بهيعه بو وى هاته نوبکرن، فئ جارى ب نائى خيلافهتئ، ژ دل
بت يان ژ دل نهبت همييان بهيعه داين و خهلکى گوټ: خهليفهکى ب کير نههاتى چيتره

ژ هلكرنا ناگرې فتنې جاره كا دى د ناټ نوممه تې دا.. قنې جارې دو كهسان ب تنې موبايه عا يه زېدى نه كړ، نهو هه ردو: حوسه ين، و عه بدللايې كورې زوبه يري بوون.

يه زېدى كاغه زهك بو واليې خول مه دينې هنارت و گوټې: به يعې بو من ژ خه لكې بستينه و هه چيې ل بهر نه هات كوته كيې لې بكه.

نهو رابوو هنارته ب دويش حوسه يني و عه بدللاهي را، هندي عه بدللاهد بوو نه چوو نك، خو گرت حه تا بوويه شهف رابوو ب دزي ټه ژ مه دينې دهر كهفت و قهستا مه كههي كړ.. حوسه يني هندهك زه لامين بنه مالا خو دانه د گهل خو و چوو نك والي، گوټه زه لامان: هوين ل بهر دهر كههي بن گاځا هه وه ديت تشتهك چي بوو د هه وارا من وهرن.

حوسه ين ب ژور كهت، والي گوټې: (أمير المؤمنين) موعاويه يي مري و كورې وي يه زېد ل شوبنا وي يي بوويه خه ليفه، و وي يي ژ من خواستي نهز به يعې بو وي ژ ته وهرگرم. حوسه يني گوټ: يين وه كي من به يعې ب دزي ټه نادهن، خه لكې كؤم بكه بلا به يعې بدهن و نهز ژي دې سه حكه مي!

و حوسه ين ژ نك زقري، هنده كان گوټه والي: حوسه يني بگره و بكوژه نهو ژ خو وه ديترت به يعې نادهت.. والي گوټ: ب خودې نهو ل روژا قيامه تې بيت حسيبا خوينا حوسه يني د گهل بيته كرن نهو مروټه كه ته رازيبا وي دې ل نك خودې يا سټك بت.

حوسه ين ژ نك وي زقري و كاري دهر كهفتنا ژ مه دينې كړ، ههر سي برايېن خو: (أبو بكر، و العباس، و جعفر) د گهل هه ردو خويشكيېن خو (زينب، و أم كلثوم) و د گهل عه يالې برايې خو (حسه ني) د گهل خو برن و قهستا مه كههي كړ، برايې وي (محمد بن الحنفيه) د گهل دهر نه كهت، چونكي دهر كهفتن ب دلې وي نه بوو، و وي شيرهت ل حوسه يني ژي كړ كو دهر نه كهفت، به لي حوسه يني ب يا وي نه كړ.

حوسه ين ب بنه مالا خو ټه گه شته مه كههي، و مه كهه باشرين جهـ بوو حوسه ين و (ابن الزبير) بهر هنگاريا يه زېدى لي بكن، به لي خه لكې كووفه نهو ين هه ردهم ل فتنان دگه ريان، به لا خو ژ حوسه يني ټه نه كړ، كاغه ز ل دويش كاغه زي بو هنارتن، و قاصد ل دويش قاصدي فريكرن: وهره كووفه دې هاري ته كه ين، شيرين مه دې د گهل ته بن دژي يه زېدى،

بهس تو بيتي كهسي ژ ته پيشه تر نم ناهلبزيرين. و حوسهيني ثيا خو پشت راست بكهت كو نهو راست دبيتزن، رابوو پسمامي خو (مسلم بن عقيل) هنارته كووفه دا بزانت كاني مهسهله ب دورستي يا چاوايه.

موسلم گهسته كووفه، و هنگي واليبي كووفه (النعمان بن بشير) بوو -خودي ژي رازي بت- كو نيك ژ صهحابيبن ناقداره، موسلم گاځا گهشتي، خهلكي كووفه ل دوران كوم بوون و بهيعه دا حوسهيني، هتا دبيتزن: پتر ژ ههژده هزار كهسان بهيعه بو حوسهيني دا موسلمي.

ل وي ده مي يهزدي پريار دا (النعمان بن بشير) ژ والياتيبي بيتخت، و ل شويانا وي (عبيدالله بن زياد) واليبي بهصرا فهگوهيزته كووفه، (عبيدالله) مرؤقهكي خوين ريز و دل رهق بوو، گاځا هاتييه كووفه و ب سهروبهري هسياي ل (مسلم بن عقيل) ي گهريا و هنگي راوهستيا هتا گرتي و كوشتي.

موسلمي بهري هنگي هنارتبوو ب دويش حوسهيني را ل مهكههي كو: وهره هه مي تشتت د دورستن!

حوسهيني پريار دا دهركهفت، نهف دهركهفتنا وي، بوو جهي نهرازيبونا گهلهك ژ ههقال و نياسين وي، بهري ههميان برايي وي (محمد بن الحنفيه) ب قي چهندي يي رازي نهبوو، پسمامي بابي وي عهبدلاهي كوري عهباسي چوو نك، گوتي: پسمام من يي ژ خهلكي گوه لي بووي تو دي چيه عيراق، نهري راسته؟

گوټ: بهلي، نهقرؤ هتا سوباهي دي چم.

عهبدلاهي گوټي: نهچه، خهكي كووفه د بي سوزن، بمينه ل مهكههي و نهگر ته بقيت دهركهفي ژي ههره يهمنهني.

حوسهيني گوټ: نهز دزانم دلي ته يي ب من فه، بهلي من چوون يا كريبه دلي خو و ههر دي چم.

عبداللاھ گهلهک بيهن تنگ بوو و گوت: نه گهر که يفا خه لکی ب مه نه هاتبا نه ز دا سهري ته کيشم و من نه دهيتلا تو بچی.. بهلي نه گهر ههر دي چی ژنک و بچويکين خو نه به، نه ز دترسم تو ژي وه کی عثمانی ل بهر چاڅين وان بيته کوشتن.

(جابر بن عبدالله) و (أبو سعيد الخدري) ژي گوتی: نه چه، خو (فرزدق) ای شاعر ژي گوتی: دلين خه لکی يين د گهل ته، بهلي شیرين وان يين د گهل نه يارين ته.

حوسه يني گوهي خو نه دا وان و ده رکه فت، پشتی ده رکه فتنا وی ب دو سي پژان (عبداللاهي کورې عومهری) پی حسييا رابوو ل ده وارا خو سويار بوو و ب دويش دا چوو هه تا گه هشتيبي، گوتی: دي کيشه چی؟

حوسه يني گوت: دي چمه کووفه و نه فقه کاغه زين خه لکی وينه به يعه يا دايه من و نه ز دي چمه نک وان.

کورې عومهری گوتی: نه ز دي حه ديسه کی بو ته بيترم، جبريل هاته نک پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- و گوتی: ته دنيا يان ناخرهت؟ نه وی ناخرهت هلبژارت و دنيا نه ثيا، و تو پارچه کی ژ پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- ب خودی نيک ژ هه وه ناگه هيتی -يه عنی: ويلايه تي- و بو باشييا هه وه خودی نه و ژ هه وه دویر کر.

حوسه يني گوت: ژ نوی نه ز نازقم.

ينا عبداللاهي کورې عومهری حوسه يني دا بهر سنگی خو، پيغه ماچی کر، و ب گری فه گوتی: نه ی کوشتی! نه ز ته هل ديسيرمه ب هيثيا خودی فه.

د گهل قی هه ميبی حوسه يني ژ چوونی ليغه نه بوو، ل ده هکين (ذو الحجه) هه يثا دوازي ژ سالا (٦٠) مشه ختی حوسه يني ژ مه که هي ده رکه فت، و هه قالين وی ب ژن و بچويک فه هه می دبوونه حه فتی و دو که س.

و بهری نه هه قالينييا بابی عبداللاهي و سهروه ري شهيدان د قی وه غه را وی يا دويماهی دا بکه يني، مه راوه ستانهک د گهل مه سه له کی هه يه:

دوير نينه هندهك كهس ههبن بيژن: ئهري حوسهين بوچي چوو كووفه و گوهداريا وان هه مي صهحابيان نهكر ئهوين گوټيني نهچه؟

ل قيرري دقيت ئاشكهرا بكهين كو دهركهفتنا وي مهسهلهكا شهخصي نهبوو، بهري وي ل هندئ نهبوو بيته خهليفه يان نه، چونكي حوسهين ژ وان كهسان نهبوو بيتن بهر ل دنيايي، مهسهله بهرهٴقانيا ژ پاشهروژا ئيسلامي بوو، حوسهين ئيمامهكي (مجتهد) بوو و ئجتيهادا وي ئهو گههاندو وي باوهري كو يهزید مروٴهكي زورداره و ب كيتر خيلافهتي نائيت و ئهگهر ئهو ژي ل سهر ريكا بابي خو بچت، (شورايي ئيسلامي) دي بن ئاخ كهت و خيلافهتي دي كهته مهلكاتي و دهولهتا ئيسلامي دي كهته ملكي بنه مالا خو. مهعنا پاشهروژا ئيسلامي و موسلمانان دي بهر ب كوره ريكهكي فه چت، قيجا مادهم مهسهله يا هوٴه دقيت كهسهك ههبت دهنگي خو بلند كهت و بيژته زورداري: نه!

ئهف چهنده ب كيٴه دئيت؟

ب وي ب تني شه، چونكي ئهو نهٴسيي پيغهمبهريه و كورري عهلييه، و ئهفه ب هزاران خهلكي كووفه بهيعه دايمي وهكي پسمامي وي موسلمي بو نقيسي، و وان ئامادهبوونا خو ئاشكهرا كر كو د گهل هي بهرهنگارييا زورداري بكن، مهعنا: ئهگهر وي خو بي دهنگ كر، و ل مهكههي روينشت، ئهو هنگي وي خيانهت ل ئوممهتي كر و (فرض عين) هك ب جه نهينا.

ئهفه ئجتيهادا حوسهيني بوو، و (مجتهد) چ يي دورست بت چ يي خهلهت -ب نهصا حهديسي- مروٴهكي خودان خيره، و چونكي ئجتيهادا موجتههدي بو هه مي موجتههدان يا مولزهم نينه وهكي ئصولي دييژن، صهحابيين دي د قئ بوچووني دا د گهل حوسهيني نهبوون و گوټن: دهركهفتنا ل سهر ئيمامي ئهگهر خو يي زوردار ژي بت خرابييا وي ژ باشيبي پتره، لهو پيغهمبهري -سلاٴ لي بن- ئهم بيتن ژي داينه پاش.

حوسهين ژ مهكههي دهركهفت، و ل وان روژين ئهو دهركهفتي پسمامي وي (موسلمي كورري عهقيلي) ب دهستين (ابن زياد) ي هاته كوشتن، حوسهيني ب قئ چهندي نهزاني ههتا نيژيكي كووفه بووي، هنگي وي مروٴهك ديت ژ لايي كووفه شه يي دئيت، ئينا پسيارا

حالی کووفه ژئی کر، وی زهلامی گوټی: موسلم یی هاتییه کوشتن، و خه لکی کووفه مویایه عا (ابن زیاد) ی کرپیه.

چو د دهست حوسهینی دا نه ما وی زانی ئهوا پسمامی وی (موسلم) ی کری (ابن زیاد) ی ههمی یا پویچ کری، لهو گوټ: (إنا لله وإنا إليه راجعون) پشتی وی چو خیر د ژینی دا نینه.

حوسهینی ریکا خو ژ کووفه فه گوهاست و ب ژوریا روژناقایي دا چوو، هه تا نیزیکی دهشتا کهربه لائی بووی ب ره خ رویباری فورانی فه، دم دهسپیکا هه یقا موحرره می بوو ژ سالا (٦١) مشهختی، (ابن زیاد) ی لهشکه ره کئی بوش ب قومانداریا (عومهری کوپری سهد) ی ب دویف حوسهینی دا هنارت، گاڤا ئهوه لهشکه ره گهشتییه نیامی، عومهری کوپری سهدی گوټی: بچی تو دهرکهفتی؟

حوسهینی گوټ: ل دویف داخوازا خه لکی فی باژیری ئهز یی هاتیم، ب ریقه ژ نوی من زانی ئهوه یین لیقه بووین، بهلی وه ری نه دا من ئهز بزقلم.

کوپری سهدی کاغهزهک بو مهزنی خو (ابن زیاد) ی هنارت تیدا داخوازا فهرمانا وی کر، ل سهری (ابن زیاد) ی گوټی: داخوازی ژئی بکه بهیعی بدهته یهزیدی و نه گهر وه نه کر لی بشدینه و ناقی ژئی بیره، کانئ چاوا وان ئاف ژ نیمام عثمانی برپوو!

و ژ بیرا (ابن زیاد) ی ئهحمق چوو بوو کانئ روژا ئاف ژ عثمانی هاتییه برین حوسهین و برایی خو و بابی خو ل کیفه بوون، ما نه ههر حوسهین و برایی خو بوون شیرین خو هلگرتین و چووین بهره قانی ژ عثمانی کری؟ ما نه ههر عهلی بوو ئاف بو عثمانی داگرتی و کومه کا جحیلین بنه مالا هاشمیان هنارتین و گوټی: یان نه زقرن یان فی ناقی بگه هینه عثمانی!

بهلی ئه گهر مروټ ژ ری دهرکهفت یا عهجیب نینه تاریخه ژئی قازی بخوینت!

حوسهینی گوټ: ئهوا (ابن زیاد) دخوازهت ئهز قهت ناکه، ئه گهر مرنه بلا ب خیر بیت.

(ابن زیاد) ی بهرسف دا: ئه گهر ئهوه وی نه کهت یا مه ژئی دقتیت، و خو ب دهست ههوه فه بهرنه دا هیرشی ببهنه سهر ههتا هوین وی دکورن.

ل دهی هه یفا موحه ره مئی، ل رۆژا عاشورائی، دیرۆکی مه زترین روی ره شی بو (ابن زیاد)ی و دهسته کا وی تۆمار کر، ل قی رۆژی رۆژا که ره لائی قه هره مانین (آل البیت) خو گۆریکرنه کا دی یا مه زن تۆمار کر.

ل عاشورائی شه ری ده ست پی کر، ئه وین حوسه یین داخواز کری کو بیته دا موبایه عا وی بکه ن، ئه فرۆ ب شیرین خۆ لی راوه ستیان، و پشتی حوسه یینی و هه تا ئه فرۆ ژی ههر سال جاره کی ئه و رویین خو ره ش دکهن، کانئ چاوا جلکین خو ره ش دکهن، وه ک کۆشان داری ل سه ر وی قبه ته تا وان ب خو ب ده ستین خو کری!

رۆژا عاشورائی ل هنداشی که ره لائی ئاقا نه بوو هه تا پیروزه تهرمین هه قده شه هیدین به خته وه ره نه که فتینه سه ر ئاخا که ره لائی.. و ئیمامی وان بابئ عه بدلاهی حوسه یینی کو پی عه لی بوو، سلاقتین خودئ ل وی و بابئ وی و بنه مالا وی بن.

ل دویماهیبی ب تنی من دقتیت ئیک مه سه لی روهن بکه م: ئه ری هه لویستی یه زیدی ژ قی تاوانا مه زن چ بوو؟ و دیتنا مه موسلمانان بو وی دقتیت یا چاوا بت؟

ل سه ری دئ بیژین: دقتیت باش ل بیرا خو بینین کو رافزیبیتن شه رمزار گه له ک دره و بئ به ختیان ژ نک خو ب دویش یه زیدی و بنه مالا وی شه دنن، به لکی ب دویش ههر که سه کی شه دنن یی نه د گهل وان بت، ئه گهر وه کی میا که تان ژی بت! چونکی دینی وان ل سه ر بئ به ختییی یی ئاقا کریمه، ئه قی دقتیت ل به ر چاڤ بدانین.. به لی د گهل هندئ ژی ئه م یه زیدی ئیکجار بی گونه ه ناکه یین ژ قی تاوانی، راسته وی فه رمان ب کوشتنی نه دا بوو، و ده می وی ب کوشتنا حوسه یینی زانی تیکچوو و پی نه خو ش بوو، و ده نگئ گرییی ژ مالا وی هاته به یستن، به لی وی تولا حوسه یینی ژ وان تاوانباران نه ستاند، هه تا نه گۆت دا (ابن زیاد)ی ژ ویلایه تی بیخم ژی!

پشتی قی چهن دئ، باوه ربیا مه (أهل السنه والجماعه) د دهرحه قا یه زیدی دا ئه وه: یه زید مه لکه ک بوو ژ مه لکین موسلمانان، ژ خه لیفین راشد نه بوو، و وی چاکی ژی هه بوون و خرابی ژی هه بوون، و حسیبأ وی ل سه ر خودئ یه.

ئه شه و دهسته کین موسلمانان د دهرحه قا وی دا یین بووینه چار پشک:

۱- هندی رافزبنه دبیتزن: نهو مرؤقهکي کافر بوو و لهعنه تي لي دبارينن، و قي گوتني وهکي خودانين وي چو بهايي خو د تهرازيبا حقيقي دا نينه.

۲- بهرانبهر بوچوونا بوړی و وهک (رد فعل) هندهکان ژ پشکا سوننيان گوت: يهزید نيک ژ چاک و خاسين خودي بوو، و مرؤقهکي موجهاد بوو و يي بهريبه ژ گونهها کوشتنا حوسهيني، و نيکه مين کس بو قي بوچووني چووي شيخ (عدي بن مسافر الاموي) بوو، و پشتي وي دويکهفتيبيتن وي نهوتين ل سهري ب ناقي (ناديبان) هاتينه ناظرن زنده (غلو) د دهر حقا يهزیدی دا کر حه تا دويماهيبي گوتن: يهزید -يان سلطان نيزد وهکي نهو دبیتزن- خودييه.. و نهو کوردین نيزدی يين نوکه نه م دينين بهرمايین وانه!

۳- هندهکان زي گوت: يهزید کافر نينه بهلي مرؤقهکي فاسق و فاجره، دورسته مرؤف لهعنه تا لي بکهت چونکي گهلهک تاوانين مهزن ل سهر دهمي وي هاتبونه کرن.

۴- و بوچوونا ژ ههمييان دورستتر نهوه: چي نابت لهعنه تي لي بينه کرن؛ چونکي نهو مرؤقهکي موسلمان، و نهگهر وي چند گونههين مهزن ههبن زي، نهف گونههه وي کافر ناکهن و هيتزاي هندي ناکهن لهعنه تي لي بينه بارانندن، و دهمي نه م دوعايين خو دا داخوازا ژيترنا گونههان بو موسلمانان دکهن نهو زي دکهفته د بن دا، و د گهل هندي زي زانايين نيسلامت حهديس زي ريوايهت نهکرينه و د علمي (الجرح والتعديل) دا يهزید مرؤقهکي باوهری نينه!

زقربن بو بابه تي سهرهکي دي بيتين: دهمي نيمام حوسهين هاتيبه شهيدکرن ژيبي وي نيزيکي پينجي و حهفت سالان بوو، ل شهعبانا سالا (۴) ل مهديني بووبوو، و ل موهره ما سالا (۶۱) ل کهربه لائي شهيد بووبوو.

سلاڤ لي بن.

سهروهري شههيدان

حهزههه كورئ عهبدلموططهلب

بابئ عومارهه، شهري روظا بهدرئ و ئوحدئ، سهروهري شههيدان، ههزههه كورئ عهبدلموططهلبئ قورههشي، شهري خودئ و پيغهمبهري -سلاف لي بن- بابهتي پهيشا مه يا ئي جاريه.

ل دهسپيكي: پيتقيه هم وي مالي بدهينه ناسين يا كوئف شهريه لي مهزن بووي؛ دا ديمهن ل بهر چاقتين مه پتر يئ روهن و ئاشكهرا بت.

حهزهه كورئ عهبدلموططهلبهه.. و عهبدلموططهلب - و ناقي وي يئ دورست شيبهه- كورئ هاشميهه -و ناقي هاشمي يئ دورست عهمر بوو- و هاشم كورئ عهبد مهنافيهه، و عهبد مهناف كورئ قوصههه.

ئف بنه ماله د ناف قهبيلا قورههشيان دا ئيك ژ بنه مالن شهريف و ماقويل بوو، وقورههشي ئيك ژ مهزنترين و ناقدارترين قهبيلتين عهره بان بوو، و ل نيشا جزيرا عهره بان ل باژيري مهكههي دژيا.

هاشم، ئهوي بنه مالا هاشميين ب وي دئته نافكرن، ههر چهنده بچويكي چار برايان بوو، بهلي ل سهه دههئ خو ئيك ژ پيشكيشترين زهلامين قورههشيان بوو، ژنكا وي (سهلما) ژ باژيري يه تري بوو، ل دههكي بو بازرگانيهه دهركهفته شامي، ژنكا خو ئهوا هنگي ب بچويكي خو يئ نه خري يا گران، د گهل خو بره مالباا وي ل يه تري و ئهو چوو شامي، چوو.. بهلي نه زفري! ل شامي مر، ژنكا وي ل يه تري، ل مالباي، بچويكي خو يئ نه خري دانا، وي ناقي كورئ خو كه (شيبه).

دهه سالان شيبه يي كورئ هاشمي، ل نك خالين خو ما، و دهمي ژبيي وي بوويه دهه سال، مامي وي موططه لبي كورئ عهبد مه نافي هاتي و د گهل خو زقرانده مه كههي، روژا هردو گهشتينه مه كههي موططه لبي برازيي خو يي دهه سالي ل پشت خو سويار كړيو، خهلكي پسيار ژئ كړ: نهغه چ زارو كه د گهل ته؟ وي گوټ: عهبدئ منه، ئينا خهلكي مه كههي گوته شيبه ي: (عبد المطلب).

موططه لب ئيك ژ مهزتين قوره شيبان بو، و تشتي ئهو ب سهر ههمي مهزتين دي دئبخست ئهو بو: (السقاية) و (الرفادة) هردو د دهستي وي دا بوون، و ئهف هردو مه نصبه - و مهبهست پي دانا ئاقي و خوارنبيه بو حه جيبان- د چاقيين عه رهبان دا گهلهك د مهزن بوون. پشتي موططه لب مري برازيي وي شيبه (عهبدلموططه لب) ي جهي وي گرت و چونكي ئهو مروقه كي عاقدار و زيرهك و خيخواز بو، ئهو زوي هاته پيش و ناف و دهنگين وي نه د ناف قوره شيبان ب تني بهلكي د ناف ههمي عه رهبان دا بهلاف بوون.

تشتي ژ ههميان مهزتر چي بووي ل سهر زه مانئ عهبدلموططه لبي يي كو ئهو پتر د چاقيين خهلكي مه كههي دا مهزن كړي كولانا بيرا زه مزهم بو. زه مزهم ئهو بيرا ئاقي بو يا خودئ بو ئيسماعيل پيغه مبهري - سلاف لي بن - په قاندي، بهري زه مانئ عهبدلموططه لبي ب چند سهد ساله كان ئهف بيره بن ئاخ بووبوو و كهس ب جهي وي نه دكهفت، جاره كي عهبدلموططه لبي د خهوني دا ديت هنده كان دگوټي: هه ره فلان جهي بكوله دي بير لي دهر كهفت. و و هسا چي بو، و دهمي وي بير دهر بخستي و كولا ي ئاف ژئ زا، و وي ب ئافا ئي بيرئ حه جي ئاف ددان. ئي تشتي عهبدلموططه لب د چاقيين خهلكي مه كههي دا گهلهك مهزن كړ و ئينا پيش.

عهبدلموططه لبي پتر ژ ژنه كي ئينا بوون و عه ياله كي بوش هه بو، دوازه كور د گهل شهش كچان. كورئ وي يي ژ ههميان مهزتر (الحارث) بو، لهو دگوټي: (أبو الحارث) و كورئ وي يي ژ ههميان بچوبكتر (العباس) بو. يين ديتر نهغه نه: الزبير، ضرار، أبو طالب - عبد مناف -، أبو لهب - عبدالعزي -، المقوم، عبد الكعبه، حجل، الغيداق، عبدالله، حمزة.

و كچين وي نهغه بوون: اروى، بره، أميمه، صفيه، عاتكه، البيضاء.

ئهغه ههژده و ژ فان ههژدان ب تنی ستيان باوهري ب پيغهمبهري -سلاف لی بن-
ئيناوو و ژ صهحابيبن دئينه هژمارتن، نهو ژي ئهغهنه: همزه، و عهباس، و صهفبيه.

و ژ مامين پيغهمبهري -سلاف لی بن- ب تنی چار گههشتبوونه زهمانی
پيغهمبهري نيبي، دووان باوهري پي ئيناوو: همزه و عهباسی، و دووان باوهري پي نهئيناوو
و ل سهر کورئ مريوون: (أبو طالب) و (أبو لهب)ی.

نوکه دي پتر خو نيزيکی همزه ی کهين.

همزه مه گوټ کورئ عهبدلموطه لبي کورئ هاشميه، دهیکا وی ناټی وی (هاله)یه
کچا ئوهه يي کورئ عهبدمه نافي کورئ زوهريه، دهیکا وی دؤتاما (ئامينا) کچا وهه يي
کورئ عهبدمه نافييه، يه عنی: دهیکا همزه ی و دهیکا پيغهمبهري -سلاف لی بن- دؤتامين
ئیکين ژ راستا بوون.

همزه ل مه کههي بوووو چار سالان بهري پيغهمبهري -سلاف لی بن- و ئوو ييا جاريا
(أبو لهب)ی شیرئ خو دابويي، و چونکی ئوو يياي پشتي هنگی شیر دابوو پيغهمبهري
ژي -سلاف لی بن- پيغهمبهري و همزه ههر دو دبنه برايين ئیکين شيري!

همزه د مالا بابئ خو عهبدلموطه لبي دا مه زن بوو، و ژ وی فيري زبره کی و
عاقلدار يي بوو، سهر وبهري ب خودان کرنا وی ب بهرفره هی مه نه زانييه، به لی تشته کی
ئاشکه رایه کو ئه و ژي وه کی هه می زارؤکين سهرده می خو ههر ژ بچو کاتي يي فيري دل
موکمی و فيرسي يي بوووو، چونکی جهک و دهه کی وه کی وی جهی و وی ده می يي همزه
لی ژيای زه لام ژ هه می تشتان پتر يي ههوجه ی عه گيدي يي بوو دا خو و که سين ل دهور
وبه رين خو پيارت.

ژبلی زبره کيي، همزه فيري مه ردني يي و ئه زمان ره هواني يي ژي بوووو، و ئه ف
چهنده يا عه جيب نينه ئه گهر ئه م ل بيرا خو بينين کو همزه کورئ سه يدي قوره يشيان بوو و
د مالا وی يا خانه دان دا مه زن بوووو.

گاڤا عهبدلموطه لب مری، کورئ وی همزه يي دووازه سالی بوو، و ههر چهنده
کورين عهبدلموطه لبي و ب تايه تی نهوو طالبی بهايه کی مه زن د ناف قوره يشيان دا

هه‌بوو ژى به‌لنى كه‌سه‌ك ژ وان نه‌شیا ب دورستی جه‌سى بابى خو بگرت و مه‌زنییا قوره‌یشییا چنده‌كى ژ ده‌ست وان ده‌رکه‌فت.

حه‌مزه و برابى وى عه‌بباس و برازایی وان موحه‌مه‌د -سلاف لى بن- د ئىك عه‌مر دا بوون، هه‌ر ئىك دو سالان ژ یى دى مه‌زتر بوو، له‌و پىنكه‌ه هاتبوونه ب خودانكرن، و دقیت ژ بىر نه‌كه‌ین چونكى موحه‌مه‌د -سلاف لى بن- ئیتیمه‌كى پاش باب بوو، باپىرى وى عه‌بدلموطه‌لبى نه‌و بریوو نك خو ب خودان دكر، و ژ كورتن خو پتر چاځى خو ددایى.

حه‌تا ژیبى حه‌مزه‌ى ژ چل و چار سالیبى بۆرى ژى چو زانینین به‌رفره‌ه مه‌ ژ ژین و سه‌ره‌اتییا وى نه‌زانیه، تشتى هاتییه زانین ب تنى نه‌و بوویه: حه‌مزه مرؤقه‌كى زیده زیره‌ك و سه‌گشان بوو، بو سوپارى وعه‌گیدیى كه‌سى د ناف قوره‌یشییا دا ده‌ستى وى نه‌دگرت، پتر ده‌مى خو وى ل ده‌ستى و چۆل و به‌ياران دبۆراند، دچوو نیچىرى، و ل ئىقارا دره‌نگ ده‌مى دزقرى ئىكه‌مین جار ده‌اته كه‌عبى ته‌وفا خو دكر پاشى دچوو مالا خو، و ل رۆژا دى سه‌رى سحارى رادبوو دچوو نیچىرى، له‌و حه‌مزه د ناف خه‌لكى مه‌كه‌هى دا ب نیچىرفانیبى هاتبوو ناسین.. و حه‌تا حه‌ده‌ده‌كى ژى نه‌و ژ خه‌لكى یى دویر بوو، و پشتى هه‌مییا ژ نوى وى تشت دزانین.

ئىكه‌مین جار دیروكى ده‌رگه‌ه بو حه‌مزه‌ى ل تاق كرى، و ناځى وى ل سه‌ر به‌ره‌رىن خو ئاشكه‌را نه‌خشاندى، ل سالا شه‌شى بوو پشتى هنارتنا پیغمه‌مبه‌رى -سلاف لى بن- هنگى ژیبى حه‌مزه‌ى چل و شه‌ش سال بوون، رۆژ رۆژه‌كا دیروكى بوو، نه ب تنى بو باژىرى مه‌كه‌هى، به‌لكى بو گشت دنیاى!

نه‌و شه‌ش سال بوون پیغمه‌مبه‌رىنى بو موحه‌مه‌دى -سلاف لى بن- هاتى، د وان سالان دا نىزىكى سیه‌ه و هه‌شت مرؤقان ژ ژن و میران، بچوبك و مه‌زنان باوهرى ب دینى نوى ئینا، پیغمه‌مبه‌ر -سلاف لى بن- و هه‌قالین خو ل مالا (الأرقم ابن أبى الأرقم) ب دزى قه‌ كۆم دبوون، رۆژه‌كى پیغمه‌مبه‌ر و هنده‌ك سه‌حابى ده‌رکه‌فتنه كه‌عبى، نه‌بوو به‌كر د ناف خه‌لكى دا رابووقه ب ده‌نگه‌كى بلند ناخفت و ژ خه‌لكى خواست بینه د ئىسلامى دا، و نه‌ف خوتبا نه‌بوو به‌كرى دئیته هژمارتن ئىكه‌مین خوتبه ب ره‌نگه‌كى ئاشكه‌را د دیروكا ئىسلامى دا دئیته خواندن.

کافرین قوره شیبیان دین بوون! چاوا مرؤقهک بسته بکهت و ل نک وان داخوازی بکهت کو خه لک دینی باب و باپیرا بهیلن! نهغه نابت.. رابوون ب موسلمانان وهر هاتن و ههر ئیکي ژ لایي خو څه درب وه شاندي و ناخفتنين کریت و سهقهت گوتني!

يي ژ هه ميبان پتر تويشي نه خو شيبی بوي نه بوو به کر بوو، پتر ژ وان ب نه بوو به کري وهر هاتن و هند ب نه بوو به کري دادان هه تا دريژ کريه عهردی و (عتبه بن ربيعه) چوو سهر زکي وی و ههر ل سهر و چاقان دا، هه تا وه ليهاتي که سي دفنا وی ژ رويي وی جودا نه دکر.. گاڅا ئوبجاخا نه بوو به کري -کو بابکي ته ميبان بوو ژ قوره شیبیان- ب قي چهندي زانی د هه وارا نه بوو به کري هاتن و نهو ژ بن دهست و پيپين خه لکي ئينا دهري و بره مال، هنگي نه بوو به کري يي دلگرتي بوو و نه زمان لي شکست بوو، تهيمي چونه که عبي و گوتن: هه ما تشتهک ل نه بوو به کري هات نه م دي عوتبه ي پيش وی څه کوژين.

ههر ل وي روي نه بوو جهه لي گه لکه گوتنين پيس و کریت گوتنه پيغه مبهري ژي -سلاڅ لي بن-، موسلمان ب برينين خو څه زفرينه مالين خو، سه ربوره کا نه خوش و گران بوو به لي يا بي فايده نه بوو، دو فايدين مهزن تيدا هه بوون:

ئیک: خه لکي مه که هي هه ميبان زانی کو موسلمان يين وه ليهاتين بشين بيژن: نه م ژي يين هه ين، و ههر جاره کا حقي شيا بيته مه يداني بلا ل بهرچاڅ بشکيت ژي، دي يا سهر که فتی بت.

دو: عه گيدي بنه مالا هاشميبان کو همزه بوو هاته ريزا موسلمانان.

چاوا؟

ل ئيقارا وي روي يا کو موسلمان بو جارا ئيکي دهر که فتينه که عبي و ب دهستين کافران هاتينه قوتان، همزه ژ نيچيرا خو زفري، وه کي عه ده تي وی ههر روي بهري شيري خو بدانت و تيروکفاني خو ژ ملي خو څه که ت، هات قه ستا که عبي کر، نهو جهي بهري هنگي بوويه مه يدانا خو ليکداني، همزه ل دور که عبي زفري و چوو قه ستا مالا خو کر، ب ري څه مرؤقه کي خو قي را گه هاند:

- نه بوو عوماره دي کيڅه چي؟

همزه‌ی گۆت: دئ چمه مال.

گۆتئ: ته زانييه نه‌فرۆ چي يئ چئ بووي؟

گۆت: نه، چ چئ بوويه؟

گۆتئ: نه‌بوولحه‌که‌می گه‌له‌ک گۆتن و ناخفتنين سه‌قه‌ت و کریت يين گۆتینه برازايئ ته موحه‌مه‌دی.

- نه‌و چاوا؟

گۆت: به‌لئ، حال و مه‌سه‌لئین وان نه‌فه بوون!

همزه‌ی رپکا خو گوه‌پارت، زقري فه‌که‌عبئ، چونکي وي نه‌بوو جه‌هل به‌ري هنگي ل ويړئ ديت بوو، همزه ب ژور کهفت ديت نه‌بوو جه‌هل و هژماره‌کا دي يا سه‌ر و گرگرتن مه‌که‌هي ل (دار الندوه) د روينشتينه، همزه راست ب نک نه‌بوو جه‌هلي فه‌چوو، خه‌لکئ ديوانئ حيبه‌تسي مان ده‌مي وان ديتي همزه‌ی کفاني خو ژ ملي خو فه‌کر و راکره فه و ل سه‌ري نه‌بوو جه‌هلي دا هه‌تا خويني تي هافيتي!

نه‌بوو جه‌هلي خو ته‌عل و ترش کر، همزه‌ی گۆتئ: وه‌لپهات تو خه‌به‌ران بيژيه برازايئ من، نه‌گه‌ر تو زه‌لامی رابه ل من بزقرينه.

هنده‌ک مرؤقئين نه‌بوو جه‌هلي رابوون دا بينه همزه‌ی نه‌بوو جه‌هلي گۆته وان: نه‌بوو عوماره‌ی به‌يلن، ب راستي من ناخفتنين کریت گۆتبوونه برازايئ وي.

هنده‌کان گۆته همزه‌ی: دياره تو ژي يئ خرياي؟ يه‌عني: يئ چوويه سه‌ر دينئ موحه‌مه‌دی!

همزه‌ی هند ديت ژ ده‌في ده‌رکه‌فت و گۆت: به‌لئ، کي دئ من مه‌نعه‌که‌ت؟!

و زقري مال.

وي شه‌فتي هه‌ميبئ همزه يئ دودل بوو، نه‌فه من چ گۆت؟ ناخري نه‌ز نه‌چوويمه سه‌ر دينئ موحه‌مه‌دی، چاوا من وه گۆت؟ چاوا دينئ باب و باپيرين خو به‌يتم و بجمه د دينه‌کئ

نوی دا؟ نه ئەز دینی خو ناهیتلم، بەلێ پا.. من د ناڤ مهزنین قورەیشییان دا گۆت: ئەزێ موسلمان بوویم، و نوکه ئەف سوخه‌ته ل باژیری هه‌مییی به‌لاف بوویه، شهرمه بو من ئەز ل گۆتنا خو لیڤه بم.

ب قی ره‌نگی هه‌مه‌هه‌مزه د گهل خو كه‌فته دان و ستاندنی، سپیدی بریار دا نه‌چته نیچیری، رابوو کاری خو کر و قه‌ستا وی جهی کر یی برازیی وی لی، هنده‌كان گۆتی: یی ل مالا ئەرقه‌می.

هه‌مه‌هه‌هاته نك و گۆتی: برازا، ئەز یی كه‌فتیمه د كاره‌کی دا نزا دی چاوا خو ژێ ده‌ریخم، ئەز هه‌ز دكه‌م تو پیچه‌کی بو من باخقی به‌لکی ئەز ریکه‌کی بو خو ببینم.

پیغهمبه‌ری -سلاف لی بن- به‌رسقا وی دا و پیچه‌کی بو ئاخفت، ئینا دلێ وی فره‌ه بوو و شاهده دا، كه‌یفا پیغهمبه‌ری -سلاف لی بن- و یا موسلمانان گه‌له‌ك پی هات، و ب موسلمان بوونا وی خودی ئیسلام و موسلمان سه‌رفه‌راز كرن.

ئەشه‌وه‌کی مه‌ه گۆتی ل سالا شه‌شی ژ هه‌نارتنا پیغهمبه‌ری بوو، ل هه‌یفا (ذو الحجه) یی، ده‌می ژییی هه‌مه‌هه‌ی چل و شه‌ش سال.

پشتی هه‌مه‌هه‌هاتییه د ئیسلامی دا، ل رۆژا چارشه‌نبی پیغهمبه‌ری -سلاف لی بن- دوعایه‌ك كر كو خودی ئیک ژ دو عومه‌ران بیته د ئیسلامی دا: عه‌میری كورێ هشامی (ئهبوو جه‌هلی) یان عومه‌ری كورێ خه‌ططابی، چونکی هه‌ردو گه‌له‌ك د زیره‌ك بوون. ل رۆژا د دویف دا، ل پینج شه‌می، ده‌می موسلمان د مالا ئەرقه‌می فه، وان هند دیت مرۆقه‌کی حیل ده‌رگه‌ه قوتا و هه‌ژاند، ئیکی د كونا ده‌رگه‌هی را به‌ری خو دایی، دیت عومه‌ره شیرێ وی یی د ده‌ستان دا.. ئەو نه‌ویریا ده‌رگه‌هی فه‌كه‌ت زوی زڤری و گۆت: عومه‌ره!

هه‌مه‌هه‌هه‌ی شیرێ خو راکر و گۆت: ده‌رگه‌هی فه‌كه، ئەگه‌ر وی حه‌قی بقیت ب خیر بیت، ئەگه‌ر نه‌ كوشتنا وی ل به‌ر مه‌ یا ب سانه‌هییه!

ئهو بوو عومه‌ر ب ژۆر كه‌فت و شاهده دا.. گاڤا عومه‌ری شاهده دای پیغهمبه‌ری -سلاف لی بن- د گهل موسلمانان گۆت: (الله أكبر) هه‌تا دبیتن: ده‌نگی وان ب سه‌ر خانی كه‌فت.

گافا عومهر ژ مالا نهرقه مي دهرکهفتي، ل مهکههي همهيي گهريا و جهي چوبايي دگوت: نهز يي موسلمان بوويم! ل سهري چوو نک خالي خو نهبوو جههلي گوتي: نهز يي موسلمان بوويم و کا توچ دکهي بکه.. پاشي هاته کهعبي تهواف کر و چوو نک مهزني قورهيشيان و ب دهنگهکي بلند شاهده دا هندهک پي وهرهاتن، نيک ژ وان عوتبه بوو، نهوي چويه سهر زکي نهبوو بهکري، عومهری دست دايي عوتبه دانا بن دست و پييين خو و چوو سهر زکي و تبليتن خو کرنه د چاقان را و عوتبهی دکره هاوار، ئينا خهک همهي رهقين و عوتبه هيتا د دهستان دا، و ههتا عومهری تير پي داداين بهردا و زفري نک پيغهمبهري -سلاف لي بن- و سهجهتا خو بو فقهگيرا.

ل وي نيفرويي پيغهمبهري -سلاف لي بن- ژ مالا نهرقه مي دهرکهفته کهعبي، همزه و عومهر ههردو ل بهراهيي بوون، چوو د کهعبي فقه ل پيش چاښين کافران نفير کر و همزه و عومهری هرهسي لي دگرت ئينا کهسي نهويريا خو نيزيک بکهت.

ب قي رهنگي خودي ئيسلام ب همزه و عومهری زال کر و موسلمان ب وان سهرفراز کرن.. و ل روژا پيغهمبهري -سلاف لي بن- دهستوري دايه صهحابيښ خو کو دهرکهفن، موسلمانان خو کره دو ريز، ريزا نيکي همزه ل بهراهيي بوو، و ريزا دووي عومهر ل بهراهيي بوو.. عومهر د گوتنهکا خو دا دييژت: گافا قورهيشيان نهز و همزه ديتين، چ روژان وهکي وي روژي تیک نهچوون!

پشتي همزه موسلمان بووي يازده سالان ل مهکههي ماوو، د قان يازده سالان دا چ تشتي بهرچاښ د ژينا وي دا نينه مروث بهس ژي بکهت، ب تني پيتقيه بيژين: همزه ژ وان موسلمانين ب هيز بوو لهو کافران نهديشا چو نهخوشيان بگههينني، و همزه ژ وان صهحابيان نهبوو يين مشهخت بووينه هبهشه، و ده مي قورهيشيان بنه مالا هاشميين ل گهليي نهبوو طالبي دورپچکرين همزه زي نيک ژ وان بوو يين هاتينه موحاصرهکرن.

ل سالا سيژدي پشتي هاتنا ئيسلامي پيغهمبهري -سلاف لي بن- دهستوري دا صهحابيښ خو کو بهر ب مهديني فقه مشهخت بين. و همزه نيک ژ وان صهحابيان بوو يين زوي -بهري پيغهمبهري- مشهخت بووين، و دئيته زانين کو پيرا همزه ي سهلما دهیکا

عبدالموططه لبي ژ خه لکي مه ديني بوو، کچا عمری کورې زهيدی خه زره جي بوو سه ييدی (بنی النجار).. همزه ده می مشهخت بووی ژيبي وی پينجی و هفت سال بوون.

همزه د گهل هندهک هه قالين خو ژ مه که هی دهرکهفت و بهر ب مه دينی څه چوو هتا گه هشتيه (قوبائی)، نهو و زهيدی کورې حارثی، و نه بوو مه رته دی غه نه وی، و هنده کين دی.. ل قوبائی ناکنجی بوون، بوونه ميثانين (کلثوم بن الهمدم) ی و هندهک دبيتزن: همزه ل مالا (أسعد بن الزراره) ی بوو هتا پيغهمبهري -سلاف لی بن- مشهخت بووی و هاتييه مه دينی.

پشتی پيغهمبهري -سلاف لی بن- (سيسته می برانيني) ل مه دينی د ناقبه را (موهاجر) و (موهاجران) دا دانای همزه و مهولایي خو زهيد کره برايین نيک، لهو ل روژا نوحه دی همزه ی وهصيهت بو زهيدی کر.

پيغهمبهري -سلاف لی بن- ل هه يفا (ربيع الأول) ی گه هشته مه دينی، پشتی نيزبکی يازده هه يفا، و ب دورستی ل هه يفا صه فري ژ سالا دووی مشهختی، پيغهمبهري -سلاف لی بن- بو نيکه مين غه زايی ژ مه دينی دهرکهفت، نهوا دبيتزی: (غزوه الأبواء)، د څي غه زايی دا نالایي پيغهمبهري -سلاف لی بن- يی سپی بوو، د دهستی همزه ی دا بوو.

پشتی لهشکه ر زقريه مه دينی بيی چو شه چي بت و ل هه يفا (ربيع الأول) ی ژ سالا دووی مشهختی پيغهمبهري -سلاف لی بن- سه ريبهک ژ سپه زهلامين موهاجرى پيک ئينا و همزه کره سه روکي وي و ب لایي به حري څه هنارت.. و دبروکقان دبيتزن: همزه نيکه مين کهس بوو پيغهمبهري -سلاف لی بن- نالا کريه د دهستی دا و کريه مه زنی سه ريبه کی.

غه زایا دووی يا پيغهمبهري -سلاف لی بن- پی رابووی نهو بوو يا دبيتزی: (غزوه بواط) د څي غه زايی دا نالا د دهستی سه عدی کورې نه بوو وه قاصی دا بوو.

د غه زایا سيی دا (غزوه العشيره) نهوا ل هه يفا (جمادی الاولى) ژ سالا دووی چي بووی، نالایي پيغهمبهري -سلاف لی بن- جارهکا دی د دهستی همزه ی دا بوو.

روژ و هه يف چوون.. هتا بوويه ره مه زان ژ سالا دووی، چند روژهک ژ ره مه زانې بوړين نهو بوو پيغهمبهري و سي سه د و تشتهک ژ هه قالين خو دهرکهفتنه به دري، نالایي

پيغهمبهري -سلاف لى بن- يى مهزن و سپى بوو و د دهستى (مصعب بن عمير)ى دا بوو، و دو نالايين دى يين بچويکتر ژى ههبوون ئيک د دهستى ئيمام عهلى دا بوو و يى دى د دهستى (سعد بن معاذ)ى دا بوو.

شپرى خودى و پيغهمبهري وى همزه ئيک ژ وان فيرسان بوو يين دهرکهفتينه بهدرى. ب رى فه همزه و زويد و دو مروفتين دى پيکفه حيثترهک د گهل بوو ههر بينهکى ئيک ژ وان لى سويار دبوو.

ل ههفدهى رههزانى لهشکهري موسلمانان و لهشکهري کافران ل نيزيکى کانيين بهدرى گههشتنه ئيک، بهري روژ ئاڤا بيت مهسهله ب دويماهى هات رهف کهفته ناف پريزين کافران، هفتى کوشتى و هفتى ئيخسپير مانه ل مهيدانى، و هژمارهکا نه يا کيم ژ کوشتييان سهر و گرگرين وان بوو، وهكى: عوتبه و کورپ وى وهليد و براى وى شيبه و نهبوو جهل و ئومهيه ... گهلهکين دى.

گهلهک ژ فان کوشتييان ب دهستى همزهى هاتبوونه کوشتن، چونكى ل وى روژى ب دورستى همزهى دا زانين كو نهو شپرى خوديه يى قهت ترس ريكا خو بو دلئ وى نهبينت.. ژ وان يين كو همزهى ل روژا بهدرى کوشتين: مامى جوبهري كورپ موطعه مى بوو نهوى دگوتنى: طوعهيمه. جوبهري بهنيهك ههبوو زيده يى سهگفان بوو بو هاڤيتنا رمان، دگوتنى: وهحشى. جوبهري گوتى: هه ما تو مامى موحه ممه دى پيش مامى من فه بكوژى نهز دئ ته نازا كه م.

وهحشى ل بهر هات، ل سالا سيبي ده مى كافرين مهكهه بئ ئو خودى دهرکهفتين، وهحشى نهف دهرکهفتنه بو خو ب دهليفه زانى، د گهل کافران دهرکهفت نهكو دا شهري بو وان بکهت، نهفه تشتهك بوو وى شوئل پي نهبوو، بهلى دا همزهى بكوژت و خو ژ عهبدينيبي نازا كهت.

ههردو لهشکهري ل ئو خودى گههشتنه ئيک، کافر سى هزار بوون و موسلمان هفت سه د بوون، ل دهسپيكا شهري لهشکهري کافران شکهست، رهف کهفته ناف پريزين وان و موسلمانان دا ب دويث فه، پاشى مهسهله دهرنشيف بوو پشتى هندهک ريمبازين موسلمانان

پشتا لهشکهرې بهردای و سوبارین کافران ل پشت لهشکهرې زقرین، هفتی صهحابی ل وئ
رؤژی هاتنه شههیدکرن، نیک ژ وان همزه بوو، وهشی سؤزا خو ب جه- ئینا!

شهر هیدی هیدی بهر ب دویماییی ټه چوو، مهسهله ل بهر هردو لایان بهرزه بوو..
کی یی ب سرکهفتی بوو و کی یی شکهستی بوو؟ ئهغه مهسهلهکا نالوز بوو! کی هاتییه
کوشتن و کی مایه ساخ؟ ئهغه ژی ب ساناهی نهدهاته زانین ژ بهر وان هردو شلقین مهزن
یین ب هردو لایان کهفتین.. لهشکهری موسلمانان ل دهمهکی خو ژ مهیدانا شهرې ټهکیشا
و ب لایي چپایی ئوحدی ټه چوون، کافران هزر کر ئهغه رهښنه، ههمی کومبوننه سهرک و
ب دلج خو یاری ب لهشین شههیدان کرن، گوھین وان برین، دفتین وان ژئغهکرن، و زکین
وان دراندن.. و ئهغه کارهک بوو عهربهان ب چاههکی کیم بهری خو ددایی و ب فہیتی
دزانی، لهو بهری لهشکهری کافران خو ژ مهیدانا شهرې ټهکیشت مهزنی وان ئهبوو سوفیان
هاته راستا موسلمانان و گازی کر:

- هندهک تشت یین هاتینهکرن ب دلج من نهبوینه، بهلج ژنکان ئهو یین کرن.

و ئهف ژنکه ههمی ئهو بوون یین ل رؤژا بهدری مروټین وان هاتینه کوشتن، لهو
ل رؤژا ئوحدی دلین وان ب کوشتنی ب تنی هوین نهبوون، رابوون یاری ژی ب لهشین
کوشتیان کرن.

پشتی لهشکهری کافران خو ژ مهیدانا شهرې ټهکیشای پیغهمبهر -سلاف لی بن-
د گهل صهحابیبن خو ژ چپای هاتنه خورای دا شههیدین خو بناسن، و ټهشیرن، و بزائن کانئ
کافران هندهک ئیخسیر کرینه یان نه، پشتی ب سهر جهنازی گهلهک شههیدان هلبوون،
پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوټ: بو من ل همزه بگهريین، پشتی جهنازی همزه ی ژي
هاتییه دیتن پیغهمبهر هاته هنداف، دیمههکی زیده دلئیش بوو، چاقین وی تژی روندک
بوون، و ب دلکهکی پر کوټان ټه گوټ: نهگهر ژ بهر هندئ نهبا کو صهفییا دئ عیجز بت، و
خهلک دئ چاف ل من کهت من ئهو نهدهشارت.. پاشی وی سویند خوار چی گاټا ئهو
جارهکی شیا قورهشییان دئ کهلهخین سیه- ژ وان وهکی همزه ی لی کهت، ئینا نایهت هاته
خورای:

﴿ وَإِنَّ عَابَتَهُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ ۚ وَلَئِنَّ صَبْرَكُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ ﴾ ﴿١٢٦﴾ (النحل):
 ۱۲۶) يه عنی: نه گهر ههوه څيا ټولې ژ وی بستینن یې ته عدايي ل ههوه کری، هوبن ژ وی
 زنده تر نه کهن یا وی د گهل ههوه کری، و نه گهر هوبن صهبري بکیشن نهو بو سه رکه فتنا
 د دنيایي دا و بو خيرا مه زنا ل ناخره تي بو ههوه چيتره.

ل وی دهمی پیغه مبهري و هندهک صهجابی ل هنداش جه نازي حه مزه ی، زوبه ير ديترت:
 مه ديت صه فييا -دهيکا من- ژ دویر څه یا ب نک مه څه دييت، پیغه مبهري گوته من: هه پره
 به راهيبي نه هيله بيت. ههر وهکی پیغه مبهري پیغه مبهري نه هيله نهو بيت و برايي خو
 ب څي رهنگي بييت. گوته: نهز چوومه به راهيبي دا نه هيلم بيت، ئينا وي پالهک ب من
 رادا نهز پاشقه برم، من گوته: پیغه مبهري يي گوته يه من نه هيله بيت. ئينا نهو د جه دا
 راوه ستيا و گوته: من یا زانی وان يي چ ل برايي من کری، نهوا ب سهري برايي من هاتي
 تشته کي گه له کي کيمه د ريکا خودي دا بيته سهري مرؤفي.

پیغه مبهري گوته ل دهنگي وي بوو، زانی نه څه وهکی هه می ژنکان نينه ئينا گوته:
 ريکي بدنه تي!

حه مزه د گهل شهيدين دی ل مهيدانا ئو خودي هاته څه شارتن، و دهمی حه مزه شهيد
 بووی ژيبي وي پينجي و نهه سال بوون، و سي عه يال هه بوون، دو کور: (يه علا) و (عامر)
 و کچکهک: (ئومامه)، و هندهک ديترن ناڅي وي (عوماره) بوو.

عه يالې حه مزه ی ههر سي بي دووندهه مريوون.

جابرې کورې عه بدللاهي نه نصاري -و بابي وي ئيک ژ شهيدين ئو خودي بوو- ديترت:
 ل سه ر زه مانې موعاويه ی -يه عنی: نيزيکي چل سالان پشتي شهري ئو خودي- ريکا ناڅي
 د سه ر قه برين شهيدين ئو خودي را هاته برن، ئينا مه که له خين وان ژ وی جهی څه گوه استنه
 جهه کي دی مه ديت که له خين وان د درست بوون تو دا بيترې دنقستينه، ديترت: مه رکا ئيک
 ژ مه ب پيه کي حه مزه ی که فت خوین ژي هات!

د حه ديسه کا درست دا هاتييه کو حه مزه سه روهري (سه بيد) ي هه می شهيدانه.

پيغهمبهري -سلاف لى بن- مامى خو همزه د گهل خوارزايى وى عبداللاهي كورئ
نومهيما كچا عهدموططه لى، كو دبتة كورئ مهتا پيغهمبهري د نيك قهبرى دا قهشارتن.
سلاف ل همزهى بن رۇژا وى بهره قانى ژ دينى خودى كرى، و رۇژا وى رها خو گورى
كرى، و رۇژا نهو سهره راز دچته بهحشتا خودايى خو.

بايري خليفه يان
عهبباس كوري عططه لب

بابي فاضلي، عهبباس كوري عهبدلموططه لب كوري هاشميه، وئهو بچويكترين كورين عهبدلموططه لب بوو، ناقي دهيكاي وي نوته يلا كچا خه بابي بوو.

دو سالان يان سي سالان بهري پيغه مبهري -سلاقت لي بن- بوو بوو ل مه كه هي، و نيزيكي حه شتي هه شت سالا عه مر بر بوو، چونكي ل سالا سيه و دووي مشه ختي مر بوو.

دهمي بابي وي عهبدلموططه لب مري ئهو يي دهه سالي بوو، به لي د گهل هندي ژي ئاقدانا حه جيبان و پي رابوونا ب كاري كه عبي (السقاية والعمارة) عهبباسي ژ بابي خو وهرگرت و د دهستي وي دا بوو د جاهليه تي و ئيسلامي ژي دا، و پشتي وي ژي ئهف ههردو كاره مانه د دهستين عه يالي وي دا، و ئهف كاره د چاقتين عه ره بان دا بهري ئيسلامي و پشتي ئيسلامي ژي ژ كاري زنده ب قه در بوون و ب دهست كه سي نه دكه فتن.

عهبباس ل مه كه هي مه زن بوو، و ژ بلي كاري ئاقدانا حه جيبان و پي رابوونا ب سهر وبهري كه عبي، ئهوي دهست ب كاري بازرگانيي ژي كرسو و بوو بوو ئيك ژ مالدار و زهنگيني مه كه هي.

حه تا هاتنا ئيسلامي ژي دهنگ و باسين وي نينن، و پشتي برازيي وي بو پيغه مبهري نيي هاتييه هلبزاترن و خودي فرمان لي كرى كو گازيبا خو بگه هينته مروقتين خو يين نيزيك، ئهو رابوو مام و پسمامين خو هه مي داخواز كرنه خوارنه كي ل مال و گازيبا خو گه هاندي، وي گاشي چار مامين وي مابوون: ئه بوو طالب و ئه بوو له هب و حه مزه و عهبباس، د قي سهرهاتيبي دا به حسي عهبباسي بو ئيكه مين جار دئيته كرن.

ژ فان ههر چار مامين وي ب تنى همزه بوو يى هيشتا زوى باوهري پى نيناي، نهبوو لهههه گهلهک کریت و زفر ناخفت، نهبوو طالبي گوتى: نهز دينى باب و باپيرين خو ناهيلم بهلى هندى ژ من بيت دى بهرهفانيى ژ ته کم.. عهبياسى ژى باوهري -هنگى- پى نهئينا، بهلى يى ديار بوو کو نهو د دهرهقا پيغهمبهري دا -سلاف لى بن- يى نهرم بوو لهو گوتنين زفر نهگوتنى، بهلکى بهرهفانى ژى هندهک جارن ژ وي و ههقالين وي دکر دهسى کافران نهخوشى دگهاندى.

ل سالا هفتى پشتى هنارتنا پيغهمبهري -سلاف لى بن- دهسى کافر بن مهکههى پريار داي بنه مالا هاشميين بيخه بن حيصارى، عهبياس ژى -ههر چهنده هنگى يى کافر ژى بوو- پريار دا خو بدته د گهل پيغهمبهري و بنه مالا هاشميين و نههيتل چو نهخوشى بگههنه پيغهمبهري، و کورپى وي (عبدللاه) صهحابيى ب ناث و دهنگ نهوى ب لهقه بى (ابن عباس، حبر الامه) دئيته ناسين ل وي دهسى ل گهليى نهبوو طالبي بوو بوو.

سى سالان عهبياس و مالا خو، د گهل بنه مالا هاشميين، مانه ل بن حيصارى، و هنگى عهبياس زفرى ههتا هاشمى ههسى زفرينه مهکههى.

پشتى مرنا نهبوو طالبي ل سالا دهسى ژ (بعثة) و ههتا سالا سيزدى دهسى پيغهمبهري -سلاف لى بن- ژ مهکههى دهرکهفتى و مشهخت بووى، عهبياسى مامى وي ل دويف شيانا خو چاخي خو ددايى، و ههر چهنده نهو يى کافر ژى بوو بهلى باوهرييا پيغهمبهري -سلاف لى بن- گهلهک پى دهات، و د هندهک مهسهلين گرنهگ دا گوتنا وي وهردگرت و دچوو مالا وي دا کافر بهلا خو ژى فهکن.

و سهرهاتيا ژ هه ميان مهزنتري يا کو پشتهفانيا عهبياسى بو پيغهمبهري -سلاف لى بن- تيدا ناشکهرا بووى، سهرهاتيا (بيعة العقبه) بوو.

ديروکشان دبيرن: ل سالا (۱۱) پشتى هنارتنا پيغهمبهري -سلاف لى بن- دهسى هندهک موسلمانين خه لکى يه تربي هاتينه مهکههى دا ژ پيغهمبهري بخوازن کو دهرکهفته نکه وان، هندهک ژ وان ب دزى فه خو گههانده پيغهمبهري -سلاف لى بن-، و ژى خواست ژفانهکى بدته وان دا نهو و نهو پيکفه کوم بين و ل دؤر دهرکهفتنا پيغهمبهري باخفن، هنگى

پيغهمبهري ل مالا مامى خو عهباسى ئينا ل سهر هندى پيک هاتن کول شهقهکى ژ وان ل وى جهى ديپژنى: (العقبه) کوم بين.

ئهو شهف هات، زهلامين نهوس و خهزرجى ژ بين موسلمان ل درهنگى شهف خو ژ ههقالين خو فهذوى و هاتنه جهى ژقان پى هاتييه دان، هژمارا وان هفتى و سى زهلام و دو ژن بوون.. پيغهمبهري -سلاف لى بن- ل ژقانى هات، مامى وى عهباس د گهل بوو، عهباس هنگى زهلامهکى کافر ژى بوو بهلى د گهل هندى پيغهمبهري -سلاف لى بن- باوهرى پى ههبوو لهو د گهل خو بربوو.

بهري ههمبيان عهباسى دهست ب ناخفتنى کر و گوت: گهلى خهزرجيان، هوين دزانن جهى موحهمهدى د ناف مه دا چهنده، و ب راستى مه نهو ژ مللهتى خو بين کول سهر رهيا مه پاراستيه، مهعنا نهو ل باژيرى خو و د ناف مللهتى خو دا يى پاراستى و بى منهته، بهلى وى ژ ناقهرا خهلقى ههميى هوين بين ههليژارتين دا بيته نک ههوه، فيجا نهگهر هوين د خو را نهبينن وى بپاريزن و هوين هزر بکهن کو دى وى شهرمزار کهن پشتى دهردهقيته نک ههوه، ههما ههر ژ قى گاڤى بهيلن؛ چونكى نهو ل باژيرى خو و د ناف مللهتى خو دا يى بى منهته.

عهباسى ب قى گوتنا خو دقيا نهوس و خهزرجيان تى بگههينت کو برازاى وى يى بى خودان نينه، و هندک بين ههين وى بپاريزن نهگهر لى بوو تنگاڤى.. نهو د عهباسى گههستن، لهو گوتن: مه گوھ لى بوو يا ته گوتى، نهى پيغهمبهري خودى فيجا تو باخه.. ئينا پيغهمبهري -سلاف لى بن- ژ نوى ناخفت و شهرتين خو گوتن، و پشتى قى کومبونى پيغهمبهري -سلاف لى بن- دهستورى دا صهحابيين کو بهر ب يه شري قه مشهخت بين.

ئامادهبوونا عهباسى ل قى کومبونى ب دزى قه نيشانا هنديه کو نهو دهى هيتريى کافر پشتقانى موسلمانان بوو.

ل سالا دووى پشتى مشهختى، ل ههيشا رهمهزانى، شهري بهدرى چى بوو، دهى خهلقى مهکههى زانى موسلمان بين هاتينه د ريکا کاروانى وان دا رابوون خو ليک دان، و ب لهز د ههوارى دهرکهفتن، د ناف لهشکهري کافران دا هندک کهس ههبوون نهف دهرکهفتن

ب دلې وان نه بسو، بهلې وان نه ثيا د مالا خو دا روينن؛ دا دلې ملله تي وان ژي نه مينت ژ لايه كي ښه، و ژ لايه كي دي ښه دا كهس نه بيژت: دياره ښه دترسن و نه ويران دهر كهښ. .
تيك ژ فان رهنكه مروښان عه بياسي مامي پيغمبره بوو.

دو گوتن د دهر حقا عه بياسي دا هه نه ل وي ده مي:

يا تيكي: (ابن اسحق) ژ (ابو رافع) ي ښه دگو هيزت، دبيژت: ښه خولامي (عه بدې) عه بياسي كورې عه بدل مو ططه لبي بووم، و ئيسلام هاتبوو د ناف مالا مه دا، عه بياس و ده يكا فه ضلي و ښه، ښه موسلمان بوو بوو يين.

پاشي پيدا دچت و ښه گهري دهر كهفتنا عه بياسي بو شهرې به دري ديار دكهت و دبيژت: عه بياس ژ ملله تي خو دترسي و نه دثيا خو ژ وان جودا بكهت لهو موسلمان ته تيا خو ښه دشارت.

ژ ښي گوتني ديار دبت كو عه بياسي هيشته بهري شهرې به دري باوهري ب ئيسلامي ئينابوو، بهلې ماوو ل مه كه هې مشهخت نه بوو بوو و ئيسلاما خو ژي ښا كه را نه دكر.

يا دووي: و ښه ښه يا مه شهوور، وهكي (ابن حجر) د (فتح الباري) دا دبيژت حه تا بهري فه تحا مه كه هې ب ده مه كي كيم ژ نوي عه بياس موسلمان بوو بوو و مشهخت نه بوو بوو، لهو (عومهري كورې خه ططابي) ښه نه كړبوو ژ (اهل الشوري) هه ر چنده عومهري گه لهك قه دري وي دگرت و ب دورستي بهايي وي دزاني ژي.

هه ر چاوا بت عه بياس ل سالا دووي ژ مشهختي د گهل له شكهري كافران دهر كهفتبوو شهرې به دري، و (ابن اسحق) ژ عه بدل لاهي كورې عه بياسي ښه دگو هيزت، دبيژت: پيغمبره بوو -سلاڅ لي بن- ل رږڙا به دري گوتنه صحابيان: هه چيبي ژ هه وه (ابو البخري) و (عه بياس) ديتن نه كوژن، چونكي ښه و بيبي دلې خو يين هاتينه ئينان.

ښه گه ښه ريوايه ته يا دورست بت دي هندې گه هينت كو عه بياس ژ شه رمين قوره يشيان دا هاتبوو شهرې نه كو ژ دل هاتبوو، تشته كي دي دثيت ژ بير نه كه ين: كافر ده مي ژ مه كه هې دهر كهفتين دا د هه وارا كارواني ښه بوو سوفياني دهر كهښ، د پشت راست نه بوون كو شهر دي ئيته كرن، و گه لهك ژ وان ل وي باوهري بوون كو ب تني د حاله ته كي دا

شهر دئ ئيټه کرن، نهو ژي نه گهر کاروانئ قوره يشييان كهفته دهستي موسلمانان، و دوير نينه
 عه عباس ب خو ژي ئيټك ژ وان كه سان بت يټن هزر كرى كو شهر نائيټه کرن، و نه گهر زانيبا
 شهر دئ ئيټه کرن دهر نه دكهفت، و تشتي مه پال ددهت كو قئ هزرئ بټين، نهوه: ل رؤژا
 ئو خودئ ده مي كافر بو شهرئ ژ مه كه هي دهر كه فتين، عه عباس دهر نه كهفت، و نهوه بت يټه
 هزر كرن كو عه عباس ژ شهرئ دترسيا، نه! ل رؤژا (حونه نيئ) عه عباس زهلامئ ئيكانه بوو يئ
 كو د گهل پيغهمبهري -سلاف لي بن- مايه ل سنگي شهرئ ده مي خه لك هه مي رهقين،
 عه عباس نه نهو زهلام بوو يئ ژ شهرئ دره قئ، به لي شهرئ پيغهمبهري و موسلمانان تشتهك
 بوو عه عباسي قه ناعهت پئ نه بوو، ما عه عباس نه ههر نهو بوو يئ گوټييه خه لكئ مه دينئ:
 نه گهر هوين به ره فانييئ ژ برازيئ من نه كهن به پيلن نه م دئ به ره فانييئ ژئ كه ين؟ قيجا چاوا
 نهو ب خو شيرئ خو راکهت و بچته شهرئ برازيئ خو؟!

ل رؤژا شهرئ به درئ عه عباس ب دهستي موسلمانان هاته ئيخسير كرن، و نهوئ عه عباس
 گرتي (أبو اليسر كعب بن عمرو) بوو، پاشي عه عباسي خو و دو برازيئ خو ژ موسلمانان
 كرين، و زقري مه كه هي.

پشتي شهرئ به درئ ل سالا دووئ مشهختي و ههتا رؤژا مه كه هه تيټدا هاتييه قه كرن
 ب دهستي موسلمانان ل سالا ههشتئ مشهختي، نټريكه جاره كا دي دنگ و باسټن عه عباسي
 نه بن، دهندهك ژ بندهران دا هاتييه كو نهو بهري قه كرنا مه كه هي موسلمان بوو بوو و مشهخت
 بوو بوو مه دينئ، به لي هندهك ژ بندهرين دي به رؤقاژييا قئ چهندي دهنه زانين و ديټرن:
 عه عباس مشهخت نه بوو بوو مه دينئ ههتا مه كه هه هاتييه قه كرن ژي، و بهري قه كرنئ
 ب دهه كي ژ نوي نهو موسلمان بوو بوو.

ل دوي هه يقا ره مه زانئ ژ سالا ههشتئ مشهختي پيغهمبهري -سلاف لي بن- د گهل
 هژماره كا مه زن ژ موسلمانان -كو نټريكي دهه هزار كه سان بوون- ب ئنيه تا ستاندا مه كه هي
 ژ مه دينئ دهر كه فتن، و ل رؤژا سيزدي گه هشته مه كه هي، و هندهك ديټرن: ل ده هي دهر كهفت
 بوو و ل بيستي گه هشت بوو، بهري پيغهمبهري -سلاف لي بن- بچته د مه كه هي دا
 ب له شكهري خو قه، ل جهه كي دانا ديټرنئ: (مر الظهران).

(ابن اسحق) ژ عهباسی شه دگوهیت، دبیت: دهمی پیغهمبهري -سلاف لی بن- ل (مر الظهران) ای دانای من گوت: ب خودی نه گهر پیغهمبهري -سلاف لی بن- ب زوردهستی بچته د مه که هی دا بهری خه لکی وی بیته نک ئیمناهییی ژئ بخوازن هتا حتای قوره یسی دی تی چن.

گوت: قیجا نه ز رابووم ل هیسترا پیغهمبهري (البیضاء) سویار بووم و نه ز دهرکه فتم هتا نه ز هاتیمه (الأراک) من گوت به لکی نه ز هنده ک مروقان بینم هاتبنه داران یان ئیک ب کاره کی هاتبت دا بیژمی دا بچت بیژته خه لکی مه که هی بیته نک پیغهمبهري ئیمناهییی ژئ بخوازن بهری نه و بچته د مه که هی دا.

ژ قی گوتنا عهباسی دئیته زانین کو نه و هنگی بی موسلمان بوو و د گهل له شکهری موسلمانان بوو.

عهباس دبیت: قیجا دهمی نه ز دچووم من گوھ ل دهنگی (أبو سفیان) و (بدیل بن ورقاء) ای بوو د گهل ئیک و دو دئاخفتن، (أبو سفیان) ای گوت: چو ناگر وه کی ناگری نه ف شهفه من نه دیتییه و چو له شکهر ژئ. (بدیل) ای گوت: ب خودی نه فه قه بیلا (خزاعه) یه بو شهری دهرکه فتی. (أبو سفیان) ای گوت: (خزاعه) ژ قی چه ندی کیمتره.

گوت: من دهنگی وی ناسی، ئینا من گازی کری، وی ژئ دهنگی من ناسی، نه ز ب نک شه چووم و من گوتی: (أبو سفیان) نه فه پیغهمبهري خودییه دهرکه فتی د گهل مروقان. وی گوت: نه مان بو قوره یسیان بت چاره چییه؟ من گوت: ب خودی تو ب که قییه له پان دی سهری ته لی دت، وهره د گهل من سویار بیه دا بچینه نک و ئیمناهییی ژئ بخوازه، وی گوھی خو دا من و د گهل من هات.

ئینا من نه و بر، قیجا ههر جاره کا نه م د بهر ناگره کی را بووری باین، نه و دا پسپار کهن: نه فه کییه؟ دهمی هیسترا پیغهمبهري ددیت و نه زئ لی سویار دگوتنه ئیک و دو: مامی پیغهمبهريیه -سلاف لی بن-. هتا نه م د بهر ناگری عومهری کوری خه ططابی را بوورین، وی گوت: نه فه کییه؟ پاشی هاته بهرا من، گاڤا نه بوو سو فیان د گهل من دیتی، گوت: دوژمنی خودی نه بوو سو فیان! همد بز وی خودایی تو ئیخستییه دهستی من.

گوت: مه كره غار و عومهرى دا ب دويش مةقه هتا نم گهشتينه نك پيغه مبهري - سلاډ لى بن- ئينا عومهرى گوت: نهى پيغه مبهري خودى، نهقه خودى نهبو سوفيان ئيخسته دهستين ته څيځا دستوريي بده من دا سهري وى لى بدهم!

عهباس دپيژت: ئينا من گوت: نهى پيغه مبهري خودى، نهبو سوفيان يى ل سهر بهختى من.. پاشى نهز چووم و من هيدى بو پيغه مبهري ناخفت، دويماهيى پيغه مبهري گوته من: هره وى د گهل خو بيه و سپيدى بينه نك من.

گوت: سپيدى من بره نك، و نهبو سوفيانى ل ويري شاهده دا و هاته د ئيسلامى دا.

عهباسى گوت: من گوت: نهى پيغه مبهري خودى هدى نهبو سوفيانه زلامهكه حهز ژ مهزنيى دكته څيځا نهگر تو تشتهكى بدهيى.. ئينا پيغه مبهري -سلاډ لى بن- گوت: ههچيى بچته د مالا نهبو سوفيانى فه نهو يى نه مينه.

پشتى نهبو سوفيانى لهشكهري ئيسلامى ديتى زڅرى مهكهه و د ناڅ خهلكى دا گازى كر: گهلى قوره شيبان نهقه موحه ممهده هات و هند بين د گهل دا هوين نه شينى، څيځا ههچيى بچته مالا نهبو سوفيانى نهو يى نه مينه!
پشتى هنگى موسلمان هاتنه د مهكهه دا.

ژ څى سهرهاتيى دئيته زانين كو عهباسى پاشى نهبو سوفيانى دهوره كى مهزن ههبوو كو مهكهه بى شهر ل بهر پيغه مبهري -سلاډ لى بن- هاتييه څه كرن.

پشتى مهكهه هاتييه څه كرن پيغه مبهري -سلاډ لى بن- بريار دا (سقايه الحاج) وهكى بهري هه د دهستى مامى وى عهباسى دا بت، و ب څى چهندي عهباس دبهه ئيكه مين كهس ب ئاقدانا ههچيى رابووى د جاهليه تى و ئيسلامى ژى دا.

پشتى پيغه مبهري -سلاډ لى بن- مهكهه څه كرى، جهواب گهشتى كو ئويجاخا (ههوازن) و (نهقه فيان) ل طائفى يا خو دايه ئيك و دى ئينه شهري وى، ئينا بريار دا ب لايى وان شه دهر كهفت، ل دويماهيى هه يقا ره مه زانى دهر كهفت، و هژمارا لهشكهري موسلمانان پتر بوو ژ دووازه هزار كهسان، لهو هندهك ژ موسلمانان گوت: ئيدى د چو

شهران دا ئهم ناشکيبن.. و ئه فهيه ده مئى ئايهت دببثرت: ﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾﴾ (التوبة: ٢٥).

ده مئى كافران ب ده ركه فتننا موسلمانان زانى ئهو بهرئى ده ركه فتن و هاتنه نهالا (حونه ينى) د ريكيى دا، و وان ل ويريى ريى گرت.. ده مئى له شكه ريى موسلمانان گه هشتييه ويى نهالئى، سپيدئى زوى بوو هيشتا دنيا باش زهلال نه بوو بوو، كافران ژ هه مئى لايان شه تير و پم د موسلمانان وه ركن، خافله تئى ب له شكه ريى موسلمانان كهفت، ژ دوازده هزار مروشان سه د نه مانه ل مهيدانا شهري هه مئى پاشپاشكى زقريين و په قين، ئه وين ل سنگى مابين ئه فه بوون:

پيغه مبهريى خودئى -سلاف لئى بن- و ئه و ل به راهييا هه ميبان بوو، پشتا خو نه دا كافران و مال سنگى و گازى موسلمانان كر كو نه ره قن و دگوت: (أنا النبى لا كذب أنا ابن عبدالمطلب). و ژ وان صهحابيبن كو مابينه د گهل دا ل سنگئى شهريى: مامئى وي عه بياس و پسمامين وي: فه ضلئى كورئى عه بياسى، ئه بوو سوفيانئى كورئى حارثى، و برايئى وي ره بيعه، عه ليبيئى كورئى ئه بوو طالبيى، قوئه مئى كورئى عه بياسى، و عوتبه و موعتب كورئى ئه بوو له هه بي.. ئه فه هفت پسمامين وي.

و ژ موهاجرىيان: ئه بوو به كر و عومهر و ئوسامه يئى كورئى زهيدى و ده يكا وي (أم أيمن) و ئه يمه ن.

يه عنى هه مئى نه دبوونه پازده مروشا!

پاشى نيتزيكى هه شتئى مروشان ژ موهاجرى و ئه نصاريبان زوى زقريين و ده هوارا پيغه مبهريى -سلاف لئى بن- هاتن، و گاڤا موسلمانين دئى ديتئى كو موسلمانان ب قئى هژمارا خو يا كييم خو ل بهر سنگئى كافران گرت په شيمان بوون و زقريينه مهيدانئى.. و ديماهيبيئى سه ركه فتن يا موسلمانان بوو.

شهريى حونه ينى ل سالا هه شتئى مشه ختى ئيكه مين شهريى بوو عه بياسئى مامئى پيغه مبهريى پشكدارئى تيدا كرى د گهل موسلمانان و ب راستئى وي ناڤئى خو ئينا ده ر ئه و

د گهل برازاينې خو نه بوو سوفياني کورې حارثي هه قساري هيسترا پيغهمبهري -سلاډ لې بن- گرتبوو و کهسهک ل پيشييا وان ههرسييان نه بوو، و ههر چهنده خافله تي يا مهزن بوو، و شکهستنهکا کريت ژي کهفته لهشکهرې بهلې نهو نه ترسيان و پشټا خو نه دانه دوژمني و ل مهيداني مان ههتا شه ر ب دويماهي هاتي.

ژ څي دئپته زانين کو عه بياس مرؤقه کي ب جهرگ بوو و ئي خلاصه کا مهزن بو پيغهمبهري و ئيسلامي د دلې وي دا هه بوو.

وه سا دئپته زانين کو پشټي فه کرنا مه که هي ل سالا هه شټي عه بياسي خو ژ مه که هي فه گوهاست بوو مه ديني، و ل ويړي ل نک پيغهمبهري -سلاډ لې بن- ئاکنجي بوو بوو، و پشټي هنگي ب بيست و چار سالان ژي ههتا مري نهو ههر ل ويړي يي ئاکنجي بوو.

ده وري عه بياسي و نيزيکيا وي ژ پيغهمبهري -سلاډ لې بن- جاره کا دي ديار دبت ل دهمي وه غه کرنا پيغهمبهري -سلاډ لې بن- ژ دنيايي.. دهمي پيغهمبهري -سلاډ لې بن- نساخ بووي نساخيا پي مري.

ل وي رؤژا پيغهمبهري -سلاډ لې بن- پي حه سي اي کو پيچه کي له شي وي يي سفک بووي، ژ مامي خو عه بياسي و پسمامي خو علي خواست کو ملين وي بگرن و وي به نه مزگه فتې دا نفتي بکهت.

د حه ديسه کي دا، بوخاري ژ عايشايي فه دگو هيت، دپيژت: دهمي پيغهمبهري -سلاډ لې بن- نساخ بووي مه دهرمانهک کره ده څي وي، ئينا وي ب ئيشاره تان گوته مه: نه که نه ده څي من، يا ژ مه فه ژ بهر نه خو شيا دهرماني ل سهر نساخي وي دهرمان نه څيت، ئينا مه دهرمان کره ده څي، گاڅا هشير بووي عيجز بوو و گوټ: ما من هوين ژ هندې پاشقه لې نه دابوون؟ عه بياس تي نه بت نه څين دي هه مييان دهرماني بده ني!

ژ څي حه ديسې بهايي عه بياسي ل نک پيغهمبهري -سلاډ لې بن- دئپته زانين.

و پشټي پيغهمبهري -سلاډ لې بن- چويه بهر دلؤقانييا خودي عه بياس ئيک ژ وان مرؤقان بوو يين پيغهمبهري شويستي: عه بياس و ههر دو کورپن خو: (الفضل) و (قشم) و

عەلى ب شويشتنا پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- رابوون، و ئوسامەى و صالحى مهولايين پيغهمبهري ئاف بۆ لى دكر، و هەر وان كفن ژى كره بهر.

پشتى پيغهمبهري ژى -سلاڤ لى بن- عەبباس مابوو ل مهدينى ل سەر زهمانى ئەبوو بهكرى و عومەرى و چەند سالهكان ژى ژ زهمانى عوثمانى.

ل سالا هەژدئى مشهختى، ل سەر دەمى خيلافهتا عومەرى باران نههاتن و خەلايهكا مهزن ل مهدينى چى بوو، عومەرى گوته صهحابيان: پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- وهسا بهري خۆ ددا عەبباسى وهكى كور بهري خۆ ددهته بابى خۆ، و ئەفرۆكه ئەگەر پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- د ئاف مه دا نهبت ژى مامى وى عەبباس يى د ئاف مه دا ڤيجا وەرن بلا ئەو نقيترى ل بهرا مه بكهت، و دوعا بۆ مه بكهت؛ دا خودى بارانى ل مه ببارينت.

گاڤا هەمى كۆم بووين عومەرى گوٽ: ئەى خودا، مه ب دوعايىن پيغهمبهري ته ههوار دكره ته، ته باران ددا مه، و ئەم ئەفرۆ ب دوعايىن مامى پيغهمبهري ته ههوار دكهينه ته، ڤيجا تو بارانى بده مه، و عەبباس ب بهرا وان كهفت و ئەڤ دوعايه كر: (اللهم لم ينزل بلاء إلا بذنب، ولم يكشف إلا بتوبة، وقد توجه القوم بي إليك لمكاني من نبيك وهذه أيدينا إليك بالذنوب ونواصينا إليك بالتوبة فاسقنا الغيث).

هيشتا مرۆڤ ژيک نهڤهڤهڤين عهوران خۆ ليک دا و بارانهكا بۆش بارى.

ژ ڤى سهراهيى ژى قەدر و بهايى عەبباسى باش ديار دبت.

عەبباس -وهكى مه گوٽى- مابوو ساخ ههتا زهمانى ئيمام عوثمانى، و مرنا وى ل رۆڤا ئەينى بوو چاردهى ههڤا رهجهبى ژ سالا سيه- و دووى، و دەمى مرى ژيى وى ههشتى ههشت سال بوون، و ل بهقيعى هاتبوو ڤهشارتن.

عەبباسى عهيالهكى بۆش ل پشت خۆ هيتابوو: نهه كور و سى كچ، و ناڤين وان ئەڤه بوون: الفضل، و ئەڤه ژ ههميان مهزنتر بوو، عبدالله، و ئەڤه صهحابيى ب ئاف و دهنگه، عبید الله، عبدالرحمن، قيس، معبد، كثير، تمام، و الحارث.

و كچين وى: حبيبه، صفيه، أميمه، بوون.

عهباس ل دويماهييا عهمرئ خو كوره بووبوو، و دبپژن: گاڤا عومهرى عهباس دديت
ژ دهوارا خو دهاته خوار و بو رادوستيا ههتا دچوو.

وى سيمه و پينج ههديس ژ پيغهمبهري -سلاف لى بن- يين ربوايهت كرين.

و نه ژ تشتين قهشارتبييه كو خهليفين عهباسى ئهوين ژ سالا (۱۳۲ ههتا ۶۵۶)
مشهختى حوكم ل جيهانا ئيسلامى كرى ژ دووندهها ڤى صهحابيڼ خودان قهدرن.

پشکا دووئي

هه ر چار خه ليفه يين راشدا

خه ليفلا ئيكا
 نه بوو به كرا حديق

قى جارى مه ل بهره رى بو زه لامى ئيكي د نوممه تى دا - پشتى پيغه مبهري -
 فه كه ين . . نه فه زه لامه پيغه مبهري نه بوو، به لى نهو بوو يى دهورى پيغه مبهري تمام كرى،
 مرؤقه ك بوو خودى داي و بو دهوره كى هلبزارتى، نه گهر نهو نه با خودى زى دزانت كه سه كى
 دى ژ بلى وى نه بوو ب وى دهورى رابت يى نهو پى رابوى، زه لامه ك بوو نه گهر باوه ريبا وى
 و يا نوممه تى هميى د گهل ئيك بيته كيشان باوه ريبا وى دى باوه ريبا نوممه تى هميى
 هل كيشت، صه حابيه ك بوو نه گهر نه ژ بهر هندى با كو مه دقيا قى گه شتا خو د گهل
 صه حابيان ژ بنه مالا پيغه مبهري - سلاف لى بن - دهست پى بكه ين، بى گومان نه م دا ژ وى
 دهست پى كه ين.

بابه تى په يشا مه يا قى جارى نه بوو به كره جى گرى پيغه مبهري - سلاف لى بن - و هه قالى
 وى يى ئيكي، و پشته قانئ وى يى خوشتقى.

نه بوو به كره، ناقى وى يى دورست (عبد الكعبه) بوو، و پشتى موسلمان بووى ناقى
 خو كره (عبدالله)، بابئ وى نه بوو قوحافه عثمانى كورئ عامرئ ته يميبه، نهو و پيغه مبهري
 - سلاف لى بن - ل بابئ حه فتى (مورره بى كورئ كه عى) دگه هنه ئيك، نه بوو به كره زى
 قوره يشيه به لى ژ بابكى ته يميبانه، و دئبته زانين كو قوره يشى عه شيره ته كا مه زن بوو
 و ژ گه له ك بابكان يا پي كه اتى بوو.

دهيكا نه بوو به كړي ژي ههر ژ ئوبجاخا بابي وي بوو، ناقي وي سهلما بوو، كچا صهخري كورئ مالكي كورئ عامري ته يميه، يه عني دهيكا وي و بابي وي ل عامري دگه هنه ئيك.

ناقه كي دي ژي نه بوو به كړي هه بوو پي دهاته ناسين نهو ژي (عه تيق) بوو، و عه تيق ب دو مهنا دئيت: يي جوان، و يي نازكري. هندك دببزن: هندي نهو يي خوشكوك بوو دگوتني: عه تيق، و هندك دببزن: دهيكا وي كور بو نهدمان قيجا دهمي نهو بووي دهيكا وي ناقي وي كره عه تيق دا ژ مرنئ بيته نازكرن.

ب ناسناقي (الصديق) ژي دئيتته ناسين، يه عني: يي گه لهك راستگو؛ چونكي ههر تشته كي وي ژ پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوه لي ببا بي دودلي دگوتني: تو راست دببزي، ئينا پيغه مبهري ناسناقي وي كره: (الصديق).

ل دؤرين سالا ۵۷۳ ز، پشتي بوونا پيغه مبهري -سلاف لي بن- ب دو سي سالان، ل باژيري مه كه هي، نه بوو به كره هاته سه ر دنيايي، و د ماله كا خودان قه در و بها دا هاته ب خودان كرن، سه ر وبه ري ژيبي وي به ري موسلمان ببت ب به رفره هي مه نه زانيه، به لي تشتي ژي هاتييه زانين نهو بوو: نهو مرؤقه كي خوشكوك و ب هه يهت بوو، باوره بيا خهلكي مه كه هي هه ميان پي دهات؛ چونكي نهو مرؤقه كي راستگو و ده ستپاك بوو، نه زماني خو ژ گوتنين سه قهت دپاراست و خو ژ كربيار بن كيتم و نه ژ هه ژي دي ددا پاش، به ري موسلمان ببت ژي خو ژ قه خوارنا مه يي ددا پاش، جاره كي پسيارا قي چهندي ژي هاته كرن، وي گوت: من ناموبسا خو و زه لامينييا خو دپاراست، و هه چيبي مه يي قه خوت عه قلئ خو و زه لامينييا خو به رزه دكه ت.

كارئ شه رم تيدا با، يان مرؤف پي شكه ستبا وي -هيشتا موسلمان نه بووي ژي- نه دكر، و گوتنا دورست نه با ژ ده قي دهر نه دكه فت، و سوژا وي دابا لي قه نه بوو نه گهر مرنا وي تيپا با، لهو بهايي وي د چاقين خهلكي دا يي مه زن بوو. و وي ده مي خو -وه كي پتريبا زه لامين ته يميه ان- ب بازرگانيي قه دبؤراند، و ژ بهر كو نهو مرؤقه كي دستپاك بوو، و وي خو ژ خرابيبي ددا پاش مالي وي به ركه ت كه فتيبووي و بوو بوو ئيك ژ زه نكيين و دهوله مه ندين مه زن د ناخ خهلكي مه كه هي دا.

و ژ کارتن نهو پي هاتيبه ناسين د ناف خه لکي مه که هي دا نهو بوو نهو گه لهک ب که فاله تکرنا خه لکي رادبوو، و هه چيبي نهو بوو به کر ببا که فیلې وی باوهریبا خه لکي پي دهات، و گاڅا خوینهک کهفتبا سر بنه ماله کي نهو دا وي دهنه نهو بوو به کري، و نهو بوو به کري نهو بو خوداني کوشتي دبر، و نهغه نيشانا هنديه کو باوهریبا هر دو لايان ب وی دهات.

هر ژ جحيلينيا خو نهو بوو به کر ب زیره کيبي هاتبو ناسين، يي زیرهک بوو بو دهستي خو و شيری خو، و يي زیرهک بوو بو نه زماني خو و ديار کرنا بېر و بوچونين خو، گه لهک حهز ژ پرېتيبي نه دکر، و نه گه ر ئاخفتن نه هاتبا به روکا وی نهو نه دئاخفت، و خو پشتي موسلمان بووی ژي و بوویه خه ليفه دگوته والييتن خو: نه گه ر هه وه وه عظهک کر، کورت شه برن؛ چونکي ئاخفتن نه گه ر دريژر بوو هندهک هندهکي ژ بېرا مروقي دبهت.

و دبت نهغ سالوخته تين هه بن نهو و پيغمبهر -سلاف لي بن- گه هاندینه نيک، و هه قاليني د ناڅه را وان دا پهيدا کري هيتستا بهری پيغمبهريني بو پيغمبهری -سلاف لي بن- بيت، چونکي دئيته زانين کو هه قالينييه کا موکم د ناڅه را وان هه ردووان دا هه بوو هيژ بهری ئيسلامي، و هه ما بهسه بيژن: ده مي پيغمبهريني بو پيغمبهری -سلاف لي بن- هاتي، بهری پيغمبهر سوجهتا خو بو مامي خو نهو بوو طالبي بکهت، نهو چوو بو هه قالسي خو نهو بوو به کري کر، و پترين ديروکزان ل وي باوهرينه کو نهو بوو به کر نيکه مين زه لام بوو باوهری ب پيغمبهری ئيناي، کاني چاوا خه ديجا نيکه مين زن بوو باوهری پي ئيناي.

* * *

باژيري مه که هي نهوي دکه فته جهرگي گزيرتا عه ره بان، بوو بوو روو گه ها هه مي ئوبجاخ و عه شيره تين عه ره بان و بهايي وي د چاڅين وان دا زيده بلند بوو بوو و ب تاييه تي پشتي لهشکه ري نه بره هه يي حه به شي ب وي رهنگي په رده در و نه عه ده تي ژي هاتيبه پاشقه برن. (مه که هه) نهو باژيري ل سه رده مي ئيسماعيلي کورې ئيبراهيمي هاتيبه ئاڅا کرن و پيچ پيچه به رفره ه بووی و حه تا بوویه باژيره کي مه زن و هيدي هيدي رهنگ و روپي خو نهوي ديني ئيبراهيم و ئيسماعيلي دا يي، ژ ده ست دا حه تا ده مه ک ب سه ردا هات نهو که عبه يا وان هر دو پيغمبهران ئاڅا کري؛ دا بيته جهي ته وحيد ي، ب ده ستی هندهک مروڅين خو ب تاگير بو ئيبراهيمي دزاني بوو بوتخانه و جهي بوتپه رتسيبي، هر کونجه کا ته به ري خو دابايي

صه نه مه كي چكلا ندي دا لي بيني، نهو زه لامين هه ر ئيكي ژ وان عه قلي خو ب دنيايه كي نه ددا، سه رين خو يو هندهك داروبه رين رهق و هشك دچه ماندن.

د ناښ گيټله شو كا قي به رزه بووني دا، ل وي ده مي خه لكي مه كه هي ري ل بهر خو به رزه كړي، چنه زه لامه كين ب تبليتن دهسته كي ب تني دهاتنه هژمارتن مابوون، ب عه قلي خو و ب وي ميراتي ژ باب و باپيرين كه فن گه هشتيبي، گه هشتبوونه وي باوه ريبي كو نه ف ريكا خه لكي مه كه هي ل سه ر دچن نه نهو ريكه يا كو ئيبراهيم و ئيسماعيل پي هاتينه هنارتن، به لي پا ريكا راست ژي ب دورستي ل بيرو وان نه مابوو! تشتي د دهست وان دا ماي ب تني نهو بوو عه قلي وان قه بويل نه دكر بهر هكي بچويك جهي خودايه كي مه زن بگرت، لهو بوته پهريسي ب ديتنا وان كاره كي بيختر بوو.

مه كه هييان ب حيبه تي فه به ري خو ددا قان كي مه مرؤقان، و مرؤقي دين نه گهر تو يا د سه ري وي دا بخويني، دي بيني نهو هزر دكه ت نهو هه مي خه لكي هشييار ل دهو ر به رين وي ددين! و د سه ر هندي ژي را بوته پهرتسيتن مه كه هي مايي خو د قان مرؤقان نه دكر و ژي نه دخواست بيته سه ر ديني وان، و هندهك جاران ري ل وان نه دگرت كو نهو ئاشكه را د ناښ خه لكي دا رابين و نه كامبيا ديني قوره شيسان بكه ن؛ چونكي نهو د پشت راست بوون كو قيانا خه لكي مه كه هي بو بوته پهرتسيبي دي بته سكره كي ناسي د ناقبه را خه لكي و گوټنا قان مرؤقان دا.

نه بوو به كړي ته يمي، وه كي هه قالي خو يي نيزيك موحه ممه دي هاشمي، ژ وان عه قلمه ندان بوو بيتن ئاخفتنين (قس بن ساعده الايادي) و (زيد بن عمرو بن نفيل) و (ورقه بن نوفل) كه فتينه دلي، ديسا.. نهو خودايي نهم هه مي داين و عه رد و عه سمان ژي ئافراندين دقيت گه لهك ژ هندي پاك و بلندتر بت وه كي قوره يشي ژي ديټرن، قه ت تشته كي بهر عه قل نينه نه ف ديني قوره يشي ل سه ر ديني ئيبراهيم و ئيسماعيل بت.

نه بوو به كر مرؤقه كي بازگان بوو، گه لهك جاران د گهل كارواني بو كرين و فروټني دچوو شام و يه مه ني، ل وي ري نهو هه ري هندهك مرؤف دديتن ل سه ر دينه كي دي بوون نه وه كي ديني قوره شيسان، و د گهل هندي ژي وان دگوټ: نهم يي ل سه ر ديني ئيبراهيمي. قي چهندي نه بوو به كر پال ددا كو هزرين خو بكه ت: نه ري راستي ل كيځه يه؟ ديني ئيبراهيمي يي

دورست چ بوو؟ و پستی دهمه کی درېژ ژ لیکه ریان و هزر کرنی، نه بوو به کر ده ست قا دز قری.. وی ژی پشت دابوو بوتپه رتسییا ملله تی خو، هر چهنده نهو مرؤقه کی زنده (نجماعی) بوو و تیکه لیا وی ژی د گهل خه لکی گه له ک یا باش بوو، به لی کیم کس هه بوون نه بوو به کر ژ دل هه قالینییی د گهل بکه ت و ژ قی هه قالینییی یی ب هیقی بت، و هه قالی وی یی ژ هه مییان نیریکتر -وه کی مه گوتی- جحیله کی د حینی وی دا بوو، ب تنی دو سالان ژ وی مه زتر بوو، هر چهنده نه ژ بابکی ته مییان ژی بوو، به لی یی نهو هه ردو دیتبان دا هزر که ت هه ردو برایتین ده یابینه، هه قالی وی نه ثییی عه بدل موطه لیی مه زنی بابکی هاشمیان بوو، موحه مده ی کورئ عه بدلاهی، پتر جاران هه ردووان دهمی خو پیکه دبوراند، و هزر و بیرین خو بو ئیک و دو هه دگیران.

دهمه کی نه بوو به کری خو دیت یی ب تنیه، هه قالی وی یی خوشتقی لی به رزه بوو، چهنه رؤژ ب سه رقه چوون دیار نه بوو، ژ هنده ک مرؤقان گو ه لی بوو کو موحه ممه د یی به حسی دینه کی نوی دکه ت، ئینا رابوو قه ستا هه قالی خو کر دا بزانت کانئ سوجه تا وی چیه؟ نه بوو به کری گوتی: نه بولقاسم، تول دیوانخانه یان نه یی دیاری و ملله تی ته یی ته ب هندئ گونه بار دکهن کو تو یی عه یی د باب و باپیر و دینی وان دئینییه دهر، قیجا تو چ دبیژی؟ پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوتی: به لی نه بوو به کر، خودایی من نه ز یی کریمه پیغه مبهری و بو هه می مرؤقان یی هنارتیم. نه بوو به کری گوتی: ب خودی من چو جاران دره و ژ ته نه دیتییه، و تو یی ژ هه ژی پیغه مبهری نیییی، دهستی خو بده من، پیغه مبهری دهستی خو ب نک هه درېژ کر، نه بوو به کر چوو دهستی و باوه ری پی ئینا، و ب قی چهنه دی نه بوو ئیکه مین زه لام باوه ری ب پیغه مبهری ئینای، و پستی هنگی ژی پیغه مبهری -سلاف لی بن- هه ر دگوت: من که سه ک بو ئیسلامی گازی نه کرییه و دودلییه ک ل نک نه بووت، نه بوو به کر تی نه بت گا قا من نهو بو ئیسلامی گازی کری ئیکسه ر و بی دودلی وی باوه ری ئینا.

دبت مرؤف -ل قیرئ- پسپاره کی ژ خو بکه ت: نه ری بوچی موسلمان بوونا نه بوو به کری هوسا یا ب ساناهی بوو؟

به ری مرؤف هزرا خو د وان نه گهران دا بکه ت یین نهو پالدای کو ب ساناهیتر ژ هه ر که سه کی دی موسلمان بت، پیتقییه بیرا خو ل هندئ بینین کو نهو ناسته نگین ل وی دهمی

دکهفتنه د ناقبهرا زهلامین قوره‌یشیيان و هاتنا د ئیسلامی دا، چو ژ وان ل نک ئەبوو به‌کری نه‌بوون، چاوا؟

د به‌رسقی دا دئ بیژین: مرؤف دهمی ل سهر دینه‌کی یان بیر و باوهره‌کی دئیته مه‌زنکرن، پاشی بو دینه‌کی دی یان بیر و باوهره‌کا دی دئیته‌گازیکرن، دئ خو ژ یا نوی ده‌ته پاش ژ بهر ئیک ژ فان ئەگه‌ران:

۱- ژ بهر دفن بلندیه‌کا وه ل مرؤقی بکه‌ت کو گوهدارییا که‌سه‌کی دی نه‌که‌ت و ب دویف نه‌که‌فت.

۲- یان ژ بهر وئ مه‌زنییا مرؤقی هه‌ی، فئجا بترست ئەگه‌ر چوو د دینه‌کی دی دا ئەو مه‌زنی ژ ده‌ستی بیته‌ ده‌ر.

۳- یان ژ بهر به‌رزه‌وه‌ندییه‌کا شه‌خصی کو دبت پستی هاتنا دینی نوی بو مرؤقی نه‌ئیته ب جه- ئینان.

۴- یان ژ بهر هزره‌کا هسک و عه‌قله‌کی گرتی یی کو وی ژ هه‌ر بو‌چونه‌کا نوی دویر بیخت.

۵- یان ژ بهر ته‌عه‌صوبه‌کا کوره یا کو مرؤقی وه‌سا تی بگه‌هینت کو ده‌رکه‌فتنا ژ رپکا باب و باپیران تاوانه‌کا بی وینه‌یه.

۶- یان ترسه‌کا زیده یا کو مرؤقی ژ هندئ پاشقه به‌ت کو حه‌قیی بیژت دا چو نه‌خوشی نه‌ئینه رپکی.

۷- یان پیراتییه‌کا مرؤقی دکه‌ته دوزمنی گوهورینی، یان جحیلینییه‌کا ری نه‌ده‌ته خودانی کو ب سه‌ریخوی هزره‌کی بکه‌ت.

ئه‌فه ئەو ئەگه‌ر بوون یین قوره‌یشی ژ دینی نوی یی پيغمبره -سلاف لی بن- پی هاتی ددانه پاش، و ئاشکه‌رایه کو چو ژ فان ئەگه‌ران ل نک ئەبوو به‌کری نه‌بوون، د سهر هندئ ژی را ره‌وشت و ره‌فتاری وی یی پاک ئەو پالدا کو ئیکسه‌ر قه‌ستا ئیسلامی بکه‌ت.

* * *

نہو دهمه کي دريژ بوو نه بوو به کر ل هيقييا روزه کا هوسا بوو، ل هيقييا راستيا به رزه بوو، گوهي وي ل دهنگه کي بوو بيتي ريکي نيشا بدهت.. و چهند که يفا وي يا مه زن بوو دهمي ديتي نهو دهنگ دهنگي نيژ بکترين هه فالسي وييه، نه گهر مروث ب چاقه کي ماددي بهري خو بدهته نه بوو به کري دي بينت چو تشته کي ژ وي کيم نه بوو، مال د دهستي دا يي مشه بوو، عه يال هه بوو، قه در و بهايي وي زي د ناخ خه لکي دا گه لک بوو، هه مييان باوهري يي دهات و ب گوتنا وي دکر، به لي تشته کي ژ وي کيم بوو نهو مالي وي هه مييي نه دشيا بوو ب جه- بينت، يي ژي کيم بوو بزانت ديني ئيبراهيمي يي دورست يي چاوا بوو، چ ريکه مروثي دگه هينته خودي، لهو دهمي هه فالسي وي موحه ممه دي گو تيبی: نه زم پيغهمبهري خودي، ئيکسه ر وي باوهري يي ئينا، وه کي وي مروثي يي تشته کي خو به رزه که ت و گه لک لي بگه رييت، پاشي ژ نشکه کي قه بينت ئيجا ب سهر و چاڅ قه خو تي وه ر بکه ت.

نه بوو به کري باوهري ئينا و ژ نک پيغهمبهري -سلاف لي بن- زفري مال، وه کي وي مروثي باره کي مه زن و گران ژ سهر ملي خو بدانت و هه ستي ب سقکيبي بکه ت، نه بوو به کر يي وه سا بوو.. دهمه کي دريژ پيغه نه چوو نه بوو به کر زفري نک پيغهمبهري خو، به لي قتي جاري نهو يي ب تني نه بوو، چار زه لامين دي د گهل دا بوون:

(عوثمانی کورپی عهفانی) و (طه لحه يي کورپی عوييدوللاهي) و (زوبه يري کورپی عه ووامي) و (سه عدی کورپی نه بوو وه ققاصي).

و روژا پاشتر وي پينج زه لامين دي د گهل خو ئينان؛ دا باوهريسا خو ل نک پيغهمبهري -سلاف لي بن- ئاشکه را بکه ن: (عوثمانی کورپی مه طعونني) و (نه بوو عبیده يي کورپی جه رراحي) و (عه بدر رحمانی کورپی عه وافي) و (نه بوو سه له مه) و (ئه رقه مي کورپی نه بوو ئه رقه مي) نه قه نه ه زه لام، د گهل نه بوو به کري دهه، پيغهمبه ر و خه دي جا و عه لي و زه يد نه قه چارده.. ده سته کا ئيکي يا کارواني پيروزي ئيسلامي يي ده ست يي کري، ژ سيزده مروثان نه ه ل سهر ده ستي نه بوو به کري هاتنه سهر ري!

پيغهمبه ر -سلاف لي بن- د گو تنه کا خو دا دبيژت: هه چيبي قه نجيه ک ل مه کريت، مه خه لاتي وي يي داين، نه بوو به کر تي نه بت خودي ل روژا قيامه تي خه لاتي وي دي ده تي.

ل قى دهمى هژمارا موسلمانان هيدى هيدى زنده دبوو، پيغهمبهري -سلاف لى بن- ژ ههقالين خو خواست كول مالا نهرقه مى ههر جار كوم بين دا نايهتتين نوى دئينه خواري بو وان بخوينت، و هيشتا هژمارا وان نهگهشتييه چل كهسان نهبوو بهكري گهلهك جاران ژ پيغهمبهري -سلاف لى بن- دهستوري دخواست كو دهركهقنه كولانين مهكههي و گازيبا خو بي ترس بهلاف كهن، جارهكي پيغهمبهري -سلاف لى بن- دهستوري دا، دو سال بوون د سهر گازيبا ئيسلامي را بزري بوون، و هژمارا موسلمانان گههشتبوو سيپ و ههشت مرؤقان، كارواني وان يي بچويك گههشته كهعبي، نهبوو بهكر د ناخ خهلكي دا رابووشه و بو جارا ئيكي د ديروكا ئيسلامي دا خوتبهك ب دهنگهكي بلند خواند، ژ خهلكي مهكههي خواست بينه د ئيسلامي دا، كافر ژ خوتبا وي دين و هار بوون، ب موسلمانان وهراتن و ليدان، و بارا نهبوو بهكري ژ ليداني ژ يا ههمييان پتر بوو، گاڤا ئويجاخا نهبوو بهكري نهف چهنده ديتي د ههوارا وي هاتن و نهو ژ بن دهست و پييين كافرين ئينادهر، و ههمي هزارا وان نهو بوو نهبوو بهكر يي مري، پاشي وان بهري خو داين هيشتا رجا تي ماي، رابوون نهبوو بهكر هلگرت و بره مال، و ههمييان سويند خوار نهگهر تشتهك ل نهبوو بهكري هات (عوتبهيي) كورئ رهبيعهي پيشقه بكوژن.

نهبوو بهكر هند هاتبوو قوتان دفنا وي ژ روپيي وي نهدهاته جوداكرن، دلگرتي بووبوو و نهزمان زي لى شكهست بوو، مرؤقين وي ل هنداف كوم بووبوون و ههتا نيزيكي رؤژناڤايين وي چاڤين خو قهههكرن، گاڤا رح هاتييه لهشي و نهزماني وي گهرياي، ئيكمين پسيار كرى نهو بوو گوت: چ ل پيغهمبهري هاتييه؟ مرؤقين وي خهلهت ناخفتن و لومهي وي كر، و گوتنه دهيكاي وي: خوارنهكي يان قهخوارنهكي بدئ، و ژ نك وي دهركهفتن. گاڤا دهيكاي وي ب تنئ مايه د گهل هندی هاتئ كو تشتهكي بخوت وي گوتئ: ههتا نهز نازم كانئ چ ل پيغهمبهري هاتييه نهز تشتهكي ناخوم. دهيكاي وي گوتئ: نهز چو ژ ههقالئ ته نازم، وي گوتئ: ههره نك فاطمايا كچا خهططابي نهو دئ تشتهكي ژئ زانت، دهيكاي وي ب يا وي كر، بهلس فاطمايئ باوهرى پئ نههات گوتئ: نه نهز نهبوو بهكري دناسم نه زي موحه ممهدي، و نهگهر ته بقيت دئ د گهل ته ئيمه نك كورئ ته كانئ مهسهلا وي چيه؟ پشتي ههردو هاتينه نك نهبوو بهكري، نهبوو بهكري پسيار ژئ كر: حالئ پيغهمبهري چيه؟ كچا خهططابي بهرسقا وي نهدا، گوتئ: دهيكاي ته يا ل قيرئ. گوتئ: نهترسه ههما بيژه. وي

گوټ: پيغهمبر يې ب سلامتېيه و يې ل مالا نهرقه مي. نه بوو به کري گوټ: پا من سويند يا خواري حه تا نه ز پيغهمبري نه بينم نه ز تشته کي نه خووم و نه فقه خووم.

پشتي خه لک فهدئين و کهس نه مایه ل کولاني، ده يکا وي و کچا خه ططابي رابوون ملين وي گرتن، و بره مالا نهرقه مي ل نک پيغهمبري -سلاف لي بن-، ل ويرئ نه بوو به کري ژ پيغهمبري خواست دو عايې بو ده يکا وي بکه ت دا موسلمان بت، و وه سا چي بوو وه کي نه بوو به کري ثيابي و ده يکا وي موسلمان بوو. نه ف روزه نه بوو يا همزه ژي تيدا موسلمان بوو.

نه فقه نه خوشييا نيکي بوو سه را نيسلامي هاتييه ريکا نه بوو به کري، به لي نه خوشييا دو يماهيي نه بوو، نه بوو به کر ل وان سي زده سالين ل مه که هي ژيابي به ري مشه ختبونو ي بو پيغهمبري -سلاف لي بن- وه کي سي به ري بوو، گه لک جاران ده مي کافرين مه که هي ده اتنه پيغهمبري دا نه خوشييا بگه هينني نه بوو به کري خو ددا بهر و بهر فاني ژي دکر و سنگي خو بو خوشتثيبي خو دکره قه لغان و مه طالي پيلايي.

ل مه که هي.. هژماره کا عه بدین هه ژار و بي خودان هه بوون باوهری ب نيسلامي نينا بوو، کافران نه و گرتبون و ل سه ر خيزي ثاري اي و ل بهر چاقي روزه شاري اي گرتد ابوون و عه زاب ددان، نه بوو به کري بر بار دا وان هه مييان ب پارې خو بکرت و نازا که ت؛ دا نه و وان ژ عه زابا کافران رزگار بکه ت، و نيک ژ فان عه بدان بلالي حه به شي بوو، و ژ بهر قي چه ندې نه ف ثايه ته د ده رحه قا نه بوو به کري دا هاته خواري: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنِيَرَهُ لِلْإِسْرَىٰ ﴿٧﴾﴾ (الليل: ٥-٧).

هر چهنده نوبجاخا ته يمييان گه لک بهر فاني ژ نه بوو به کري دکر ژي، به لي د گه ل هندي ژي کافران گه لک حالې وي نه خوش دکر، له و ده مي پيغهمبري -سلاف لي بن- ده ستوري دايه هه فاليين خو کو مشه خت بسن و بچنه حه به شه، نه بوو به کري ژي ده ستوري ژ پيغهمبري خواست کو قه سته حه به شه بکه ت، و پشتي ژ مه که هي ده رکه فتې و چهنده قويناغه کان دايه ري، ب ري فه (ابن الدغنه) يې مه زني نوبجاخا (القاره) که فته ريکا وي، گوټي: دي کي فه چي؟ نه بوو به کري گوټ: ملله تي من نه ز يې ده ري خستيم، دي بو خو چمه وه لاته کي بشيم عيباده تي خودايي خو لي بکه م.

(ابن الدغنه) يي گوتې: يين وهكي ته نه دهر دكهفن و نه دئينه دهر تبخستن، تو هاريكارييا كه سټين پيتقي دكهى، و مبقانداران دحهوينى، و يى ب مرؤفاينيبى، و هاريكارييا حه قيبى دكهى، بزقره باژيرى خو و نيز دى بهختى خو دهمه ته.. ل سهر بهختى وى نه بوو به كر زقرى مه كه هى.

نه بوو به كرى ل حه وشا مالا خو جهه كى نقيزان بو خو چيكر بوو، گاڤا راهه ستيا با نقيزى و قورنان خواندبا، نه دشيا خو بگرت روڼدكين وى دهاتنه خوارى، ژ بهر دهنگى وى و خوشبيا قورنائى، ژن و بچوبكين جيرانان لى كوم دبوون و گوهى خو ددانه دهنگى وى، كافر ترسيان بچوبكين وان بچنه سهر دينى نه بوو به كرى، رابوون چورونه نك (ابن الدغنه) يي و گوتې: بيژه نه بوو به كرى يان بلا بچته د ژورقه نقيزى خو بكهت، يان ژى بهختى خو شه گهرينه نه گهر دى د ناقبه را مه و ته دا نه خوش بت..

نه هاته نك نه بوو به كرى و گوتنا كافران بو وى شه گپرا، نه بوو به كرى گوتې: دى بهختى ته ل ته زقرينم و بهختى خودى تيرا من هه يه.

* * *

سيژده سالان نه بوو به كرى ل مه كه هى بو دينى خو و پيغهمبهري خو كار دكر، باره كى مهزن ل سهر ملين وى بوو ژ لايه كى شه ب دهستى خو و مالى خو بهر دقانى ژ پيغهمبهري -سلاف لى بن- دكر، و ژ لايه كى دى شه هاريكارييا موسلمانين هه ژار دكر و خه مين وان سشك دكرن، و ژ لايه كى دى شه يى بهرده وام بوو د موسلمانكرنا خه لكى دا.. وى ژى نه خوشى ژ دهستى كافران دديت، بهلى باوهرييا وى يا موكم نه وهكى چيايه كى لى كرىو چو هه رهبايان نه دهه ژاند.

پشتى پيغهمبهري -سلاف لى بن- و خه لكى يه ثري ب سهر نيك هلبووين، و پيغهمبهري دهستوبرى دايه موسلمانان كو مشهخت بينه مه دينى، نه بوو به كرى ژى خواست دهستوبريى بدهته وى دا نه ژى مشهخت ببت، بهلى پيغهمبهري گوتې: له زى نه كه، بهلكى خودى هه قاله كى بو ته بينت. نه بوو به كر تى گه هشت كو وى به حسى خويه، لهو رابوو دو حيشتر گريدان و چار هه يقان نالف داى حه تا باش قه لهو بووين، دهمى دهستوبرى بو پيغهمبهري

-سلاډ لى بن- هاتييه دان كو مشهخت ببت، چوو مالا نه بوو به كرى و ناگه هدارييا وى كر كو ههردو پيڅه دى دهركه قن. عائيشا دبيت: نه بوو به كرى ژ كه يفان دا كره گرى!

سه رها تيا مشهخت بونا پيغهمبهري -سلاډ لى بن- كو دئيتته هژمارتن مهزنترين سه رها تى، بارى مهزنتر ژئ كه فتبوو سه ر ملين نه بوو به كرى و بنه مالا وى:

نه بوو به كر د گهل پيغهمبهري -سلاډ لى بن- دهركه فت، و بهرى دهركه فت هنده ك ده رهم دانه كچا خو نه سمائى كو هنگى يا فاما بوو و گوتى: هنده ك خوارنئ بو مه پى بكه .. ههردو ل ئيقاره كا درهنگ ژ مالا نه بوو به كرى دهركه فتن و ب لايى ژيرييا مه كه هئى قه چوون هه تا گه هشستينه شكه فتا (ثور) جهئ وان بهرى هنگى بو خو ده سنيشان كرى، ب رى قه نه بوو به كر هنده ك جاران بهرى پيغهمبهري دچوو، و هنده ك جاران ل پشت، جار ل لايى وى يئ راستى دچوو، و جار ژى ل لايى چه پى، پيغهمبهري -سلاډ لى بن- گوتى: نه قه چيه؟ وى گوت: هنده ك جاران نهز دبيتزمه خو نه كو كافر ژ سينگى قه بينه ته فيتجا نهز ب بهر ته دكه شم، و جار نهز دبيتزم نه كو ژ پشتيقه بينه ته فيتجا نهز ل دويش ته دئيم، و هنده ك جاران نهز دبيتزم نه كو ژ لايه كى قه بين ..

ب قى رهنكى ههردو چوون هه تا گه هشستينه ده رى شكه فتى، نه بوو به كرى گوتى: نهز دى بهرى ته چمه ژور، نه گه ر تشته ك ل ژور هه بت ژى دا چو ل ته نه ئيت .. نه بوو به كر ب ژور كه ت ب سيرا دهستان لى گه ربا، پشتى زانى شكه فت يا ب سلامه تيبه گازى پيغهمبهري كر .. سى رورژان ههردو مانه د شكه فتى قه، ل فان سى رورژان كافر ژى بى هيشى بوون، ل وئ شه فا دهركه فتن، كافران ل بهر ده رگه هئى مالا پيغهمبهري ل بهر دانابوو، پشتى بو وان ديار بووى كو نه وئ ل سه ر جهئ وى عه ليبه نه نه وه، رابوون قه ستا مالا نه بوو به كرى كرن، گا فا زانى نه و ژى نه مايه، ل نك وان مسو گه ر بوو كو ههردو پيڅه يين دهركه فتن، وان جهه ك نه هيتلا و ب سه ر هل نه بوون، خه لاته كى مه زن ده سنيشان كرن بو هه چيى تشته كى ژ وان بزانت، و چو ديار نه بوو، هنده ك مرو فتن شاره زا ئينان نه وئ ل دويش شوين پيان دچن هه تا گه هشستينه بهر ده رى شكه فتى و ل سه ربانئ وئ، نه بوو به كرى گوته پيغهمبهري: نه گه ر ئيك ژ وان قى گا فئى به رى خو بده ته بن پييين خو دى مه بينت، ب دله كى رحه ت قه پيغهمبهري گوتى: نه بوو به كر تو چ دبيتري بو دووان خودئ د گهل وان يئ سيبى بت؟

کافران زهلامهک هنارت دا سهح بکهته شکهفتی بهری بچته ژور زقري، ههقالين وی گوتی: تو بوچی زقري؟ وی گوت: کهس تبقه نينه، هيلينهکا کوتري د دهري شکهفتی دابوو و یا دورست بوو، نهگه کهسهک د شکهفتی فه ههبا هيلين یا دورست نه دبوو.

ل وان سي روظان کورئ نه بوو بهکری (عبداللاهد) نهوي هنگی هيشتا زاروک دچوو ل مهکههي دگهريا کانی چ بهحسی و خه بهر هه نه و ئيقاری دهاته شکهفتی دا وی تشتی وی گوهد لی بووی بو بابی خو و پيغهمبره بیترت.

نه سمائا کچا نه بوو بهکری خوارن ل مال چي دکر و ب دزی فه بو بابی خو و پيغهمبره دئينا شکهفتی، و پشتی نهو و برایی خو دزقرين، شقانی نه بوو بهکری پهزی خو د بهر دهري شکهفتی را دزقرا ند، هندهک شیر بو پيغهمبره و نه بوو بهکری ددوت، و شوبن پيئين نه سمانی و عبداللای ژي خراب دکرن؛ دا کافر ل دويش نه ئين.

ب قی پهنگی وان ههر سي روظين خو بوزاندن، و وي ئيقارا دا نهو ژ شکهفتی ده رکهفن نه سمانی هنده خوارن بو ريکی بو وان دورست کر، و چونکی چو ميدهک نه بوون خوارنی بکهته د ناڤ دا، رابوو شيتکا خو کره دو پرت: پرتکه د پشتا خو نالاند، و یا دی کره ميدهک، ژ بهر هندي دبترنی: (ذات النطاقين - خودانا دو شيتکان).

* * *

رؤزهکا مهزن بوو ل بهر خه لکی مه دینی، نهو روظا پيغهمبره خودی -سلاف لی بن- د گهل نه بوو بهکری گهشتينه مه دینی، دوشه نب بوو دو وزدهی هه يقا (ربيع الاول)، نه نه سي کورئ مالکی دبترت: دو روظ بوون چو روظين وهکی وان من نه ديتينه، روظا پيغهمبره هاتيبه مه دینی، و روظا مری.. روظا ئيکی هندي یا خو ش و گهش و روهن بوو، و روظا دووي هندي یا کریت و تاري و نه خو ش بوو.

گاشا پيغهمبره و نه بوو بهکر گهشتينه مه دینی و خه لک هاتيبه به راهيی، بارا پتر ژ خه لکی نه زانی کی پيغهمبره و کی نه بوو بهکره لهو ههر ئيکی پسيار ژ هه قالی خو دکر: کی ژ ههر دووان پيغهمبره؟

گاڦا ههر دو روښشتين حه تافتي ل پيغهمبهري دا -سلاف لي بن- نه بوو بهر ڪر رابو وڦه ب ڪراسي خو سيبهري ل پيغهمبهري ڪر، ئينا هنگي خه لڪي مهديني ههر دو ژيڪ جودا ڪرن.

ل مهديني زي -وهكي مهكههي- مالا نه بوو به ڪري ل نيزيكي مالا پيغهمبهري بوو -سلاف لي بن- و مالا ههر دووان ل تهنشتا مزگهفتي بوون، ل دريژيا دهه سالان ل مهديني نه بوو بهر نيزيڪترين مروڦ بوو بو پيغهمبهري تو دا بيژي سيبهرا وييه، دهمي ل مال و دهمي ل سهفهي يي د گڼل بوو، ل بهر فرهه ييي و ل بهر تنگافييي ژي دوير نه دکهت.

دهمي پيغهمبهري -سلاف لي بن- فياي مزگهفتا خو ل مهديني ئاڦا كهت و عهر د دهسنيشان ڪري، پسيارا خوداني عهردي ڪر دا عهردي ژ وان بڪرت، وان گوٽ: مه چو نه ڦيٽ، بهلي پيغهمبهري قه بويل نه ڪر، دويماهييي دهه دينار بهايي عهردي نه بوو به ڪري ژ مالي خو دان.

ل شهري به دري نه بوو بهر صهحابيښ ئيڪانه بوو يي ملي وي ب ملي پيغهمبهري ڦه ل بن وي كه پرا بو هاتييه چيڪرن، و گاڦا شه هاتييه ڪرن زي نهو ل سنگي بوو، ڪورڙي وي (عه بدره حمان) نهوي هنگي هيشتا موسلمان نه بووي د گڼل لهشڪهري ڪافران بوو، پشتي موسلمان بووي روڙهڪي گوته بابي خو: ل روڙا به دري تو كهفتييه بهر ستيڪا من، بهلي من بهري خو ژ ته وهرگيٽرا.. يه عني: من نه ڦيا ته بڪوژم. نه بوو به ڪري گوٽي: پاني نه گهر تو كهفتايه بهر ستيڪا من، من بهري خو ژ ته وهر نه دگيٽرا.

ل روڙا شهري ئو حودي زي ملي نه بوو به ڪري ب ملي پيغهمبهري ڦه بوو، و دهمي شڪهستن كهفتييه ريزا موسلمانان، و دهستين وان ژ ڪرنا شهري سست بوو يي پشتي بهلاف بووي ڪو پيغهمبهري يي هاتييه ڪوشتن، نه بوو به ڪر ئيڪ ژ وان ڪيم مروڦان بوو يي مائنه د گڼل پيغهمبهري -سلاف لي بن- و بهر ڦاني ژي ڪري حه تا شهري ب دويماهي هاتي.

ل روڙا حوده ييي نه بوو به ڪري هه لوسته ڪ هه بوو پيڦييه نه ئيٽه ژ بير ڪرن.. ل سالا شهشي دهمي موسلمان د گڼل پيغهمبهري -سلاف لي بن- بهر ب مهكههي ڦه هاتين بو ڪرنا عومري، و ڪافران چه ڪدارين خو هنارتينه بهراهيا وان و ل نهالا حوده ييي گههشتينه ئيڪ، پاشي ب سهر چند مهسه له ڪا پيڪ هاتين و بريار هاتييه دان ڪو موسلمان نه ڦ ساله بزقرنه

مه ديني و ساله كا دي بيته عومري.. گه لهك موسلمانان هزر كر ئەف صولحا پيغه مبهري -سلاڤ لي بن- د گهل كافران مؤر كړي، نه صولحه كا ب عه دالهت بوو، عومه ر ئيك ژ وان كه سان بوو، عومه ر چوو نك پيغه مبهري، ئەبوو به كر ژي يئ روينشتي بوو، عومه ري گۆت: ئەي پيغه مبهري خودي ما تو نه ب دورستي پيغه مبهري خودييي؟ گۆت: به لي. عومه ري گۆت: ما ئەم نه ل سهر حه قيبيني و ئەو ل سهر باطلي؟ گۆت: به لي. عومه ري گۆت: پا بوچي ئەم دي يا كيتم بو ديني خو دانين؟!

يا كيتم!! ئەفه عومه ر چ دبيژت؟ پيغه مبهري يا كيتم بو ديني بدانت، ئەري ما غيره تا پيغه مبهري ل سهر ديني ژ غيره تا عومه ري كيتم تره؟ يان عومه ر مه صلحه تا ديني ژ پيغه مبهري پتر دزانت؟

نه.. به لي زه لامين ته نگاڅياا دكيمن!

بهري خو بدنه هه لويستي ئەبوو به كړي: پيغه مبهري گۆته عومه ري: ئەز پيغه مبهري خوديمه، و ئەز بي ئەمرييا وي ناكه م، و ئەو دي من ب سهر ئيخت. عومه ري گۆت: ما ته نه گۆت بوو ئەم دي چينه به يتي و طه وافي كه ين؟ گۆت: من گۆت بوو ته ئەف ساله؟ گۆت: نه، پيغه مبهري گۆت: تو دي ئييه به يتي و دي طه وافي كه ي.. ل ئيري ئەبوو به كر هاته مه يداني، ئەبوو به كړي گۆته عومه ري: ئەي زه لام ئەو پيغه مبهري خوديي، و بي ئەمرييا وي ناكه ت و خودي دي وي ب سهر ئيخت، ئيجا ب يا وي بكه ئەز ب خودي كه مه ئەو يي ل سهر حه قيبيني.

ئەبوو به كر ئيكي دزانت.. پيغه مبهري يي ل سهر حه قيبيني و تشتي ئەو بيژت و بكه ت يي دورسته، بلال بهر چاڤ مرؤف هزر بكه ت يي دورست نينه زي، ئەف هه لويستي دورستي خودان باوه ريبه، گاڤا گۆتنا پيغه مبهري هات دڅيت مه چو گۆتن نه بن؛ چونكي حه قي هه ر ئەوه يا وي گۆتي.

ل رؤژا موصييه تا مه زن ژي ب سهر صه حابيان دا هاتي، ل وي رؤژا مه دينه هه مي مه نده هؤش ماي، دل هه مي هزيابن، و گاڤ ل خه لكي شكه ستين جاره كا دي ئەبوو به كر هاته پيش:

ل سالا يازدي، ل هه يفا سيي، خه لکي مه ديني هه مي، هو بر و گر، ژن و مي ر، گا ث
 ده ژمارتن و به ري وان ل مالا پيغه مبهري بوو -سلاف لي بن-، ده نگ و باس به لاف بوو بوون
 کو پيغه مبهري بي نساخه، و روژ بو روژي نيش يا لي گران دبت، حه تا و له لي هاتي نيدي نه و
 نه شيا خو ل سهر پييان بگرت و بچت نقيژي ل به را موسلمانان بکه ت.. پيغه مبهري گوته
 کابانييا خو عايشايا کچا نه بوو به کري: بيژنه نه بوو به کري بلا نقيژي ل به را خه لکي
 بکه ت.. هه ر وه کي وي ب فني چهندي دقيا صه حابيان تي بگه هينت کو نه گه ر نيک د نا ف
 وان هه بت بشيت ل جهي وي راوه ست دئ نه بوو به کر بت و که سي دي نه.

عايشايي گو تي: هندي نه بوو به کره مروژه کي دل نازکه، نه گه ر ل جهي ته راوه ستيا
 نه شيته خو ژ به ر گريي، فيجا نه گه ر تو بيژيه عومه ري نه و نقيژي ل شوينا ته بکه ت..
 به لي پيغه مبهري -سلاف لي بن- قه بويل نه کر که سه کي دي ژ نه بوو به کري پيشه تر ل جهي
 وي راوه ست، نه بوو به کر ل جهي پيغه مبهري بوو نيمام و هه مي صه حابيان نقيژ ل دويف
 وي کر.

ل وان روژتن نساخيا پيغه مبهري -سلاف لي بن- دژار بووي صه حابي هه مي
 د خه مه کا گران دا دژيان، به لي يي ژ هه مييان خه م گرانتر نه بوو به کر بوو، روژه کي نيش
 ل سهر پيغه مبهري -سلاف لي بن- پيچه کي سقک بوو، له و صه حابيان هزر کر نه و يي به ر
 ب ساخه ميي شه دچت، هنگي نه بوو به کري ده ستوري ژي خواست کو بچته وي خانبيي خو
 نه وي ل (سنح) ژ ده رقه ي مه ديني، نينا پيغه مبهري ده ستوري دا يي.

ل سپيده يا روژا دوشه نبيي دوا زده ي مه ها (ربيع الاول) ي ژ سالا يازدي، نه بوو به کر
 ل وي خانبيي خو بوو نه وي ژ ده رقه ي مه ديني، جه و اب گه هشتي کو پيغه مبهري نه ما يه، نه بوو
 به کر رابو ل ده وارا خو سوبار بوو و قه ستا مه ديني کر، ديت مزگه فت يا تزي زه لامه، هه مي
 دحيه تينه، هنده ک يي ديژن: پيغه مبهري يي مري، و هنده ک يي ديژن: نه مرييه، و هه مييان
 پيکفه نه قيت باوهر بکه ن کو نه و يي مري، ب يي دهنگي قه نه بوو به کر پيشه چوو، خه مي
 گا فتن وي گران کر بوون، نه بوو به کري نه دا و نه ستاند، قه ستا مه زه لا کچا خو عايشايي
 کر، جهي پيغه مبهري لي وه غه ر کري.

عائيشا دبيتړت: نهبوو بهكر ب ژور كهفت، پيغهمبهري دريژكري بوو و پاتهك ل سهر بوو، نهبوو بهكر ب نك فه چوو پاته ژ سهر چاقان راكر و ماچي كره ب ناف چاڅين وي فه، و گوت: دهيك و بايښ من گوري ته بين، خودي دو مرنان ل سهر ته كوم ناكهت، و نهو مرنا وي ل سهر ته نقيسي نهفه ته ديت، و چاڅين وي تري ژوندك بوون، و پاته جارهكا دي ب سهر دادا.

ژ دهرهفي مهزلا عائيشايي، ل مزگهفتي، مهوقف دژواتر و نازكتر لي هاتبوو، بهري همميان ل دهرگهي بوو كانتي كهنگي نهبوو بهكر دي دهركهفت، و گوتنهكا بنهجم بيتړت، دلين همميان ب لهز خو دهلاقيت، و ترسي خو ب سهر دا گرت بوو. نهبوو بهكر دهركهفته مزگهفتي، عومهرى شيري خو رويس كربوو و ل خهلكي دخوري، و دگوت: پيغهمبهري نه مرييه، ههچيبي بيتړت پيغهمبهري يي مري دي وي ب في شيري كوزم، نهبوو بهكري گزي كرتي: نهى عومهر بي دهنك به، بهلي عومهر بي دهنك نهبوو، جارهكا دي نهبوو بهكري ژي خواست نهو بي دهنك بيت بهلي عومهر بي دهنك نهبوو، نينا نهبوو بهكر ب سهر مينبهرا پيغهمبهري كهفت. مينبهري ژ سي دهرهجكان پيك دهات، پيغهمبهري گاڤا خوتبه دخواند دچوو سهر دهرهجكا سيب، نهبوو بهكر ب سهر دهرهجكا دووي كهفت و راوهستيا، هتا مري ژي كهسي نهو ل سهر دهرهجكا سيب نهديت، و پشتي وي عومهرى خوتبه ل سهر دهرهجا نيكي دخواند هتا نهو ژي مري.

گاڤا صهحابيان ديتي نهبوو بهكر ب سهر مينبهري كهفت، همميان عومهر هيتلا و هاتن ل دور نهبوو بهكري كوم بوون، نهبوو بهكري همدا خودي كر و شاهده دا پاشي گوت: نهگهر هوه عيبادهت بو موحه ممدى دكر موحه ممد مر، و نهگهر هوه عيبادهتي خودي دكر خودي يي زيندييه و نامرت، و خودي دبيتړت: ﴿ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنَّ مَاءَ أَوْقِيَّتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْعًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴾ (آل عمران: ١٤٤).

عومهر دبيتړت: گاڤا نهبوو بهكري نهف نايهته خواندي، يا ژ من فه نهف نايهته ژ نوي هاته خواري، ههر وهكي من چو جاران نهو نهخواندي، دهست و پيښ من سار بوون و نهز كهفته عهردي، و من زاني راسته پيغهمبهري يي مري.

دهنگي گريبي تړي مزگهفتي بوو..

مهوقفه کي ب ساناھي نه بوو، (صدمه) ژ هندی مهزنتر بوو ئەف کوما مرؤفان خو ل بهرانبهر بگرت، پيڼغه مبهري بمرت؟ پا کي دئ ئيدي دلين وان نأفدهت و چاقتين وان تير کەت؟ کي دي ئيدي قورئانهکا زيندي بت د نأف وان دا ئيت و چت، رؤژه کي صهحابييهک هاته نک پيڼغه مبهري -سلاڅ لي بن- وهکي بيههکا زهر لي هاتبوو، پيڼغه مبهري پسيار ژي کر: ته خيره؟ وي گوټ: ئەي پيڼغه مبهري خودي، من هزرين خو کرن ل رؤژا قيامه تي د بههشتي دا، تو دئ د گهل پيڼغه مبهري بي ل جهين بلند، و ئەم دئ د بن ههوه دا بين، و هنگي ئەز ته نايينم، فيجا ئەز يي وي هزري دکەم هنگي چاوا دئ صهبرا من ئيت؟!

ئەف زهلامه بوون بوو.. هيشتا پيڼغه مبهري بي زيندي د نأف وان دا، ئەو ژ ترسيټ دويرکەفتنا ژ وي نساخ دبوون، فيجا چاوا ئەفرو ل کؤلاني مەدينې خو ب تنې بيين؟ چاوا صهبرا وان بيت؟

پيرهژنهک ل مەدينې ههبوو پيڼغه مبهري -سلاڅ لي بن- گهلهک جارن دچوو مالا وي سهرا ددا، پشتي پيڼغه مبهري، نهبوو بهکري گوته عومهري: وهره دا بچين سهرا فلان پيرهژني بدهين ئەوا پيڼغه مبهري -سلاڅ لي بن- سهرا ددا.. ميهشانين پيري گاڅا ب ژور کهفتين، بيرا وي ل ميهشانه کي دي بي عهزیز ئيناڅه، ئينا پيري گري، وهسا گري ههتا گرييا ههردو ميهشانين خو ژي ئيناي، ئينا نهبوو بهکري گوټي: ئەو جهي پيڼغه مبهري بار کريسي بو وي ژ وي جهي چيتره بي ژي بار کري. ئينا پيرهژني گوټي: گرييا من ژ بهر هندييه چونکي وهحي پشتي وي هاته برين.

خهما وان ب تنې خهما مرنا پيڼغه مبهري نهبوو، خهما وان يا هندی ژي بوو کو ب مرنا پيڼغه مبهري رؤناهييا وهحيبي ژ عهردی هاته برين.

عومهري.. دهمي زاني مرن راسته و خوشتقيبي دلي بارکر، چوکين وي شکهستن، پيپين وي نهشيان وي پارگن، کهفته عهردی، و صهحابيپين دي ژي وهکي وي.. رؤژهکا رهش بوو، نهخوشترين رؤژ بوو ب سهري مەدينې دا هاتي وهکي ئەنهسي گوټي. نهبوو بهکر جارهکا دي هاته پيش، بهري نهبوو بهکر ب سهري مينهري بکهفت، يا ژ مرؤڅي څه دي رابت هندهک

شيره تان ل هه قالين خو كهت دا نهو صهبرئ بكيشن، بهلسي وي وه نهكر؛ چونكي مهوقفي نهو نه دخواست، مهوقفي دخواست نهبوو بهكر وان ل راستييه كا مهزن هشير بكهت، دا كهس ژئ بي ناگه نهبت.

((ايها الناس: من كان يعبد محمدا فان محمدا قد مات، ومن كان يعبد الله فان الله حي لا يموت)).

نهبوو بهكر تي نهبت كي هزرا ئي گوټني دكر؟ خودئ يي زيندييه و نامرت، نهو تشتي وي فهрман پي ل ههوه كرى دهسي پيغه مبهري يي ساخ، نهقرؤ ژي پشتي مرنا وي نهو فهرماني پي ل ههوه دكهت.

خودئ.. كاني چاوا (موحه ممد) هلبژارتبوو دا كو په ياما وي بگه هينت وهسا (نهبوو بهكر ژي هلبژارتبوو دا دهورئ پيغه مبهري تمام بكهت.. و زهلامي ب ئي رهنكي بت دقئت ل پيشيبي بت.

و وهسا چي بوو.. خودئ وهسا هزكر صهحابي ههسي ل سهري وي گوټني كوم كرن كو خهليفئ پيغه مبهري -سلاف لي بن- دقئت نهبوو بهكر بت، ئي جاري ژي نهبوو بهكر ب سهري مينبهري كهفت بهلسي دا رهنك و رويي سياسي ههوه خو بو خهلكي ئاشكهرا بكهت، نهبوو بهكري گوټ:

((گهلي مروقان: نهز بو مهزنييا ههوه هاتمه هلبژارتن و نهز ژ ههوه مهزنتر نينم، نهگهر من باشي كر هاري من بكن، و نهگهر من خرابي كر من راست بكن، نهوي د ناف ههوه دا لاواز، ل نك من يي ب هيزه هتا نهز مافي وي بو وي بستينم، و نهوي د ناف ههوه دا ب هيزل نك من يي لاوازه هتا نهز مافي ژي دستينم، گوهداريا من بكن هندي نهز گوهداريا خودئ و پيغه مبهري بكم، و نهگهر من گوهداري نهكر من مافي گوهداريي ل سهري ههوه نينه)).

و نهبوو بهكر هاته خواري.. گهلهك ئاخفتن دريژ نهكر؛ چونكي نهو نه ژ وان مهزنان بوو بين گوټنين وان ژ كربيان وان پتر، هاته خواري دا دهست ب كاري بكهت، و (سهدي گوټن گوري كبريه كي بن)!

دو سال و سې ههيقان نهبوو بهکر خهليفه بوو، و ژ وان کارين مهزن يين ل سهر دهسې
خلافه تا وي چي بووين:

۱- هنارتنا لهشکهرې ئوسامه ي بو شامې، نهو لهشکهرې پيغهمبهري -سلاف لي بن-
بهري مرنا خو دورست کري و نهگههستي فرې کت. نهبوو بهکري بهري ههر تشتهکي نهو
لهشکهر هنارت، و نهف هنارتنه وهکي کولمه کا دژوار بوو ب ناف چاچين وان منافقان کهفتي
نهوين هزر کري پشتي مرنا پيغهمبهري ئيسلام دئ هلوهشييت و نامينت.

۲- کرنا شهري د گهل وان کهسپن ل کوفري زچرين و پشت دايه ئيسلامې، و وان
کهسپن ژ دره و خو ب پيغهمبهراتيبي ئينايه دهر وهکي (موسهيله مه ي) و هندهکين دي، و قي
چندئ هيزا موسلمانان د چاچين خه لکي دا مهزن کر.

۳- کرنا شهري د گهل وان کهسپن گوتي: نه م زهکاتي نادهين. نهبوو بهکري فهتوا
ب کوفرا وان دا و کوشتنا وان هلال کر؛ چونکي وان کوفر ب دانا زهکاتي کر.

۴- دهسپيکرنا فتوحاتان ل لايي روزه لاتني ل جهې دگوتني: (بلاد فارس)، نهبوو
بهکري (المثني ابن حارثه) هنارتې پاشي (خالد بن الوليد) پاشي (الققعاع بن عمرو
التميمي).

۵- دهسپيکرنا فتوحاتان ل لايي روزه ثاقايي ل جهې دگوتني (بلاد الشام)، وي (خالد
بن سعيد) هنارتې، پاشي (عکرمه) و (عمرو) و (أبو عبیده) ب دويش دا هنارتن، پاشي
(خالد بن الوليد) بو هاريکارييا وان هنارت.

۶- کومکرنا قورئاني د ئيک (مصحف) ئ دا؛ دا بيته پاراستن، و نهو موصحهف
ل نک نهبوو بهکري، پاشي ل نک عومهري بوو، و پشتي عومهري نهو ل نک کچا وي
(هفصايي) بوو، و ل سهر دهسې عوثماني وي نهو موصحهف ژ هفصايي وهرگرت.

و گه لهک تشت هه بوون نهبوو بهکر ژ صهحابيبن دي جودا دکر، ژ وان تشتان:

۱- نهو ئيکه مين زهلام بوو باوهري ب پيغهمبهري -سلاف لي بن- ئيناي، بيي فهمان
يان دودلي.

- ۲- نهو نيکه مين کهس بوو ئيسلاما خو ناسکه را کړی، و د ناڅ خه لکی دا رابووی خوتبه خواندی و تپدا ژ وان خواستی باوهریبي ب ئيسلامی بينن.
- ۳- نهو موهاجرئ نيکانه بوو دهیک و بابتن وی موسلمان بووین.
- ۴- نهو صهحابيبي نيکانه بوو یی پیغه مبهري هلبزارتی کو د گهل وی مشهخت بیت.
- ۵- مروثی ژ هه مییان پتر پیغه مبهري حمز ژی ذکر نهو بوو، وهکی د هه دیسین دورست دا هاتی.
- ۶- وی ژ هه می صهحابيبن پتر مالی خو د رپکا خودی دا خه رج کربوو، و پتر ژ جاره کی وی مالی خو هه می دئینا ذکره خیر و چو بو خو نه دهیلا.
- ۷- د هندهک هه دیسین دورست دا هاتییه کو نهو چیتربنی نوممه تییه پشتی پیغه مبهري، و باوهرییا وی هه ی هندي یا نوممه تی هه میییه.
- ۸- نهو صهحابيبي نيکانه بوو یی ل سهر ده می پیغه مبهري و ل حضورا وی فهتوا ددان.
- ۹- نهو نيکه مين کهس بوو برپارا کومکرنا قورنای د نيک موصحه فی دا دای.
- ۱۰- د هندهک هه دیسان دا هاتییه کو نهو نيکه مين کهسه -پشتی پیغه مبهري- دچته به خستی.
- ۱۱- نهو صهحابيبي نيکانه بوو یی پیغه مبهري هلبزارتی کو بته نه میری هه جی و هیشتا پیغه مبهري یی ساخ.
- ۱۲- نهو صهحابيبي نيکانه بوو یی ل جهی پیغه مبهري نقیژ ل بهرا صهحابيبن ذکر، ل ده می پیغه مبهري نه یی ناماده. و ژ صهحابيبن کهسی ژ بلی وی نقیژ ل بهرا پیغه مبهري نه کرییه.
- ۱۳- نهو نيکه مين صهحابی بوو بوویه خه لیفی پیغه مبهري -سلاڅ لی بن- .
و گه لهک تشتین دی ژی ل نک وی هه بوون دبنه نیشانین چیتربنییا وی.

ل رږڙا دوشه نېټې ب شه قې، پشتی نثیثرا مه غره ب، ل بیست و دووی هه یفا (جمادی الآخره) ل سالا سیزدې ټه بوو به کری خاترا خو ژ دنیا یې خواست، پشتی چهند رږڙه کا نساخ بووی، و بهری ټه بو بمرت وی هنارته ب دویف عومهری را و وهصیهت کر کو پشتی وی عومهر بته خه لیفه. و ده می ټه یې نساخ هنده ک هه قالیټن وی چوون سه را دا، ټیکې گوتې: ما نه هنیترینه ب دویف دختوره کی را دا بهرې خو بدته ته، ټه بوو به کری گوت: دختوری بهرې خو یې دایه من، گوتن: چ گوته ته؟ ټه بوو به کری گوت: گوته من: (اېی فعال لما آرید - ټهز وی دکم یا من دقیت).

پشتی ټه بوو به کر مری ل ته نشت پیغمبه ری - سلاڅ لی بن - هاته فه شارتن. و ده می مری ژیبی وی شیت و سی سال بوون.

ټه بوو به کری شهش زاروک هه بوون: سی کور و سی کچ. کورې وی یې مهزن ناقتی وی (عبد الله) بوو ل سه ر ده می خلافتا ټه بوو به کری مر بوو، و کورې وی یې دی (عبد الرحمن) بوو ل سالا (۵۳) مر بوو، و (عبد الرحمن) ی کوره ک هه بوو ناقتی وی (محمد) بوو صهحابی بوو، و ټهف (محمد) ه صهحابی ټیکانه یه یې ټه و بابی وی و باپیری وی و بابی باپیری وی هه ر چار صهحابی، و کورې ټه بوو به کری یې سیبی (محمد) بوو.

کچین ټه بوو به کری ژی سی بوون: یا مهزن (ټه سماء) بوو و قی شوی ب (الزبیر بن العوام) ی کر بوو، و ده یکا (عبد الله بن الزبیر) یه. و یا ژ وی بچویکتر (عائیشا) بوو و یا ټاشکهرایه کو وی شوی ب پیغمبه ری - سلاڅ لی بن - کر بوو، و کچا وی یا بچویک (ام کلثوم) بوو و ټهفه یا پاش باب بوو، و شوی ب (طلحه) ی کر بوو.

خه ليفي دووي
عومهري كوراي خه ططاباي

قي جاري دور دورا عومهريه.. وگافا مرؤقي گوتي: عومهري، ههر وهكي مرؤقي گوتي:
رؤژا خيزراني، ما ههوجه دکهت تو رؤژي بو خودان چاقهكي بدهيه ته عريفکرن؟

ب راستي ده مي مرؤقي بشيت بهحسي عومهري بکهت، دي حيبهتي بت کاني ژ کيشه
دهست پي بکهت، نهگهر يا موستهحيل بت مرؤف بشيت ئافا دهر بيايهکي د ئامانهکي دا کوم
بکهت، نهز ديبتم: يا ژ وي موستهحيلتر نهوه مرؤف بشيت بهحسي عومهري د پهبهکي دا
کوم بکهت.

عومهري خوداني دلکي بوو گهلهک ژ کهقرين هسک رهقتر بوو، مرؤقهکي بهرزه
بوو ل کولانين مهکههي، وي عهقلهکي وهسا ههبوو پهيکهرهک ژ خورمي چيکريوو و دگوت:
نهقه خودي منه! و گافا برسي دبوو رادبوو خودايي خو ددا بهر لهقان!

پاشي رؤژ بؤرين و سال هاتن، نهف عومهري ژ بايي سهري سحران نازکتر لي هات،
بوو نهوههيشا گهش يا شهفا خهلکي روهن کري و ري نيشا بهرزه بوويان داي.. بوو نهوه
عومهري يي پيغهمبهري -سلاف لي بن- د دهر ههقا وي دا گوتي: نهگهر پشتي من
پيغهمبهريک ههبا دا عومهري بت.

قيجا کههرم کهن دا دهليفهيهکي پيکفه خو بدهينه بهر سيبهرا قي چيائي بلند نهوي
خودي ههقي و نهههقي پي ژيک جودا کري.

ناثقي وی د جاهلیه تی و ئیسلامی دا عومهر بوو، بابی وی (خطاب) ئی کورپی (نفیل) ئی کورپی (عبد العزی) یی کورپی (ریاح) ئی کورپی (عبد الله) ئی کورپی (قرط) ئی کورپی (رزاح) ئی کورپی (عدی) یی کورپی (کعب) ای بوو، ژ ئویجاخا قورهیشیان، ژ بابکی (بنی عدی)، ئهو و پیغمبه ر - سلاف لی بن - ل (کعب) ئی کورپی (لوی) دگههنه ئیک.

دهیکا وی ژی یا قورهیشی بوو، بهلی ژ بابکی (مخروم) یان بوو، ناثقي وی (حتمه) کچا (هاشم) ئی کورپی (المغیره) ای بوو، دوتماما (أبو جهل) ای بوو (عمرو) کورپی (هشام) ئی کورپی (المغیره) ی.

ل رڼژا شهړی بهدری پیغمبه ر - سلاف لی بن - ناسناقي وی کره: (بابی حفصی)، و (حفص) ل نک عمره بان ناڅکه ژ ناثقین شیری. ههر وده سا پیغمبه ر ناسناقي (الفاروق) ژی داناوو سهر، و (فاروق) ئهو یی حقی و نه حقی ژیک جودا کری.

عومهر - وهکی د وده صفا وی دا دئیتته گوتن - مرڅه کی بهژن بلند بوو، دیمی وی یی سپی بوو، و ریمین وی د بوش بوون، و سهړی وی یی (ئه صله) بوو، و هیشتا د جاهلیه تی دا ئهو مرڅه کی خوانده فا بوو، دزانی بخوینت و بنقیست.

سه روهړی ژيانا وی بهری موسلمان بت ب بهرفره هی نه هاتیه زانین، بهلی تشتی ناشکه را ئهو بوو عومهر مرڅه کی گله کی دلره ق بوو، یی دژوار بوو، خه لک ژی دترسیا، ل دهسپیکا په دابوونا گازیا ئیسلامی عومهری هله بوسته کی گله کی خراب و دژوار دژی موسلمانان هه بوو، گاڤا زانیا مرڅه کی موسلمان بووی و مایی وی تی چووبا دا پابت وی مرڅی ژ دهست و پیمان گری دت، و ل بهر چاڅی رڼژا ئاریای عه زاب دت، و دوزمناتییا وی بو ئیسلامی هند یا دژوار بوو کافرین قورهیشیان ب وی د پشت راست بوون، کو دئ رڼژه کی مفای گه هینته وان.

پسیارا ل قیری خو دهلیخت ئه څه یه:

- ئهړی ئه ف عومهری دژوارترین دوزمن بو ئیسلامی و موسلمانان چاوا ریکا خو گوهارت و هاته د ئیسلامی دا و بوو مه زنتین له شکه د چه پهړی به رنه قانیا ژ ئیسلامی دا؟

حه تا به رسفا څي پسياري بو مه ناشكهره ببت دڅيت پسياره كا دي بكهين: نهري چهند ده رگه هين دائيخستي د ناقبه را ئيسلامى و عومهرى دا هه بوون، و چ نه گهر د پشت دوژمناتيا وي را بو ئيسلامى هه بوو؟

راسته عومهر مرؤڅه كى دلرهق بوو، بهلى مهعنا وي نهو نينه دلې رهق چو جاران نه رم نابت.. روژا پينغه مبهري -سلاڅ لي بن- ده ستوري دايه موسلمانين هه ژار كو مشهخت بن وپچنه هه به شى، بو جارا ئيكي -و عومهر هنگي مرؤڅه كى جاهلى بوو- هندهك موسلمانين هه ژار و بي ري څيا مشهخت بن، ژنكه كى ژ وان دگوتنى: (ام عبد الله) كهفته ده ستى كافران و وان ري لي گرت و نه هيتلا نهو بچت بگه هته زه لامى خو، عومهر -خودانى دلې رهق- ژ هه ميان دلوفانتر بوو د گهل څي ژنكي، وي ري دايى و داخوازا سلامه تيبى ژى بوو كر، وگوتى: هه ره بگه هه هه څالين خو.. څي هه لويستى عومهرى دلې ژنكي بره هندى كو يا ب هيفى بت عومهر ژى موسلمان ببت، (عامر) ئي كورپي (ربيعه) ي گوتى: نه كو تو ته ما عيا موسلمان بوونا عومهرى دكه ي؟ وي گوت: بهلى.. عامر ي گوت: هنگي عومهر دى موسلمان بت هه تا كه ري خه ططابى موسلمان دبت!

بهلى نهو يي خه له ت بوو، و ژنك يا دورست بوو.

راسته عومهر يي دژوار بوو، بهلى مهعنا وي نهو نينه مرؤڅى دژوار چو جاران حسيبى د گهل خو ناكه ت، عومهرى گاڅا دديت هندهك مرؤڅين هه ژار و بي زه ردر يين دئينه گرتن و عه زاب دان -و هندهك جاران ب ده ستين وي ب خو- و كهس نينه به ره څانيي ژ وان بكه ت.. عومهر ب په شيمانيي دحه سيا و پسيار ژ خو دكر: نهري بو؟

مرؤڅى زيرهك و يي ب عار كه يف ب زوردارىي نائيت نه گهر خو ل دوژمنى وي ژى يپته كرن.

روژا پينغه مبهري پينغه مبهري -سلاڅ لي بن- ده ست پي كرى ژيى عومهرى بيست و هفت سال بوون، چونكى عومهر سيزده سالان ژ پينغه مبهري -سلاڅ لي بن- بچويكتر بوو، مهعنا ده مى گاڅيا ئيسلامى ده ست پي كرى عومهر زه لامه كى كامل بوو، نهو ب خو مرؤڅه كى ب عار و خودان غيره ت بوو، و كانى چاوا ئيسلامى خيره كا مه زن ژ څي سالوخته تى

وی دیت پستی نهو موسلمان بووی، ههر نهف سالوخهته بوو -ل دهسپیکي- بوویه ده رگه هی دایتخستی یی ئیکانه د ناقبه را وی و ئیسلامی ژی دا.

و نه گهر هوین پسپار کهن: چاوا؟

دی بیژم: غیره تا عومهری یا زیده و عارا وی ئیکا هند ژی چیکر ده می وی گو له لی بووی زهلامهک د ناف قورهیشیان دا یی ده رکهفتی دبیزت: نهو دینی باب و باپیرین ههوه ل سهر، دینهکی پویچه و چو خیر تیدا نینه، و نهو صه نه مین هوین خو بو دجه مینن هندهک بهرین رهق و هسکن، چو مفای ناگههیننه ههوه، وگاڤا وی دیتی هندهک مرؤف یین بووینه تاگیرین قی گازی، و دوبه رکی د ناف قورهیشیان دا پهیدا کریهه. غیره تا وی ل سهر ریکا باب و باپیران، و عارا وی ل سهر کولتوری ئویجاخی وه لی کر دنیا د چاقان دا تاری بیت، گه لهک هزیرین خو د قی دینی نوی دا نه کرن، پسپار نه کر: نهف پیغه مبهره چ دبیزت و بهری خه لکی دده ته چ؟ ئیکسه ر دهست دا چویقی و گوت: نابت کهسهک ههبت ژ ریکا باب و باپیران ده رکهفت، نهو ریبازا پیروز یا نهفه هنده ساله د گهل خوینا مه گه ریای هو سا ب ساناهی چی نابت بیته هیلان.. نهفه نهو ده رگه هی ئیکانه بوو یی کهفتیه د ناقبه را عومهری و ئیسلامی دا، وگاڤا خودی قیای نهف ده رگه هه قهبت، ب رهنگه کی وهسا ب ساناهی قه بوو خه لک ژ بهر حینه تی بوون.

وهرن دا پیکفه د گهل عومهری بزین.. و سه رهاتییا گوهورینا مهزن د ژبانای وی دا، نهو سه رهاتییا نهو ژ زمترین کهند و کورین جاهلیه تی گه هاندییه بلندترین کوی ئیسلامی.

ئیمام نهحمه د ژ عومهری ب خو قه دگو هیزت، دبیزت: نهز مرؤقهک بووم من خو ژ ئیسلامی دویر دکر، و من هندهک هه قال هه بوون نهم پیکفه ل جهه کی کوم دبووین مه قه دخوار و ده می خو دبو راند.. شه قه کی نهز هاتم من چو هه قالین خو نه دیتن.. ئینا من گوته خو: دا بجمه که عبی طه وافی بکه م، نهز هاتم من دیت پیغه مبهر -سلاف لی بن- یی راوه ستایه نفیژ دکهت، من گوت: باشه، نهف شهفه نهز دی گو هی خو دده مه موحه ممه دی کانی نهو چ دبیزت. من خو نیریک کر، و خو د ناف پاتی که عبی را قه شارت دا نهو من نه بینت، ئینا وی دهست ب خواندنا سووره تا (الحاقه) کر، من گو هی خو دایي که یفا من گه لهک ب قه هاندنا قورئانی هات، من د دلی خو دا گوت: قورهیشی راست دبیزن: نهفه

شاعره، ئينا من هند گوه لس بوو وي نهف نايه ته خواند: ﴿ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَّا تُوْمَنُونَ ﴿٤١﴾ ئينا من گوت: پا دياره نهو گوتنا كاهنانه، ئينا وي خواند: ﴿ وَلَا يَقُولُ كَاهِنٌ قَلِيلًا مَّا تَدْكُرُونَ ﴿٤٢﴾ نَزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ نَقُولُ عَلَيْنَا بَعْضُ الْأَقْوَابِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطْنَا مِنْهُ الْآوِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا يَنْكُرُونَ أَعْدِيئَهُ حُنَّزِينَ ﴿٤٧﴾ ۞ .

گاڅا عومهري گوه ل قورئاني بووي، دلج وي نهرم بوو، و د هندهك ريبويه تان دا هاتيه عومهري د بيژت: گرييا من هات و نهز هاتمه د ئيسلامي دا.

مه عينا عومهري حسيب ذكر نهف روزه روزه هاتنا وي يا د ئيسلامي دا بوو.. به لس هير د وان روزهان دا سه رهاتيبه كا دي ژي چي بوو پتر عومهري ب قورئاني شه گريدا و بوو نه گهرا هندي نهو ئيكسهر قه سستا پيغه مبهري -سلاف لي بن- بكهت و ل سهر دهستي وي شاهده بدهت.

ئاشكهرايه كو هتا وي ده مي موسلمان دقه شارتی بوون، و نهو نه دوپريان ئيسلاما خو ئاشكهرا بكهن، و پيغه مبهري -سلاف لي بن- د گهل هه قالين خو ب دزي شه ل مالا (الارقم) ي كوم دبوون، پشتي همزه موسلمان بووي ب سي روزهان و ب دورستي ل شهفا چار شهنبي ل سهر پينج شهنبي پيغه مبهري -سلاف لي بن- ل مالا نهرقه مي دو عايهك كر وگوت: يا ره بي تو ئيسلامي ب عه مري كورئ هشامي (نه بوو جهه لي) يان ب عومهري كورئ خه ططابي عهزیز بكه.

ل پينج شهنبي عومهري ب بين تهنگي حه سيا ژ گا زيا ئيسلامي، رابوو شيري خو هلگرت و قه سستا پيغه مبهري -سلاف لي بن- كر وگوت: نهز هنگي دزقيرم هتا وي بكوژم. مروقهك كه ته ريكه وي گوتئ: دي چ كه ي؟ وي گوت: دي چم موحه ممه دي كوژم نهوي قوره يشي ژي كفه كرين، و عه ي ب ديني وان دا ده رتخستي و گوتننن سه قهت د ده رحه قا خودا وندين وان دا گوتين ^(١).

ئينا وي مروقي گوتئ: نه ي عومهري نهز ب خودي كه مه تو خو گه لهك دبيني، نه گه ر ته موحه ممه د كوشت دي ژ بهر (بني هاشم) و (بني زهريه) كي شه ره قي؟ ما نهو دي هيلن تو

(١) بهري خو بد دني ج بوو عومهري كري د دوژمني ئيسلامي: غيرت و عارا وي ل سهر ديني قوره يشيان.

ل سهر عهردي ب ريشه بچي؟ كاني تو هرهه جاري مالا خو دورست كه.. عومهرى گوت: كى ژ مالا من؟ گوتى: زافايى ته و پسمامى ته سهعيدى كورى زهيدى و خويشكا ته فاطمايا كچا خهططابى.

عومهرى ريكا خو گوهارت، قهستا مالا خويشكا خو كر.. ل وى دهسى (خاباب بن الارت) ل مالا وان بوو قورئان نيشا سهعيدى و فاطمايى ددا، دهنكى وى گههشته عومهرى، و دهنكى عومهرى ژى گههشته وان، خهبيابى ژ ترسان دا خو قهشارت، فاطمايى نهو پهريى قورئانى ژى وهرگرت، و د ناف كراسى خو دا قهشارت، عومهر ب ژور كهفت و ل وان خورى: نهو چ دهنك بوو دهاته من؟ وان گوتى: ته چ گوهد لى بوويه؟ وى گوت: بهلى، من يى زانى هوين بين ب دويث موحهمهدهى كهفتين، و كولمهك ل سهعيدى دا، فاطما چوويى دا وى ژ سهعيدى قهكهت، عومهرى كولمهك دانا وى ژى خوين ژ دهف و دفتى هات. گاغا عومهرى ديتى خويشكا وى بريندار بوو راوستيا و هيدى گوتى: نهو چ بوو ف ته كا بده من، عومهرى ژى وهرگرت، و د گهل خو خواند:

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ طه ﴿١﴾ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى ﴿٢﴾﴾ و عومهر پيدا چوو ههتا گههشتيه فى نايهتى: ﴿إِنِّحِ أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾﴾ ل فيريى عومهر ژ خواندنى راههستيا، پى حسيا ههر وهكى سنگى وى بهرفرهه بوو.. نهفه چ گوتنه نهو دخوينت؟ پاشى ههر زوى بو خو گوت، و نهو كهستين ل نك گوهد ل ناخفتنا وى بوو، عومهرى گوت: خودانى فى گوتنى دفتيت پهستنا كهسى د گهل وى نهئيتهكرن، و.. نهو دهرگههتى گرتى قهبوو، گرفتاريا عومهرى نهو بوو وى دوژمناتيا ئيسلامى ذكر بينى گوهى خو بدهتى كاني ئيسلام چ دبيتزت و چ دفتيت، گاغا نهف گرفتاريايه ژ ريكي رابوى و وى ژ نيزيك گوهد ل گازيا ئيسلامى بووى ئيكسهه وى قهستا ئيسلامى كر، ئيسلامى -ب ساناهاى- عومهر كهسب كر، و رؤژا ئيسلامى عومهر كهسب كرى جيهانا مروقينيبيى ههميبيى عومهر كهسب كر.. كهسبهكا وهسا ههتا زهمان ههبت و رؤژ و شهف بزقرن دى ههبت.

د پشت پهردهيى ترسى را خهبيابى بهريى خو ددا عومهرى، گاغا وى ديتى عومهر نهرم بوو ئيكسهه خو ئاشكهرا كر و گوت: مزگينى ل ته بت نهى عومهر، هيقييا من نهوه تسو ب بهر دوعايا پيغهمبهري -سلاف لى بن- كهفتيى، دوهى من گوهد ل وى دبوو وى دوعاياهك

ژ خودئ دکر کو خودئ ئيسلامئ ب (أبو الحکم) ئ کورئ (هشام) ی یان (عومهرئ کورئ خهططابی) عزیز بکت.

عومهر لئ زقري و گوتئ: موحه ممدی نيشا من بده.. خهبابی مالا (الارقم) ی نيشا دا، عومهری شیرئ خو راکر، و قهستا مالا (الارقم) ی کر.. و چهند دهليقه يهک بوون عومهر گه هشته بهر دهرگه هی، دهرگه قوتا، ئیکي د کونا دهری را بهرئ خو دايئ و ب ترس قه زقري و گوت: ئەفه عومهره شیرئ وی یئ د دهستان دا، بهری پیغهمبهر بهرسقئ بدهت، شیرئ خودئ همزه رابوو سهر پييان و گوت: دهرگه هی بو قه کهن ئەگەر وی خیر دقيت ب خیر بيت ئەگەر نه.. ب شیرئ وی دئ وی کوژين.

پیغهمبهري -سلاف لئ بن- گوت: دهرگه هی بو قه کهن. و پیغهمبهر ب بهر قه چوو و بهر سنگين وی گرتن و هژاند و گوتئ: کورئ خهططابی تو هاتيبه چ؟ عومهری ب دهنگه کئ نهرم قه گوتئ: ئەي پیغهمبهري خودئ ئەز یئ هاتيم دا باوهريئ ب خودئ و پیغهمبهري وی بينم.

خافله تي ب مروژين حازر کفت، وان هزره کا دی دکر، و ئەفه تشته کئ دی چئ بوو.. پیغهمبهري و صهحابييان پيکفه گوت: (الله اکبر) هتا دهنگئ وان ب سهر خانی کفتی.

(الله اکبر) عومهر موسلمان بوو، عومهر ئەوئ رۆژه کئ موسلمانه کی گوتئ: کهري خهططابی دئ موسلمان بت و عومهر موسلمان نابت.. (الله اکبر) عومهر ئەوئ شیرئ خو بو کوشتنا پیغهمبهري -سلاف لئ بن- رويس کری، نوکه یئ دهستئ خو دکهته د ناف دهستئ وی دا و دبیترتئ: (.. و أشهد أنك رسول الله).

ئەف سهرهاتيبه ل ههيقا (ذو الحجه) یئ بوو ل سالا شهسئ پشتی هنارتنا پیغهمبهري -سلاف لئ بن-، و ژيبی عومهری هنگی بیست و حهفت سال بوو.

* * *

عومهر موسلمان بوو، و ب موسلمانبوونا وی هژمارا موسلمانا بوو چل زهلام، يهعنی عومهر زهلامئ چلئ بوو موسلمان بوو.. بهلئ موسلمانبوونا وی وکی یا کهسئ دی نه بوو، گاڤا عومهر هاتيه نک پیغهمبهري -سلاف لئ بن- و شاهده دای، ئیکسهر وی پسيار

ژ پيغمبهري کر: ئەي پيغمبهري خودئ ما ئەم نه د حەقین؟ گوت: بەلئ، گوتئ: پا بوچی خو قەشیرین؟ عومەری ئینا بيرا خو کانئ وی چەند نه خو شی گەھاندینە موسلمانین هەژار، و وی ل چەند جەهان شانازی ب کوفرا خو یا بری و گوتنن سەقەت د دەر حەقا ئیسلامی و پيغمبهري دا -سلاڤ لئ بن- یین گوتین، لەو وی پئ خو ش نەبوو ئەفرۆ -پشتی موسلمان بووی- د ژۆر قە روینتە خواری و چو دەنگی نەکەت.. بەلئ مەسەلا دەرکەفتن و بەلاڤکرنا گازیبا ئیسلامی ب رەنگەکی ئاشکەرا نه ب دەستئ عومەرییە و نه ب دەستئ پيغمبهري ب خو ژئ یە.. عومەری دەستویری ژ پيغمبهري -سلاڤ لئ بن- خواست کو مەسەلا موسلمانەتیبا خو د ناڤ خەلکی دا بەلاڤ بکەت، پيغمبهري دەستویری دایئ، عومەری پسپار کر: ئەری کی هەیه ل مەکەهئ زوی گوتنا نەقل دکەت؟ هەندەکان گوتئ: فلان کەس.. عومەر چوو نک، گوتئ: ئەری تو دزانی ئەزئ موسلمان بوویم؟ وی مرۆقی هیتشتا ل نک عومەری ژ بنئ پیمان کرە هەوار: گەلی قورەیشیان عومەر یئ د سەردا چووی و عومەر ب دویش را دچوو و دگوت: دەرەوان دکەت ئەز یئ موسلمان بوویم.

عومەری سۆز دابوو هەر جەهەکی وی کوفرا خو لئ ئاشکەرا کری بچت ئیسلاما خو ژئ لئ ئاشکەرا بکەت.. مەنەهەج عومەری هەر ژ رۆژا ئیکئ ئەقە بوو، (صەراحت) و خو دویرکرنا ژ (لەف و دەورانئ) ئیسلامەکا راست و دورست، یا دویر ژ سیاسەتا (تمیع) و (پارچە پارچە کرن) و (وەربادانئ)، ئەقە ریتکا عومەری بوو ئەگەر تە بقیئت بزانی.. لەو عومەری گەلەک جارەن دگوت: ئەگەر تە بقیئت باشیبا ئیکئ بزانی بەری خو نەدە رۆژی و نقیژین وی، بەلئ بەری خو بدە ئاخفتنا وی کانئ یئ راستگۆیە یان نه، و کانئ ئیمانەتی دپاریزت یان نه، و ئەگەر دلئ وی چوو گونەهەکی کانئ خو ژئ پاشقە دبت یان نه.

عومەری دەست پئ کر جە-جە گەریبا و ل سەری ژ خالی خو (ئەبوو جەهل) ی دەست پئ کر، و هەر جەهەکی چووبایی دا بیژت: ئەز یئ چوویمە سەر دینئ موحەممەدی و هوسین چ دکەن بکەن، پشتی هەمی جە-خلاس کرین، وی قەستا دیوانخانەیا قورەیشیان ل کەعبئ کر، پشتی طەواف کری ل راستا مەزنین قورەیشیان راوەستیبا و ب دەنگەکی بلند شاهەدە دا، (عتبە بن الریبعة) ی تەحەمەل نەکر، چوو عومەری دا لئ بدەت، و خەلکی دا ب دویش

قه، عومهری ئەو نئىخسته بن دەست و پيپين خو و لى دا، وگاڤا خەلكى ئەف چەندە ديتى ژى رەڤين و (عتبه) هيتا د دەستان دا.

(ابن مسعود) دبيتژت: ئيسلاما عومهرى (فەتەح) بوو، ومشەختبونا وى سەرکەفتن بوو، و حوکمداريا وى دلۆقانى بوو. و دبيتژت: هنگى ئەم پشت راست بووين رۆژا عومهر موسلمان بووى، و هەتا ئەو موسلمان نەبووى ئەم نەويرايين نڤيژى ل بەيتى بکەين.

و (صهيب الرومى) ژى دبيتژت: پشتى عومهر موسلمان بووى ژ نوى ئەم وويران ل بەيتى روينين و طهوافى بکەين.

هەر د وئ رۆژى دا يا عومهر موسلمان بووى، و پشتى وى داخواز ژ پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- كرى كو دەرکەڤنه کۆلانتين مەکههئى و ئاشکەرا بەرئى خەلكى بدەنه ئيسلامى دەستوبرى بۆ خودان باوەران هاتەدان كو ئەو دەرکەڤن، پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- صهجابى كرنه دو رپژ: رپژەكئى حەمزە ل بەراهيپى بوو و رپژا دووى عومهر.. و ب ڤى رەنگى ئەو دەرکەفتن و چوون هەتا گەهشتينه كەعبە، و گاڤا كافران حەمزە و عومهر ديتين زىدە زىدە قەهرين وگۆتن: ئيدى خلاس!

پشتى عومهر موسلمان بووى، و هندی ل مەکههئى، ئەو يى نيزىك بوو ژ پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- و هەردەم د خزمەتا وى و موسلمانان دا بوو، و نيزىكيا وى ژ پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- گەهشتبوو حەددەكى گەلەك جارن پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- پسيارا خو پى دكر.

پشتى عومهر موسلمان بووى نيزىكى دەه سالان ل مەکههئى ما.. و ئەو بوو پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- دەستوبرى دا خودان باوەران كو بەر ب (يەثرى) قە مشەخت بين، و د گهل مشەختبونئى ژى عومهرى چيرۆكا خو يا تايبەت هەيه^(۲):

هەر موسلمانەكئى ژ مەکههئى مشەخت بوويه مەدينى ب رەنگەكئى قەشارتى ژ مالا خو دەرکەفت و خو قەدزى و قەستا مەدينى كر، عومهر تى نەبت، رۆژا وى ڤيائى مشەخت بيت

^(۲) هەندەك زانا دبيتژن: ئەف سەرھاتيپە ب رىك دورست نەگەهشتيپە مە، و عومهر ژى وەكى هەمى صهحابيان قەشارتى مشەخت بووبوو، و هەندەك دبيتژن: سەنەدا وئ يا باشە.

وي كاري خو كر، شيرى خو د ستويى خو دانا، و كفاني خو ب ملي خو شه كر، و رمى خو يى كورت د دهستى خو گرت، و قهستا كه عبي كر، حهفت جار ان ل دؤر كه عبي زقري و هاته نك (مه قامى ئيبراهيمى) نثيژ كر، پاشى رويى خو ب نك مه زنين قوره يشيان شه لى دا و هنگي نهو ههمى دروينشتى بوون، و گوته وان: نهف پرويه د ردهش بن، خودى فان دفنان ل ناخى بكيشت، ههچي ژ ههوه بقت دهيكا وي بمينته بى كور، يان عيالى وي بمينته ئيتيم، يان ژنا وي بيته بيژن، بلا بيته بهراھيا من ل پشت قى نهالى نهفه نهز چوروم.

نهفه عومهر بوو... رۆژه كى بهرى وي ب جحيله كى كهفت، وي سهري خو چه مانده بوو و خو مه لويل كړبوو دا خه لك بيژن يى ب ته قوايه، عومهرى لى حه يتانده و گوته: سهري خو بلند كه! ته قوايا د دلى دا، ههچيى ژ دلى پتر ته قوايا خو نيشا خه لكى بدهت، نهو يى منافقيى بو خه لكى دكهت.

خو ره زبلكرن، نه گهر خو ب هيجه تا ته قوايى ژى بت عومهر قه بويل ناكهت.. ديروكى رهنگى مشه ختبونو عومهرى د ناڅ بهر په رين خو دا پاراست دا بيته ده ليله كى ناشكه را درى هه كه سه كى بيژت: هجره تا موسلمانا ژ مه كه هى بو مه دينى رهڅين بوو.

ب زيره كى و عه داله تا خو عومهرى (ته حه ددييا) ههمى سه ر و گرگ رين كوفرى كر، و ساله ك پيغه نه چوو نهو نفرينا عومهرى ل وان كرى ب جه هات، نهو كه سپن عومهرى دهستين خو ب نك شه كيشاى، ههمى يان بارا پتر ل رۆژا به درى روى ردهش بوون و دفينين وان ل ناخى هاتنه كيشان، و بهرى ههمييان دفنا خالى وي فيرعه ونى نوممه تى (نه بوو جه هل)ى.

* * *

پشتى خودايى مه زن دهستويى دايه پيغه مبهري خو كو مشه خت بيت، و وي ژى وه كى مشه ختتين دى قهستا مه ينى كرى، و ل وي رى د ناڅ خودان باوه ران دا ناكنجى بووى، عومهر ئيك ژ وان صهحابيين وي يين نيزيك بوو بو وي، و گه له ك جار ان وي مشيوره تا خو ب عومهرى دكر، و نهف چهنده باش ناشكه را بوو پشتى شه رى (به درى) ده مى خودى وه سا حه ز كرى كو موسلمان ب سه ركه فن و حهفتى ژ مه زن و گرگ رين قوره يشيان كه فتنه دهستى

موسلمانان و چونكي نهو بو جارا نيكي بوو موسلمان كافران نيخسیر دكهن پيغهمبهري -سلاف لی بن- نهزانی کانی دی چ ل وان كهت، ئینا وی پسیرا هندهك صهحابيبن خو کر، نهبوو بهكري گوت: نهگه نهه بهرانبهري ههه نيكي هندهك پارهی وهرگین، و وان بهردهین چيتره. عومهري گوت: نهفه کفرن و نهو بين هاتين دا دينی خودی نههیلن، فيجا یا باش نهوه ههه نيک ژ مه مروفي خو يی کافر بکوژت؛ دا کافر بزنان کو چو شيانا وان د دلی مه دا نينه.

و دياره کو رهيا عومهري ب تنی ب فی رنگی بوو لهو پيغهمبهري -سلاف لی بن- ب رهيا دی کر و (فديه) ژ نيخسیران وهرگرت، ئینا ژ بهر فی چندی نايهتهکا قورئانی هاته خواری، تیدا گهف ل پيغهمبهري -سلاف لی بن- و نهبوو بهكري هاتهکرن: ﴿ مَا كَانَتْ لِيَنْبِيَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُتَخَذَ فِي الْأَرْضِ ثَرْيُوتٌ عَرْضَ الْأَنْبِيَاءِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ (الأنفال: ۶۷). فيجا نهگهه وي رورتي خودی عهزابهك ب سهه موسلمانان دا ئینا با ژ عومهري پيغهمبهري كهس ژي خلاص نهديبوو!

د شهري ئو خودی ژي دا عومهري يی ناماده بوو، و د گهل موسلمانان دژي كافران شهري کر ههتا دويماهيبي و دهمی هندهك صهحابيبن يی نه مرييا پيغهمبهري -سلاف لی بن- کری و موسلمان شکستين، و وان قهستا چيبيی ئو خودی کری، (نهبوو سوفيان) هاته راستا موسلمانان و گازی کر: موحه ممد د ناڤ ههوه دا ههيه؟ كهسی بهرسقا وی نهدا، پاشی گوت: (ابن أبي قحافه) د ناڤ ههوه دا ههيه؟ ديسا كهسی بهرسقا وی نهدا، ئینا گوت: (کورئ خهططابی) د ناڤ ههوه دا ههيه؟ كهسی بهرسقا نهدا، ئینا (نهبوو سوفيان) ی گوت: نهفه تيرا مه هههه.. (یا ژ وی فه نهف ههه سييه نهماينه) پاشی وی گوت: رورتهك ب نيكييه، نهفرو ب رورزا بهدری یه، (هويهل) يی بلند بت.. ئینا پيغهمبهري -سلاف لی بن- د ناڤههرا ههه می صهحابيبن دا گوته عومهري: رابه بهرسقا وی بده، ئینا عومهري گازی کر: نهی دورمنی خودی تو درهوان دكهی، خودی بلندتر و مهزنتره نه كهسی دی، كوشتيبيی مه د بههشتی دانه و كوشتيبيی ههوه د ناگری دانه، نهفه پيغهمبهري و نهبوو بهكره و نهزم، نهه دساخين. نهبوو سوفیانی گوت: (ابن قهمنه) يی ديبترت: من موحه ممد يی كوشتی بهلی ل نک من گوتنا ته ژ یا وی دورستره.

و هوسا عومهر يي نيزيكي پيغهمبهري بوو -سلاډ لي بن- و د گهل وي د هه مې شهران دا يي ناماده بوو و كافران ب خو ژي دزاني كو سهنگي عومهرې د ناډ موسلمانان دا پشتي يي پيغهمبهري و نه بوو بهكريبه، لهو ههوه ديت نيكي وهكي نه بوو سوفيانې پسپارا وان ههر ستيان كر.. و جارهكا دي ژي ده مې كافران صولحا حوده ييبيي شكاندي و نهو ترسايين موسلمان تشتهكي بكن، رابوون مهزني خو نه بوو سوفيان هنارته مه ديني دا صولحي نوي كه تهغه، و پشتي پيغهمبهري -سلاډ لي بن- د گهل وي نه تاخفتي هاته نك نه بوو بهكري دا نهو مه هدهري بو وي بكهت، و گاڅا نهو ژي د گهل نه تاخفتي، هاته نك عومهرې، ئينا عومهرې گوټي: (نهز مه هدهري بو ههوه ل نك پيغهمبهري بكم، ب خودي نه گهر ژ ميرپين هوير پيغه تر نهز چو نه بينم نهز دي شهري ههوه پي كه م).

عومهر ل بهر دهستي پيغهمبهري -سلاډ لي بن- نمونه يي له شكهري گوه دار بوو، ههر دم د نه مر و فهرانا خودي و پيغهمبهري دا بوو، و گه لهك جاران پيغهمبهري -سلاډ لي بن- نهو بو سه رو كاتيبا هندهك (سه رپين) له شكهري ده سني شان دكر.

ژ خه صائص و تايبه تمه نديين عومهرې، ل قيري نه م دي ئيشاره تي دهينه هنده كان:

۱- گه لهك جاران عومهر دا تشتهكي بيژت، پاشي قورئان دهاته خواري ته ئيدا گوټنا عومهرې دكر، ژ وان جاران:

- مه سه لا ئيخسيري شهري به دري، و نهغه مه بهري نوكه به حسي ژي كرى.

- مه سه لا كرنا نفيژي ل نك مه قامي ئيبراهيمي ﴿ وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنَاً وَاجْعَلُوا مِن مَّقَامِ إِبْرٰهٖمَ مُصَلًّٖ ﴾ (البقره: ۱۲۵).

- مه سه لا دانانا حي جابي ل سه ر ده يكيين موسلمانان: ﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتِ النَّبِيِّ اِلَّا اَنْ يُدْعٰتْ لَكُمْ اِلَى طَعَامٍ غَيْرِ نَظَرٍ اِنَّهٗ وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيْتُمْ فَادْخُلُوْا اِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوْا وَلَا مَسْتَعْسِبِيْنَ لِحَدِيْثٍ اِنْ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤَدٰى النَّبِيُّ فَيَسْتَعْمِيْهِ مِنْكُمْ وَاَللّٰهُ لَا يَسْتَعْمِيْهِ مِنْ الْحَقِّ وَاِذَا سَأَلْتُمُوْهُنَّ مَتَعًا فَسْأَلُوْهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوْبِكُمْ وَقُلُوْبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤَدُّوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَا اَنْ تَنْكِحُوْا اَزْوَاجَهُمْ مِنْ بَعْدِهٖ اَبَدًا اِنْ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًا ﴿٥٣﴾ (الاحزاب: ٥٣).

- مهسه لا نه كرنا نقيشې ل سهر مريبن منافقان: ﴿ وَلَا تَصَلِّ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَسَاقُونَ ﴾ (التوبة: ۸۴).

د فان مهسه لان دا، و د گهله كين دى ژى دا، موافهقا گوتنا عومهرى د گهل نايه تان پيدا دبوو هپشتا نايه ت نه هاتينه خوارى.

۲- شاهده بيا پيغه مبهري - سلاف لى بن- بو عومهرى كو خودى حه قى يا دانايه سهر نه زمانى وى و دلې وى، وهكى (أحمد) و (ترمذى) فه دگو هپزن: ((إن الله قد جعل الحق على لسان عمر وقلبه)).

۳- نه سائى ژ (سعد بن ابى وقاص) ي فه دگو هپزت ديپرت: جاره كى هنده كى ژنك كين قوره شى ل نك پيغه مبهري - سلاف لى بن- بوون، پسيار ژى دكرن و هنده كى ژ وان دهنك كى خو بلند دكر، عومهر ب ژور كهفت ئينا همى بى دهنك بوون، پيغه مبهري - سلاف لى بن- گاڤا ديتى ژنك ژ عومهرى ترسيان و بى دهنك بوون كره كهنى، ئينا عومهرى گوته وان ژنكان: دوژمنين خو! هوبن ژ من دترسن و ژ پيغه مبهري ناترسن؟ ئينا پيغه مبهري - سلاف لى بن- گوت: نهى عومهر خو نهو ريككا تو تپرا دچى ژى شهيتان تپرا ناچت.. يه عنى: خو شهيتان ژى ژ ته دترست و خو ژ ريككا ته دده ته پاش.

۴- بوخارى و موسلم ژ (ابن عمر) ي فه دگو هپزن، ديپرت: پيغه مبهري - سلاف لى بن- گوت: من د خهونى دا دديت من په رداغه كى شيرى فه دخوار، هتا ژ نينو كين من دهر دكهفت، پاشى نهوا ژ بهر من دما من ددا عومهرى، صهحابيين گوت: تو وى خهونى ب چ ته عبير دكهى؟ گوت: ب علمى و (ابن مسعود) ي گوت: نه گهر علمى عه ره بان هه ميبان د لايه كى ته رازى دا بت و علمى عومهرى د لايه كى دا بت، علمى عومهرى دى بى وان هل كيشت.

۵- د حه ديسين دورست دا وهكى وى يا بوخارى و موسلم ژ حوده يفه ي فه دگو هپزن، پيغه مبهري - سلاف لى بن- ئاشكه را دكهت كو عومهر نهو دهر گه هه بى كو نوممه تى ژ فتنى دپاريزت.

۶- و ئاشكه رايه كو عومهر ئيك ژ وان مروثانه بى مريبنى ب به حستى بو هاتيبه دان.

عومه ر ژ وان مروشان بوو یټن راست و هه ز ژ راستیټی دکهن، بوخاری و موسلم
 شه دگوهټیزن دټیژن: جاره کی پیغمبه ری -سلاف لی بن- دهستی عومه ری گرتبوو، ئینا
 عومه ری گوټی: ئه ی پیغمبه ری خودی تول نک من ژ هه می تشتان خوشتقیتری نه فسا
 من تی نه بت، ئینا پیغمبه ری -سلاف لی بن- گوټی: ئه ز ب وی که مه یی نه فسا من
 د دهستی دا هتا نه ز ل نک ته ژ نه فسا ته زی خوشتقیتر نه بم (یه عنی: باوهریا ته تمام
 نابت) ئینا عومه ری گوټی: ب خودی پا نوکه تو ژ نه فسا من زی خوشتقیتری، پیغمبه ری
 -سلاف لی بن- گوټی: نوکه ئه ی عومه ر.

قیجا نزا مروث ژ کیزکی پتر عه جیبگرتی بمینت: ژ صه راحه تا وی، یان ژ ی ژ قی
 شیانا وی یا غه رب کو (سه یطه ری) ل سه ر (عه واطفین) خو بکه ت و وه کی وی دقت
 بگوهورت؟ و ب راستی نه ف هه ردو تشته ب هه می که سان شه نائین.

و کانئ چهنده عومه ر یی دژوار بوو ده می عیجز دبوو، هند یان پتر نه وی نه رم بوو
 ده می قورئان بو دهاته خواندن، و تشته کی به لاث بوو د نا ف صهحابیان دا کو نه گه ر ئیک
 ژ وان قیبا که رب و عیجزیا عومه ری بینته خواری دا هنده ک نایه تان بو خونیت، و نه فه یا
 عه جیب نینه ما نه قورئان بوو به ری عومه ری ژ جاهلیه تی دایه ئیسلامی؟ و نه ف چهنده هه
 ل هنگی ژ ی باش ناشکه را بوو ده می به حسی مرنا پیغمبه ری -سلاف لی بن- د نا ف
 صهحابیان دا به لاث بووی و به ری نه ف خه به ره بو وان بیته ته نکید کرن، ده می عومه ری
 شیر ی خو راکری و ل صهحابیان خو ری: هه چیی بیژت پیغمبه ری یی مری دی وی ب قی
 شیر ی کوژم.. وه کی مه به ری نوکه د به حسی (نه بوو به کری) دا شه گپرای.

دو سی جارن نه بوو به کری گوته عومه ری: بی دهنگ بیه، به لی عومه ر د حاله ته کی
 نه فسی یی وه سا را دبو ری گوهدارییا وی نه کر و خو بی دهنگ نه کر، گا فا نه بوو به کر ب سه ر
 مینبه ری که فتی و نه ف نایه ته خواندی: ﴿ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ أَرْسُلٌ أَقْبَانِ مَاتَ أَوْ
 قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴾ (آل
 عمران: ۱۴۴) عومه ری حاله تی خو یی نه فسی ژ بیرکر و دهستی وی سار بوو و شیر که فته
 عه ردی و زانی مه سه له دورسته.

ب څي رهنكي عومهر بهرانبهر نايهتان رادوهستا و چهند د حالتهكي عيجزيي دابا گافا نايهت بو هاتبانه خواندن نهو تهسليم دبوو.

و بهري نوکه ژي مه ئيشارهت دابوو هندی کو عومهر مرؤقهكي خواندهفا بوو، لهو گهلهک جارن دهمي قورئان دهاته خواري پيغهمبهري -سلاف لي بن- دهنارته ب دويشف عومهري را و وي وهحي دنقيسي.

* * *

ل رؤژا (موهاجر) و (ئه نصاري) ب ههڅرکي چووين، کاني پشتي پيغهمبهري -سلاف لي بن- کي دي بته خهليفه، ل وي رؤژي ژي دهوري عومهري يي بهرچاف بوو و وي مهسهله بنبر کر و دهرگههي فتني ل سهر نوممه تي دائيخست.. و مهسهله يا ب څي رهنكي بوو:

ژ تشتين پيغهمبهري -سلاف لي بن- نيشا مه داين د مهسهلا سهر وبهري مرييان دا ئهڅهيه: نهگهر کهسهک مر يا باش نهوه مرؤقين وي يين نيزيک ب سهر وبهري شويستن و کفنکرنا وي رابين، لهو دهمي پيغهمبهري -سلاف لي بن- ئه مري خودي کري مامي وي (العباس) و پسمامي وي (علي) و کورمه تي وي (الزبير) ب کاري شويستن و کفنکرنا وي رابوون، ههر چهنده ههر صهحابييه کي دڅيا شهرفا څي کاري بو وي بت، بهلي چونکي نهڅه مرؤقين پيغهمبهري يين نيزيک بوون نهو فهرتر بوون ب څي کاري رابين.

ژ لايه کي دي څه دهمي پيغهمبهري -سلاف لي بن- ئه مري خودي کري، سهر وبهري موسلمانان گهلهک يي هسساس بوو، چونکي دهور وبهريين وان ههمي دوژمن بوون، و مهسهلا دانانا کهسهکي ل جهي پيغهمبهري -سلاف لي بن- بو ب کاريانانا شهريعه تي و پښه برنا دهوله تي کاره کي گهله کي فهر بوو، و چونکي پيغهمبهري -سلاف لي بن- ب رهنکه کي ئاشکه را نه گوښوو: بلا فلان کهس بته خهليفه من، ههر چهنده وي گهلهک ئيشارهت دابوون کو ب تني نهبوو بهکره يي ژ ههڅي کول جهي وي بت.

ژ بهر څي چهندي هندهک ئه نصاري -هيشتا بهري پيغهمبهري سلاف لي بن- بيته څه شارتن ل جهه کي دپيژني کهپرا بهنوو ساعده بيان (سقيفه بني ساعده) کو م بوون دا سهح بکهني کاني کي دي بته خهليفه ل جهي پيغهمبهري -سلاف لي بن-، ل وي دهمي سوحبت

گه هشته نه بو به کري و عومهری و نه بو عوبه يدهی، و نه و د حازر نه بوون، ئينا نه و رابوون قهستا وی جهی کر دا بزنان کانی مهسه له چیه، وان دیت نه نصاری ههمی یین ل دور (سه عدی کورې عوبادهی) کوم بووین و یین دبیژنی: نه میرهک دی ژ مه بت، و ئیک ژ موهاجریان.. عومهری قیا باخفت نه بو به کري گوتی: خو بی دهنگ بکه، پاشی نه بو به کر رابو و ناخفت، به حسنی نه نصاریان کر و کانی قهنجییا وان چهنده، هر وهسا وی گوتنن پيغه مبهري -سلاف لی بن- د دهره قا قه در و بهای و وان دا قه گپران پاشی گوت: دقیت نه میر ژ قوره یشیان بت و وهزیر ژ نه نصاریان بت. و نه بو به کري بیرا سه عدی ل گوتنه کا پيغه مبهري -سلاف لی بن- ئينا قه ده می گوتی: (قریش ولایة هذا الأمر) یه عنی: نه ف کاره د دهستی قوره یشیان دایه.. سه عدی گوتی: تو راست دبیژنی.. و نه نصاری ههمی ب گوتنا نه بو به کري قانع بوون.

و عومهر دا کو مهسه لی بنپر کهت، رابووقه و چوو دهستی نه بو به کري و گوته صهحابيبن حازر: موبایه عا نه بو به کري بکه ن چونکی پيغه مبهري -سلاف لی بن- ژ مه ههمییا پتر هز ژ وی دکر، و نه و سه ییدی مهیه و ژ مه ههمییا چیتره، عومهری موبایه عا وی کر و خه لکی ژی د دویف دا.. و ب قی چه ندی عومهری دهر گه هی خیلافی د ناف صهحابيبن دا گرت.

و بهری نه م سوجه تا قی سه رهاتی ب دویماهی بینین ته علیقه کا کورت مه ههیه: هندهک که سین دل نه ساخ یین نه قیانا صهحابيبن پيغه مبهري -سلاف لی بن- بو خو کریه دین، و (تेशوبه کرنا) دیروکا ئیسلامی بو خو کریه مه نه هج و ریباز، ژ دلره شییا خو خه بهر دهن و دیژن: ده می موبایه عا نه بو به کري هاتییه کرن گه لهک صهحابی ناماده نه بو بوون و هندهک ژ وان هر ب دلی نه بو به کري بته خه لیفه.. و گه لهک گوتنن دی یین بیخیر دیژن. و نه و که سین قی گوتنن دیژن نه گهر بشین خو بخاپینن ژی، نه و نه شین خه لکی و دیروکی بخاپینن، و نه وی چاقین خو ژ رو ناهیا روژنی بنقینت و هز بکه ت ب چاف نقاندنا وی دنیا ههمی دی تری بت نه و ژ عه قلی یی شوبستییه.

ب رازیبونا ههمی صهحابيبن نه بو به کري بو خه لیفه، و ل ده می خیلافه تا نه بو به کري مشپوره تا خو ب عومهری و دکر و ب گوتنا وی دکر، وهکی مهسه لا کومکرنا قورناتی

د نېك موصحهفې دا، پشتی ل شهري (اليمامه) گهلهك حافظين قورنائې هاتينه كوشتن عومهرې داخواز ژ خهليفه كړ كو ټو قورنائې د نېك موصحهفې دا كوم بكهت، و خهليفه ب گوتنا وي كړ.

دهمې ټوبو به كړ كهفتييه بهر نساخيبا مرنې، وي هنارته ب دويش هندهك صهحابيين مهزن را دا دان و ستاندينې د گهل وان بكهت ل دور وي كهسې دئ ل شوبنا وي بته خهليفه، وي ديت ټو د مهسهلې دا ب جهدهل چوون، ټينا وي گوته: (عهبدوره حمانې كورې عهوفې و عثمانې كورې عهفانې: هوبن چ دبېژن ټه گهر عومهرې كورې خهططابي بت؟ وان گوټي: گهلهك باشه، و ټو ژ مه ههميبان چيتره.

يا بهلاش بوو د ناف صهحابيين دا كو عومهر مروقه كې زفر و دژواره، لهو هندهكان پي نهخوش بوو، و چوونه نك ټوبو به كړي و گوټني: تو دئ چ بيژبه خودې ټه گهر پسيارا عومهرې ژ ته كړ؟ ټوبو به كړي گوټ: دئ بيژمي: پي ژ وان ههميبان چيتر من كړه مهزني وان.

ټوبو به كړي وهصيه تا خو نقيسي و هنارته ب دويش عومهرې را و گوټي: من پشتي خو تو كړيه خهليفه و ټهز ب تهقوايا خودې شيره تي ل ته دكم، و بزانه هندي خودييه كارهك ب شهقي پي هه وي ټو وي ب پوژي قهبول ناكهت، و وي كارهك ب پوژي پي هه وي ټو وي ب شهقي قهبول ناكهت، و هتا كاري فهر نه ټيته كرن پي سوننهت نايته قهبول كرن... و وهصيه ته كا دريژ ټوبو به كړي لي كړ.

ل بيست و دووي ههيقا (جمادي الآخره) ژ سالا سيژدي مشهختي ټوبو به كړ چو بهر دلوقانييا خودې، و ل وي شهقا ټوبو به كړ مري پوژا د دويش دا سپيدي صهحابيين موبايه عا عومهرې كړ و عومهر ب اتفاقا ههمي صهحابيين بوو خهليفې دووي د ديروكا ټيسلامي دا.

گاغا عومهر بوويه خهليفه د ناف خهلكي دا هندهك كهس هه بوون ب قي چهندي نهخوش بووي، چونكي ټو ژ هندي دترسيبان عومهر د گهل وان پي زفر و دژوار بت، و حالې وان نهخوش كهت، دهمي وان بهري خو ددا عومهرې و هزرا خو د ټوبو به كړي دا دكر

وان فهرقه كا مهزن دديت، نه بوو به كر ده مي دچوو جهه كي هندي يي نهرم و حهليم بوو بچوبك هه مي لي كوم دبوون، و ياري ل نك دكرن، و نه بوو به كرى ده ستي خو ب سه ري وان دا دينا، و عومهر گاغا دچوو عهرده كي هند يي ب هه بيهت بوو زهلام ژي دترسييان و خو ژي ددانه پاش.. گاغا عومهر بوويه خه ليفه وان هزر كر هه ر دي يي وه سا بت، قيچا نهو تيك چوون، ده مي عومهر ي ب مه سه لا وان زاني بريار دا د ناخ خه لكي دا بيته گازيكرن دا هه مي ل مزگه فتى كوم بين و رابوو خوتبهك يو وان خواند، و تيدا گوټ:

(من يي زاني هندهك مروث ژ دژواريا من دترسن، و دبترن: ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- د ناخ مه دا عومهر د گهل مه يي زفر و دژوار بوو، و ده مي نه بوو به كر مه زني مه نهو يي وه سا بوو، پا نه فرؤ پشتي نهو ب خو بوويه مه زني مه دي يي چاوا بت؟ نهوي نهف ناخفته گوټي راست دبترت، ده مي نهز د گهل پيغه مبهري نهز عه بدئ وي و خولامئ وي بووم، و كهس وه كي وي يي نهرم و ب رحم نه بوو، قيچا نهز د ده ستي وي دا شيرهك بووم گاغا وي ثيابا دا من كه ته د كافلاني دا، و گاغا ثيابا دا من هيلت شولي خو بكه م، پاشي نه بوو به كر بوو مه زن، و كهس د مه رديني و نهرميا وي دا نه ده كفته گوماني، قيچا نهز يو وي وه كي خولامه كي و هاريكاره كي بووم، من دژواريا خو تيكه لي نهرميا وي ذكر.. پاشي نهز بوومه مه زني هه وه گه لي مروقان، قيچا هوين بزائن هندي نهو دژواريه يا نهرم بووي، به لي نه ل سه ر وان يين زورداريي ل موسلمانان دكه..).

و عومهر پيدا چوو و سياسه تا خو يو خه لكي ناشكه را كر، ئينا كه يفا وان هات و دلئ وان رحه ت بوو.

عومهر بوو خه ليفه و يو جارا ئيكي ناسناقي (أمير المؤمنين) يو وي هاته ب كارئينان، و هه ر چهنده بناخه يين دهوله تا ئيسلامي ل سه ر ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- و خه ليفه يي وي يي ئيكي نه بوو به كرى هاتبوونه دانان، به لي ژ لايي عه مه لي شه عومهر دئيه هژمارتن ئيكه مين ئافاكه ري دهوله ت و جفاكا ئيسلامي يا مه ده ني -وه كي دي يو مه ناشكه را بت- چونكي نهو كاري عومهر پي رابوي ل ده مي حوكمداريا خو هه مي وي يو قي چهندي هل دبترن.

عومهر دهمي بويوه خهليفه و مهزنييا خهلكي كهفتيه د دهسان دا بهري ههر تشتهكي وي قانونهك بو خو ب خو دانا، و خو مهجبور كر كو پيځيريبي پي بكهت دا بشيت پشتي هنگي قانونهكي بو خهلكي ژي بدانت، و وان مهجبور بكهت پيځيريبي پي بكن، و نهو قانونا وي بو خو داناى ژ چند مادههيكين سهرهكي پييك دهات، ژ وان:

۱- عومهر چونكي مهزني موسلمانانه، نهو بهرانبهر خودي يي بهرپسياره ژ ههر تشتهكي د ناف توخوبيين دهولهتي دا چي بيت، وي هاي ژي ههبت يان نه، و ل رڼا قيامهتي حسيبا وي ژ يا ههر كهسهكي دي دي يا دژوارتر بت، ژ بهر قي چهندي عومهرى چاځين خو باش شه دكرن وگاځا پي حسيبا خهلهتیهك يا هاتييه كرن ههلوستهكي توند و دژوار بهرانبهر وي كهسي دستاند نهگهر خو كورې وي ژي با.

ژ گوتنين وي يين زنده بهلاڅ د قي دهليفه يي دا: (نهگهر حيشترهك ل عيراقن تهحسي، خودي رڼا قيامهتي حسيبا وي دي د گهل من كهت، دي بيترت: نهى عومهر بوچي ته ريكا وي خوش نهكربوو).

عومهرى برپار دابوو ههر زاروكهكي بيته شيرفه كرن راتبهكي ژ دهولهتي بدني، شهفهكي عومهر ل باژيري دچوو بو سهح و سويان، دهنگي گريبا زاروكهكي هاتي، عومهرى دهرگهني خاني قوتا و ل پشت دهرگهني گوته دهيك زاروكي: كورې خو تهنا كه.. يهعني: ههر وهكي نهو ل وي باوهري بوو كو خودي حسيبا گريبا قي زاروكي ژي دي د گهل وي كهت، پشتي دو سي جارن وي دهيك زاروكي ناگهدار كرى، جارا سيبى گوتي: نهو مهسهلا زاروكي ته چيه؟ ژنكي گوت: عومهرى يي گوتي چي زاروكي بيته شيرفه كرن راتبهكي دي دهيني، قيچا من دقيت ژ بهر قي چهندي زاروكي خو شيرفه كه م لهو تو دييني يي دكهته گري.. عومهرى گوتي: باشه، و عومهرى د گهل خو گوت: هيلاك بو ته بت نهى عومهر! نوكه سهرا برپارا ته چند زاروكين موسلمانان هاتينه نيشانن، وي رڼي د نقيثا سپيدې دا خهلكي ژ بهر گريبا عومهرى گوهل دهنگي خواندنا وي نهبوو، پشتي نقيثي عومهرى گوت: مه برپار دا ههر زاروكهكي بيت ههر ژ رڼا نيكي راتبهك دي بو نيته دهنيشانكرن، چونكي من يي زاني هندهك بهري دهمي شيرفه بونې زاروكين خو شيرفه دهن.

۲- بهران بهر ملله تي ژي عومهر يي بهر پسياره ژ ههر ته صه رروفه كا واليهه ك ژ واليين وي دانين، و حوكمي خهلكي كريبه د دهستي وان دا.. قبيجا كاري نهو بكنه -يي باش بت يي خراب بت- بو عومهر ي دزقوت و ل سهر وي حسيب دبت، و عومهر ي مللهت ژي وهسا تي گه هاندبوو لهو گاڤا وان ديتبا واليهه كي تشته كي خراب يي كرى نيكسه ر وان خو دگه هانده عومهر ي و مهسه له بو دگوت، و عومهر ي ب خو ته حقيق د مهسه لي دا دكر. عومهر ي گاڤا واليهه ك ته عيين دكر پشستا خو نه دد ايي و نه دگوت: ته هاي ژ وه لانا خهلكي بت بو من و ژ ويري وي فه تو يي ب كهيفا خويي.

روژه كي عومهر ي گوته خهلكي: نه گهر من يي ژ هوه هه ميبان باشتر كره مهزني هوه و من نه مري وي كر كو عداله تي بكت، نهري من حقي هوه ژ سهر خو راکر؟ وان گوتي: بهلي. عومهر ي گوت: نه.. حهتا نهز بهري خو بدهمي كانج نهو دي وي تشتي كهت يي من فه رمان يي لي كرى يان نه.

مهسه له -ل نك عومهر ي- نه هه لپز ارتنا مروفي باش ب تنيه، مهسه له ب جهنيانا باشييه و ب كاريانا عداله تيه.

۳- عومهر ي ل سهر خو عهد كروبو داديا جفاكي د ناڤ خهلكي دا ب كار بينت، و يا ناشكراهه كو عومهر و عدالهت د گوهي ديروكي دا دو ناڤين هه قال جيمكن، يان دو په يقين ههښ رامنن. ب ديتنا عومهر ي خهلك هه مي وهكي نيكن نهو يي بلندتره يي ته قوا وي پتر بت، ژ مهسه لا ته قوايي دهركه فت كهس ژ كهسي چيتر نينه.

جاره كي عومهر چوو مه كهه ي ديت هندهك زه لامين قوره يسي يين روينشتين خوارني دخون و خولامين وان ل هنداف سهر ي دراوه ستاينه، عومهر ي گوتي: بوچي هوين دراوه ستاينه دي روين هوين ژي د گڼل وان خوارني بخون.

و گاڤا كورپ واليي وي ل مصر ي عومهر ي كورپ عاصي شهقه ك دانايه كورپ فه قيره كي مصريي فه له، عومهر ي گوته كورپ فه قير ي مصري: رابه تو ژي شهقه كي بدانه كورپ نه ميري، پشتي وي شهقه ك دانايي گوتي: و نيكي بدانه (صه لعا) عومهر ي، چونكي كورپ وي ژ بهر كو كورپ نه ميري نهو شق يا دانايه ته.. پاشي عومهر ل عومهر ي

زقري و نهو گوتن گوتې يا حهتا نهقرؤ ژي ديروكا مروقيښي شانازيښي پي دبهت، نهو گوتن يا چو حاكمان بهري وي نهگوتې، گوت: (يا عمرو.. متي استعبدتم الناس وقد ولدتهم أمهاتهم أحراراً؟) يهعني: نهى عهمر.. كهنگي ههوه خهلك كرينه بهنيښي خو و نهو سهريهست ژ دهيكين خو يښ بوين؟.

۴- عومهري مللهت وهسا پهروهده كربو كو نهو بزنان حهقي وان ل سهر عومهري نهوه عومهري شريعتي خودي ل سهر وان ب كار بيښت، و حهقي عومهري ژي ل سهر وان نهوه نهو گوهداريا عومهري بكن، و ههر لايهكي واجبي خو ب جه- نهئيښت لايي دي حهقي خو نهرازيكرني ههيه.

جارهكي عومهري ل سهر مينبهري ستوي خو راکر و گوت: نهگر من هو کره هه هوښ دي چ كهن؟ مروقهك رابووشه و شيري خو هژاند و گوت: نهم دي هو كهينه هه! يهعني: دي سهري ته لي دهين. ئينا عومهري دهستين خو سهريهقرز کرن و گوت: الحمد لله.. مادهم د ناڅ ئومهتا موحهمهدي دا هندهك ههنه عومهري ب شيري راست بكن.

و كانې چاوا عومهري قانونهك بو خو دانابو دا نهو پيگيريښي پي بكهت، وهسا قانونهك بو واليښ خو ژي دانابو، وي ل سهر وان فهر كربو نهو پيگيريښي پي بكن، و سياسيسته عومهري د گهل واليښ وي يا ب قي رهنكي بوو.

۱- ههر واليهكي وي هنارتبا جههكي راتبهكي ههيقانه بو وي و هاريكارين وي دهسنيشان دكر، و بو زانين ههمي گاڅان راتبين واليښ وي ژ راتي وي پتر بوو، و گوهي وي لي بوو چي گاڅا زانيبا مهصرهفي واليهكي ژ راتي وي پتره دا هنيرته ب دويش را و پسياري ژي كهت كانې نهو شي مهصرهفي ژ كيئه دئيښت؟

۲- يي وي كريا والي ل سهر دكره شهرت كو د ناڅ خهلكي دا بښت، و وهكي وان بت، و نهو ب خو كاري خو ب دهستي خو بكهت.

۳- بهري وي مرؤقهك كرسا والسى مالى وي دهژمارت، و پشتى دبوو والسى ژى ب دهمهكى جارهكا دى مالى وي دهژمارت، څيځا نهگه زانيبا مالى وي ب پهنگهكى نه يي طهبيعى يي زنده بووى حسيتب د گڼل دكر و ژي دستاند.

۴- دو نهگه رين مهزن هه بوون وي والسى ژ بهر دئيخستن، ئيك: كو ملله تي ژي رازي نهبت و گازندهيان ژي بكنه ژ بهر (انحراف) و خهله تيبين وي. دو: و كو مللهت ب پهنگهكى زندهى عهده تي ههز ژي بكنه و ل دؤرا وي كوم بين، دا غورور بو وي چي نهبت و هزا هندي بكهت كو دي شيت ب وان بهرهنگاري دهوله تي كهت.

۵- ل دويماهييا ژيبي خو عومهرى بريار دابوو نهو بچته ههر ويلايه ته كي دو هه يشان لي بمينت، و خهلكي وي جهي ژ نيزيك بمينت، و گوهي خو بده ته گلله و گازنده يين وان و وي دگوت: بهلكي هندهك مرؤف هه بن نه شين بينه مهدينى، و گازنده و پيتثييين خو بگه هيننه مه څيځا يا دورست نهو نه ل دويش وان بچين. بهلي مرنى دهليفه نه دا يي نهو څي بريارا خو ب جه- بينت، ههر چهنده ل دهمى هه جي نهو ب څي كاري رادبوو و خو دگهانده خهلكي ههمى دهقران و پسيارا حالي والبيان دكر، و گاڅا وي تشته كي نه دورست ژي گوه لي بيا دا هنيرته ب دويش وان را و حسيتبه كا دژوار دا د گڼل وان كهت.

ب كورتي دي بيژين: گاڅا وي كهسهك كريا والسى و هنارتبا جهه كي، وي نهو وهسا تي دگهانده كو هزر نه كهت نهو بوو مهزني جهه كي و چو حسيتب ل سهر نينه، و هه چييا وي بڅيت نهو دي كهت و ميزانييه كا فهكري دي ل بن دهستي بت، و دهسه لاتا مهركهزي -كو خيلافه ته- هاي ژ وي نينه.

ژ لايي دانان و بنه جهرنا بناخه يين دهوله تا مهدهني ژي فه عومهرى پيگاڅه كا مهزن هاڅيتبوو هيشتا بهري بيته خهليفه و پشتى بوويه خهليفه ژي.. نهو ژي ب څي پهنگي:

۱- دهوله تا مهدهني بي دهستور و قانون ب ريشه ناچت، و چونكي دهستور دي دهوله تا ئيسلامى قورئانه، ئيمامى عومهر ما ب نهبوو بهكري فه -دهمى نهبوو بهكر خهليفه - كو قورئان د ئيك موصحهف دا بيته كومكرن دا بو ههر كهسه كي يا بهردهست بت، و ب تايبه تي نهوين حوكمي د ناقبه را خهلكي دا دكهن، و بهري هه ميبان خهليفه ي ب خو،

لهو ئهف موصحفه ل نک نهبوو بهکری بوو هندي يي سخ، پاشی چوو نک عومهري هندي
نهو ژي يي سخ.. و نهفه ئیک ژ مهزنترين بناخه يين ئاڅا کرنا دهوله تا مهده نينه.

۲- پاراستن و پيشخستنا زمانی و نهده بيياتان نهفه ژي دبتنه ناسنامه و بناخه يه کن
سهره کی بو په يدا بوونا جڅا کا مهده نی، نهوا ئاڅا کرنا دهوله تا مهده نی ب هيڅي يي فه دمينت،
لهو وی خه مه کا مهزن ژ فتي چهندي دخوار، و خه لک ب تاييه تي بچويک و جحيل پال ددان
کو خو فيري زمان و نهده بيياتان بکه ن، دا بينه خودان ناسنامه يا تاييه ت و ئاشکه را.

۳- دامه زانندا دهوله تا مهده نی و دورستکرنا حوکمه ته کا ب رپک و پيک پيتني
ب هه بوونا تاريخه کن هه يه ده م پي بيته زانين، و ئاشکه رايه کو تاريخا هجري، يا کو
موسلمان هه تا نه فرؤ سالتين خو پي ده ژمي ترن عومهري دانا بوو.

۴- دانانا دهواوينان، بين کو فتي گاڅي ديترني: دهزگه يين حوکومی، يان دائيره، ل سهر
ده مي عومهري بوو، ههر ويلايه ته کن ديوانه ک هه بوو ب نه زمانی وی جهی دهاته نفيسين،
دهزگه ها (قضائي) و ئيداري، دورستکرنا دهزگه ها به ريدي و پوسته گه هاندي، ده سني شانکرنا
ئاڅا هييه کی بو گرنا مرؤقين تاوانبار، چيکرنا پاره ی، پاراستنا توخوبين دهوله تي ب رپکا
دورستکرنا ديوانا له شکه ري يا نوکه ديترني: وهزاره تا به رده ثانيي.. نهفه هه می عومهري
ل- ده می خيلافه تا خو- دامه زانده بوون، و ب فتي چهندي مرؤف دشيت بيترت: عومهري
ئاڅا که ري ئيکه مين دهوله تا ئيسلامي يا مهده نی بوو.

۵- و تشتي ژ هه مي يي مهزنتر نهو بوو عومهري (نظام الشوري) -کو مهزنترين
(مقومات) ين نظاما حوکومييه- د دهوله تا خو دا کربوو راستييه کا به رچاڅ، ده مي عومهري
بوويه خه ليفه پر بار دا صه حابي -و ب تاييه تي زانا و شاره زايين وان- ژ مهديني دهرنه کهفن و
بمينه ل نک وی، ژ بهر چهند نه گره کان، ئيک ژ وان نهو بوو: دا نهو ل ده مي هه وجه يي
ره ئيا وان وهرگرت و بوچوونا وان بزانت، و عومهري مه جلسه ک هه بوو ژ چهند صه حايان
پيک دهات گاڅا تشتک چي ببا دهنارته ب دويڅ وان را و گوهي خو ددا گوټنا وان، و
تشتي نهو ل سهر کو م بيان عومهري ب جه- دئينا.

۶- ده ستوروك بو كرنا شهري و چاوانيبيا ته عامولا د ناقههرا له شكهري و سه رله شكهري دا عومهري دانابوو، و وي ب خو (اشراف) ل سهر ب جه- نينانا قى ده ستورى ذكر، و نهف چهنده ژى كاره كى زبنده پيتقييه بو دانان و پيشقه برن و پاراستنا دهوله تى.

و ده مى نه م ديترين: عومهري فلان ده ستور، يان فلان نظام دانا، مهنا وي نه وينه نه م ديترين: نهغه تشتهك بوو عومهري ژ نك خو چيكربوو، و هه مى ژ داهيتانا وي بوو، نه خير! بهلكى ربهري وي د قى چهندي دا كيتاب و سوننهت بوو، زبنده بارى وان شيرهت و (توجيهات) ين نه بوو به كرى داينى، و پشتى قان ژ نوى ده وري (اجتهادات) ين عومهري ب خو ژى ديپن.

دو لايين دى ژى هه بوون عومهري گهلهك خه م ژى دخوار: لايى نابورى، و لايى ناقه دانكرنى.

ژ لايى نابورى شه: عومهري پويه ب چاندنى و بازرگانيبى ذكر، و ده مى موسلمانان عهرده كى نوى دستاند عومهري نه ده يتلا عهردي زراعى ژ خهلكى وان جهان بيته ستاندى، بهلكى وي عهرد ده يتلا د ده ستى خودانان دا، و ته شجيعا وان ل سهر چاندنى ذكر، و بهري عومهري بمرت ب ده مكي دگوت: نه گهر نهوا من ل دويماهيبى زانى من ل به راهيبى زانيبا نه ز دا مالى زهنگينان يى زبنده ژى ستينم و ده مه فه قيران. و عومهري جههك چيكربوو دگوتنى: (بيت الدقيق) نه رزاق لى ددانا، هه چييبى برسى با دچوو وي رى خوارن بو خو ديپنا ب ههروه.

ژ لايى ناقه دانكرنى شه، بهسه بيترين: عومهري ل سهر ده مى خيلافه تا خو پيارا دامه زاندى چهنده باژيره كان دابوو، وهكى: باژيري به صرا و كووفه.

و كورترين و مه زترين گوتن د ده رحه قا عومهري و خيلافه تا وي دا ب بهر گوهى من كهفتى نهوه يا ژ نيمامى عهلى هاتيه هه گوهاستن، روزه كى عهلى عومهري ل چولى ديت يى دكه ته غار، گوتى: نه خير نهى (امير المؤمنين)؟ عومهري گوتى: حيشترهك ژ حيشترين زهكاتى يا قهره ستى نه زى لى دگه ريبم.. نينا عهلى سهرى خو هژاند و گوتى:

(لقد أتعبت من بعدك) يه عني: ب راستی ته نه و هستاند یی پستی ته بیت!! گوتنه که کانی چند مهزنییا عومهری ژئی دئیتته زانین هند شاره زاییا علی ژئی دئیتته زانین.

نهی عومهر ته ب فی سهر و بهری خو، ب فی دادی و عداله تا خو هه می مهزن و خه لیفه بیین پستی خو وهستاندن، کهس پستی ته نه شیت و هکی ته بکهت، و هه چیبی بیت خه لک دئی بیژنی: و هکی عومهری به، و گه لک یا ب زحمه ته عومهر دوباره بیت.. (لقد أتعبت من بعدك) گوتنه که چیبی زانین علی د دهره قا چیبی عداله تی دا عومهری دبیرت، فیجا نزا مروث پتر ژ کئی عه جیبگرتی بیت؟

و سه رهاتیبین عداله تا عومهری گه لک و گه لک ژ وئ روژی ناشکه راترن نه و ل روژه کا ساهی ل نیقا عه سماني، و نه گهر نه م وان هه مییان فه گپم دهم تیرا مه ناکهت، ل فیتری ب تنی دئی گوتنا نه یاره کی ژ نه یارین عومهری فه گپم دا بزاین کانی عومهر چ بوو.. قه یصه ری روئی مروثه ک هنارته مه دینی دا بو وی به ری خو بده ته حالی عومهری، دا به لکی نه و بزانت کانی عومهر چیه و بوچی هوسا زوی دهوله تا وی هنده به رفره ه بوویه؟

نه و مروث هاته مه دینی چائی خو ل باژیری گپرا کانی قه سرا عومهری ل کیفه یه، و چند له شکه زیره قانی لئی دکهن، چو قه سر و قوسیر ب بهر چاقین وی نه که فتن، پسپارا مروثه کی کر: مه لکی هه وه ل کیفه یه؟ وی گوتی: مه چو مه لک نینن، نه میره ک مه یی هه ی یی ب وی لایه هه فه چووی.. نه و مروث ب وی لایه فه چوو کهس نه دیت، ب تنی زه لامه ک تی نه بت یی خو دریز کریبه سه ر ئاخ، و تری سه ر جلکین وی ئاخه، و یی نشستیبه، هه می تشت هاتنه سه ر هزرا وی مروثی ب تنی نه و تی نه بت کو نه ف زه لامی دریز کری عومهر بت، ل خو زقری پسپار ژ مروثه کی کر: کانی عومهر؟ وی گوتی: نه وی هه عومهره.. نه و زه لام د جهـ دا هشک بوو، نه فه عومهره؟ نه و عومهری مه لک ل سه ر کورسیکین خو ژ ترسین وی دا فه دله رزن یی ب فی حالیه، نه ی عومهر ته عداله ت کر فیجا تو پشت راست بووی، له و تو یی نشستی!

و هه ر جاره کا نه ف گوتنه یا فی مروثی نه یاری عومهری د دهره قا عومهری دا گوتی دئیتته بیرا من، کانی چند مهزنییا عومهری ل بهر چاقین من دوباره دبه فه هند نه حمه قیبا وان نه زانان بو من دیار دبت نه وین دبیرت: ماده م وه سایه پا بوچی عومه هاته کوشتن؟ هه ر

وهكى ل نك شان (عہبقه ريبان) كوشتن نهجامي ئيكانه يه يي (موعاده لا) زولم و زوردارييي.. بهلي بهري نهو قئ پسيارا وهكي وان يا بي بها بكنه دقيا وان ل بييرا خو ئينابا كو عه دالهت و به لاقكرن و گوټنا حه قيبني كاني چهنه هه قالان بو مروقي پهيدا دكهت، هند دوژمنان ژي پهيدا دكهت، و تيرا عومهرى هه يه نه م بيژين: كوشتنا وي ب دهستي مروقه كي بوو د هه مي ژيبي خو دا جاره كا ب تني ژي خو بو خودي نه چه ماند بوو و نه گوټيوو: (الله اكبر)، وئه هه دهليله كي ديبه ديروكي د صالح عومهرى دا تو مار كرى، ديسا دي بيژين: تيرا عومهرى هه يه مه زني كو پشتي وي و هتا نه فرؤ ژي كه سي كه رب ژ عومهرى فه نه بوويه سه را زولمه كا وي كريت.

هه ر چاوا بت روژا عومهرى گه لك ژ هندي گه شتر و مه زنتره كو ب چه نكي هنده ك قه ل و چه كچه كيلان ره ش بيت، يان ب سه رادا هنده ك بي عه قلان بيته فه شارتن.

دهه سال و شهش هه يشف و چار روژان عومهرى خيلافهت ب خو خه ملاند، و روژا باركزي هات.. ل وي هه يشا عومهر تيدا شه هيد بووي، كو هه يشا (ذو الحجه) بوو، عومهر ژ حه جي فه گه ربا، و بهري نهو ژ مه كه هي ده ركه فت، وي ده ستين خو سه ره نقر از كرن و گوټ:

((يا ره بي ژيبي من دريژ بوو، و هيزا من لاواز بوو، و ره عيبه تا من به رفره ه بوو، قيچا تو رجا من بستينه، يا ره بي تو شه هاده تي ب رزي من بكه، و مرنا من بيخه باژيري پيغه مبهري خو)).

كچا وي حه فضا دبيژت: ئينا من گوټي: چاوا دي شه هيد بي و تول مه ديني؟ گوټ: وي گوټه من: نه گه ر خودي بقت د شيت.

بيست روژ ب سه ر دو عايا وي فه نه چوون خودي داخوازا وي ب جه ئينا:

ل سالا (۲۳) مشه ختي عومهرى قه ستا مه كه هي كر بو كرنا حه جي، و نهو بوو پشتي نهو ژ كرنا حه جي خلاس بووي و بهري بزفرته مه ديني وي دو عايه ك ژ خودي كر كو شه هيد بووني ب رزي وي بكهت، ل دؤرين بيستي هه يشا (ذو الحجه) عومهر گه شته مه ديني، و ئيك ژ وان سياسه تان بين عومهرى ب كار دئينا د ده رقه قا عه بدين نه موسلمان دا نهو بوو وي نه ده يلا عه بده ك پشتي بالغ دبت بمينته د مه ديني دا، نه گه ر يي موسلمان

نهبت، (المغيره بن شعبه) دهمی والی ل کوفه عهبدهکی مهجووسی ب دهست کهفت نائی وی (فهرروز) بوو و دگوتنی: (أبو لؤلؤه)، مرؤقهکی صنعتهکار بوو، و گهلهک کارین دهستی دزانین، موعیرهی کاغزهک بو عومهری هنارت تیدا داخواز ژئی کر کو ئهو دهستوبیرین بدهت دا موعیره عهبدی خو د گهل خو بیننه مهدینی بهلکی موسلمان فایدهی ژ کاری دهستی وی بکهن، عومهری دهستوبیری دایی.

(أبو لؤلؤه) ی ل مهدینی کاری دهستی دکر بو سهییدی خو موعیرهی، و موعیره ل سهر وی کربوو شهرت کو ههر رؤژ ئهو چار دهرهه مان بدهته سهییدی خو، (أبو لؤلؤه) ی ب قئی چهندي نهخوش بوو، و هزر کر چار دهرهه گهلهکن.. رؤژهکی وی عومهر دیت ئینا گانندهیین خو بو کرن کو سهییدی وی بارهکی گران یی دانایه سهر ملان. عومهری کره دلئی خو کو بیژته موعیرهی باری وی سفق بکهت، و گوتسه (أبو لؤلؤه) ی: تهقوایا خودی بکه و قهنجیپی د گهل سهییدی خو بکه. (أبو لؤلؤه) ی هزر کر عومهر یی پشتا موعیرهی دگرت، لهو گوت: عهدهالهتا وی خهلهک ههمی قهگرت نهز تی نههم. پاشی عومهری پسیار ژئی کر: کانئ نهو چ کاران دزانت، وی گوت: نهز دشیم دستارهکی چی کهم ب بایی شؤل بکهت. عومهری گوتی: پا دئی ئیکئی وهسا بو مه چی بکه.. وی گوت: نهز دئی بو ته دستارهکی چی کهم خهلهکی رؤژههلاتی و رؤژئاقایی پی باخفن. عومهری تی ئینا دهر کو ناخفتنا وی یا ب تیقله لهو گوتسه مرؤقهکی د گهل خو دا: نهفه یی گهفان ل من دکهت.

(أبو لؤلؤه) ی کره دلئی خو عومهری بکوژت، ژ بهر قئی سهرهاتیپی، یان ژی چونکی ئمپراتورهتا شرکی یا مهجووسیان ب دهستین عومهری هاتبوو پهلخاندن و ئالایی تهوحیدی ل وهلاتی فورسی هاتبوو بلندکرن؟
نهف ههر دو گوتن یین هاتینه کرن.

و ل دؤر مهسهلا: کانئ هندهک کهسین دی ژی د گهل (أبو لؤلؤه) ی دا ههبوون دهمی وی پیلان بو کوشتنا عومهری گپرای یان نه؟ د هندهک ربوایهتان دا هاتییه کو مهسهله پیلانهاکا مهزن بوو هورمزانی مهجووسی، و جوفینهیی فهله، د گهل (أبو لؤلؤه) ی تیدا پشکدار بوون، و وان (أبو لؤلؤه) هلیژارت دا ب کاری کوشتنی رابیت.. بهلی نهف چهنده د ربوایهتا (بوخاری) دا نههاتییه.

هەر چاوا بت (أبو لؤلؤه) ی کیرهک تایبەت بو فی کارئ خو چی کر، دو سهر ئیخستنی دا ژ هەردو لایان فه کار بەدەت، پاشی هەردو دەقین کیری تیژکرن و ژههر پی وەرکر، و وەسا بو خو دانا کول نقیژا سپیدی بچته مزگهفتی و عومەری د نقیژئ دا بکوژت.

ل سپیڤهیا رۆژا دوشەنبی، (۲۳) ی هەیفقا (ذو الحجە) ژ سالا (۲۳) مشهختی، (أبو لؤلؤه) یی مەجووسی ب کیرا خو یا ژههرکری فه قەستا مزگهفتا پيغمه مبهري -سلاڤ لی بن- ل مەدینی کر ب ئیبهتا کوشتنا عومەری کورئ خهططابی، پشتی عومەری ریزین نقیژکهران راست کرین پیشقه چوو و بهری خو دا قبیلئ، (أبو لؤلؤه) ی ریز برین، و کیرا وی د بن جلکان فه یا فهشارتی بوو، و دیاره مزگهفت ل وی دەمی هند یا روهن نهبوو ژی خەلک وی بنیاسن، خو ب عومەری را گههاند، پشتی عومەری گوئی: (الله أكبر).. صهیی مەجووسی سی درب ب کیرا خو یا ژههرکری ل عومەری دان، ئیک ژ وان ل جهی نافکی بوو و عومەر ب وی چوو.. هەتا عومەر لی زفړی وی خو هاقیت و د ناف ریزا را قەستا ژ دەرڤه کر، عومەری گازی کر: وی صهی ئەز کوشتم. خەلک شاش بوون، (أبو لؤلؤه) ی ههچیی کهفتیه بهر سنگی دربهک وهشاندئ، هەتا دبیزن: وی سیزده زهلام بریندارکرن، حەفت ژئ مرن ژ بلی عومەری.

(أبو لؤلؤه) نهشیا خلاس بیت، هندهکان ری لی گرت گاڤا وی زانی خلاس نابت کیرهک ل ستویی خو دا و خو کوشت.

عومەر پاش پاشکی زفړی د ناف ریزئ دا و دەستی عەبدررحمانئ کورئ عەوفی گرت و کیشا جهی خو، عەبدررهحمانی نقیژ ل شوینا عومەری کر، و عومەری -ب برینا خو فه- نقیژ ل پشت وی کر.

پشتی نقیژ ب دویماهی هاتی عومەری گوته (ابن عباس) ی: کانئ بهری خو بدئ ئەو کییه ئەز کوشتیم؟ (ابن عباس) ی سهکرئ پاشی زفړی و گوئ: عەبدئ موغیرهیه. عومەری گوئ: ئەوی صنعهتکار؟ گوئی: بهلی. عومەری گوئ: خودئ وی بکوژت من قەنجی د گهل وی کربوو، (الحمد لله) مرنا من ب دەستی مرؤفهکئ موسلمان نهبوو کو رۆژا قیامهتن ل نک خودئ سوجهکا خو بو خو بکهته هيجهت. پاشی عومەری گوئ: جاری وی نهکوژن. هندهکان گوئ: وی ب خو خو یی کوشتی. ئینا عومەری گوئ: (انا لله وانا اليه راجعون).

پاشی هندی خوین ژ برینا عومهری هات دلئی وی هاته گرتن، ئینا زهلامان ئهو راکر و بره مال.. سئی رۆژان عومهر ما بریندار، و د گهل برینا وی یا مهزن ئهو ل سهر هشین خو ما و یا وی د بریندارییا خو دا کری چو مرۆقین ساخ و هشیار ژئ نهشین بکهن.. وهرن دا قهستا مالا عومهری بکهین و وان ههر سئی رۆژین دویماهیبی ژ ژیبی وی د گهل دا برین، دا پتر مهزنییا وی بو مه ئاشکهرت بیت.

* * *

و مهخسهدا مه ب وی تشتی یی عومهری کری مهسهلا هلبژارتنا خهلیفه یی پشتی وی بوو.

دهمی نقیژ خلاس بووی و هندهک زهلامان عومهر هلگرتی و بریبه مالا وی، خه مهکا مهزن ب سهر خه لکی مه دینخ دا هات تو دا بیتری چو خهم ژ وئ مهزنتر نینن، هندهک صهحابی لئی کۆم بوون دا حالئ وی ل سهر سفک بکهن، جحیلهک هاته نک و ئهو یی د وی حالی دا بوو، گوئی: ئهی (أمیر المؤمنین) مزگینییا خودئ ل ته بت، ته ههقالینییا پیغه مبهری -سلاف لئی بن- یا کری، و تو زوی هاتبوویه د ئیسلامئ دا، و دهمی تو بوویه خهلیفه ته عهدهات کر و ئهقه شههیدبوون ژئ گههشته ته.. عومهری گوئ: خوژی ئهز سهر ب سهر ژئ دهرکفتامه، نه ل سهر من و نه بو من، پاشی ئهو جحیل دهرکهفت، عومهری بهرئ خو دایئ کراسئ وی یی شوړه و یی عهردی دمالت، ئینا عومهری گوئ: کانئ بیژنی بلا بزقرت، گاڤا زقري عومهری گوئی: برازا کراسئ خو کورت که، بو جلکئ ته پاقرتره، و دا خودئ ژئ ته رازی بیت.

بهرئ خو بدنه مهزنییا عومهری و کانئ ئهو چهند یی حهریص سوو ل سهر سوننه تی، د گهل وئ برینا مهزن یا کهفتیبه لهشی کو رویکیکن وی قهت کرین، دهمی وی دیتی کراسئ مرۆقه کی یی شوړه و یی د بن گوژه کی دا -و ئهقه خیلافی سوننه تا پیغه مبهریبه سلاف لئی بن- وی برینا خو ژ بیر کر و ئهمرئ ب سوننه تی ل وی جحیلی کر.

عومهری -وهکی هندهک ئیسلامخوایین مه یین عهصری و حهره کی- نه گوئ: کورتکرنا دهلنگان مهسه لهکا (هامشی) یه و ژ (قوشورانه)، ب بهر ناکهفت مرۆقی داعیه

خو پيغه مژويل بکته، يان (واقع) و حالې سياسي ژ هندې مهزنتره خليفه خو ب مهسه له کا هنده (تافه) فه مژويل بکته.. رۆژا مه ئيسلام کره تشتين (موهيم) و نه (موهيم)، و مه خه م ژ يې (موهيم) ب تنې خواري، و سې چارپيکتين سوننه تي ژ بهر مه صله حه ته کا (شه خصي) يان (حزبي) مه ژ تشتين (تافه) و نه (موهيم) هژمارتي، (موهيم) و نه (موهيم) پيکفه چوون:

دين چوو و نه کته ب دهست مه دينار

تالي ژ نه چاري بوينه صفار

(ابن عباس) ل نک عومهری یې روینشتی بوو، گاڤا وی گوهل عومهری بووی گوتی: خوژی ئەز سهر ب سهر ژئ دهرکه فتبام.. گوتی: نه ب خودی تو سهر ب سهر ژئ دهرناکهښی، ته هه قالینیا پیغه مبهري -سلاڤ لی بن- کربوو و ئەو یې ژ ته رازی بوو، و ته هۆ کربوو و هۆ کربوو.. و حه تا پیغه مبهري -سلاڤ لی بن- مری ژئ یې ژ ته رازی بوو، پاشی ته هه قالینیا خلیفی پیغه مبهري ژئ کر و تو د فهرمانا وی دا بووی و ته بووی هۆ کر و هۆ کر.. پاشی تو بوویه ئەمیر و ته ئەمیراتی ب تازهیی کر و ته هۆ کر و هۆ کر، ئینا عومهری گوتی: کوړی عه بباسی ئەگه ر تژی عهردی من زیږه با ژ ترسین رۆژا قیامه تی دا ئەز دا دهم. پاشی وان هنارته ب دویف حه کیمه کی را دا بهری خو بدته برینین عومهری، وی هندهک قهسپ کر نه ئاڅی و ئەو ئاڅ دا عومهری، پشستی بینه کی ئەو ژ برینا وی دهرکهفت، پاشی هندهک ئاڅه ماست ژئ دایې، ئەو ژئ ژ برینې دهرکهفت، ئینا ئەو ژ عومهری یې هیڅی بوو و گوتی: ئەی (أمیر المؤمنین) کهسه کی بدانه شوینا خو، ئەز دبیزم ژ ئەڅرۆ حه تا سوپاهی زیده تر تو نامینی، عومهری گوت: ته راستی گوتنه من، و ئەگه ر ته تشته کی دی گوتبا من، من باوهر نه دکر، څی گاڅی ئەگه ر دنیا هه می یا من با ژ ترسین هاتنا قیامه تی دا ئەز دا وی دهم.

ل شان ههر سې رۆژان عومهر ژ بهر برینا خو نه شیا بچته نقیژا ب جماعت ل مرگهفتی، لهو ئەمر کر صوهه یې رومی ل شوینا وی نقیژئ ل بهرا موسلمانان بکته.. و دهمی خه لکی داخواز ژئ کری ئەو ئیکي ل شوینا خو بکته خه لیفه، عومهر پېچه کی ما

هزرتين خو کرن، و گوټ: نه گهر نهز کهسي نه دانمه شويما خو نيکي ژ من چيتر وه کرييه، و مه خسه دا وي پي پيغهمبهري بوو -سلاف لي بن-، و نه گهر نهز نيکي بدانمه شويما خو ژي نيکي ژ من باشتر وه کرييه، و مه خسه دا وي پي نه بوو به کر بوو.

مرؤقه کي گوټي: نهز دي نيکي باش نيشا ته دهم، کورې ته عهبدللاھ. عومهرې گوټي: خودې ته بکوژت، نهز ب خودې که مه مه خسه دا ته ب قې گوټني خودې نينه، من بو خو پي نه خو ش نه بوو قيچا دي ده مه نيکي دي ژ مرؤقين خو؟! نه گهر خير تيډا بت مه تيرا خو ژي راکر، و نه گهر خرابي تيډا بت به سي بنه مالا عومهرې به سيبا نوممه تا موحه ممه دي ژ زه لامه کي وان ب تنې بيته کرن، من چول سهر خو نه هپلا يا ژ من هاتي من کر و من مرؤقين خو بي بارکرن، قيچا نه گهر سهر ب سهر نهز رزگار بووم نهو نهز مرؤقه کي به خته وهرم. پاشي گوټ: نه گهر (ابو عبیده) يي ساخ با نهز دا وي ل شويما خو دانم.

و ناشکه رايه کو دهه مرؤف هه بوون پيغهمبهري -سلاف لي بن- ب ساخي مزگيني ب به حه شتي دابووي: نه بوو به کر و نه بوو عوبه يده، و نهفه ههردو بهري عومهرې مر بوون، و عومهر.. نهفه سي، و پشتي عومهرې حهفت مابوون: عثمان و عهلي و زوبه ير و طه لحه و عه بدرره حمان و سه عد و سه عيدي کورې زه يدي.

عومهرې شه شين نيکي ژ فان هلبژارتن، و يي حهفتي (سه عيدي کورې زه يدي) ژ ناف ده ريخست، چونکي پسمامي وي بوو و زه لامې خو يشکا وي فاطمائي بوو، گوټي: نهز شاهده يي بو ته ددهم کو پيغهمبهري -سلاف لي بن- يي ژ ته رازي بوو حه تا مري، به لي چونکي تو مرؤقي مني، چي نابت تو د گهل فان بي، پاشي گوټه صهحابيين: نيکي ژ فان ههر شه شان بو خو هلبژرتن، و کورې من عهبدللاھ بلا د گهل هه وه بت ره نيا وي وهرگرن، به لي وه نه بت تشته کي بيخنه د دهستان دا.

و گوټ: نهز شيره تي ل وي دکه م يي پشتي من دبه خه ليفه کو قه دري موهاجران بگرت و حورمه تا وان پپاريزت، و قه دري نه نصاريان ژي بگرت، باشيبي د گهل باشي وان بکهت و ل خرابي وان ببورت، و قه دري خه لکي دي ژي بگرت نه وي ل وه لاتين موسلمانان، چونکي نهون نيسلامې دپاريزن، چويي ژي نه ستين نهو مال نه بت يي ژ وان زيده بکهت و

ئەو پيچ درازی، و ئەز شیرەتی ل وی دکەم ب عەرەبیښ دەشتی ژي.. و ب (أهل الذمه) ژي باری زیدەي طاقەتا وان ل وان نەکەن.

ئەفە ب کورتی ئەو شیرەت بوو یا عومەری ل وی کەسی کری ئەوی دئی پشتی وی بته خەلیفە. و عومەری گۆتە کورپی خۆ: سەح کئی کانی چ دەین ل سەر من هەنە ژ مالى من بده، ئەگەر مالى من تیرا نەکر، بێژە بنەمالا عەدی بلا هاری تە بکەن، ئەگەر هەر تیرا نەکر بلا قورەیشی ژي هاری تە بکەن.

پاشی گۆتی: عەبدللاھ، هەرە نک دەیکا موسلمانان عایشایی و بیژي: عومەری سلاقی ل تە کرین، و نەبیژي (أمیر المؤمنین)ی، چونکی ئەز نوکە ئەمیری کەسی نینم، و بیژي: ئەگەر تو دەستویری بدهی، عومەری دقیت ل نک هەردو هەفالیښ خۆ بیته فەشارتن، یەعنی: د مەزەلکا عایشایی فە ل نک قەبری پيغهمبه‌ری -سلاقی لی بن- و یی ئەبوو بەکری.

عەبدللاھ هات، دیت عایشا یا بو عومەری دکەتە گری، عەبدللاھی داخوازا عومەری گەھاندی، عایشایی گۆت: ب خودی ئەو جەم من بو خۆ هیتلابوو بەلی ئەز دئی وی ئەفرو ب پيش خۆ ئیخەم.

گافا عەبدللاھ زفیه نک بابی خۆ و گۆتی: عایشا یا رازیه، گۆت: (الحمد لله) ئەفە ل نک من ژ هەمیښ گرنگتر بوو، ئەگەر ئەز مرم جارەکا دی دەستویری ژي بخوازه فە ئەگەر رازی نەبوو من بیهە ناف زیارەتی موسلمانان.

کچا وی حەفصا دەیکا موسلمانان هاتە نک، گافا وی ئەو د قی حالی دا دیتی کرە گری و گۆت: وهی بو هەفالی پيغهمبه‌ری.. عومەری گۆتە کورپی خۆ: کانی من پراکەفە ئەز نەشیم گوھی خۆ بدهمە فان گوتنان، وی عومەر دا بەر سنگی خۆ، عومەری گۆتە کچا خۆ: ئەز تە ب خودی ددهمە سویندی ژ قی جاری پیتەر تر تشتەکی ب من نەبیژي، چاقین تە ئەز نەشیمی، بەلی هەر مریبەکی ئەو تشت پيچ بیته گۆتن یی نە ل نک وی، مەلاییکەتان کەرب ژي فەدبن.

سى روظان عومهر پشتى برينداركرنى ما، دوشه نبي و سى شه نبي و چار شه نبي، و ل روظا چار شه نبي (۲۶) ي هه يقا (ذو الحجه) ژ سالا (۲۳) مشه ختى عومهرى شه هيد چوو بهر دلوقانيا خودى، و ژيبي وى هنگى ل دورين (۶۳) ساليبي بوو.

گافا عومهر هاتييه ب سهر وبهركن ئيمامى عهلى هاته هنداف و گوت: ب خودى پشتى پيغه مبهري -سلاف لى بن- مرؤقهك ل سهر عهردى نينه من حهز كربت نهز ب عهمله كى وهكى يى وى بجمه نك خودى ژ عهمله لى قى يى هاتييه كفنكرن پيغه تر.. پاشى عهلى هند كره گرى هتا ربهين وى ژ روندكان ته ر بووين و گوت: مرنا عومهرى دهرزهك د ئيسلامى دا چى كر هتا روظا قيامه تى نهو دهرز خو ليك ناده ته قه.

و گافا خهلك كؤم بووين دا نقيژى ل سهر عومهرى بكهن، هندهكان عوتمان و هندهكان عهلى پيش ئيخست دا نقيژى ل سهر بكهن -و هنگى هيشتا خهليفه نه هاتبوو هلبژارتن- صوهه يبي گوت: هوين ههرده خو بدهنه پاش، عومهرى نهز ل شوينا خو يى كرمه ئيمام.

وان گوت: تو راست دبىژى.. و ههمى پاشقه چوون، و صوهه يبي نقيژل بهرا موسلمانان ل سهر عومهرى كر، و پاشى عومهر ل وى جهى هاته قهشارتن يى وى قياى، پيغه مبهري -سلاف لى بن- ل لايى قيبلى، و ب رهخ قه نه بوو بهكر و ب رهخ نه بوو بهكرى قه عومهر^(۳).

عومهرى سيزده عهيال هه بوون: نهه كور و چار كچ، كورى وى يى ژ ههميان ناقدارتر عهبدللاهه و نهو ژى صهحابييه كى ب ناف و دهنگه، و گهلهك حهديس بين ريوايهت كرين، و عاصم و نهفه باپيرى عومهرى كورى عهبدلعزبى يى دهيكتيه، و ژ كچين وى: (حفصه) ژ ههميان ناقدارتره، و نهقى شوى ب پيغه مبهري كروو -سلاف لى بن- لهو نه بوو بهكر و عومهر ههرده خهزويرين پيغه مبهري بوون، و پيغه مبهري خهزويرى عوتماني و عهلى ههر دووان بوو.

(۳) و سه هاتييا هلبژارتنا خهليفه يى پشتى عومهرى، هنگى دى بهحس ژى كه رين ده مى نه م بهحسى ئيمامى عوتمان دكهين، نه گهر خودى حهز بكهت.

وهكي بو مه ناشكهرا بووي عومهر دهه سال و شهش ههيف و پينج روژان ما خهليفه،
و وي ل قى دهى گهلهك كارين مهزن كرن، ل قيرى هم دى وان كاران ب كورتى بيژين:

۱- دهى عومهر بوويه خهليفه گهرم گهرما شهري موسلمان و كافران بوو ل پتر
ژ چهپهركى، ل عيراقى و شامى، گاڤا عومهرى خيلافهت و درگرتى وي بهردهوامى
ب سياسهتا نهبوو بهكرى دا و خههكا مهزن ژ ناماده كرنا لهشكهري خوار.

ل شامى سهركهفتنين موسلمانان روژ بو روژى زيدهتر لى هاتن و موسلمان شيان
ديمهشقى و حمصى و قنسرينى و نهجنادينى بستينن، و يا ژ ههميى مهزنتر نهو بوو
موسلمان شيان قودسى فهكهن و عومهرى ب خو ب دهستى خو كليلين قودسى و درگرتن.

ل جهبههيبى عراقى ژى لهشكهري ئيسلامى بو پيشقه چوو و شيا د گهلهك شهري
مهزن دا سهركهفت حهتا پايتهختا دهولهتا فورسى ب خو ژى ستاند، و دهولهتا وان بى
سهروشوين كر، و ب لايى خوراسانى ژى فه چوو.

كوردستان ژى، و ههر وهسا مصر، ژ وان وهلاتان بوون يپن ل سهر دهى عومهرى
هاتينه فهكهن و ئيسلام گههشتيى.

و ل دههكى عومهرى بريار دا نهو ب خو سهركيشيا لهشكهري ئيسلامى ل عيراقى
بكهت، بهلى صهحابى مانه پيغه و گوتنى: يا باش نهوه تو بمينيه ل مهدينى، ئينا وي
(سعد بن ابى وقاص) ل شوينا خو هنارت.

۲- كارى دى يى مهزن يى عومهرى كرى دهريخستنا جوهرى و فهلان بوو ژ وهلاتى
حيجازى، و نهو فريكرنه شامى، ژ بهر كو پيغه مبهري -سلاف لى بن- ئيشارهت دابوو كو دو
دين ل وپرى كوم نابن.

۳- ب سهروهركرن و ريكخستنا كاروبارى دهولهتى ب وي رهنگى مه بهرى نوكه
ئيشارهت يى داي.

۴- دانانا ديروكا هجرى نهوا بوويه ديروكا دهولهتا ئيسلامى يا رهسمى.

و پشتی قی ههمیی، و بهری ئەم بهریه‌ری عومەری ژێ قەلدهین و قەستا دیوانا
عوثمانی بکهین، هوبن هزر نه‌کهن ئەم یین شیاین دیروکا عومەری بو ههوه شه‌گپین، یان
هنده‌کی ژ مه‌زنییا وی به‌رچاڤ کهین.

عومەر ئەوی قەده‌را مه‌ وه‌سا کو ئەم گوھ لی بین بیی وی ب خو بینین، هەز ژێ
بکهین بیی مه‌زنییا وی -وه‌کی ئەو ژ هه‌ژی- بزانی، گه‌له‌ک ژ هندێ مه‌زنتره‌ مروڤ
د سه‌عه‌ته‌کی یان د دو سه‌عه‌تان دا بشیت بده‌ته نیاسین.

به‌لی هه‌ر چاوا بت هیثیا مه‌ ئەوه ئەو ده‌می مه‌ د گهل عومەری بو‌راندی قیانا وی
پتر د دلێ مه‌ دا مه‌زن بکهت، دا به‌لکی ئەڤ قیانه ل ئاخه‌ته‌ی مه‌ بده‌ته د گهل وی، هه‌ر
وه‌کی پينغمبه‌ری -سلاڤ لی بن- گو‌تی: ﴿ المرء مع من أحب ﴾ مروڤ د گهل وییه یی ئەو
هەز ژێ دکهت.

خهليف سينا
عوثمان كورئ عهفانئ

پشتي عومهري دورا عوثماني دئيت، زهلامئ ئيكانه د ديروكئ دا دو جاران بوويه زاقايئ پيغهمبهركي، عوثمان ئهوي مهلائيكهتان شهرم ژئ دكر.. ئيمامئ شههيد ئهوي پتر ژ جارهكئ مزگيني ب بهحهشتئ بو هاتييه دان.

ثيجا كهره كهن ئهم و هوبن و عوثمان.. و چيروكا مهردينيبي و خوفوتنا بو خودئ.

عوثمان ناقي وي بي دورست بوو، بابئ وي عهفانئ كورئ (أبو العاص) ئ كورئ (أميه) بي كورئ (عبد شمس) ئ كورئ (عبد مناف) ئ قورهيشييه.. ئه و پيغهمبهر -سلاف لي بن- ل (عبد مناف) ي دگههنه ئيك، يهعني: ل بابئ پينجئ؛ چونكي پيغهمبهر -سلاف لي بن- كورئ (عبد الله) ئ كورئ (عبد المطلب) ئ كورئ (هاشم) ئ كورئ (عبد مناف) بوو.

و عهفانئ بابئ عوثماني د جاهليهتي دا مر بوو.

دهيكا عوثماني (أروي) بوو، ئه و ژي ههر ژ بابكئ (عبد شمس) ئ قورهيشي بوو، يهعني: ئه و زهلامئ خو ژ ئيك بنهمالي بوون، و دهيكا دهيكا عوثماني (البيضاء) كچا (عبدالمطلب) ي بوو، يهعني: عوثمان نهثيبي مهتا پيغهمبهري بوو و پيغهمبهر برازيئ پيرا عوثماني بوو.

دهيكا عوثماني (أروي) گههشتبوو دهمي ئيسلامئ و موسلمان بووبوو، و دبئزن: ئه و ل سهر دهمي خيلافهتا عوثماني مريوو.

شەش سالان پشتی بوونا پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- عوتمان ل باژیری (طائف) ئ
ب سەر دنیا یی کهفتبوو.

سەر و بهری ژینا عوتمانی د جاهلیه تی دا ب بهر فرهی مه نه زانییه، به لی ژ تشتین
ناشکه رایه کو عوتمان مرۆقه کی گه له ک خوشتی بوو د ناڤ قوره یشییان دا، حه تا دبیتن:
ده می ژنکه کی کوره کی خو ده ژاند ئەڤ مالکا شعری پی دگۆت:

أحبك والرحمن حب قریش عثمان

یه عنی: ئەز ب خودی که می کانێ قوره یشی چه ند حه ز ژ عوتمانی دکهن، ئەز هند حه ز
ژ ته دکهم.

عوتمان مرۆقه کی روی گهش بوو، یی رهنگ ئەسمه ر بوو، ریه پین وی د درتیر بوون، و
به ژنا وی یا ناڤنجی بوو، هه ر ژ جحیلینیا خو ئەو زه لامه کی ب مرۆقانی و شه رمین بوو،
د ناڤ قوره یشییان دا که سک نه بوو قوره یشی هه می حه ز ژئ بکه ن هندی وی، و هه ر ژ به ر
هندی بوو پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- ل ده می صلحا حوده ییی ئەو هه نارته مه که هێ د ناڤ
قوره یشییان دا.

بابێ عوتمانی ئیک ژ مه زن و ماقولین بابکی ئەمه و یین قوره یشی بوو، مرۆقه کی
ده وله مند بوو و کاری بازرگانیی دکر، له و عوتمان هه ر ژ زارۆکینیا خو ژینه کا خوش بریوو
سه ری، و دبیتن: عوتمانی چو رۆژان فه قیری نه دبیتبوو.

هیشتا عوتمان یی جحیل بابی وی مر، و مالی وی هه می بو عوتمانی ما، و
عوتمانی ژئ وه کی پتریا زه لامین مه که هێ بازرگانی ب مالی خو دکر.

هه قالینی د ناڤه را عوتمانی و ئەبوو به کری دا هه بوو، له و ده می ئیسلام هاتی و ئەبوو
به کری به ری هه مییان باوه ری ب پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- ئینای، ئەبوو به کر هات و
داخواز ژ هه قالین خو یین نیریک کر کو بینه د ئیسلامی دا، عوتمان ئیک ژ وان بوو..
عوتمانی د گاڤی دا گوهداریا ئەبوو به کری کر، و د گهل وی چوو نک پیغهمبهری -سلاڤ
لی بن- و ل سەر ده ستی وی موسلمان بوو، و عوتمان ئیک ژ وان پینج زه لامان بوو یین
به ری هه مییان هاتینه د ئیسلامی دا: ئەبوو به کر، عوتمان، طه له حه، زوبه یر و سه عدی کوری

ئهبوو وهققاصى. و عثمان ئيکه مين زهلامى ئهمهوى بوو باوهرى ب پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- ئيناي، لهو ئەف چهنده بو ئهمهوييان نهخوش بوو، ب تايبه تي ئهگهر ئەم ل بييرا خو بينين کو پهيوه ندى د ناقههرا ئهمهوييان و بابکى هاشميين دا د خوش نهبوون.

گاڤا خه لکى زانى عثمان يى موسلمان بووى ژ څى چه ندى مه نده هوش بوون، ئيک ژ وان چوو -ب گازنده شه- گوته ده يکا وي: کوړى ته يى چوويه سه ر دينى موحه ممه دى. ده يکا وي ئەوا کچ مه تا پيغهمبهري، گوته: ما کى ژ مه فتره هارى موحه ممه دى بکه ت؟ مالى مه و رحين مه گوړى موحه ممه دى بن!

به لى ئەفه ره ئيا زهلامين ئهمهوييان نه بوو، مامى وي (الحکم بن ابى العاص) ي گاڤا زانى عثمان يى موسلمان بووى، چوو عثمان گرت و حشکى گرتدا و عه زاب دا و سويند خوار ئەو عثمانى نه به رده ت هه تا عثمان نه زڅرته سه ر دينى وان.. عثمانى ژى سويند خوار ژ دينى خو ليڅه نه بت ئه گهر خو ئەو د بن عه زابى دا بمرت ژى. پشتى ده مه کى مامى وي ژى بى هيقى بوو، ئينا ئەو به ردا و ئيدى مايى خو تى نه کر.

پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- کچا خو (رقيه) دابوو کوړى مامى خو (ابو لهب) ي، به لى به رى (ابو لهب) بويکا خو څه گوهرت وده حى بو پيغهمبهري هات، و ئيسلامى دست پى کر، (ابو لهب) ي گوته کوړى خو: تو کچا مه حه ممه دى بينى ئەز و تو ژبک خلاس. وي گوهرى خو دا بابى خو و کچا پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- هيشتا نه څه گوه استى به ردا.

پشتى هنگى عثمانى ئەو بو خو خواست، و پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- داخوازا وي ب جه- ئينا و کچا خو (رقيه) دا يى.

رؤژ بو رؤژى هژمارا موسلمانان زنده دبوو، و د گهل زنده بوونا هژمارا وان دژواريا کافر تى قوره يشيان ژى ل سه ر وان زنده دبوو، و ژ بهر کو موسلمان د بى هيز بوون و کهس نه بوو به رده ثانيى ژ وان بکه ت، پيغهمبهري -سلاڤ لى بن- ده ستورى دا وان ئەو مشه خت بين و بچه وهلاتى حه به شى؛ چونکى مه لکه ک ل و تيرى هه بوو ل سه ر دينى عيساى بوو، قه بويل نه دکر د مه مله که تا وي دا ته عدا يى ل که سى بيته کرن.. و ئيکه مين که سى رپکا مشه ختبونى گرتى و د فرمانا پيغهمبهري دهرکه فتى: عثمانى کوړى عه ففانى و ژنکا وي

(رقبه) کچا پيغهمبهري بوون. لهو پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- دوعا بو وي کر و گوټ:
عثمان نيکه مين کهسه پشتي لووطي مشهخت دبت.

پشتي عثمان و هندهک صهحابيبن دي گهشتينه حبهشه، دههکي مان، نهو بوو
قورهشيبان کره ديعايت کو خه لکي مه کههي هه مي يبن موسلمان بوين نينا نهو زقرينه
مه کههي.. به لي پشتي نهو زقرين بو وان ديار بوو کو نهف گوټنا گهشتيه وان درهو بوو،
لهو هندهک ژ وان جارهکا دي زقرينه حبهشه و عثمان و کابانيبا وي (رقبه) ژ وان بوون،
نهو ب دهستوريبا پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- چوون.

نه م نزانين کاني څي جاري عثمان چند مابو ل حبهشه، و کاني بهري پيغهمبهري
-سلاڅ لي بن- ژ مه کههي مشهخت بيته مه ديني عثمان ژ حبهشي زقري بوو مه کههي، يان
پشتي مشهختبونئ نهو نيکسر ژ حبهشي هاتبو مه ديني؟ به لي تشتي مسوگر نهوه
ل سالا دووي ژ مشهختي ده مي شهري به دري چي بووي، عثمان ل مه ديني بوو.. و هزر پتر
بو هندی دچت کو نهو زقري بوو مه کههي پاشي ژ مه کههي مشهخت بوو مه ديني، و ب څي
چهندي عثمان دبه ژ وان کهسان يبن سي جارن -د ريکا خودي دا- مشهخت بووي.

ل مه ديني ده مي پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- و هندهک صهحابيبن خو درکهفتينه
به راهيبا کاروانئ نهو بوو سوفيانی، عثمان ژ وان کهسان بوو يبن دهرنه کهفتين، و نه گهرا
دهرنه کهفتنا وي نساخيا ژنکا وي بوو.. بهري پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- دهرکهفته به دري
کچا وي (رقبه) نساخ بوو، ههر چنده عثمانی دل تي هه بوو د گهل پيغهمبهري -سلاڅ لي
بن- دهرکهفت ژي، به لي پيغهمبهري گوټي: تو نه ئي بمينه ل مال ژ بهر ژنکا خو.. و بهري
لهشکهري موسلمانان يي سرکهفتي ژ به دري بزقرته مه ديني خودي و هسا هه ز کر کابانيبا
عثمانی بچته بهر دلوقانيبا خودي، پشتي نيژيکي پازده سالان ماینه د گهل نيک، و ژيبی
(رقبه) يي ده مي مری نهو بوو سيه سال، و عثمانی کورهک ژ (رقبه) يي هه بوو ناڅي وي
(عبد الله) بوو، دپيژن: نهو ل شهش ساليبي مريبوو.

و ده مي پيغهمبهري -سلاڅ لي بن- دهستکهفتيبن به دري ليکفه کرين پشکهک دا
عثمانی ژي، وهکو کو عثمان د شهري دا يي ناماده، لهو ته عامولا خه لکي به دري د گهل
عثمانی دهاته کرن.

ل مهدينى عثمان زى وهكى نهبوو بهكر و عومهر و عهلى، ههردهم د گهل پيغهمبهري بوو -سلاف لى بن- و ههر وهكى قهدهري نهف ههر چاره ناماده دكرن دا پشتى پيغهمبهري -سلاف لى بن- خلافتا راشدى بكن.

عثمان -وهكى مه بهري نوكه زى گوتى- مرؤقهكى زهنگين بوو، و ل مهدينى وى مالى خو د خزمهتا پيغهمبهري و ئيسلامى دا دانابوو، دهمهكى ئاڤ ل مهدينى كيم بوو، و ئاڤا كانى و بيران زى ل بهر دهقى خهلكى تام نهخوش بوو، بیرهك تى نهبت نهو بيرا دگوتنى: (بئر رومه)، نهف بیره يا زهلامهكى جوهى بوو، گاڤا وى ديتى بهرى خهلكى كهفته ئاڤا بيرا وى رابوو ئاڤ فروت و ب قى چهندي ل سهر موسلمانان بوو تنگاڤى.. پيغهمبهري -سلاف لى بن- گوت: كى دى قى بىرى بو موسلمانان كرت و پيش وى قه كانيهك د بههشتى دا دى بو ههبت؟

عثمانى گوت: نهز.

عثمان چوو نك زهلامى جوهى، گوتى: بيرا خو بفروشه من، يى جوهى گوتى: نيغهكن دى فروشمه ته، رؤزهكى ئاڤ بو من و رؤزهكى بو ته، و بهايهكى ب دلى خو گوت. هزرا وى نهو بوو دى پارهى ژ عثمانى ودرگرت، و رؤزهكى دى ئاڤى زى فروشت. عثمانى گوتى: بلا.

پشتى عثمانى پارين وى داينى و دببژن: دوازه هزار دهرهم بوون، عثمانى گوته خهلكى: ههچيى ئاڤ بڤيت بلا ب ههروه ل رؤزا من بو خو بيهت، رؤزا دورا عثمانى با خهلك دچوو تيرا دو رؤزان ئاڤ بو خو دينا، و رؤزا دورا زهلامى جوهى با كهسى ئاڤ زى نهكړى، ئينا زهلامى جوهى بارا خو زى فروته عثمانى بهلى قى جارى ب ههشت هزار دهرهمان. و عثمانى بىر بو موسلمانان كره وهقف.

و سهراهاتيبن مهدينى عثمانى ژ هندی پترن كو مروث بهرميتر.

دهمهكى پيغهمبهري -سلاف لى بن- ديت ههر وهكى مزگهفتا وى يا تنگ دبت پشتى هژمارا موسلمانان زيده بووى، لهو رؤزهكى د ناڤ صهحابيبن خو دا گوت: كى دى فلان جهى كرت دا نه ب سهر مزگهفتى قه بهردهين و ژ وى چيتر بو وى د بههشتى دا ههيه؟

ل قيرى عثمانى بهرى هه قالين خو را كر و گوت: نهز.. و وى ب بيست و پينج هزار دهره مان نهو عهد كرى.

و ههر ژ چيروكئين مه دىنى و خيروازيبا وى سهر ده مى خلافتا نه بوو به كرى جار هكن ل مه دىنى بوو گرانى، و نه رزاق ل بازاری نه ما، ل وان روژان قافيله كا عثمانى هاته مه دىنى، هه مى قوبت و نه رزاق بوو، بازرگانين مه دىنى چوونه نك عثمانى دا معاملى د گهل وى بكن، عثمانى گوتى: هه وه خيره، وان گوت: مه يى زانى قافيله كا ته يا هاتى و نه م بين هاتين نه رزاقى ژ ته بكرين دا ببهينه بازاری؛ چونكى تو دزانى خه لك يى ته نگافه.. عثمانى گوتى: وهرن.. ههر دهره مى هوين چهند فايده ي دى دهنه من؟

وان گوت: نهوى ته ب دهان كرى نه م دى ب دوازدان ژ ته كرين، وى گوت: نيكي پتر يى دايه من. وان گوت: دى چارده يان دهينه ته. گوت: پتر. گوتن: پازده يان، عثمانى گوت: نيكي پتر يى دايه من. ئينا بازرگانان گوت: نهو كييه پتر داي؟ ناخرى تاجر ين مه دىنى نه مين! عثمانى گوت: نيكي ههر دهره مى دهه دهره م فايده بين دايه من، هوين دى پترى دهن؟ وان نه گوت: نه خير. عثمانى گوت: گهلى تاجران. هوين شاهد بن نهف هزار حيشترين من ب بار فه خيرن بو فه قير و ژارين مه دىنى.

نهو فايدي خودى دده ته عثمانى دهره مهك ب دهان بو وى چيتره ژ هه مى فايدين دى.. فنى سه رهاتيبى نه فرؤ نه م دكهينه ديارى بو وان تاجر ين دهليشه يان بو خو (استغلال) دكهن، و كهيفا وان دئيت ده مى كور ين ملله تى دكه فنه د ته نگا قيبى دا، نه دا وهكى عثمانى بكن و سه رمالى خو ل نك خودى زيده كهن، بهلكى دا پتر خوينا هه ژاران بميرن و ب برسا وان خو حه مهر كهن!

(نهز) نهو شعار و دوريشمه بوو يى عثمانى ل ده مى سباقا خيرى دا بلند دكر.

روژا پيغه مبهري - سلاڤ لى بن - كريبه دلخ خو بو شهري ته بووكى دهره كفته جيهادى وى بهرى خو دايى گرفتار بيا مه زن نهو بوو موسلمانان پيره نه بوون پى بدهر كه فنه جيهادى، لهو نهو ب سه ر مينبهري كهفت و داخواز ژ موسلمانان كر كو هاريكار بيا له شكه رى بكن؛ دا بشيت دهره كفته جيهادى.

عوشمان رابووفه و گوټ: کارکړنا لهشکهری هه می خه ما من.. هزار و تشتهک حیشتړ و ههسپ عوشمانی تاماده کرن، ب زینی و نالف ټه.. نه بهس هنده، هزار دینار ژی ئینان کرنه کوټا پیغهمبهري -سلاف لی بن- دا ټه وان ل سهر جیهادکهران خه رج بکهت.. ئینا پیغهمبهري -سلاف لی بن- گوټ: (ما ضر عثمان ما عمل بعد الیوم - ژ ټه فرؤ وئ ټه عثمان چ بکهت زبان ناگه هتی).

ټه ټه پیچک بوو ژ گه له کییا مهردینییا عوشمانی، ټیجا چاوا ژ زه لامین دهرجا ئیکئ نه بت؟

وهکی مه گوټی: عوشمان ژ وان صهحابییا بوو بین هه ردهم د گهل پیغهمبهري -سلاف لی بن- دژیا، و ده می کچا پیغهمبهري (رقیه) مری ل سالا دووئ مشهختی، پیغهمبهري -سلاف لی بن- خویشکا وئ (أم کلثوم) دا عوشمانی، و ب ټی چهندي عوشمان دو جار ان بوو زاقایئ پیغهمبهري -سلاف لی بن-.

نیزیکي شهش سالان عوشمان و (أم کلثوم) د گهل ئیک مان، و ل سالا نه هئ مشهختی (أم کلثوم) مر بیی کو چو عیال ژ عوشمانی هه بن.. و پیغهمبهري -سلاف لی بن- گوټ: ټه گهر کچه کا دی مه هه با دا دهینه عوشمانی.

عوشمان مرؤټه کی خوانده فان بوو، و ئیک ژ نقیسه رین وه حییبی بوو، بین پیغهمبهري -سلاف لی بن- دهنارته ب دویف را دا قورئانی بنقیست ده می هندهک ئایه تین نوی دهاتنه خواری.

ل روژا حوده ییبی ده می پیغهمبهري -سلاف لی بن- و صهحابی هاتین دا بچنه مه که هئ بو کرنا عومری، و کافران هندهک هنارتینه بهراهییا وان دا نه هیلن ټه بینه د مه که هئ دا، پیغهمبهري -سلاف لی بن- ټیا مرؤټه کی فریکه ته مه که هئ دا بیژته کافران: ټه نه هاتینه شه ری هه وه بکهین، ټه بین هاتین عومری بکهین.. پشتی وی دان و ستان دن د گهل صهحابییتن خو کری ره ئیا هه مییان ټه بوو ټه عوشمانی به نیرته مه که هئ؛ چونکی کهس وهکی وی ل نک قوره شیبیان یی ب قه در نه بوو.

گاڤا عوښمان چوويه مهكههې، كافران عوښمان گرت و سې رۆژان دان و ستاندن كرن كاني نهو چ بكهن.. هنگي سوحبهت وهسا گههشته پيغهمبهري كو قورهيشيان عوښمان يئ كوشتي، ئينا پيغهمبهري -سلاف لي بن- بريارا شهري دا، و صهحابيان بهيعه دا پيغهمبهري كو د ههر حالهكي ههبت دا نهو د گهل وي بن، پشتي نهو چووينه دهستي پيغهمبهري، پيغهمبهري دهستي خو يئ چهپن كره د دهستي خو يئ راستي دا و گوت: نهفه پيش عوښماني فه، و نهفه بوو (بيعه الرضوان).

د هندهك ربوايهتئين دوست دا هاتيبه فهگوهاستن كو عوښمان ئيك ژ وان كهسان بوو يئين پيغهمبهري -سلاف لي بن- هندهك نهپيني بو گوتين، و ناگهداريا وي كرى كو هندهك موصيبت دئ ب سهر وي دا ئين، قيجا دقيت نهو صهبري بكيشت ههتا خودئ حوكمي د ناقبهرا وي و دوزمئين وي دا بكهت، (ابن ماجه) د هديسهكا دوست دا ژ عائيشايئ فهدگوهيزت، دبيتز پيغهمبهري -سلاف لي بن- گوته عوښماني: ﴿يا عثمان، ان ولاك الله هذا الامر يوما، فاردك المنافقون ان تخلع قميصك الذي قمصك الله فلا تخلعه﴾ نهى عوښمان نهگهر خودئ نهف كاره رۆژهكي ئيخسته دهستين ته، و منافقان قيا وي كراسي خودئ كريبه بهر ته ژ بهر ته بكهن، تو ژ بهر خو نهكه.

نهف شيرهته پيغهمبهري -سلاف لي بن- ل عوښماني كړيو، و عوښمان شيرهتا وي ب جه- ئينا، و ژ لايهكي دي فه نهف هديسه هندئ دگهينت كو نهوين ثيابين عوښماني بيتخن (منافق) بوون؛ چونكي پيغهمبهري -سلاف لي بن- نهف ناقه يئ دانايه سهر وان.

و ئيمامي (ترمذي) د هديسهكا دوست دا ژ (موره يئ كورئ كهعبئ) فهدگوهيزت، دبيتز: رۆژهكي پيغهمبهري -سلاف لي بن- بهحسي فتنا كرو و هسا بو مه ديار كر كو فتنه گهلهك يا نيزيك بووي، هنگي زهلامهكي سهر وچاڤ پيچاي د بهر مه را چوو، ئينا پيغهمبهري ئيشارهت دا يئ و گوت: ﴿هذا يومئذ على الهدى﴾ بهعني: وي رۆژئ نهفه دئ ل سهر هيدايهتئ بت. گوت: نهز ب دويڤ وي زهلامي دا چووم دا بزائم كاني نهو كييه، من ديت نهو عوښمانه.

و د هديسهكي دا ئيمام نهحمه د ژ عائيشايئ فهدگوهيزت، دبيتز: دهمي پيغهمبهري -سلاف لي بن- كهفتيبه بهر نساخيا مرنئ، نهز و هفصايا كچا عومهرئ ل نك بووين،

گوت: جاره كي دلې پيغهمبهري هاته گرتن، مه گوت: دياره تمام بوو، پاشي هشير بوو، و گوت: دهرگه هي بو شه كهن. من گوته هه فصايي: دي بابي من بت يان بابي ته، مه دهرگه هه شه كر دهرگه فت عثمان، گاڤا پيغهمبهري نهو ديتي گوتي: خو نيزيك بكه.

عثمان ب نك شه چوو، ئينا پيغهمبهري تشتهك د گوهي دا گوت، من و هه فصايي نه زاني كاني چ گوتي، پاشي ب دهنگه كي بلند گوتي: ته زاني من چ گوته ته؟ گوت: بهلي، پاشي جاره كا دي ژي تشتهك د گوهي دا گوتي، و ديسا ب دهنگه كي بلند گوتي: ته زاني من چ گوته ته؟ گوت: بهلي من زاني و نهز تي گه هشتم.

و د ريوايه ته كا دي دا عايشا ديترت: گاڤا پيغهمبهري -سلاف لي بن- هيدى تشتهك گوتيبى رهنكي عثمانى هاته گوهارتن.. و رۆژا دوزمنان حصار دانايه سهر عثمانى -وه كي دي به حس ژي كه ين- هندهك مرؤقان گوتي: بوجي تو نه مر ناكه ي شه پي وان بيته كرن؟ وي گوت: پيغهمبهري -سلاف لي بن- تشتهكي گوتيبه من نهز دي صه بري ل سهر كيشم. لهو هندهك زانايان دگوت: دياره نهو تشتي پيغهمبهري -سلاف لي بن- گوتيبى به حسى كوشتنا وي بوو.

ئيمامي عثمان ئيك ژ وان صهحابيين بوو بين پيغهمبهري -سلاف لي بن- مزگيني ب به حسه شتي داين، و مري و نهو يي ژي رازي.

* * *

ل سهر ده مي خلافتا نه بوو به كرى عومهر تي نه بت كهس هندي عثمانى يي نيزيكى نه بوو به كرى نه بوو، د گه لهك مه سه لان دا خه ليفه ي ره ئيا وي وهر دگرت و ب گوتنا وي دكر، و رۆژا نه بوو به كر كه فتيبه بهر مرنى و قياي كيتابه كي بنقيست دا كه سه كي بدانته جهي خو، وي هنارته ب دويش عثمانى را دا بنقيست، ده مي عثمانى ده ست ب نقيسيني كرى و بهري نه بوو به كر ناقي وي كه سي بنقيست يي وي دقيت ل شوينا خو بدانت دلې وي هاته گرتن، يا ژ عثمانى شه نهو تمام بوو ئينا عثمانى ناقي عومهرى نقيسى گوت: دا چو خيلاف چي نه بت.. پشتي نه بوو به كر هشير بووي گوتي: ته چ نقيسى؟ عثمانى بو خواند

و ناڅي عومهرى گوت، ئينا نهبوو بهكړى گوتې: (بارك الله فيك! نهگهر ته ناڅي خو نقيسيبا ژى تو يي ژ ههژى بووى).

و عومهر بوو خهليفه.. و دهمى مه بهحسى عومهرى كړى، مه ناشكهرا كر كو عومهرى تشتهك نهذكر هتا رهيا صهحابيبن وهرنهگرتبا، و عثمان ئيك ژ وان بوو يين عومهرى دڅيا د ههمى مهسلان دا رهيا وى بزانت، و گهلهك كارين عومهرى كرين رهيا عثمانى بوو وى وهرگرتي.

و بهرى عومهر ژى ژ څي دنيايي بار كهت -وهكى مه گوتى- وى شهش كهس هلبژارتن و گوته موسلمانان: نهغه نهون يين پيغهمبهري ژى رازى، څيچا هوين ئيكى بو خو ژى هلبژيرن، و عومهر چوو بيتى بزانت كانې نهوى دى بته خهليفه پشتمى وى كييه، بهلى دلې عومهرى دگوتې موسلمان دى ئيكى ژ دووان هلبژيرن: عثمانى يان ژى عهلى، لهو وى شيرهت ل فان ههردووان كر كو نهگهر تشتهك كهفته دهستى وان نهو عهالهتې د ناڅبهرا خهلكى دا بكهن، و عومهر چوو.. و موسلمانان عثمان هلبژارت، بهلى ب چ رهنك؟

چيروكا (شورى) يي دى څي چهندي بو مه ديار كهت.

* * *

دهمى عومهر هاتيبه برينداركرن و دختران نهو بي هيقى كړى، خهلكى گوتې: ئيكى بدانه جهې خو.. نهو بوو عومهرى شهش كهس هلبژارتن و گوت: نهغه نهون يين پيغهمبهري -سلاڅ لى بن- ژى رازى، و نهو ههر شهش ژى نهغه بوون: عثمان، عهلى، طهلهحه، زوبهير، سهعد و عهبدردحمان. بهرى عومهر تمام بيت گوت: بلا سى رورژ د سهر ههوه را نهبورن بيتى هوين ئيكى نههلبژيرن.

پشتمى صهحابى ژ څهشارتنا عومهرى خلاس بووين، نهڅ ههر شهشه -ب نامادهبوونا صهحابيبن مهزن- كوم بوون، عهبدردحمانى كورې عهوفى رابووڅه و گوت: سى ژ ههوه (تهنازولې) بو سيبان بكهن.

زوبهيرى گوت: من تهنازول بو عهلى كر.

و طهلهحهى گوت: من تهنازول بو عثمانى كر.

و سه عدي گوت: من ته نازول بو عه بدره حماني كر.

ژ شه شان سي دهر كه فتن، و سي مان، عه بدره حماني گوت هه ردو هه قالين خو: نيك ژ هه وه دي ته نازولي بو يي دي كه ت دا نه م وي بكهينه خه ليفه؟

يه عني: عه بدره حماني ب خو ژي ته نازول كر. عو ثمان و عه لي خو بي دهنگ كر، كه سي نه گوت: من ته نازول بو يي دي كر، ئينا عه بدره حماني گوت: باشه هوين هه ردو دي ب گوتنا من كه ن نه گه ر نه ز نيك ژ هه وه هلبژيرم و نه ز سو زي دده م كو يي باشتر ژ هه وه هلبژيرم؟

هه ردو وان گوت: بلا.

عه بدره حماني هه ردو بر نه وي شه و نيك نيكه گوتي: تو مرؤقي پيغهمبهري و تو ژ واني يين به ري خه لكي هاتينه د ئيسلامي دا، نه ز ته ب خو دي دده مه سو يندئ نه گه ر من يي دي هلبژارت تو گوهدارييا وي بكه و پي رازي به.

هه ردو وان گوت: بلا.

صه حابي ژي هه مي ب قي گوتني رازي بوون، سي رؤژان عه بدره حمان ما، نيك نيكه پسيارا موهاجري و نه نصاريان كر، هه مييان عو ثمان هلبژارت، له و عه بدره حمان هات و گوت ه عو ثماني: ده ستئ خو بينه. و مو بايه عا وي كر.

د دو يف وي دا صه حابييان هه مييان -بيي نيك خو شه كيشت يان خو نه رازي بكه ت- مو بايه عا عو ثماني كر.

ژ قي سه ره اتبيي يا (بخاري) د صه حايحا خو دا شه دگو هيت بو مه ئاشكه را دب ت كو صه حابي هه مي ل وي با وه ري بوون كو پشتي نه بوو به كرى و عومه ري عو ثمان ژ هه مي صه حابييان چيتر بوو، و نه گه ر ل نك وان عه لي چيتر با وان نه و نه ده يلا، و عو ثماني هلبژيرن. و د ريو ايه ته كا دي دا بو خاري ژ نبن عومه ري شه دگو هيت، دبيثرت: پشتي پيغهمبهري -سلاف لي بن- مه كه س وه كي نه بوو به كرى نه ديت، و پشتي نه بوو به كرى عومه ر، و پشتي عومه ري عو ثمان، و پشتي عو ثماني مه كه س ژ كه سي باشتر نه دديت.

ب قی پهنگی عثمان بو خیلافته تی هاته هلپژارتن، و وی ل رۆژا شه نیبیی ده هی هه بیقا موچه رره ما سالا (۲۴) ی مشهختی دست ب کاری خو وهک خهلیفه کر.. و ئیکه مین تشت عثمانی کری پشتی موبایه عا وی هاتییه کرن وی خهتبهک ل مزگهفتی خواند تیدا بیرا خه لکی ل راستییا قی ژینی ئینا و کو دنیا مالا کهسی نینه، و کهس لی نامینت قیجا بلا کهس کهیفا خو پی نه ئینت و خو پی پشت راست نه کهت، ههر وهسا وی سۆز دا وان کو نهو دی ل سهر رپکا بین بهری خو چت، و ژ وان خواست نهو گوهدارییا وی بکهن د خیری دا و هاریکارییا وی بکهن ل سهر ب جه ئینانا کیتابا خودی و سوننه تا پیغه مبهری -سلاش لی بن-

پشتی سوچه تا کوشتنا عومه ری به لاث بووی و گه هشتییه کافران، پشتا وان راست بوو و دلئ وان رحهت بوو؛ چونکی ترسا عومه ری خهو ژ چاقین وان رهفاندبوو، حهتا دهرجه کی ئیکی وهکی رۆسته می فورسی دگۆت: عومه ری میلاکا من سۆت، نهو د گهل صه یان دناخفت صه د ناخفتنا وی دگهن!

نهو کافرین ل دهور و بهرین دهوله تا ئیسلامی دژیان گه لهک که یف ب نه مانا عومه ری هات و وان دلئ خو بری دست درژیان ل سهر دهوله تا ئیسلامی بکهن.

دهوله تا رۆمی پی ل وی صلحی دانا یا وان د گهل موسلمانان گریدای، و ژ لایئ مصری و شامی قه هیرش دانه سهر موسلمانان، و ل لایئ رۆژه لاتئ ژی هندهک ملله تان وهکی نه رمه ن و فورسی و هندهک ملله تین دی دست ب دوژمنییا دهوله تا ئیسلامی کر، و ههرا وان نهو بوو نهف خهلیفی نوی هاتی وهکی یی بهری خو نابت، بهلی ههرا وان خا ف دهرکهفت؛ چونکی ئیمامی عثمان ههر ژ ده سپیکی ب هیز بهر سقا وان دا.

عثمانی دهستورییا موعاوییه ی دا کو نهو ژ لایئ دهریای قه هیرشی بکه ته سهر هیزین دهوله تا رۆمی.. ئینا موعاوییه ی -نهوی عومه ری ل سهر دهمی خو کریه والیی شامی- دهست ب ئا فاکرنا ئسطوله کی ئیسلامی یی ب هیز کر، ب وی ئسطولی موعاوییه ی گه لهک ده قهر ستان دن و گه ف ل پایته ختا رۆمییا ن ب خو کر، کو هنگی باژیری

(قسطنطینیې) بوو، نهوئ نوکه دبیرنئ: ستهنبول. و ب فی مهوقفئ خوئی ب هیز نه ب تنئ عثمان شیا هیقیبئین دوله تا رومئ پویچ بکته، بهلکی نهو شیا سهما دوله تا ئیسلامئ هندی دی بکته د دلئ وان دا، کو پشتی هنگی خو ل دهمن موسلمان بی هیز ژئ بووین دهمن شپړئ ناقخوئی د ناڅ وان دا پهیدا بوو، رومانیان د خو را نه دیت هپرشه کئ بکهنه سهر دوله تا ئیسلامئ.

ل لایئ روزه لاتئ ژئ ئیمامئ عثمان ده ستوری دا له شکه رئ ئیسلامئ کو پیشقه بچت، و وان که سان نه دهب دت بین دلئ خو بریبه خیانه تا دوله تا ئیسلامئ.

د چند ساله کتن کیم دا عثمان ب سیاستا خو و ب هیز و دژواریا خو شیا توخیبئین دوله تا ئیسلامئ ژ چینی حه تا نه دهلوسی و ژ لئقیب قسطنطینیې حه تا توخیبئین حه به شه به رفره بکته، و ترسا ئیسلامئ د دلین کافران دا مه زنتر لئ بکته.

ل قیری یا د جهئ خو دایه ئیشاره تئ بدهینه مه سه له کئ نهو ژئ نه فه یه: هندک دیروکقان و نقیسه ران و هسا عثمان یئ دایه نیاسین کو مروقه کئ لاواز و بی هیز بوو، و وی ب سستییا خو دوله تا هه رفاند.

و نه ف مهوقفئ عثمانی یئ مه نوکه به حس ژئ کری به سه کو دره وا قئ گوتئ بو مه ناشکه را بکته. عثمان مروقه کئ سست و خاف نه بوو، و ب لاوازی قهت ته عامل د گول نه یارین دوله تا ئیسلامئ نه دکر، و دیروک شاهده یی بو عثمانی ددهت کو نهو مهوقفئ ب هیز یئ وی به ران بهر دوژمنین دوله تئ ستاندي قهت یئ کیمتر نه بوویه ژ مهوقفئ عومهری، ژ بهر قئ چندهئ گلهک که سان ل ههر شش سالین ئیکئ بین خیلافه تا عثمانی عهصرئ وی ژ عهصرئ عومهری چیر ددیت، بهلئ تشئ ته رازی گوهارتی، نهو بوو د لایئ سیاستا ناقخوئی دا عثمانی سیاسته کا جودا ژ یا نه بوو به کری و عومهری ب کار ئینا، و نه قئ سیاستا هه مه سه له گوهارت، و ل ده مه کئ دی ب به رفره هی دی به حسئ قئ سیاسته تن که یین.

تشتئ دی یئ مه زن - ژ بلی به رفره هرکنا توخیبئین دوله تئ- یئ کو عثمانی ل دهمن خیلافه تا خو کری (ئستنساخا) قورئانئ بوو:

تاشكهرايه كو هندي قورئانه ل درتيزيا بيست و سي سالان پارچه پارچه هاتبوو خوراي، و ههر جاره كا پارچه يه كا نوي ژ قورئانې دهاته خوراي پيغه مبهري -سلاف لي بن- دهنارته ب دويش هندك صهحابيان را؛ دا وي پارچه يي ژ قورئانې بنثيسن.. و بهري پيغه مبهري -سلاف لي بن- ژ دنيايي بار كهت قورئان همي يا نقيسي بوو ل سهر گهلهك جهان، به لي نهث نقيسينه د نيك كتيبي دا يا كومكري نه بوو.

ژ بلي نقيسيني گهلهك صهحابي ژي هه بوون قورئان همي ژ بهر بوو.

ل سهر ده مي نه بوو به كري ده مي گهلهك صهحابي ژ وان يين قورئان ژ بهر د شهرين مورته ددان دا هاتينه كوشتن، عومهرې داخواز ژ نه بوو به كري كر ب كومكرنا قورئانې رابيت؛ دا نهو ژ بهرزه بوونې بيته پاراستن، نه بوو به كر -پشتي ب گوتنا عومهرې قانع بووي- بهري خو دا يي كاني كيژ صهحابي ژ هه ميبان پتر ب نقيسينا قورئانې رادبوو ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- يي ساخ، ديت (زهيدې كورې ثابتي) ژ هه ميبان پتر ب قي كاري رادبوو، نينا هنارته ب دويش را، و هندك صهحابيبن دي ژي دانه د گهل و ژ وان خواست نهو قورئانې هه ميبې -ژ جهين نقيسي- د نيك كتيبي دا كوم بكن، ب وي رهنكي يي وان ژ پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوه لي بووي.

پشتي نهو ب قي كاري رابووين و وان دانه بهك ژ قورئانې نقيسي، نهو قورئان ما ل نك نه بوو به كري.. و وهكي دي صهحابيان ل دويش ژ بهر كرنا خو، و هندك ان ژي ل دويش دانه يين خو يين نقيسي قورئان دخوان و نيشا خهلكي ددا.

ده مي نه بوو به كري مري، نهو دانه يا قورئانې نهو ل نك وي بو مالا عومهرې هاته شه گوهاستن و هندي عومهر يي ساخ نهو ل نك وي ما.

گاڅا عومهر مري، ما ل نك كچا وي دا يكا موسلمانان حه فصايي.

ل ده مي عومهرې -وهكي مه گوتي- توخيبن دهوله تا ئيسلامې هيشتا بهر فدهتر لي هاتن، و صهحابي پتر به لاف بوون، و ل ههر وهلاته كي نهو دچوونې و لي تاكنجي دبوون، وان قورئان نيشا خهلكي ددا و خهلكي بو خو هندك دانه دنقيسين، ههر نيكې ل دويش

زانينا خو، و ژ بهر کو چو دانه يښ ره سمي ل بهر ده ستي وان نه بوون، هندهک جار ان گوهورين د ناقبهرا خه لکی دا پهيدا دبوون.

صهحابيښ پيغه مبهري (خوذه يفه ي کورې يه ماني) جاره کي ل سهر ده مي خيلافه تا عوثماني بو جيهادې دره که فته وهلاتي شامي و عيراقې، وي ديت بهر بهره خه لک د خواندنا قورناني دا يي ب خيلاف دچن، و هه فرکي د ناقبهرا وان دا يا پهيدا دبت، خوذه يفه ي ب قي چهندي گه لهک نه خو ش بوو، و ترسيا نوممه ت د کيتابا خودي دا ب جهده ل بچت.. لهو گاغا زقريبه مه ديني بهري بچته مالا خو، قه سته خه ليفه ي کر و گو تي: د هه وارا نوممه تي هه ره بهري نهو د کيتابا خودي دا ب خيلاف بچن وهکي جو هي و فهله د کيتابيښ خو دا ب خيلاف چوو ين.

نيمامي عوثمان صهحابي هه مي کوم کرن و دان و ستان دن د قي مه سه لي دا د گهل وان کر، و پاشي نهو ل سهر هندي پيک هاتن کو وي دانه يا ل نک حه فصايښ بينن، نهوا ل سهر ده مي نه بوو به کري هاتييه نفيسين، و جاره کا دي ته کليفا (زه يدي) بيته کرن کو نهو و هندهک و صهحابيښ دي قي دانه يښ د گهل وان دانه يښ صهحابيښ هه ين و ژ بهر، هه قبه ر بکه ن، پاشي هندهک دانه ل بهر بيته نفيسين، و هه ر دانه يهک ل وهلاته کي ژ جيهانا نيسلامي بيته به لاق کرن؛ دا خه لکي وي وهلاتي لي بخوين و بو خو ل بهر بنفيسن و ب قي چهندي چو خيلاف نه مينت.

نيمامي عوثمان ب قي کاري مه زن رابوو و ب قي چهندي (موصحه فين عوثماني) ل جيهانا نيسلامي به لاق بوون و ب هزاران دانه ل بهر هاتنه نفيسين.. و نه گه ر عوثماني د زينا خو هه ميبي دا چو کارين دي ژ بلي قي کاري نه کريان زي، نهف کاره به سي وي بوو کو ناقې وي ب زيړي د ديړوکا نيسلامي دا بيته نفيسين.

و ب قي رهنگي ده م بوړي.. خوشي و بهر فره ي و عه داله ت د ناف نوممه تي دا به لاق بوو، و کاني چاوا هه ژاري و بهر ده ست تهنگي خرابيښ د ناف نوممه تي دا به لاق دکه ت گه لهک جار ان بهر فره ي و زهنگيني زي سستي و خاقيبي د ناف خه لکي دا به لاق دکه ت و نه نجامي خاقيبي خرابي پيغه دييت.

ل زه مانې عثمانې نوممهت گهلهک بهرفرهه بوو، خيړ و خيرات به لاف و زنده بوون، گهلهک کهس و مللهت کوم کومه هاتنه د ئيسلامې دا و هاتنا وان يا ب لهز ئيکا هند پهيدا کر کو ئه و ب دورستي نه ئينه گوهارتن.

ژ بهر قې هميبيې هرهبايين گوهوړيني رابوون، و کوشتنا عومهرې -يا کو گهلهک دهست د پشت را هين- شه کر نهک بوو بو ده رگه هې فتنې د ناف نوممه تي دا، ئيمامي عثمان شيا نيژيکي شمش سالان قې فتنې پاش بيخت و نوممه تي ژي پيارتت، به لي پشتي هنگي سالين تنگافي و زحمه تي دهست پي کرن، و گهلهک نه گهر د پشت ده سپيکونا وان را هه بوون، پترييا وان عثمانې چو په يوه ندي پيښه نه بوو، به لي يا عثمانې په يوه ندي پيښه هې ب تنې ئيک نه گهر بوو.

* * *

ههر مرؤفه کي هزر و بيره کا تاييهت هه يه، و ههر مهز نه کي ژي سياسه ته کا تاييهت هه يه، ده مي (فتوحاتين) ئيسلامې ل سهر ده مي نه بوو به کري دهست پي کرين، پاشي ل سهر ده مي عومهرې بهرفرهه بووين، بارا پتر ژ سهر کيشين له شکه ري ئيسلامې صه حابي بوون، و ده مي خودي که رهم د گهل موسلمانان کري و گهلهک جه و وهلات ل بهر وان شه کرين و دهوله تا ئيسلامې بهرفرهه بووي، موسلمان -و ب تاييه تي صه حابي- ل گهلهک جهان به لاف بوون بو جهادي، و ئه و ل هندهک وهلاتان ئاکنجي بوون؛ دا ئيسلامې نيشا خه لکي وان وهلاتان بدن.

نه بوو به کري و پشتي وي عومهرې ژي، گاښا ديتي صه حابي به لاف بوون رابوون سياسه ته کا ده سنيشان کري دانا و ئه ف سياسه ته ئه فه سوو، گو تن: چوونا صه حابيان بو ژ ده رفه ي مه ديني -و ب تاييه تي زانايين وان بين مه زن- د قيت بو ده مه کي ده سنيشان کري بت و ب ده ستوريبيا خه ليفه ي بت، و ههر جاره کا خه ليفه ي گو تي: بزړه، د قيت بزړت.

و ههر چهنده نه بوو به کري ژي ئه ف سياسه ته ب کار ئينا بوو به لي نه و پتر ب ناقې عومهرې هاته نياسين؛ چونکي ده مي خيلافه تا وي دريژتر بوو. قې سياسه تي گهلهک بهرهمين باش بو دهوله تي پيښه هاتن، وهکي:

۱- مهدينه (پايتهختا دهولهتي) كره سهنتهري گرانبيي (مركز الشقل) يي دهولهتي؛ ژ بهر كو پتريبيا صهحابيين مهزن ل ويري دناماده بوون.

۲- نامادهبوونا شان صهحابيان ل نك خهليفه ي باري وي سقك كر؛ چونكي ههر جارهكا نهو ههوجهي فهتوايهكي بيا دا صهحابيان كوم كهت و رهيا وان وهرگرت، و ب قي چهندي تشتي خهليفه ي ذكر بو صهحابيان ههميان حسيب دبوو.

۳- كومبوونا صهحابيان ل مهدينه دهولهت ژ پهيدا بوونا گرؤپ و (تهكهتولاتان) پاراست؛ چونكي مانا صهحابيان ل هندهك باژيران دا بته نهگهرا كومبوونا خهلكي ل دور وان و پهيدا بوونا هندهك (عهصهبيياتين) جودا جودا.

دهمي عثمان بوويه خهليفه كار ب قي سياسهتي نهكر، رهيا وي نهو بوو ههر صهحابيهك يي ب كهيفا خو بت، و وي نهو حهق نهدا خو كو صهحابيان ل مهدينه كوم بكهت وهكي عومهري كرى.

نهف گوهورينا د منهجي دا، يا عثماني پهيدا كرى (مهناخهك) دورست كر بو وان سهرهاتي و رويدانين پشتي هنگي قهومين.. بهلي وه نهبت بيته هزركرن نهفه نهگهرا نيكانه بوو، نه! بهرفرهه بوونا دهولهتي، و هاتنا گهلهك مللهتین جودا جودا د ئيسلامی دا بيتي ئيسلام وهسا ژينا وان ب رتفه بهت وهكي ژينا صهحابيان ب رتفه دبر، پهيدا بوونا هندهك عهصهبيياتين ههرمي، كيمبوونا زوهدي.. و گهلهك نهگهري دي ژي د پشت دورستبوونا قي مهناخي را هه بوون، نهف مهناخي هندهك سالتين ب زهحهت ب سهر نوممهتي دا ئينانين ل وي دهمي قهدهرا خودي عثمان بو مهزنيبي هلبژارتي.

ژ بلي قي نهگهرهكا دي ژي يا مهزن د پشت وي فتنه را هه بوو يا ل سهر دهمي عثمانی رابووی، يا پيتقييه هم ل قيروي ب كورتي ئيشارهتي بدهيني:

جوهييهكي يه مهنی هه بوو دگوتني: (عبد الله بن سبأ) دوژمناتييا ئيسلامي د گهل خوينا وي دگهريا، هاته مهدينه و ژ دره خو ب ئيسلامي ئينا دهه؛ دا بشيت كاري خو يي پيس د ناف ريزين موسلمانان دا بكهت، كا چاوا برايي وي (شاوولي) بهري وي ب شهش سالان خو ژ درهو كربوو فهله و ناقي خو كربوو (پولس) و فهلاتي ژ ناف دا خراب كر.

(عبد الله بن سبأ) ی قيا فی دهوری دوباره بکته، د ناڅ خه لکی دا به لاث کر کو پيغهمبهري دئ زقرته څه و عهلی وه صيبي وييه، و عوثماني يئ پئ ل حه قئ وی دانای.. و هندهک تشتين دی ژي به لاکرن، گاڅا صه حابی پئ حه سياین ب توندی به رسنگئ څان گونځين وی گرت، ئينا نهو ژ مه دينئ ره قئ و خو ژ جهه کی څه گوهاسته جهه کی دی، چوو به صرا، پاشی کوفه، پاشی شامی، پاشی مصری و ل ويرئ ما.. و ههر جهه کی نهو چووبايئ وی خو دگهانده نه عرابيبن نه زان، و ب نه زمانئ خو يئ حلی خه لک دگهانده خو، و دلئ وان ژ عوثماني رهش دکر و بي به ختی ب دويث څه دنان؛ دا فتنه د ناڅ نوممه تي دا سهري هلدهت، و ههر که سه کی ب دره وين وی قانع بيا و گه هشتبايئ نهو دا به ري وی ده ته سي رپکان، وی دگوته هه قالين خو:

- هوبن خو ب هندئ بينه دهر کو هوبن يين (الامر بالمعروف والنهي عن المنکر) دکهن؛ دا خه لک همز ژ هه وه بکهن و بگه هنه هه وه.

- و بهري ههر تشته کی به حسي خرابی و خه له تيبيئ مه زينئ خو بکهن؛ دا وان ل بهر خه لکی رهش کهن.

- و بيژنه خه لکی عهلی پتر يئ ژ هه ژي خيلافه تي بوو؛ چونکی نهو وه صيبي پيغهمبهريه و پسمامئ وييه.

و ب قئ چهندئ توڅئ ئيکی يئ شيعاتيبي ب ده ستئ که سه کی هيڅين جوهری د ناڅ نوممه تي دا هاته چاندين بو هندئ دا دلئ خه لکی ژ صه حابيبن رهش بيت.

* * *

پشتی مه ئيشارت دايه وان نه گهران يين فتنه هلکری، يا د جهئ خو دايه ئيشاره تي بدهينه وان هيجه تان ژي يين فتنه چييان بو خو گرتين دا عوثماني پئ بيخن، چ هه قالين (عبد الله بن سبأ) جوهی بن، يان يين دی بن..

و ده مي مروڅ وان هيجه تان دخوبنت يين څان فتنه چييان بو خو گرتين وه کی د کتيبين ديروکئ دا هاتين، مروڅ دشيت وان هه مييان د چار خالان دا کوم بکته:

۱- ل دور وان والييان بين کو عوثمانی داناین.. گوتن: وی هندهک صهحابی ئیخستن و هندهکین دی بین نه ژ ههژی ل جهی وان دانان.

۲- ل دور مالی دهولهتی یی گشتی.. گوتن: وی هند ری یا دایه مروقیین خو ژ نه مهوییان کو تشتی حقی وان نهبت نهو بو خو بیهن.

۳- ل دور ههلوپستی وی ژ هندهک صهحابییان.. گوتن: وی هندهک (اجراءات)ین زورداران و دژوار د گهل هندهک صهحابیین خودان قهدر وهرگرتن.

۴- ل دور هندهک مهسهلین دینی بین کو وی نجهتاد تیدا کر.. گوتن: وی موخالهفا پیغهمبهری -سلاف لی بن- و نهبوو به کری و عومهری کریه.

ئهفه نهو هیجهت بوون بین فتنهچییان بو خو گرتین؛ دا دوژمناتییا خو بو عوثمانی بین دورست بکهن، و ههر چهنده ئهف هیجهته چو د جهی خو دا نینن، و زانایین موسلمان د کهفن دا ئیک ئیکه بین موناقهشه کرین، و ب دهلیل ئاشکهرا کریه کو ئیمامی عوثمان یی دورست بوویه، بهلی حهتا قی گاقی ژی هندهک نهزان وان هیجهتان شه دگپرن و دوباره دکهن؛ دا دیروکا ئیسلامی پی شیلی بکهن و بهریه ری سپیی هندهک صهحابییان بهقه م بکهن.

مه نه ل بهره ل قیری ئیک ئیکه بهحسی وان هیجهتین بی خیر بکهی و بی خیرییا وان ئاشکهرا بکهین؛ چونکی ب وی رهنگی گوتنا مه دئ گهلهک دریت بت، بهلی پیخه مهت دیارکنا مهسهلی ب کورتی دئ نه دورستییا قان هیجهتان بهرچاڤ کهین:

*** مهسهلا ئیخستنا وی بو هندهک صهحابییان ژ والیاتییا هندهک جهان، و دانانا هندهکین دی بین نه ژ ههژی، و ب تایهت ژ بنه مالا نه مهوییان، دئ بیژین:**

۱- عوثمان خهلیفه بوو، و حقی خهلیفیه وان والییان بدانت بین وی باوهری پی ههی کو دئ شین ب قی کاری رابن و ب کیر دئین.

۲- نهو صهحابیین وی ئیخستین ب جهئینانا داخوازا خهلکی وان جهان بوو.. و دقیت ژ بیر نه کهین کو عومهری ژی بهری وی هندهک صهحابی ژ والیاتییی ئیخستبوون.

۳- ل سهر دهمی عثمانی ههژده والی ههبوون، پینج ژ وان ئەمهوی بوون چار ژ وان ل ئیک دهمی والیاتی دکر: (سعید بن العاص) و (معاویه بن أبی سفیان) و (عبدالله بن سعد بن أبی السرح) و (عبدالله بن عامر)، و بهری مرنا عثمانی وی (سعید بن العاص) ئیخست بوو، مهعنا سۆ والی ههبوون و ئیک ژ وان کو (معاویه) بوو عومهری کربو و والی، مهعنا: ژ ههژده والیان عثمانی دو ئەمهوی کربوونه والی و ئیک ژ وان ههردووان صهحابی بوو.

۴- و بو زانین ل سهر دهمی پيغهمبهري -سلاف لی بن- پيغهمبهري ویلايهت دابوو پینج ئەمهوییان، مهعنا د ناڤ ئەمهوییان دا گهلهک مرۆڤ ههبوون ب کیرا والیاتی پینج دهاتن.. پشتی هنگی: دهمی ئیمام علی بوویه خلیفه وی پینج کس ژ بنه مالا خو، ژ هاشمییان کرنه والی، و کەسێ ئەڤ چەندە بو وی کیماسی نه دیتییه، ئیجا بوچی بو عثمانی کیماسییه؟

* ل دۆر مهسهلا کو وی مالی دهولهتی یی ئیخستییه دهستی ئەمهوییان.. دئ

بیژن:

ئاشکه رایه کو کەسێ -خۆ دوژمنین عثمانی ژێ- نهشیانیه بیژن: ئیمامی عثمان تشتهک ژ مالی دهولهتی بو خو یی بری، و د قی مهسهلی دا بهریه پئ عثمانی ل نک ههڤال و دوژمنین وی ژ بهفری سپیتره.

یا دی: تشتهکی گهلهکی بهرچاڤه کو عثمان ب خو، هیشتا د حاهلیهتی دا، مرۆڤهکی زیده زهنگین بوو، و چیرۆکین مهردینییا وی د ئیسلامی دا د ئاشکه رانه و هندهک ژ وان مه بهحس ژێ کر.. و عثمان مرۆڤهکی دل نهرم و ب رحم بوو د گهل خهلکی ههمیی و د گهل مرۆڤین خو ب تابهتی، و هیشتا بهری ئەو بته خلیفه ژێ وی گهلهک هاریکاریا مرۆڤین خو دکر، و پشتی بوویه خلیفه ژێ، ئیجا دهمی فتنهچیان ئیای بهایی وی د چاڤین نهزانان د کیم بکهن ژ درهه به لاف کر کو عثمان ژ مالی موسلمانان ددهته مرۆڤین خو.. ئەری ئەگهر عثمان پشتی بوویه خلیفه ژ مالی موسلمانان دابته مرۆڤین خو، پا بهری ئەو بته خلیفه وی ژ مالی کی ددان وان؟ یان هوین بیژن وی ژ (بیت المال) ئی ددزی و عومهر پئ نه دحهسیا!!

* ل دؤر ههلوېستې وى ژ هندهك صهحابيين وهكى (أبو ذرى و (عمار بن ياسر) و
(عبدالله بن مسعود)ى.. دئ پيژين:

تشته كى غه ريب نينه خيلافهك د ناڅبه را خهليفه و هندهك صهحابيين دا چى بيت،
و خهليفه و ههلوېسته كى دژوار ههبت، و ئه بوو به كرى و عومه رى ب خو ژى ئه ف چنده
ل نك هه بوو، قيجا بوچى ئه ف تشته بو خهلكى چى بيت و بو عوثمانى چى نه بت؟

د گوته كى دا ژ عوثمانى دئته څه گوهاستن ئه و دپيژته وى خهلكى دژى وى رابووين:
(ئز ب خودئ كه مه ئه و تشتين هوين پى ژ عومه رى رازى بووين هه وه بو من كرنه عهيب؛
چونكى ئه وى پى ل هه وه دانا و ب دهستى خو هوين دقوتان، و ب ئه زمانى خو هوين پاشقه
دبرن.. به لى من خو بو هه وه نه رم كر، و من چهنگى خو بو هه وه چه مانده، و دهستى خو و
ئه زمانى خو ژ هه وه گرت، قيجا هوين ويريانه من).

يه عنى: مه سه له ئه و بوو يا ئيمامى عه لى گوته يه عومه رى: (القد أتعبت من بعدك..
ته ئه وى ل دويش خو وه ستاند).

* مه سه لا چارى كو وى هندهك تشت كرين يين به رى وى نه كرين..

ئه فى ئه م گه لهك ل دويش ناچين؛ چونكى ئه وين ئه ف هيجه ته بو خو گرتى دا فتنى پى
د ناڅ خهلكى دا راکه ن هه مى ژ هندى د كيمتر بوون كو د مه سه لى شريعه تى دا باخفن،
يان بگه هه گوزه كا عوثمانى بو علمى و زوه دى و ته قوايى.. پشتى هنگى ئه گه ر خو ئه و
د دورست ژى بن د قان گوته ين خو دا -و سه دا سه د ئه و د دورست نه بوون- ئه رى كيژك
خرا بتره: خهليفه د هندهك (اجتهادات) ين خو دا خه له ت بت، يان مرؤف فتنى د ناڅ
خهلكى دا هلكه ت و ژ بن ئه مرى خهليفه و ده ركه ف ت و به يعا خو بو وى بشكينت و
دويمه ييى وى بكوژت؟

* * *

پشتى بو مه ديار بووى كانى ئه گه رين رابوونا فتنه چييان دژى ئيمامى عوثمان
چ بوون، و ئه و هيجه تين وان بو خو گرتين دا دوزمناتيا خو بو عوثمانى پى دورست بكه ن

چ بوون، نم دئ نوکه ژ لايح دپروکي قه بهري خو ددینه سهرهاتييا دهرکهفتنا وان و کومبوونا وان ل مهدينی:

پشتی بۆرینا شهش سالان د سهر خیلافهتا عوثماني را، یهعنی: ل ساللا سیمهین مشهختی، نهرازیبوون ل سهر هندهک کارین عوثماني ژ هندهک لایان قه پهیدا بوو، ژ بهر وان نهگهرین مه بهحس ژئ کری، و شان کهسین هه، نهوین چهزکری فتنی د ناف ئوممهتی دا هلکهن بزاقهکا مهزن کر؛ دا خهلکی دژی عوثماني و والییین وی پراکهن، و ژ بهر کو سهر و گرگرین فتنی کهس ژ وان نهو نهبوو یی ناقتی خو ههی، و د ئیسلامی دا دهورهک دیتی، نه ل سهر دهمی پیغهمبره -سلاف لی بن- و نه ل سهر دهمی نهبوو بهکری و عومهری، بهلکی ههمی نهو بوون یین باوهرییهکا تهقلهق ههی، و زانینهکا مهزن ب شهریعهتی نهههی، و دا خهلکی نهزان و ساده گوتتین وان باوهر بکهن، نهو رابوون هندهک کاغهل ل سهر نهزمانی هندهک صهحابییان (تهزویرکن) و د ناف نهزان و خهلکی دهشتی دا ل کووفه و بهصره و مصری بهلاف کرن، نهو جهین (عبدالله بن سبأ)ی توفی فتنی لی چاندی، و وان د شان کاغهلان دا ل سهر نهزمانی هندهک صهحابییان داخواز ژ خهلکی کر کو دژی عوثماني رابین و کاری بکهن پیغهمهت ئیخستنا خهلیفههی.. و مخابن هندهک نهزان ههبوون باوهر ژ قتی چهندي کر، و ژ بیرا وان چوو کو نهگهر صهحابییان قیابا عوثماني بیخن نهو هند ل مهدينی ههبوون کو وی بیخن و ههوجهیی نهزانین مصری و عیراقتی نهبن.

رۆژ بۆ رۆژی نیشانیین فتنی ناشکهرا بوون، و هندهک فتنیهچییان خو گههاند ه عثمانی ل مهدينی و دان و ستاننن د گهل کرن، عوثماني ب تازهیی بهرسقا وان دا و هندهک داخوازین وان -یین دورست- بۆب جه- ئینان، و هندهک والییین وان، ل دویف داخوازا وان گوهارتن، بۆ هندی دا فتنه بیته فهمراندن و ئوممهت تووشی چو گرفتارییان نهبت. بهلی نهو دهستین پیس یین کو د پشت فتنی را ب قی نهجامی نهخوش بوو، و لی گهریان دوباره خهلکی دژی عوثماني پراکهن، و د بن لیف لیفکان را گهف کرن کو هپرسی بدنه سهر مهدينی دا عوثماني بیخن، یان ژی بکوژن نهگهر وی گوهدارییا وان نهکر.

نهف سوجهته گههشتنه مهدينی، عثمان رابوو هنارته ب دویف والییین خو را و ههمی ل مهدينی کوم کرن و پیکقه -د گهل هندهک صهحابییان ژئ- روینشتن؛ دا ل دور قتی

مهسه لى باخشن.. پاشى ههمى ل سهر هندى كوم بوون كو والى ب حكمت و عه قلداری سهره دهری د گهل سهر و گرگرتن فتنى بکهن، و وان بژاله کهن، و بهنپرنه توخوبیتن دهوله تى ب هیجته تا جهادى؛ دا مژویل بن و فتنه گتیریى ژبیر بکهن.. و ههر والیهک زقرى وهلاتى خو.

والیى شامى (معاویه بن ابى سفیان) یى ئەمەوى، ب شارەزاییا خو ههست کر کو دبت مهسه له هوسا ب ساناهى ب دویماهى نه ئیت، لهو بهرى بزقرت گوتنه عثمانى: د گهل من وهره شامى ئەز دى بهره قانییى ژ ته کهم ئەگهر هندهک کهس دژى ته رابوون.
عثمانى گوت: جیرانییا پیغه مبهرى -سلاش لى بن- و واری مشهختیى ئەز ب چو جهان ناگوهرم.

گوتى: پا لهشکهرى ژ شامى دى بو ته هنیرم دا زیره قانیى ل ته بکهت.
عثمانى گوت: ئەز قه بویل ناکم لهشکهرى ته بهر پيیتن خه لکى مه دینى تهنگ بکهت و ئەرزاقى وان کیم بکهت.

موعاویهى گوتى: پا دى ئیبه کوشتن!

عثمانى گوت: (حسبى الله ونعم الوکیل).

و ئەو چى بوو یا موعاویهى هزرکرى.. ل هه یقا شه ووالا سالا (۳۵) مشهختى، هژمارهکا فتنه چیان ژ بهصره و کووفه و مصرى، کو هژمارا وان هزار و دو سهد مروفت بوون ل دويف گوتنه کى، و ل دويف گوتنهکا دى دو هزار بوون، و هندهک دبیتن: شەش هزار بوون. ب هیجته تا کرنا هه جى دهرکهفتن و بهر ب هیجازی قه چوون، و چوونا وان ل ئیک دەم و بو ئیک جهى نیشانا هندیه کو تفاقهک د ناچهرا وان دا هه بوو.

و بو زانین سهرى فتنى یى مهزن (عبد الله بن سبأ) د گهل فتنه چیبین مصرى دهرکهفتبوو.

گاڤا فتنه چى ههمى گهشتینه ئیک، وان قهستا مه دینى کر و ب رهخ باژیری قه دانا، و جاب هنارت کو ئەو بین هاتین دا ئیک ژ وان بکهن:

- يان عوثماني بيخن و ل شوينا وي نيكي دي بدانن.

- يان زي نهو داخوازين وان ههمييان ب جه- بينت.

و هندي فتنهچيپين مصري بوون هندهك هنارتنه نك نيمام عهلي و گوتني: مه دثيت تول شوينا عوثماني بيبيه خهليفه، نينا نيمام عهلي ل وان خوړي و گوته وان: ههچيبي باش بت دزانت ل سهر نهزمانې موجهمهدي -سلافا لي بن- لهعنهت ل ههوه يين هاتينه كرن، دهركهفن خودي خيري نهدهته ههوه.

فتنهچيپين كووفه چوونه نك (الزبير بن العوام) ي و نهو گوتني يا مصريان گوتيبه عهلي، و وي زي نهو بهرسف دا وان يا عهلي دايه مصريان، و فتنهچيپين بهصرا چوونه نك (طلحه بن عبید الله) ي، و نهوا ب سهرې مصري و كووفيان هاتي ب سهرې وان زي هات، و ههر وهكي نهغه پيلانهك بوو فتنهچييان گيپراي دا ريزين صهحابييان ژيگشه كهن، بهلي يا وان قياي چي نهبوو، نهو صهحابيپين ل مهدينې ههمي بوونه نيكي ريز و ل دور نيمامي عوثمان كوم بوون.

پشتي فتنهچييان زاني چو صهحابي خو نادهنه د گهل وان، رابوون هندهك مروث ژ خو هلبژارتن و هنارتنه نك عوثماني دا دان و ستاندني د گهل وي بكنه.. و ب نامادهبوونا چهند صهحابيپه كين وهكي عهلي نهو ل سهر پينج شهرتان پيك هاتن.. پينج داخواز وان ههبوون عوثماني سوز دا بو وان ب جه- بينت، ب وي شهرتي نهو بزقرنه وان جهين نهو زي هاتين.

فتنهچي ژ دو رهنهگه مروثان د پيكهات بوون. سهرين فتنې، و نهقان دزاني يين چ دكهن، و ب فهند و فيل وان كاري خو دكر، و عامي، و نهغه هاتبوونه خاپاندين ژ لايي دهستهكا نيكي څه.

عاميپين فتنهچييان كهيف ب څي (اتفاق) ي هات، و گوتن: ههما مه زي نهغه دثيا، بهلي سهرين فتنې ب څي چهندي نهخوش بوو؛ چونكي نهو نه بو قى تشتي هاتبوون، لهو وان پيلانگيپيهكا دي كر:

(الاشتر النخعي) و (حكيم بن جبله)، كو دو ژ سهريڼ فتنې بوون، خو ژ هه قالين خو
 قهقه تاندن و مانه ل مهدينې.. كوډما فتنه چيبان ژ دهرقهی مهدينې قهه رځين و بوونه دو
 پارچه: مصري ب لايي رورثا فايي شه چوون، و عراقی ب لايي رورثه لاتي شه؛ دا بزقرينه
 جهين ژي هاتين، پشتي وي تفاقيبی يا د ناههرا وان و عوثماني دا هاتيبه کرن.. پشتي
 شهب قويناغان دا به رڼ، مصريان ديت سوباره ك هات د بهر وان را بوري، خو نيزيكي وان
 كر خه بهر گوته وان و چوو، پشتي بينه كا دي ديسا خو نيزيكي وان كر و خه بهر گوته،
 به عني: هه ره كي وي دقيا بيژته وان: وهرن من بگرن تشته كي د گهل من!

گاڅا وان نهف هه لويسته ژ وي ديتي چوونې گرت و ئينا، و گوته: ته چيه؟ تو كيبي؟
 وي گوته: نهز قاصدي (أمير المؤمنين) يمه بو واليبي مصري. ئينا مصريان نهو گرت و
 سه كركي كاغهزه ك فڅي ديت تيدا هاتبوو كو عوثمان يي دبيژته واليبي مصري نه گهر نهف
 مرؤقه زقرينه مصري هه ميبان بگره و بكوژه.

فتنه چي تيك هاتن و تيك چوون و گوته: نهفه عوثماني خيانهت ل مه كر و تفاقيبا
 مه د گهل وي نه ما، دقيت نم جاره كا دي بزقرينه مهدينې و مه سه لي صافي بكهين.. هه تا
 مصري گه هشتينه مهدينې، فتنه چيبين عراقی ژي گه هشتن و هه مي ل جهي بهري كوم
 بوونه شه.

گاڅا صه حابيين ديتي فتنه چي زقرينه شه، هنده كان خو گه هانده وان دا پسيارې ژي
 بكهن كاني بوچي نهو زقرينه شه، مصريان گوته عه لي: ته كاغهزا بو مه فريكري دا بزقرين،
 عه لي بو وان سويند خوار كو وي هاي ژ چو كاغهزان نينه.. بهري مه سه له د ده ستي سه رين
 فتنې دا روحن بيت و پيلانا وان بو هه قالين وان ئاشكه را بيت، گوته: نهفه كاغهزا دوژمني
 خودي عوثمانيبه بو واليبي مصري دا نهو مه بكوژت.

ئيمام عه لي گوته عراقيبان: مصري ژ بهر فڅي چهندي زقرين و هه وه چيه بوچي هوين
 زقرين؟

وان گوته: نهم ژي يي د هه وارا وان هاتين.

عەلی گوتی: و چاوا هوین ب وان حسیان و شەش قوبناغ د ناڤهرا ههوه دا ههبوون، هوین ل رۆژههلاتی بوون و ئەو ل رۆژتاقایی؟ ئەڤه پیلانەکه ل مه‌دینی یا هاتییه گێران.

یه‌عنی: به‌ری هوین ژ مه‌دینی بچن ههوه ئەڤ شۆله یی دورست کری.

عوسمانی ژ ی وه‌کی عەلی سویند خوار کو وی چو کاغەز بۆ که‌سی نه‌نقیسینه و ئەو ژ گوتنا خۆ لیڤه نه‌بوویه، و دا ئالۆزییه‌کا دی بیته د ناڤ مه‌سه‌لی دا هتا (اتفاق) نوی نه‌بته‌ڤه سه‌رتن فتنی گوته عوسمانی: پا کاتبی خۆ مه‌روانی بده ف مه‌ دا وی بکوژین دیاره وی ئەڤ کاغەزه یا ب ناڤی ته‌ نقیسی.. و وان ژ ئەحمه‌قییا خۆ نه‌گوت: ئەگەر مه‌روانی پیش عوسمانی ڤه نقیسی بت پا کئی پیش عەلی ڤه نقیسییه؟

عوسمان ل به‌ر نه‌هات مه‌روانی ته‌سلیمی وان بکه‌ت.. ئینا فتنه‌چییا چو پی نه‌ما گوت: پا ئەم نازڤرین هتا عوسمان ئعتزالی نه‌که‌ت.

به‌ری ئەم به‌رده‌وامییی ب سه‌رهاتییا فتنه‌چییا د گهل عوسمانی بده‌ین، پسپاره‌کی دی که‌ین:

ئەری ئەگەر عوسمانی، یان هتا مه‌روانی کاغەز بۆ والییی مصری هنارتبا ما دا بیژته قاصدی خۆ: د به‌ر فتنه‌چیین مصری را هه‌ره و خه‌به‌ران بیژه وان؛ دا ل ته بکه‌ڤنه شکتی و کاغەزی ژ ته بستین؟ یان دا بیژنی: د جهه‌کی دی را هه‌ره و خۆ نیشا وان نه‌ده و له‌زی بکه‌ دا به‌ری وان بگه‌هییه مصری؟

مه‌سه‌له یا ئاشکه‌رایه وه‌کی ئیمام عەلی گوتی، به‌لی نه‌ بۆ وان یین عه‌قلی خۆ داننه بن پیین خۆ!

فتنه‌چییا برپار دا حصار ی بداننه سه‌ر عوسمانی و مالا وی، و وان نه‌هیلا عوسمان ده‌رکه‌فته مزگه‌فتی بۆ کرنا نڤیژی ل به‌را خه‌لکی، و نه‌هیلا که‌س ئاڤی یان خوارنی بۆ وی به‌ت.

ل وی ده‌می بارا پتر ژ صه‌حابییا ل مه‌دینی نه‌بوون؛ چونکی عوسمانی -وه‌کی مه‌ گوتی- ری ل به‌ر صه‌حابییا نه‌دگرت کو بۆ خۆ ده‌رکه‌ڤن، ئەڤه ئیک.. یا دووی: ده‌می ئەڤ

فتنه چي بووي دهسې ههجي بوو و گهلهك صهحابي چووبوونه مهكههي، و گهلهك ژي ل سهر توخويبين دهولهتي بوون، بو كرنا جبهادي.

نيزيكي هفت سهه صهحابييان ژ وان يين كو هنگي ل مهدينې بوون خو دانه نيكي وهكي: عهلي و ههردو كورپن وي ههسهن و حوسهيني، و زوبهيري و زهيدې كورپن ثابتي و نهبوو هورهيره و عهبدللاهي كورپن عومهري.. و گهلهكيين دي، ههمييان شيرين خو هلگرتن و چوونه نك عوثماني و گوټني: نهغه نهه د نامادهينه كانې توچ برياري ددهي، عوثماني گوټ: مهسهلا شهري و كوشتني قهت نابت؛ چونكي من نهقيت نهز نيكهمين كهس بم پشتي پيغهمبهري -سلاف لي بن- نوممه تا وي ليك بيخه.. شيرين خو بدانن و ههچيبي ب من بكهت و گوهداريا نه مري من بكهت بلا شهري نهكهت.

ئينا نهف صهحابييه فهدئين، هندهكان گوټه عوثماني: نهگه تو دهركهثييه مهكههي باشتره، نهو ل وري حورمه تا مهكههي تيك نادهن. عوثماني گوټ: نه.. نهكو بيينه مهكههي و نهز بيمه نهگه را شكاندنا حورمه تا باژيري.

د گهل كو نهف صهحابييه ب نه مري عوثماني فهدئين ژي، بهلي هندهك جحيلين وان هه مانه ل دور مالا عوثماني بو بهرهفانيكرنا ژ وي، وهكي: ههسهن و حوسهيني و عهبدللاهي كورپن زوبهيري و عهبدللاهي كورپن عومهري.. ههتا دبشزن: جارهكي عوثمان دهركهفته بهر دهري ديت ههسهن و حوسهين يين ل بهر دهري د راوهستايه و شيرين وان يين د دهستان دا، عوثماني گوټه وان: هوين ل قيري چ دكهن؟

وان گوټ: بابي مه نهه يين هنارتين دا زيرهفانيبي ل ته بكهين.. ئينا عوثماني گوټي: بزقرنه ماليين خو، سوباهي نهز دي چ بيژمه پيغهمبهري نهگه گوټه من: ته كورپن من بو خو كربوونه هههس؟!

ههردو زقرينه مال، بهلي بابي وان جارهكا دي نهو زقراندن و گوټي: ل جههكي وهسا راوهستن عوثمان ههوه نهبينت.

و حصاري دهست پي كر، نهو حصارا نيزيكي چل روژان فهكيشاي.. ل دهسې حصاري فتنهچييان شعاري خو يي پيس هلدا: يان ههزلكرنا عوثماني، يان ژي كوشتنا وي.

عوثماني -د دل دا- نيك ژ دووان بو خو هلبژارت، بهلي د گهل هندی ژي پسيارا خو
ب صهحابيبن ناماده ژي کر، هندهکان گوتی: يا باشر نهوه تو نهفسا خو ژ کوشتنی
پياړزی.. بهلي نهث ریکه نه نهو بوو يا عوثماني هلبژارتی، روزهکی عهبدللاهی کورئ
عومهري چوو نک ل مال -وهکی نيمام نهحمه د ژي فه دگوهيت- عوثماني گوتی: تو چ دبیري
بو شي گوتنا وان، دبیرن: خيلافه تي بهپيله و خو نهده کوشتن.

گوهي خو بده بهرسقا (ابن عمري)، نهوي ل سهر دهستی بابي خو عومهري کورئ
خهططابي، و بهري وي ل سهر دهستی پيغه مبهري -سلاف لي بن- فيري مهزنييا خو
گوریکرنی بووی..

(ابن عمري) گوتی: نهگهر تو خو عهزل بکهی، و گوهي خو بديه وان، ما تو دی
د دنيايي دا ههر و ههر مینی؟
وی گوت: نه.

(ابن عمري) گوتی: و نهگهر ته گوهي خو نهدا وان ما ژ کوشتنا ته پيشهتر نهو دی
تشتهکی دی کهن؟
وی گوت: نه.

(ابن عمري) گوتی: و ما بهحشت و جهنم ب دهستی وانه؟
وی گوت: نه.

(ابن عمري) گوت: يا نهز دبیرم نهو کراسی خودی کرييه بهر ته، ژ بهر خو نهکه، دا بو
خهلکی نهبنه سوننهت چی گاڤا هندهکان خهلیفی خو نهثيا رابن بیژنی: خو بيخه.

ههر نهو گوتن بوو يا بهري هنگی ب پتر ژ بیست سالان پيغه مبهري -سلاف لي بن-
گوتیبه عوثماني: نهگهر روزهکی خودی جلکهک کره بهر ته و منافق هاتنی دا تو ژ بهر خو
بکهی، تو وی ژ بهر خو نهکه..

و عوثمان ل بهر نههات خو عهزل بکهت.

و وه نه بت بېته هزرکړن هندي عثمان حهز ژ خه ليفاتي و مه زنيبي ذکر له وى خو
عهزل نه کړ، نه.. هنگي ژيبي عثمانى ژ حه شتيبي بوري بوو، و نه فه ژ ده مي ناده مي ودره
هاتييه زانين کو هر مرؤقه کي گه هشتييه پيراتيبي هيشي و (طوح) هکا وه سال نک
نامينت کو مرنې و کوشتنې ل سهر تشته کي دي هلپرت، و هه مي نيشان و سه رها تيبي
ديروکا عثمانى هندي دگه مين کو روژه کا ب تني ژي نه وي (منصب) په ريس نه بوو، نه گهر
نه.. بوچي وي ب له شکه رې موعاويه مي مه نصبي خو نه دپاراست؟ بوچي حه فت سه د موهاجرى
و نه نصارى - يين کو پيغمبه رې ب وان بهر هنگاريا عه رب و عه جه مي کړي- وي فه رة قاندين
و گوټ: من نه قيت نه ز نه و کس بم يي بو جار ا نيکي خوينا نوممه تي درپرت.

ل نک عثمانى خوينا وي بېته ريتن چيتره ژ هندي کو نوممه ت خوينا نيک و دو
برپرتن، نه گهر وي برپارا شه رې دا، يان ده رگه هي سوننه ته کا خراب د ناټ نوممه تي دا شه کړ،
کو ته نازولې بو فتنه چييان بکه ت.

زه ررا ژ هه ميان کيتر - ب ديتنا عثمانى - نه وه: نه و بېته کوشتن دا نوممه ت
پاراستي بمينت، نه فه نيه تا وي بوو.. فيجا بيژنه من: خو گوډيکر نه کا ژ قې مه زتر هه يه؟
به لي دقيت عه جيبگرتي نه بين مادهم نه ف خو گوډيکر نه ژ عثمانى ده رکه فتييه، نه و
عثمانى هر ژ روژا نيکي ژ موسلمان بوونا خو سهر و مالي خو گوډي نيسلامى کړي.

وه کي مه گوډي پتر ژ چل روژان فتنه چييان حصار دانا سهر عثمانى.. و ل قې ده مي
وان نه ده يتلا عثمان ژ مال ده رکه فت و بچت نقيژي ل به ري خه لکي بکه ت، و هه ر ژ به ر قې
فتني نه و وي سالي نه شيا بچته حه جي، و نه و دهه سال بوو، هه ر سال عثمان دچوو
حه جي، وي سالي وي (عبد الله بن عباس) پيش خو فه کره نه ميرى حه جي، و ل ده مي
حصاري وي (أبو هريره) و (نيمام عه لي) ته کليف کربون کو نقيژي ل به را خه لکي بکه ن، و
عه لي خو تبه دخواند.

ده مي فتنه چييان زاني کو مسوگه ر عثمان ل به ر يا وان نائيت، و عثمانى نه قيت
که س شه رې بکه ت و به رة قانيبي ژي بکه ت، و ده مي حصاري ژي درپرت بوو، نه و ژ نيک
ژ دو تشتان ترسيان:

- کو خه لکي مه ديني بين تنگ بين و دژي وان رابن.

- يان ژي لهشکه رهک ژ دهرقه ي مه ديني بيت، و ب تاييهت ژ شامي؛ دا به رده قانيبي ژ عوثماني بکته.

و نه فا دووي چي بوو، سوحيهت گه هشته خه لکي مه ديني کو مه عاويه ي لهشکه رهک يي هنارتي دا بيته مه ديني بو به رده قانيکرنا ژ عوثماني، لهو فتنه چي تنه گات بوون و ب تاييه تي سه رين فتني و کار کر دا مه سه لي ب دويماهي بينن.

ل سه ري هژماره کا فتنه چييان چه کي خو هلگرت و قه ستا مالا عوثماني کر دا بکوژن به لي نهو صه حابيين حه ره سي ل خه ليفه ي دگرت هاتنه به راهييا وان و شه ره کي سشک د ناقبه را وان دا چي بوو، هتا دبپژن: حه سه ني کورئ عه لي د قي شه ري دا بريندار بوو.

فتنه چييان زاني نهو ب قي ريکي نه شين بگه هنه عوثماني، رابوون ريکا خو گوهارت، و ژ پشتا خاني قه هاتن، چهند مرؤقه ک ژ وان ب لهز هاتن و موحه ممه دي کورئ نه بوو به کري ژي د گهل وان بوو. وان خو د سه ر سيجي خاني را هاقيت، کورئ نه بوو به کري گه هشته عوثماني ره بين عوثماني گرتن و گه ف لي کرن، عوثماني ب رحه تي قه گو تي:

- برازا، ره بين من به رده، نه ز ب خودي که مه بابي ته قه دري شان ره بان دگرت، و نه گه ري نه فرؤ تو ديتباي دا نهو شه رمي ژ قي کاري ته که ت.

دبپژن: موحه ممه دي شه رم ژ خو کر و په شيمان بوو، دهرکه فته حه وشي، و نهو که سين د گهل وي ب ژور که فتنين هارؤتنه ژ دهرقه، و شيري خو هلگرت و گو ت: نه ز ناهيلم هوين بچني.

ل قي ري هه قاليين وي دين بوون، و وه کي گورگين برسي هيرش دا مالي و ب نک ئيمامي عوثمان قه چوون.

و به ري نهو تاوانا خو يا مه زن و روي رهش بکه ن، وهرن دا سه حکه يني کاني نهو دو رؤژ بوو حالي عوثماني چ بوو؟

مه گوټ: پستی فتنه چی ب رتفه زقرین و هاتینه مه دینې، و دوریشمی خو تاشکهره
کری: عهزلا عثمانی یان کوشتنا وی، و ده می وان دیتی عثمان ب یا وان ناکهت، رابوون
حصار دانا سهر و قی حصارچی چل و نیک روژا فه کیتشا، سیم روژان وان ری ددا عثمانی
کو بچته نقیژئی ل مزگهفتی.

ل روژا سی شه نبی حهفتی ههیشا (ذو الحجه) وان بریار دا نه هیلن عثمان دهرکهفته
مزگهفتی، و نه هیللا کهس خوارنی و فه خوارنی بو وی بیهته مال، حهتا دبیژن: دهیکا
موسلمانان (أم حبیبه رمله بنت ابي سفیان) ی هندهک خوارن بو عثمانی بر نهو هاتنه
بهراهییبی و ب رهنهگه کئی کریت ری لی گرت و زقراندهفه.

روژه کئی عثمان دهرکهفته بهر دهری و گوته فتنه چیبیان: (السلام علیکم)

کهسی بهرسفا وی نهدا، ئینا وی گوته وان: نهز ژ ههوه ب خودی ددهمه سویندی ههوه
زانیهه کو من بیرا (رومه) ب مالی خو کری بوو و کربوو وهقف بو موسلمانان؟
وان گوټ: بهلی.

عثمانی گوټ: پا بوچی هوبن نه فرؤ ناهیلن نهز نا قی ژئی فه خوم.

وان سهرین خو شور کرن!

عثمانی گوټ: نهز ههوه ب خودی ددهمه سویندی ههوه زانیهه کو من فلان عهرد
ب مالی خو کری بوو و ل سهر مزگهفتی زیده کربوو؟
وان گوټ: بهلی.

عثمانی گوټ: پا بوچی هوبن نه فرؤ ناهیلن نهز نقیژئی لی بکه م؟

دیسا وان سهرین خو شور کرن!

عثمانی گوټ: نهز ههوه ب خودی ددهمه سویندی ههوه زانیهه روژه کئی نهز د گه
پیغهمبهری -سلاف لی بن- و نه بوو به کری و عومه ری، نه م ل سهر که قره کی بووین نهو که قره
هژیا ئینا پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوته که قری: راوهسته پیغهمبهرهک و صد دیکهک و دو
شه هید ل سهر ته هه نه؟

وان گۆت: بهلى.

عوثمانى گۆت: (الله اكبر) وان ب خو شاهدهيى دا كو نهز شههيدم.

پاشى زقرى د ژورقه.

گافا صهحابيبن دهستويرى ژ عوثمانى خواستى كو شهري بكن و وى رى نهدايه وان، هندك عهبدين عوثمانى ههبوون شيرين خو ئينانه دهر دا شهري بكن نهگه هات و هندك فتنهچيبن هپرش دا سهر خانى، ئينا عوثمانى گۆته وان: ههچيى شيرى خو بزقرينته د كافلانى دا، نهو -بو كنارى خودى- يى نازايه.

ب قى پهنگى عوثمانى نههتلا چپكهكا خوينى ژ مروقهكى برتت پيخه مهت بهره قانييا ژ وى، و گافا هندهكان سهر قى چهندي گازنده ژ وى كرى، وى گۆت: پيغهمبهري -سلاف لى بن- تشتهك يى گۆت ييه من و نهز دى صهبرى ل سهر كيشم.

گافا فتنهچيبن حصار ل سهر عوثمانى دژوار كرى، و هندك صهحابيبن كيم ل بهر دهرگهه مالا وى ماين؛ دا نههيلن كهس ب ژور بكهفت، نهو بوو فتنهچيبن هپرشهك دا سهر خانى يى عوثمانى ب وى پهنگى مه بهرى نوكه بهس ژى كرى، و گافا وان صهحابيبن بهرگرى كرى و دهنكى قهرهبالغا وان گههشتييه ژور، عوثمان ل دهنكى وان دهركهفت و گۆت: گهلى مروقان من نهكوژن، نهز ب خودى كه مه نهگه ههوه نهز كوشتم، پشتى من چو جارن هوين ههز ژ ئيك و دو ناكهن و چو جارن هوين ههمى پيگه نقيژى ناكهن...

شيرهتئى عوثمانى يى دويماهيى ل وان كرى نهفه بوو، بهلى نهو ژ هندى بووى بوون كو گوهداريا گۆتنهكا راست بكن.

رؤژا نهف سهرهاتييه چى بووى ئهينى بوو، ههژدهى ههيشا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۵) مشهختى، وئى رۆژئى عوثمان يى ب رۆژى بوو، و نهگهرا رۆژبگرتنا عوثمانى -وهكى ئيمام نهحمهده گوهيزت- نهو بوو: شهفا بهرى هنگى عوثمانى پيغهمبهري -سلاف لى بن- د خهوا خو دا ديتبوو پيغهمبهري -سلاف لى بن- دگۆتئى: نهى عوثمان فطارا ته سوباهى دئى ل نك مه بت.

و وهسا چي بوو، ديريوك دبيت: هر كهسه كي پشكداري د كوشتنا عوثماني دا كړي ب مرنهكا عادي نه مبروو، هه مې هاتنه كوشتن هر نيك ل جهه كي و ب كرتتيرين رهننگ.

و دبيتن: بهري عوثمان تمام بيت دوعايه ك كړ و گوت: (اللهم اجمع امة محمد) يا رهبي تو نوممه تا موحه ممه دي كوم كه ي و ب كه يه نيك.

و دا پتر بو هه وه ناشكه را بيت كاني كهر ب و كينا شان فتنه چييان ل سهر عوثماني چهند بوو، دو نمونه بيان دي بو هه وه شه گيرم:

۱- گاځا عوثمان تمام بووي ژنكا وي سهر ي وي دانا سهر پيبي خو، وي گاځي فتنه چييه كي دي ب ژور كهفت و شير ي وي د دهستان دا بوو، گوت: ب خودي نهز هنگي رادوستم هتا دفنا وي دپرم، ژنكا عوثماني دهستي خو دا بهر شير ي وي تبهلكا وي قهت بوو، هنگي عه بده كي عوثماني ب ژور كهفت و شيره ك ل وي مروقي دا و كوشت.

۲- (محمد بن سيرين) دبيت: جاره كي مه طه و اف دكر، من گوهد ل زه لامه كي بوو دگوت: يا رهبي تو گونه ها من بو من بغه فرينه، و نهز باوهر ناكه م تو بو من بغه فريني. گوت: نهز ژي عه جيبگرتي مام و من گوتي: نهفه چ گوتنا غه ريبه تو دبيت ي؟ گوت: وي گوته من: نهز مروقهك بووم من سويند خواربوو چي گاځا عوثمان ب دهست من كهفت، نهز شهقه كي بداني، روژا نهو هاتيبه كوشتن و تهرمي وي هيشتا ل ژور خهلك دچوون نقبش ل سهر دكر، نهز ژي چوومه ژور، گاځا من ديتي كهس نه ما د ژورقه من شهقهك دانا عوثماني و نهو يي مري، ئينا د گاځي دا دهستي من هسك بوو. (ابن سيرين) دبيت: من بهري خو دا دهستي وي هيشتا يي هسك بوو نه دلثقي.

مه عنا: خو پستي عوثمان مري ژي دلي وي هوين نه بوو بوو!

* * *

ل دهه ي هه يقا موهره ما سالا (۲۴) عوثمان بوو بوو خليفه، و ل هه ژده ي هه يقا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۵) هاته شهه يكرن، يه عني: دوازه سال كيم بيست و چوار روژان وي خليفاتي كړوو.

و روژا نهو شهه يد بووي ژيبي وي هه شتي و دو سال بوون.

وهكي مه گوتي: بهري مهغربا رۆژا ئهينيين ههژدهي ههيقا (ذو الحجه) نهو هاته شهيدكرن و ههر وي شهقي نهو هاته فهشارتن زي، و ژ (الحسن البصري) يا هاتيه فهگهاستن كو عثمان ب جلكين وي فه هاتبوو فهشارتن بي شويشتن.. و (جبير بن مطعم) د گهل سي مرؤقين دي نقيژ ل سهر كړيوو، و ل بهقيعي ل جههكي فهشارتي هاته فهشارتن دا فتنهچي قتي نهكهشن.

ئيمامي عثمان پتر ژ ژنهكي ئينابوون، و وي سازده عهيال ههبوون: نهه كور و هفت كچ.. ئيك ژ وان عهبدالله بوو كوري (رقيه) يا كچا پيغمبهري بوو -سلاڤ لي بن-.
ئهفه ئيمامي شهيد عثمانی كوري عهفاني بوو.. و سهرهاتيا وي د گهل مهردينيين و خوگۆريكرني.

سلاڤ ل عثمانی بن هندی خودان باوهرهك ههبت موصحهفا عثمانی بخوينت.

خه ليفلا چارلا عه ليهيلا كورلا نه بوو طالبلا

قي جاري قهستا ديوانا شههيده كي دي دي كهين.. شههيدتي بابي شههيدان: عه ليهيلا كورتي نه بوو طالبتي هاشمي يتي قورهيشي..

شيري خودتي و پيغهمبهري -سلافي لي بن- بابي هسهني، عه لي كورتي نه بوو طالبتي مامتي پيغهمبهرييه، و نه بوو طالب ناقي وي يتي دوست (عبد مناف) بوو، و نه بوو طالب كورتي عه بدل موطه لبي كورتي هاشميه.. و دهمي مه به حسني حه مزه ي كري نه م چهنده كي ل دور عه يالتي عه بدل موطه لبي تاخفت بوين.

دهبكا وي فاطمايا كچا نه سه دي كورتي هاشميه، يه عني: دهبكا وي دو تما ما بابي وي بوو، چونك نه سه د و عه بدل موطه لب براي يتي نيك بوون.

بابي وي نه بوو طالب و عه بدل لاهي بابي پيغهمبهري -سلافي لي بن- براي يتي نيك يتي ده يبابي بوون، لهو دهمي عه بدل موطه لب كه فتية بهر مرنسي نه قيبتي خو يتي نيتيم موحه ممه دي كورتي عه بدل لاهي -سلافي لي بن- نه وي ژيبي وي هنگي ههشت سال، ني مانه تي كورتي خو نه بوو طالبي كر، و نه بوو طالبي حه تا رورزا دو يماهيبي ژ ژيبي خو ني مانه تي خو ب دورستي پاراست.

ل ههشت ساليبي پيغهمبهري -سلافي لي بن- بو مالا نه بوو طالبي هاته شه گواستن، و ل ويري هاته ب خودانكرن.. نه بوو طالبي و ژنكا وي فاطمايي نه هيلا پيغهمبهري -سلافي لي بن- ب نه خوشيا نيتيميبي بحه سييت و ههمي جارن وان ژ عه يالتي خو پتر چاقي خو

ددا وي. ژ بهر قی قهنجییا وان ده می پيغهمبهري مهزن بووی و بوویه خودان ژن و مال قیا قهنجییا مامی خو همزه ی و عهباسی: حالی نه بوو طالبي یی نه خو شه و عهباله کئی بو ش وی یی هه ی نه گهر ههر ئیک ژ مه کوره کئی وی ببه ته نک خو و هاری وی ب خودان بکه ت. وان گو ت: تو راست دي تری^(۴).

نه بوو طالبي چار کور و دو کچ هه بوون: طالب و عقیل و جه عفر و عهلی، و فاختا نه وا دگو تنی: (أم هانی ء)، و جومانه.

هیشتا عهلی یی بچوبک -ل دو یث قی ربوايه تی- چوو د مالا پيغهمبهري دا -سلاف لی بن- و ل نک وی و خه دي جایی هاته ب خودان کرن و بوو ئیک ژ که سین مالا وان.. و ل سه ر ده ستی فان هه ردو مرو قین مه زن، عهلی هاته په روه رده کرن.

گافا پيغهمبهري نی بو پيغهمبهري -سلاف لی بن- هاتی ژیی عهلی ل دو رین ده ه سالیی بوو، و ههر ژ ده ستی کئی عهلی باوه ری پی ئینا، و نه و دئیتته هژمارتن ئیکه مین که س موسلمان بووی ژ زاروک و جحیلان، و ژ بهر کو وی به ری هنگی صه نه م نه په رتسی بوون و سه ری خو بو چو خوداوه ندین ژ قهستا نه چه ماندبوو، یا بوویه عهده ت پشتی نا قی وی دئیتته گو تن: (کرم الله وجهه) یه عنی: خودی دیمی وی ب قه در ئیخستیه.

بابی عهلی (نه بوو طالب) ل سه ر کوفری مریو، به لی ده بکا وی فاطما موسلمان بوو بوو، و د گهل کوری خو یی بچوبکتر عهلی مشه خت بوو بوو مه دینی و ل مالا وی بوو هتا مری، و مرنا وی به ری مرنا پيغهمبهري بوو -سلاف لی بن-. و دي تین: ده می نه و مری پيغهمبهري -سلاف لی بن- کراسه کئی خو ل شوینا کفنی کره بهر و نقیژ ل سه ر کر و د گهل چوو د قه بری وی دا، و دوعا بو کرن و چاقین وی رو ندرک دباراندن.. هنده کان گو تی:

- نه ی پيغهمبهري خودی، مه نه دي تیه نه وا ته بو قی کری ته بو ئیکئی دی کریت؟

^(۴) قی چه ندی ئبن نسحاق ربوايه ت دکه ت، به لی زانایین هه دیسی دي تین: چو راستی بو وی نینه، د گهل به لافبوونا وی د نا ث نفیسه رین دي رۆکی دا؛ چونکی ربوايه تا ئبن نسحاقی یا (مرسل و مدلس) ه، یه عنی: نه و ربوايه ته کا ضه عیفه؛ و نه بوو طالبي شه ش زاروک ب تنی هه بوون، و نه و -وه کی ناشکه را- هند نه بوون کو بابی وان نه شیت وان ب خودان بکه ت.

پيغهمبهري -سلاف لى بن- گوتى: نهبوو طالب تى نهبت كهس وهكى قى بو من يى باش نهبوو، من كراسى خو كره بهر وي دا جلكين بهحشتي ل بهر بيتهكرن، و نهز چومه د قهبرى وي دا؛ دا عهزبا قهبرى ل سهر وي بيته شككرن.

على ژ همى صهحابيان پتر يى نيزيكى پيغهمبهري بو -سلاف لى بن-، بهلكى نهو وهكى كورهكى وي دئيته هژمارتن؛ چونكى ههر ژ زاروكينييا خو نهو د ناڅ مالا پيغهمبهري دا بوو، و هتا پيغهمبهري -سلاف لى بن- مري ژى نهو د گهل وي دا بوو و چو جاران ژى دوير نهكهفتبوو، و قى چهندي مفايهكى مهزن گههانده على و ئيكا هند ژى چى كر كو نهو زانينى و كارينهجهيى ژ سهركانييا وي يا پاقر و صافى ودرگرت، و ههر ژ بهر قى چهندي بوو على بو ههر سى خهليفين بهري خو بووبوو ووزير و موشيرهكى نهمين، و د پتر مهسلان دا ئيك ژ وان رهئيهك وهرنهدرگرت هتا بوچوونا على زانيبا.

ل مهكههى على يى نيزيك بوو ژ پيغهمبهري -سلاف لى بن-، و ههر چهنده نهو ل دهستپيكا گازيبا ئيسلامى يى بچوبك بوو ژى -ل دورين دهه ساليى بوو- بهلى وي قهت خو ژ پشتهفانييا پيغهمبهري -سلاف لى بن- نهدا پاش، و و تشتى پيغه هاتبا تيدا دودل نهديبوو.

نهو نهخوشبيبن ل دهستپيكي هاتينه سهري صهحابيان على يى ژى پاراستى بوو؛ چونكى نهو هنگى يى بچوبك بوو، و ل ههر سيزده ساليين بهري مشهختى ب تنى ل جههكى ناڅى على بلند دبت و بو مروقى ناشكرا دبت كو على ژ وي رهنكي صهحابيان بوو يبن ههردهم د ناماده كو خو گورى ئيسلامى و پيغهمبهري ئيسلامى بكن، و مهخسهدا مه پى ل دهه مى مشهختييه.

روژا پيغهمبهري -سلاف لى بن- قياى ژ مهكههى مشهخت بيت و بهر ب مهدينى قه بچت و وي و نهبوو بهكرى ئتيفاق كرى ب شف ژ باژيرى دهركهفن.. پيغهمبهري -سلاف لى بن- زانى كو كافرين مهكههى دورين خانيبى وي يبن گرتين و شيرين خو يبن راكرين دا وي پى بكوژن.. ل وي شفى پيغهمبهري -سلاف لى بن- ژ پسمامى خو على خواست كو نهو ل سهر جهى وي بنقت؛ دا وان كافرين ل بهر دهركههى وه تى بگههينت كو نهو هيشتا يى ل سهر جهى خو رازايه.. و ژ لايهكى دى قه وي گوته على: هندهك ئيمانهتين خهلكن

مهكههي ل نك من ههنه، تو بمينه پشتي نهز دهردهقم نيمانهتین وان بو وان فهگهپينه، پاشی تو ژي ودره مهدينی بگهه مه.

عہلی ب گوتنا وی کر.. و ژ قئی چهندي بو مه ناشکهر دبت، کو عہلی مروقهکن زیده ب جهرگ و زیرهک بوو، و ترسی ریکا خو بو دلای وی نهددیت؛ چونکی نهگهر عہلی پیچهکن ب تنی ژي ترسیبا ل جهی پیغهمبهري -سلاف لی بن- نهدفست دا بیترت: نهکو کافر ب خهلهتی فه من بکوژن.

پشتی عہلی داخوازا پیغهمبهري -سلاف لی بن- ب جه- نینای، و نيمانهتین خهلهکی بو زفراندین، وی ژي وهکی موسلمانین دی قهستا مهدينی کر و مشهخت بوو، و هنگی ژيی عہلی بیست و سی سال بوون.

و یا هاتیبه فهگوهاستن کو دهمی پیغهمبهري -سلاف لی بن- پشتی مشهختبونن (مؤاخاه) دانای و ههر دو صهحابی کرینه براین نیک، وی خو و عہلی کرنه براین نیک.

ل مهدينی ژي عہلی گهلهک یئ نیزیکی پیغهمبهري بوو -سلاف لی بن- و پشکداری د وان شهران دا ذکر یین پیغهمبهري د گهل کافران دکرن، و گهلهک جارن پیغهمبهري -سلاف لی بن- نالای لهشکهرئ موسلمانان دکره د دهستی عہلی دا.

دهمی مه بهحسی سهراهاتیین ژینا پیغهمبهري -سلاف لی بن- کری، مه ب بهرفرههی بهحسی سهراهاتیا شهري بهدری کر و مه دهوری نیمام عہلی ژي د قی شهري دا دیار کر لهو ههوجه ناکهت ل قیرو دوباره بکهین^(۵).

ههر وهسا دهمی مه بهحسی ژینا فاطمایی ژي کری مه ناشکهر کر بوو کو پشتی شهري بهدری پیغهمبهري -سلاف لی بن- بریار دا کچا خو فاطمایی بدهته پسمامی خو عهلییی کورئ نهبوو طالبی، و سهراهاتییا شویکرنا فاطمایی و دووندها وی و عہلی ژي بهري نوکه مه ب دریژی فهگوهاستییه، لهو نه ل قیرو دوباره ناکهینهفه.

^(۵) برینه کتیب مه: ژانامهیا پیغهمبهري خودی سلاف لی بن.

د وان هه می شهران دا بين پيغه مبهري -سلاف لي بن- د ژينا خو دا کربن ئيمام عه لي
پشکداري تيدا کربو وه کي: به دري و نوحودي و خنده دي و خه بيه ري و فه تحا مه که هي و
خوده بيبي و... هتد. ته بوک تي نه بت، ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- ده رکه فتية غه زاي
گوته عه لي: تول شوينا من بمينه ل مه ديني. و گاغا عه لي گو تبيي: دي من هيليه د گهل
ژنک و بچوبکان، وي گو تي: ما ته نه قيت تو بو من وه کي هارووني بي بو موساي، به لي
پشتي من چو پيغه مبهري نينن؟

ژ بهر قی چهندي عه لي مال مه ديني و پشکداري د قی غه زاي دا نه کر. و ل روژا
خه بيه ري به اي عه لي و زيره کيا وي بو هه می صهحابيبن ناشکه را بو:

گاغا پيغه مبهري -سلاف لي بن- و صهحابيبن وي دور ل جو هيبيتن خه بيه ري گرتي و
ده مه کي دريژ حصار ماي، پيغه مبهري -سلاف لي بن- چهنده جاره کان له شکه ر هنارت دا
خه بيه ري فه که ن به لي هه ر جار له شکه ر ده ست قالا دزقري ژ بهر کو خه بيه ري يا ناسي بو.
شه قه کي پيغه مبهري -سلاف لي بن- گو ت: سوباهي نه ز دي نالاي ده مه ف زه لامه کي، وي
خودي و پيغه مبهري دقنين و خودي و پيغه مبهري نه و دقيت، خودي خه بيه ري ل سه ر ده ستی وي
دي فه که ت..

روژا د دويف دا پيغه مبهري هنارته ب دويف عه لي را و نالا کره د ده ستان دا و خودي
خه بيه ر ده ستی وي فه کر. هه فاله کي وي دي بترت: عه لي ده رگه که کي خه بيه ري ژ جه- ئينا
ده ري و بلند کر و نه م ب ژور که فتين، پشتي هنگي چار پينج زه لامه ک ژ مه هاتني دا وي
ده رگه هي راکه ن نه شياني هندي بي گران بو.

ل شه ري حونه يني زي ده مي بارا پتر ژ صهحابيبن ژ مهيدانا شه ري ره قين و پيغه مبهري
-سلاف لي بن- هيلايه ل سنگي شه ري، ئيمام عه لي ئيک ژ وان صهحابيبن کيم بو بين
ماينه ل مهيدانا شه ري و نه ره قين.

ل سالا نه هي پيغه مبهري -سلاف لي بن- موسلمان هنارتنه حه جي و نه بو بهر کره
نه ميری حه جي، و هنگي کافر زي دچوونه مه که هي بو کرنا حه جي، ئينا نايه تين ده ستپيکا
سوره تا (التوبه) هاتنه خواري و خودايي مه زن تيدا ناشکه را کر کو ژ نه ف ساله پينقه تر چي

نابت کافر بينه که عبي و حجی بکهن.. پيغه مبهري -سلاف لی بن- عهلی هنارته مه که هنی دا نهو فان نایه تان بو خه لکی بخوینت پیش پيغه مبهري فه -سلاف لی بن-.

و ده می پيغه مبهري -سلاف لی بن- مری، عهلی ژ وان بوو یتن ب کاری وی رابوین و شویشتین و کفن کری.

د دهر حه قا عهلی و قه درئی وی دا گه لکه حه دیس ژ پيغه مبهري -سلاف لی بن- یتن هاتینه فه گوهاستن، نیمام نه حمه د دیثرت: د دهر حه قا قه در و بهایچ چو صه حابیان دا هند حه دیس ب سه نه دین دورست نه هاتینه فه گوهاستن هندی د دهر حه قا عهلی دا هاتینه فه گوهاستن.

و گاغا عومه ر هاتیبه بریندار کرن، وی شهش صه حابه هلبژارتن و شاهده بی بو وان دا کو پيغه مبهري -سلاف لی بن- ده می مری ژ وان یی رازی بوو، و عهلی نیک ژ وان شه شان بوو، و ناشکراه کو عهلی نیک ژ (العشره المبشره) یه، ژ وان دهه زه لمان یتن مزگینیا ب به حه شتی بو هاتیبه دان.

و د عه قیدا مه سوننیان دا نیمامی عهلی پشتی نه بوو به کر و عومه ر و عوثمانی چیتربنی نوممه تیبه، و نه م ژ وان که سان د بهرینه یتن کو نه زمان در یژیان د دهر حه قا عهلی دا دکهن، هه ر وه سا ژ وان که سان ژ ی یتن کو (غلو) د دهر حه قا وی دا دکهن و وی ژ مه رته با وی بلندتر لی دکهن.

ل سه ر ده می هه ر سی خه لیفه یان: نه بوو به کر و عومه ر و عوثمانی، عهلی گه لکه یی نیژیکی وان بوو، و پتر جار ان وان رهئی و بوچونا عهلی و هردگرت و کار پی دکر.. به لی نه ف چندا هه پتر ل سه ر ده می عوثمانی هاته پیش، و مرؤف دشیت بیثرت: پشکداریا عهلی یا (مباشر) د سیاسه تی دا ل سه ر ده می خیلافه تا عوثمانی ده ست پی دکه ت؛ چونکی ل ده می عوثمانی، عهلی زه لامی دووی بوو -پشتی عوثمانی- د ده وله تی دا.

و ده می مه به حسی سیره تا عوثمانی کری چهنده کی مه ده ورئی عهلی ژ ی د وان سه رهاتی و رویدانان دا ناشکرا کر به یتن کو بهری شه هیدبوونا عوثمانی قه ومین. و ژ بهر کو نهو سه رهاتی یتن مه زن یتن ل سه ر ده می خیلافه تا عهلی چیبوین هه می نه نجامی سه رهاتیبا

رابوونا فتنهچيان بوو دژي عثمانی.. و دا مهسهله پتر ل بهر مه يا ناشکهره بت، ل څيرئ
نهم دئ پيځهگرېدانه کي د ناقبهرا سهرهاتيبيتن ده مي عثمانی و ده مي عهلي دا دکهين:

سهرهاتييا رابوونا فتنهچيان دژي نيمام عثمانی ههر ژ دهستپيکي و ههتا تاوانا خو
يا مهزن ب کوشتنا نيمامي ب دويماهي نينا مه بهري نوکه ب بهرفرههي څهگيرابوو..
ل څيرئ پتر دو مهسهلان دئ بهرچاڅ کهين:

يا نيکي: ههلويستئ وان صهحابيين نهوين ل مهدينئ ژ څي مهسهلي چ بوو؟ ههر
چهنده مه گهلهک نيشارهت يين دايه څي چهندي ژي، بهلي بو بيرينان و پيځهگرېدانا
بابهتي دئ دوباره کهين.

يا دووي: پشتهي فتنهچي ب کوشتنا عثمانی رابووين کيڅه چوون و چ کرن؟

مهسهلا نيکي:

ده مي فتنهچي ل مهدينئ داجريابن دا تاوانا خو ب جه بينن، ههلويستئ صهحابيين
د دهر ههقا وان مهسهلان دا يين فتنهچيان دژي عثمانی هليخستين ل سهر دو بوچوونان
يي ليکڅهکري بوو، هندهکان دگوت: بلا عثمان پيچهکي تهنازولي بو وان بکهت دا فتنه
مهزنتر لي نهئيت، و نيمام عهلي د گهل څي بوچووني بوو.

و هندهکان دگوت: دڅيت عثمان چو تهنازولي بو وان نهکهت؛ دا ري بو وان و يين
وهکي وان خوش نهبت کو چي گاڅا وان تشتهک څيا څان رهنگه فتنهيان بگيرن، و عهبدلاهي
کوړي عومهري د گهل څي بوچووني بوو.

و وهکي مه څهگيراي نيمام عثمان ب خو د گهل بوچوونا دووي بوو، لهو وي چو
تهنازول نهکر ههتا شههيد بووي.

بهلي دڅيت بيژن: نهڅ جوداهييا د څي ههلويستي دا د ناقبهرا صهحابيين دا کارهکي
وهسا د وان دا نهکريو کو نهو دژي عثمانی راوهستن، يان کهريپن خو ژي څهکهن، يان پشته
فتنهچيان بگرن، و مه څهگيرابوو کو ده مي فتنه دژوار بسوي ههفت سهده صهحابيين
ژ (موهاجر و نهنصاريان) شيرپن خو ههگرتن - و خودانين ههر دو بوچوونين بوري د گهل دا
بوون- و چوونه نک عثمانی، و دهستوري ژي خواست کو نهو بهرگريبي بکهن و شهري

فتنهچييان بکهن، بهلي عوثماني قهت ري نه دا وان و گوت: نهز نيکه مين کهس نام پشتي پيغهمبهري -سلاف لي بن- شهري د ناف نوممه تا وي دا هل دنيخت، و گوتنه وان: نهگهر ههوه باوهری ب ئيمامه تيبيا من ههيه شيرين خو بدان و ههر نيک بلا بچته مالا خو. ئينا نهو فهرهقين، بهلي د گهل هندي هندک صهحابي بو زيرهقاني مانه ل بهر دهرگههي مالا عوثماني، و ژ وانان -وهکي مه بهري نوکه فهگيراي-: هسهن و حوسهين بوون، و عهبدللاهي کورئ زوبهيري، و موحه ممه دي کورئ طه لحه ي، بوو بايين وان نهو هنارت بوون، و عهبدللاهي کورئ عومهري، و نهبوو هورهيره، و هژماره کا دي.. نهقان ههتا عوثمان هاتيبه کوشتن زي شيرين وان د دهستي دا بوون و ل بهر دهرئ مالا وي بوون، و هندهک ژ وان بريندار زي بوو بوون.

و گاڤا هندهک فتنهچي هاتينه نک عهلي و زوبهير و طه لحه ي و ژئ خواستي موبايه عا نيک ژ وان بکهن دا ل شوينا عوثماني بيته خهليفه، ههر نيک ژ وان ژ لايي خو فته ب کر تترين رهنگ نهو زفراندن و تهئکيد ل سهر ئيمامه تيبيا عوثماني کر.

و پرژا عوثمان تيدا شهيد بووي و سوجهت گه هشتيه عهلي، نهو وهکي مرؤقه کئ دين ب نک مالا عوثماني فه هات، و ب ناف وان صهحابييان کهفت يين هرهسي ل مالا عوثماني دکر، و ب کولم و مستان چوو وان و گوتئ: پا بوچي مه هوين دانا بوونه قيرئ؟

و وي پرؤژئ دهنگئ گريبي -گريبا ل سهر عوثماني- ژ مالا عهلي هاته گوھ لي بوون.. و نيک صهحابي ب تنئ زي نه ل مه دينئ و نه ژ دهرقه ي مه دينئ نه بوو که يف ب کوشتن عوثماني هاتي، يان گوتئ: باش بوو نهو نه ماي!! خو نهو صهحابيبن هندهک خيلاف د گهل عوثماني هه ي زي تیک چوون، و کر نه گري، و گوتن: خو زي بهري بيست سالان نه م مريابن و مه کوشتن عوثماني نه ديتبا.

مهسه لا دووي:

فتنهچي -وهکي مه گوتئ- ژ دو رهنگه مرؤقان پيک هاتبوون: سهر و گرگره: و نهفه د دل رهش و حاقد بوون ل سهر ئيسلامي و صهحابييان، و وان ب نهخشه کارئ خو دکر. و مرؤقين عامي: و نهفه نهو که سين خاپاندي بوون و هندهک ژ وان -ل نک خو- د دل صافي

بوون، و وان هزر دکر نه مانا عوثماني بو نوممه تي چيتره، دا (سلبياتين) وي -يبن وان هزر دکر سلبياتن- نه مينن، قيجا گاغا عوثمان نه ماي نهف رهنگي دووي ژ فتنه چيبان زقربنه جهين خو و بي دهنگ بوو، و رهنگي نيکي ژ فتنه چيبان -کو ب تبليتن دهستان دهاتنه هژمارتن- مانه د مهيداني دا، و ناقتين وان ل سهر ههمي نه زمانان گهريان و (مه صيري) وان بوو نه گهرا په يدا بونا هندهک فتنه و شهر و ليککه فتيتين مهزن د ناخ نوممه تي دا، وهکي دي به حس ژي کهين.

* * *

پشتي ئيمام عوثمان ب دهستين فتنه چيبان هاتييه شهيدکرن، نهو صهحابي يبن ل مهدينئ ههمي ل دور ئيمام عهلي کوم بوون و موبايه عا وي کر، و ناشکهرايه کو عوثماني بهري مرنا خو وهصيهت بو کهسي نه کربوو کو پشتي وي بيته خهليفه، لهو صهحابي ب نجهتادا خو ل سهر وي بوچووني کوم بوون کو عهلي بيته خهليفه؛ چونکي کهسهکي ژ وي باشر د ناخ وان دا نه بوو.

ئيمام نهحمده قه دگوهيژت، ديژت: رورژا عوثمان تيذا هاتييه کوشتن، عهلي زقري مالا خو و دهرگههني خو گرت، خه لک هاته نک ل مالا وي و گوتهني: نهف مروقه هاته کوشتن و دقبت خه لکي خهليفه يهک ههبت و نه م نابيين کهس ژ ته چيتر بت بو قي کاري. ئينا عهلي گوته وان: وه نه بيژن، نهز وه زير بم بو ههوه چيتره ژ هندئ کو نهز نه مير بم. وان گوته: نه ب خودئ، کهسهکي ژ ته باشر نابت بو قي کاري. عهلي گوته: نه گهر وه بت نهز قه بويل ناکه موبايه عا من قهشارتي بيته کرن، نهز دي دهرکه قمه مزگهفتي و هه چيبي قيا بلا موبايه عا من بکهت.

عهلي دهرکهفته مزگهفتا پيغهمبهري -سلاف لي بن- و ل رورژا نهينيبي (۲۵) هه يفا (ذو الحجه) ژ سالا (۳۵) مشهختي -پشتي شهيد بونا عوثماني ب حهفتييهکي- موهاجر و نه نصاريان موبايه عا ئيمام عهلي کر، و ب قي چهندي عهلي دئيه هژمارتن خهليفه يبن راشدي يبن چاري و نيکه مين زهلامي هاشمي يبن بوويه خهليفه.

کته کا کيم ژ صهحابيبن -ل دهسپيکتی- خو ژ موبايه عا وی دا پاش وهکی: سه عدی کورې نه بوو وه ققاصی و عهبدللاهی کورې عومه ری، بهلی وان ب خو ژی پشتی هنگی ئعترف ب خلافه تا وی کر. و طه لحه یی کورې عوبه يدللاهی و زوبه یری کورې عه ووامی ژ وان صهحابيبن بوون یین موبايه عا علی کری.

گاڅا علی بوویه خلیفه سه رین فتنی، کو پتر ژ وان خه لکی کووفه و به صرا بوون، چوونه د ناڅ لهشکه ری موسلمانان دا یی کو ئیمام علی سه رکیشیا وی دکر، و بارا پتر ژ صهحابيبن وه سا هزرکر کو ئیکه مین کار یی علی پی رابت دی کوشتنا وان سه رین فتنی بت یین کو ب کوشتنا عوثماني رابوون، وهک (ققاص) وتولستاندن، بهلی گاڅا وان دیتی علی نه ف چهنده نه کر، نهو تیک چوون و نه رازیبوونا خو ل سه ر قی کارې علی دیار کر، و هندهک ژ وان رابوون و گوتن: نه گهر علی تولی نه ستینت نه م دی ستینین.

و مسوگر سپیارا ل قیری دئیته کرن دی نه فته بت: نه ری بوچی علی نهو نه کوشتن؟

د بهسقی دا دی بیژین: علی -خودی ژی رازی بت- خلیفه بوو، ئیمامی موجهه هد بوو، ره ئیا وی نهو بوو ته ئجیلکرنا ب کارئینانا هددی پتر مه صله حهت یا تیدا؛ چونکی فتنه چیبیان هیزه کا مهزن د پشت را هه بوو، و مه سه له نه چهنده مروقه ک بوون کو علی وان بکوژت یان نه کوژت، و علی ده لیلی خو ل سه ر قی چهندي هه بوو، گاڅا (حادثه الافک) چی بووی -ل سه ر ده می پیغه مبه ری سلاڅ لی بن- و بو خه لکی ئاشکه را بووی کو (عبد الله بن ابي بن سلول) سه ره کانیا قی بی به ختیبییه، پیغه مبه ری -سلاڅ لی بن- (عبد الله) جه لده نه دا، یه عنی (هده دی قه ذفی) ل سه ر ب کارنه ئینا ده می دیتی فتنه دی مهزن بت و (نهوس و خه زه جی) سه را قی چهندي دی به رینه سه ر وچاڅین ئیک.

هه ر ژ بهر قی مه صله حه تا مهزن علی (هده دی قه تلوی) ل سه ر وان فتنه چیبیان ب کار نه ئینا، گوټ: دا مه سه له پتر ژ ده ستین مه ده رنه که فت. بهلی (ئجته ادا) هندهک صهحابيبن دی یا ب قی رهنگی نه بوو، وان گوټ: مروقتین عوثماني خودائین خوینینه و وان حه ق هه یه داخوازا حه قی خو بکه ن.. و وهکی ئاشکه را خیلاف د ناڅه را علی و وان صهحابيبن دی دا خیلافه کا فقهی بوو نه کو یا سیاسی یان عه قاندي بوو، یه عنی: وان نه دگوټ: علی ب کیر

خيلافه تي نائيت، يان بلا خو عهزل بكهت، يان نهو شريكى فتنه چيپيانه. حاشاى صهحابيبن كو څي رهئيبى د دهرهقا عهلى دا بيژن.

نهفه ب نسهبت عهلى و خيلافا وي د گهل (طهلهه) و (زوبه يري) و ههقالين وان.

ب نسهبت خيلافا عهلى د گهل موعاويهى و وان صهحابيبن ل شامى، ههر چهنده نهو ژى خيلافهكا فقهى بوو بهلى چهندهكى يا جودا بوو.

ټيک ژ وان هيجه تيبن فتنه چيپان ل سهر عوثماني گرتين -وهكى مه گوتى- نهو بوو وان دگوت: عوثماني مروقتين خو پين كرينه والى، لهو عهلى ثيا مهسهلا واليپان ههسم بكهت دا نهف گازنده ئيدي نهئيتنه كرن.

گاڅا صهحابيبن ل مهدينى موبايهعا عهلى كرى، خهلكى دى ژى ل وهلاتين دى يين موسلمانان موبايهعا وي كر، خهلكى شامى تى نهبت، گاڅا عهلى داخواز ژ موعاويهى كرى نهو د گهل خهلكى ويلايه تا خو موبايهعا وي بكهن، موعاويهى صهحابى و ماقولبين شامى كومكرن و رهئيا وان وهرگرت، وان گوت: بلا عهلى كورژه كين عوثماني بكورژت نهم دئ موبايهعا وي كهين.

عهلى نهو نهكوشتن، خهلكى شامى موبايهعا وي نهكرا!

عهلى هزر كر نهگهر نهو موعاويهى بيخت مهسهله دئ چاره سهر بت، ئينا (سهل بن حنيف) كره واليپى شامى ل شوينا موعاويهى، بهلى خهلكى شامى هاتنه بهراهيپى و گوتنى: بزقره نك وي يى تو هنارتى. عهلى ديت مهسهله ئالوز بوو، ئينا بربار دا بچته باژپري كووفه دا نيزيكى شامى بيت، و مهسهلى د گهل وان ب دويماهى بينت، نهف دهرهفته ب دلخ گهلهك صهحابيبن نهبوو، و ههسهنى كورپى عهلى ب خو ژى ټيک ژ وان بوو، بهلى عهلى ب يا وان نهكرو ل دهسپيكا مهها (ربيع الاول) ئى ژ سالا (٣٦) مشهختى وي خو ژ مهدينى فهگوهاسنه كووفه.

* * *

ب دهرهفته عهلى بو عيراقى كهيفا فتنه چيپان نهوين عوثمان كوشتى گهلهك هات؛ چونكى نهو ل ويري چونه د ناف مروقتين خو دا و پتر ب هيز كهفتن. و بهرى عهلى بگههته

كووفه جاب گهشتي كو (طه لحه) و (زوبه ير) ب لهشكه ره كي فه يتي هاتينه به صرا ب نيه تا وهرگر تنه تولا عوثماني، ئينا عه لي رپكا خو فه گوه است و قهستا به صرا كر دا بزانت كاني مه سه لا في لهشكه ري چيه؟

به ري ئم به رده واميبي ب فه گي رينا في سه رهاتيبي بكه ين چهنه خاله ك هه نه دقيت به رچا ش بكه ين:

۱- طه لحه و زوبه ير و لهشكه ري وان به يعه دابوو عه لي، و وان نعترف ب خيلافه تا وي زي دكر، و به يعا خو زي وان دگه ل وي نه شكانده وو.

۲- ئهو بو شه ري عه لي ده رنه كه فتي بوون، و هه ما هه ر نه هاتبوو سه ر هزرا وان زي كو ئهو و عه لي دي كه فنه به رامبه ر ئيك.

۳- عه لي و طه لحه و زوبه ير هه ر سي ژ وان دهه صه حابيانه يتي پيغهمبه ري - سلا ف لي بن - مزگينييا به حشتي داين.

۴- و ئهو هه ر سي د موجه ته هد بوون و زانايي موجه ته هد - ب شاه ده ييا پيغهمبه ري سلا ف لي بن - نه گه ر خو يي خه له ت زي بت دي يي خودان خير بت.

هه ر چاوا بت ل مه كه هي هژماره كا صه حابيان گه هشتنه ئيك و گو تن: ئم دي ده ركه فينه به صرا؛ دا خه لك ي وي ل خرابييا قاتلن عوثماني هشي ار بكه ين و دا ئهو هه مي ببنه ئيك ره ئي دزي وان، و داخوازا تولستاندنا كوشتنا عوثماني بكه ن، و خوداننن في هزري يتي مه زن طه لحه و زوبه ير بوون، و وان گو ته ده يكا موسلمانان عائشايي: نه گه ر تو د گه ل مه ده ركه شي دي خودان خير بي؛ چونكي ده مي موسلمان دزانن تو زي خودانا في گو تنن يي دي گوهدار ييا ته كه ن.. عائشايي گوهدار ييا وان كر و ئهو زي ده ركه فت.

گا فا لهشكه ر نيزيكي به صرا بووي، واليبي به صرا يي عه لي داناي (عوثماني كوري حه نيفي) لهشكه ره كي حه فت سه د نه فره ي ب سه ركيشييا (ابن جبهه) ي - كو ئيك ژ سه رتن فتنن بوو دزي عوثماني - هه رته به راهييا وان دا بزانت كاني ئهو هاتينه چ؟

(ابن جبلة)ی بۆ شاراندنا ئاگرئ فتنی دهست دا شهري طه لحه و زوبه يری بيتی دان و ستاندنی د گهل وان بکهت، و پسیاری ژئی بکهت کانئ ئەو هاتینه چ؟ لهشکهري (ابن جبلة)ی شکسته و هندهک دبیتزن: ئەو ب خو ژئی هاته کوشتن.

والیبی بهصرا هزرکر طه لحه و زوبه يیر بیتن هاتینه شهري، ئینا کاغهزهک بۆ ئیمام عهلی هنارت و سوجهت بۆ شه گپرا، عهلی ریتکا خو گوهارت و شوبنا بچته کووفه هاته بهصرا.. دهه هزار مروّف د گهل عهلی بوون، لهشکهري (طه لحه و زوبه يری) ژئی نیتزیکي پینج هزار کهسان بوو، گاڤا ئیمام عهلی نیتزیکي وان بووی (المقداد بن الأسود) و (الققعاع بن عمرو) - و ئەو ههردو صهحابینه- هنارتنه نک طه لحه و زوبه يری دا پسیاری ژئی بکهن کانئ وان چ ل بهره؟

پشتی ههردو لایان رهئیبیا ئیک و دو زانی ل سه هندی پیک هاتن کو شه نهئیته کرن و ههمی پیکه هاری ئیک بکهن بۆ نارمانجا خو یا ههڤیشک کو کۆمکرنا موسلمانانه و تۆلستاندا ژ فتنه چپیانه.

گاڤا فتنه چپیان ب قئ صولحهی زانی تیک چوون و ل نک وان مسۆگهر بوو کو ههر صولحهکا د ناف موسلمانان دا چئ ببت بۆ وان خرابه، لهو گۆتته ئیک و دو: ههر چاوا بت دقبت ئەف صولحه چئ نهبت.

و ژ بۆ ب جهئینانا قئ نارمانجا خو یا پیس رابوون -رۆژا د دویش دا، و بهری ههردو کۆم قه رهفن- ب خافلهتی قه سپیدی زوی چوون هندهک زهلام ژ لهشکهري طه لحه و زوبه يری کوشتن دهمی ئەو دنقستی و زقربنه ناف لهشکهري عهلی.. ئەشان هزرکر ئەو صولحا دوھی عهلی د گهل وان کری بۆ خاپاندن بوو، ئینا وان ژئی هندهک تیر د لهشکهري عهلی وه رکر، عهلی ژئی ژ لایئ خو قه هزرکر ئەفه ئەو ژ گۆتتا خو لیقه بوون، پیچهک ژ قئ لایئ پیچهک ژ لایئ دی، شهري دهست پی کر و ههتا دانئ ئیقاری قه کیشا، و هژمارهکا نه یا کیم ژ مروّفان د قئ شهري دا هاتنه کوشتن، و سه رکهفتن یا لهشکهري ئیمام عهلی بوو.

ههژی گۆتتیبه کو ههردو لا پشتی هنگی گهلهک په شیمان بوون کو ئەف سه رهاتیبا نهخۆش د ناف وان دا روی دای، و خودئ گونههین ههمیان بغه فرینت.

د قى شهري دا نالايي نيمام عهلي د دهستي كورې وي (موحه ممه دي) دا بوو، و نالايي زوبه يري د دهستي كورې وي (عبداللاهي) دا بوو.

پشتي نهف شهريه ب دويماهي هاتي، يي كو ب ناقي (معركة الجمل) هاتييه نياسين ژ بهر حيشترا عائيشايي، نيمام عهلي ب لهشكهرې خوځه قهستا باژيري كووفه كر، و ل (۱۲) ي رههبا سالا (۳۶) ئي نهو گههشته باژيري، ل كووفه عهلي ئاكنجي بوو و نهو بو خوځه پايتهخت، و نيزيكي حهفت ههيشان تهناهييي قهكيشا.. د قى دهمي دا نيمامي كاغزهك بو موعاويه ي د گهل صحابيين نافدار (جرير بن عبدالله البجلي) هنارت، تيدا ژي خواست كو نهو ژي وهكي ههمي موسلمانان موبايه عا وي بكهت، و دوبره كييي نه نيخته ناف ريزا نوممه تي، نه گهر نه نهو دي ژ وان نيته هژمارتن يين ژ بن حوكمي نيمامي دهركه فتين، و هنگي بو نيمامي دروسته شهري وان بكهت ههتا نهو ل حهقييي بزقرن.

موعاويه ههقالتين خوځه صحابيين و خهلكي شامي كوم كرن و داخووا عهلي بو وان قه گيړا، نينا گوټنا هه ميبان نهو بوو: كو نه گهر عهلي وان بكورث يين عثمان كوشتي نهو دي موبايه عا وي كهين، نه گهر نهو وي نه كهت نهو موبايه عا وي ناكهين.

و دا هوبن بزنان كاني مهوقفې عهلي چهند يي بهرتهنگ بوو گوهداريا قې سهرهاتييي بكهن:

جارهكي عهلي د ناف لهشكهرې دا رابوو، و گوټ: كي ژ ههوه عثمان كوشتييه؟

دهه هزار مروقان ب نيك دهنگ گوټ: مه هه ميبان نهو يي كوشتي!

مهزنترين موصييهت خودي دايه عهلي نهو لهشكهر بوو يي ل دورا كوم بوو، ههر نيك ژ وان خوځه عهلي ب خو نه ددا، و لهشكهرې ب قې رهنكي بت نه گهر خو ل سهر حهقييي ژي بت دي شكيت.. گاڤا نهف سوجه ته دگههشته شامي خهلكي نهزان وه هزر دكر كو عهلي ب كوشتنا عثمان يي رازييه نه گهر نه پا بوچي قاتلين وي قهدهوينت؟

عهلي د واقعه كي دا دژيا خهلكي شامي ب دورستي تهقديرا وي نه دكر، وان ژ لايه كي نه ظهري قه بهري خو ددا قې مهسه لي، يا ژ وان قه مهسه له گه لهك يا ب ساناهييه، و باشتري دليل كو مهسه له هند يا ب ساناهي نه بوو وهكي خهلكي شامي هزر دكر نهو بوو:

دهمى موعاويه بوويه خليفه و نوممهت همى ل سهر خيلافه تا وى كوم بووى ژى، نهو نيشيا قاتلين عوثمانى بکوژت.. هنگى ژ نوى وى ب دورستى تهقديرا وى واقعى کر يى ئيمام عهلى تيدا دژيا.

عهلى د گهل خو پريار دا کو شهري خه لکى شامى بکته، لهو وى کارى خو بو قى چهندي کر، و گوته لهشکري خو: نهغه خه لکى شامى يى شهري دخوان، هوين چ دبستن؟ ئينا بوو پرم پرم وان و وان چو گوته نيشيا نيشکهره نه دانه ئيمامى، ئيمام عهلى ژ سهر مينبهري هاته خواري و د گهل خو گوته: (انا لله وانا اليه راجعون).
و ولسا ديار بوو کو ههر دو دهستهک بهر ب شهري فه چرون..

و بهري مهسلا شهري وان فه گيرين چند خاله کين ههوجهى روهنکرنى هه نه:

۱- عهلى و موعاويه ههر دو صهحابى بوون، و د ناه لهشکري ههر دووان دا هژماره کا دى يا صهحابيان هه بوون^(۱)، و د عه قيدا مه سوننيان دا ههر چهنده چو صهحابى د موعصوم نين ژى، بهلى نهو همى د عادلن، و نه هزرا باشيى ژى دکين و مه باوره کو نيه تا وان يا باش بوو.

۲- خيلافا وان خيلافه کا فقهى بوو نه يا عه قائيدى و سياسى بوو، لهو خو د دهمى هه فركيى ژى دا كهسى كهس فاسق نه دکر و ژ (منحرف) و بيدعه چيان هستب نه دکر.

۳- ههر چهنده موعاويهى موبايه عهلى نه کربو، بهلى مهعنا وى نهو نه بو وى عهلى ژ هه ژى خيلافه تى نه دديت، نه خير.. يا هاتيبه فه گوهاستن ژ موعاويهى کو وى کاغهز بو عهلى دهنارتنه کو فله -ل دهمى هه فركى د ناقبهرا وان دا يا گهرم- و پسيارا هندهک

(۱) ژ موحه ممدى کورى سيرينى دئيه فه گوهاستن، دبستن: دهمى فتنه په يدا بوين، صهحابيښ پيغهمبهري - سلاف لى بن- دهه هزار كهس بوون، نهو يى ب نك فه چووين ژ وان نه دگه هشته سهدان، بهلكى سبه ژى تى نه بوون. مهعنا: دهمى شهري ناقه زوى ل زه مانى ئيمامى عهلى د ناقبهرا موسلمانان دا په يدا بووى، نهو صهحابيښ ب دهستى خو پشكدارى تيدا كرى نه دگه هشته سبه كهسان، ههر چهنده نهو ب هزاران بوون، و نهو يى دى همييان نعتزال كرسوو. فيجا كانى نهغ راستيبه ژ وى مه زنكرن و تمشويها هندهك كهستين ل سهر ديروكى دئيه هژمارتن دكهن، دهمى دئين ولسا ديار بکهن كو صهحابى فتنه چى بوون!!

مهسهلین دینی ژئی ذکر و عهلی بهرسفا وی ددا.. و رۆژا صلوح د ناقبهرا ههردووان دا هاتیبه مۆزکرن نقیسه ری صلوحی ناقی موعاویه ی بهری یی عهلی نقیسی، موعاویه ی گۆتی: ناقی عهلی ببه بهراهیبی؛ چونکی ئەو بهری هاتبوو د ئیسلامی دا و ئەو ژ من چیتره!

۴- نه هاتبوو فهگوهاستن ژ موعاویه ی هندی عهلی یی ساخ کو وی خو ب خهلیفه دابته ناسین، یان ژی داخواز ژ خه لکی کریت کو مویابه عا وی بکن.

۵- د عهقیدا مه دا، عهلی ئیمامی شهرعی بوو، و ئەو ل سهر حهقیبی بوو، و دثیا موعاویه ی گوهدارییا وی کربا و بهیعه دابیی، و پشتی ئەبوو بهکر و عومه ر و عوثمانی چو صهحابی ژ عهلی د باشر نه بوون.

۶- موعاویه صهحابی بوو و ئیک ژ نقیسه رین وهیبی بوو، مه عنا یی ئەمین بوو، و پیغمبهری -سلاف لی بن- باوه ری پی هه بوو لهو وهی پی ددا نقیسن، و ژ بلی ههر چار خهلیفه یین راشد چو خهلیفه ژ موعاویه ی د باشر و ب عه داله تتر نه هاتینه، و هه چیبی بقیت پاراستی بمینت دقیت دلئ خو د دهر حه قا موعاویه ی دا ساخلم بکهت، و ئەزمانی خو ژی د دهر حه قی وی دا پاقر بکهت، ئەگه ر نه دئ ژ فاسقان ئیته هژمارتن.

۷- (أبو مسلم الخولانی) رۆژه کی چوو نک موعاویه ی و گۆتی: تو هه قریبا عهلی دکه ی ماخونه تو وه کی ویی؟

موعاویه ی گۆت: نه ب خودی ئەز دزانم عهلی ژ من چیتره، به لی ما هوبن ژی نابیتن: عوثمان ب زۆرداری هاته کوشتن؟ و ئەز پسامی ویمه و ئەزی داخوازا خوینا وی دکه م، بیژنه عهلی بلا کۆژه کین عوثمانی بده ته ف من ئەز دئ هه می تشتان ته سلیمی وی که م.

ئەو چوونه نک عهلی، به لی عهلی قه بویل نه کر وان ته سلیم بکهت، ژ بهر وی ئەگه را مه به حس ژی کری.. ئینا شهر د ناقبهرا وان دا چی بوو.

ل هه یفا صه فه ری ژ سالا سیه و حه فتی مشه ختی ل (صوفینی) ل سهر لیفا (فوراتی) هه ردو له شکه ر گه هشتنه ئیک، له شکه ری ئیمام عهلی ژ سه د هزار که سان پیک

دهات، و يې موعاويهی ژ حهفتی هزار کهسان. سې رږژا شهري قه کيشا، و ب نيشانان يا ديار بوو کو لهشکهري نيمامي يې سه رکهفتييه، ل ئيفارا رږژا سيبي لهشکهري شامي قورئان بلندکرن و داخوازا صلحي کر، رهئيا عهلي نهو بوو صلحي قه بويل نه کهت، به لسي پشکه کا مهزن ژ لهشکهري وي ل بهر سنگي راوه ستيا و گوتې: چاوا تو حوکمي قورئاني قه بويل ناکه ي؟ ئينا عهلي نه چار بوو صلح قه بويل کر، گاڤا صلح قه بويل کري ره ئي بوو نهو عهلي مرؤقه کي به نيرت و موعاويه ئيکي دا نهو تفاقې بکه ن، موعاويهی (عمرو بن العاص) هنارت نهوي پيغه مبهري -سلاف لي بن- د دهر حه قې دا دبيرت: ﴿ عمرو بن العاص في الجنة ﴾^(۷). و عهلي قيا پسمامي خو عه بدللاهي کورې عه ياسي به نيرت، به لسي هه قالين وي گوتې: چونکي نهو پسمامي ته يه لهو تو دئ وي هنييري نه م قه بويل ناکه ين، نه بوو موساي نه شعري به نيره!

و نه بوو موسا ژي صهحابييه کي خودان قه در بوو، ئينا عهلي ب يا وان کر.

هه ردو لهشکهري ژيک قه رهئين ب نيه تا هندې کو هه ردو حه کم (عه مر و نه بوو موسا) ل هه يقا ره مه زاني کوم بين، و د قې شهري ژي دا هژماره کا نه يا کيم ژ موسلمانان هاتنه کوشتن، ئيک ژ وان (عه ماري کورې ياسري) بوو، نهوي پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوتيبې: ﴿ ويح عمار تقتله الفئة الباغية، يدعوهم إلى الجنة ويدعونه إلى النار ﴾^(۸) و چونکي عه ماري د گهل لهشکهري عهلي بوو، و نهو ب دهستي لهشکهري موعاويهی هاتبوو کوشتن، جمهوري زانايين سوني ل وي باوه رينه کو عهلي يې حهق بوو، به لسي مه عنا قې نهو نينه موعاويه يې نه حهق بوو؛ چونکي نهو يې موجه هه د بوو، و موجه هه د نه گه ر خو يې خه له ت ژي بت دئ يې خودان خير بت.

^(۷) وهکي نيمام نه محمد و طه به راني ژي قه دگوهيزن.

^(۸) وهکي بوخاري ژي قه دگوهيزت. و هندهک ربوايه تين قې حديسي ژ عه مري کورې عاصي ب خو دئينه قه گوهاستن، نهوي شهر ل لاي موعاويهی دکر. و ژ قې چهندي ئينصافا صهحابيان د ربوايه تا حديسان دا تاشکهرا دبت.

پشتي شهر راوهستيای عهلی ب لهشکهري خوځه زقري کووفه، و موعاويه زقري شامي، و پشتي حفت ههيفان ههر دو حهکهم ل (دومه الجندل) کوم بوون و پشتي دان و ستاندني ټو نهگههشتنه چو ټه نجامان، و ههر ټيک زقري نک ههقالی خو.

گافا عهلی ب مهسه لا حهکهمان رازی بووی، ټهوا ههقالين وی ل سهر وی فهرض کری، دهسته کهک ههر ژ ناف ههقالين وی رابوون و گوټن: خودی دبیرت: ﴿إِنَّ الْحَكْمَ لِلَّهِ﴾ (الأنعام: ۵۷) چاوا تو حوکمی مرؤقان قه بویل دکهی، تو کافر بووی سهرای قی چهندي!

و ټهغه ټيکه مين (فرقه) بوو ژ ناف موسلمانان دهرکهفتی و (ئحرف) د عهقیدی دا کری، و چونکی ټهو ژ ناف لهشکهري ټيمام عهلی دهرکهفتن موسلمانان ناقي وان کره: (الخوارج)، و ټهف خهوارجه خوداين عهقیدهیهکا فاسد بوون، و تشتی ژ ههمیبي بهرچاقتر د مهزهبي وان دا ټهو بوو وان موسلمان ههمی کافر دکرن ټهو تی نهبن يين دگههنه وان. و وان گهلهک ټهزمان دريتی د دهر حهقا ټيمام عهلی دا کرن و دویماهيبي چونه د ریکا موسلمانان دا و خه لک کوشتن، ټينا ټيمامی بریار دا شهري وان بکهت پشتي (ابن عباس) هنارتیبه د ناف وان دا و وی حهقی بو وان ټاشکهرا کری.

مهزنترين شهر د ناڅبهرا عهلی و خهوارجان دا چيپووی شهري (نهروانی) بوو، و د قی شهري دا ټيمامی عهلی هژمارهکا مهزن ژ فان (مونحهرفان) کوشتن، و ټهف سهرهاتیبه زی بو مه ټاشکهرا دکهت کو ټيمامی عهلی ل سهر حهقیبی بوو؛ چونکی د حهديسين دورست دا هاتیبه کو پيغهمبهري -سلاف لی بن- د گوټنهکا خو دا بهحسی سالوخته ټين فان خهوارجان دکهت و دبیرت: ﴿يَقْتُلْهُمْ أَدْنَى الطَّائِفَتَيْنِ إِلَى الْحَقِّ﴾^(۹) يهعنی: ټهوين نيژبکتر بو حهقیبی دی شهري وان کهن. و يين شهري وان کری عهلی و لهشکهري وی بوو.

پشتي خهوارج دهرکهفتين و عهلی شهري وان کری خو ټهو صهحابيښ د گڼل عهلی شهري ههفرکين وی نهکری زی وهکی عهبدللاهي کورې عومهري و سهعدی کورې ټهبوو وهقاصی خوژی راهيتلان کو وان د گڼل عهلی شهري خهوارجان کرېا، ژ بهر وی حهديسا مه ټهگيرای.. مهعنا صهحابيښان ههميان (تقرارا) عهلی ل سهر قی چهندي کر.

(۹) موسلم قی حهديسي ريوایت دکهت.

و ههژي گوتنييه كو نيمام عهلي فهتوا ب كوفرا خهوارجان نه‌دا، و شه‌ړي خو د گهل وان ب ناقثي جيهادا د گهل كافران نه‌دا نياسيني، و جوداهييا مه‌زن د ناقه‌هرا شه‌ړي عهلي د گهل خهوارجان، و شه‌ړي وي د گهل طه‌لحه و زويير و موعاويه‌ي نه‌و بوو شه‌ړي وي د گهل فان هه‌ر ستيان نه‌نجامي خيلافه‌كا فقه‌ي بوو، ژ بهر هندي د ناف صه‌حابييان دا هه‌بوون يين خو نه‌دايه د گهل چو ژ هه‌ردو لايان، به‌لي شه‌ړي وي د گهل خهوارجان شه‌ړه‌كي عه‌قائيدى بوو و نه‌نجامي خيلافه‌كا عه‌قيدي بوو، له‌و هه‌مي صه‌حابييان خو نه‌وين شه‌ړي عه‌لي ژي دكر پشته‌ثانييا نيمامي د قثي چه‌ندي دا كر.

وه‌كي مه‌ گوتي: د شه‌ړي نه‌هروانج دا موسلمانان هژماره‌كا مه‌زن ژ خه‌وارجان كوشتن، و نه‌وين مايي ژ وان ل سه‌ر باطلي خو پتر مجد بوون و گوتن: ني‌كجار عه‌لي كافر بوو؛ چونكي نه‌و ب حوكمي مرؤقان رازي بوو و ب كوشتنا مه‌ رابوو.. و د عه‌قيدا وان دا نه‌و بوو: گا‌فا مرؤقي موسلمان گونه‌هه‌كا مه‌زن كر -وه‌كي قه‌تلي- دي كافر بت.

و ژ بلي قثي چه‌ندي وان موعاويه و عه‌مري كورې عاصي ژي كافركرن، له‌و وان ب‌پيار دا فان هه‌ر ستيان بكوژن، گوتن: دا موسلمان ژ خراييا وان رحمت بين!

سي كه‌سان په‌يمان دا ب قثي تاوانا مه‌زن راببن: (عبد الرحمن بن ملجم المرادي) گوت: عه‌لي بو من، و (البرك بن عبد الله التميمي) گوت: موعاويه خه‌ما من، و (عمرو بن بكر التميمي) گوت: و عه‌مر بو من.. يي ني‌كي مرادا خو ب جه‌ نينا و هه‌ردووين دي فاشل بوون.

ل سالا (٤٠) ي مشه‌ختي (عبد الرحمن) ي خارجي قه‌ستا كووفه كر، و ل ويري وي خو ب هه‌قاليين خو را گه‌هاند و كاري خو كر.

ديپژن: وي ل كووفه كچكه‌ك ديت ناقثي وي (قطام) بوو، نه‌و ژي ل سه‌ر مه‌زه‌بي خه‌وارجان بوو و گه‌له‌ك مرؤقين وي ل شه‌ړي نه‌هروانج هاتبوونه كوشتن ب ده‌ستي له‌شكه‌ري نيمام عه‌لي، نه‌ف كچه‌ زيده زيده يا جوان بوو، گا‌فا (عبد الرحمن) ي نه‌و ديتي هه‌ز ژي كر و داخواز ژي كر كو نه‌و شوي پي بكه‌ت، كچكي گوتي: بلا نه‌گر تو مه‌هري من بده‌يه من. وي گوتي: مه‌هري ته‌ چيه؟ وي گوت: سي هزار دينار و كوشتنا عه‌لي. مه‌زنترين

مههر بوو ديرؤكې شه گيراي، كوشتنا شيرې ئيسلامې بابې حهسه نې، عه لپيې كورې نه بوو طالبي!

جوانيا كچكي، و عه قيدا خراب، و دلې ژ كه برې داگرتي.. عه بدرره حمانې موجرم پالدا كو مه زنترين تاوانې ل سهر ناقي خو تو مار بكهت.. ل رؤژا چارشه نبي پازده ي ره مه زانا سالا چلې، ل ده مي نقيژا سپيدې، هنده ك دبېژن: ئيمام عه لي د نقيژي دا بوو، و هنده ك دبېژن: هيشتا وي ده ست ب نقيژي نه كړيوو، عه بدرره حمانې شيرې خو يې ژهر كړي د ئيمامي وهراند و درې وي ب سهرې ئيمامي كه فت.. و وي كاري ره قې كړ، به لي موسلمان پي وهره اتن و نهو گرت.

عه لي، (جعهه بن هبیره) ل شوينا خو كره ئيمام دا نقيژا سپيدې ل به راهيا خهلكي بكهت، و پشتي هنده كان عه لي برييه مالا وي، وي گوټ: نه گهر نه زمام نه ز خوداني و بيه، يه عني: نه ز دې حوكمي ل سهر وي ده م، و نه گهر نه ز مرم وي ب تنې پيش من شه بكوژن، و نه رابن خوينا خهلكي برېژن بېژن: نه شه پيش عه لي شه.

چارشه نبي و پينج شه نبي عه لي ما بريندار و ل سپيده يا رؤژا نه يني ئيمام شه هيد بوو، و هنگي ژيبي وي شپست و سي سال بوو، و هنده ك دبېژن: پينجي و حه فت سال بوو.

حسه ن و حوسه ين و عه بدللاهې كورې جه عفه ري ب شويشتنا وي رابوون، و حه سه نې نقيژ ل سهر كړ، و ل جهه كې به رزه وان نهو شه شارت، ژ تر سين هندې دا كو خه وارج بچن تهرمي وي بيننه ده ر، و هنده ك دبېژن: نهو د (قصرالاماره) شه ل كووفه هاته شه شارتن.

و ههر چاوا بت نهو قه برې نوكه ل نه جه في ب ناقي قه برې عه لي دئيتته نياسن، و رافزي دپه ريسن! قه برې ئيمام عه لي نينه؛ چونكي ژ تشيتن مه علوم د ديرؤكې دا نهو نهو ل كووفه - نه ل نه جه في- هاتبوو شه شارتن، و ل جهه كې شه شارتې؛ دا خه وارج قي نه كه فن.

و گاڤا ئيمام شه هيد بووي وي كه س پشتي خو نه كړيوو خه ليفه، و نه گهر وي حه سه ن دانابا جهې خو، و هكي هنده ك نه زان دبېژن، ده مي موعاويه ي كورې خو يه زيد دانايه جهې خو، و هنده ك صه حابيان خو ل سهر كاري وي نه رازي كړي، نهو دا بېژت: عه لي ژي نهو شف چهنده به ري من كړيوو، كاني چاوا گوټ: نه شه سونه تا نه بوو به كړ و عومهر بيه.. به لي كو

موعاويهی ئەف هيجه ته بو خو نه گرتی، هندی دگهینت کو عهلی کهس ل جهی خو نه دانا بوو، بهلی پشتی شهید بوونا وی خه لکی کووفه ژ هه قالینوی پشتی مرنا وی موبایه عا حهسه نی کورپی وی کر، وهکی مه بهحس ژنی کری دهمی مه بهحسی حهسه نی کری. و چونکی دهمی حهسه نی دکهفته د بن وان سیه- سالان فه یین پیغه مبهری- سلاف لی بن- بهحس ژنی کری دهمی گوتی: ﴿ الخِلافة بعدی ثلاثون سنة ﴾^(۱۰) یه عنی: خیلافهت پشتی من سیه- سالن. زانایین نیسلامی ل وی باوهرینه کو حهسه نی کورپی عهلی خه لیفه یی راشدی یی پینجییه.

ئیمام عهلی پتر ژ ژنه کی ئینابوو، و وی عهیا لهکی بوش هه بوو، یین ژ هه مییان ناقدارتر: حهسه ن و حوسه یین بوون، و بهری نوکه مه ب به رفره هی بهحسی وان کریه. و موحسن، و ئەفه هیشتا یی ساقا مریوو. و زهینه ب، و قی شوی ب پسمامی خو عه بدللاهی کورپی جه عه فری کر بوو، و (أم کلثوم) و قی شوی ب عومه ری کورپی خه ططابی کر بوو.. و ئەف هه پینجه عه یالین فاطمایا کچا پیغه مبهری بوون- سلاف لی بن-.

و ژ کورپن وی یین دی: موحه ممه د، و ئەبوو به کر، و عوتمان، و عه بیاس و عه بدللاهی و هنده کین دی.. و وهکی هوبن دبینن وی ناقتین هه سس خه لیفین بهری خو راکریوون و هه ما ئەفه ب تنی بهسه بته رهد ل سه ر وان ئەزمان دریزان ئەوین دبیزن: عه لی دژی وان بوو.

ئه گه ر عه لی دژی ئەبوو به کری با دا بوچی ناقتی وی دانته سه ر کورپی خو، و ئەگه ر د ناچه را عه لی و عومه ری دا دوزمناتی هه با چاوا ئەو دا کچا خو ده تی، و ناقتی وی دانته سه ر کورده کی خو، و هه ر وه سا عوتمان ژنی؟

﴿ فَإِنَّمَا تَعَمَّى الْآبْصُرُ وَلَكِن تَعَمَّى الْقُلُوبَ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ﴾

^(۱۰) ئبن حبان قی حه دیسی ریوایهت دکهت.

پشکا سیئہ

ژ زہلامین
دہمہ کھ شاریاہ !!

موعاويه يي كورئ نهبوو سوفيانئ

بهري نوکه، و دهمی مه ژینه نیگارا خلیفه یی چاری، نیمامی عهلی، شه گپرای، ههر وهسا دهمی مه به حسنی نیمامی عثمان ژی کری، پتر ژ جار هکی مه به حسنی موعاویه یی کورئ نهبوو سوفیانی کر، و هندهک رویدانین په یوهندی ب وی شه ههین.. بهلی ژ بهر کو موعاویه ئیک ژ وان زه لمان بوو یین دهوره کی مه زن ل دهمه کی شاریای ژ دیرۆکا ئیسلامی هه ی، نهو دهمی هندهک دبیرتی: زه مانئ ژیک جودابوونی، یان زه مانئ فتنی.. و ژ بهر کو گه لهک دان و ستانندن، و (ته شوپه) و شتلیکرن ل دۆر فی صهحابی خندان قه در هاتیبه کرن نه ب تنی ژ لایئ دوژمنین ئیسلامی شه ژ رافزی و روژه ه لاتناسان شه، به لکی ژ لایئ هندهک ژ وان که سان ژی شه یین خو ب سوننی ژی دزان، مه قیای د قی پشکی دا ژ کتیا خو ل سهر سئ که سان ب تایه تی باخفین کو ناقتین وان گه لهک ب بهرچاقتین مه دکه فن دهمی نه م فی دهمی شاریای ژ دیرۆکا خو دخوینین.. و که سئ ئیکی (أمیر المؤمنین) بابئ عه بدره حمانی موعاویه یی کورئ نهبوو سوفیانی نه مه ویه.

موعاویه، کورئ نه بوو سوفیانی بوو، و نهبوو سوفیان -نهوئ مه زناتیا قوره یشیان د جاهلییه تی دا دکر- ناقتی وی یی دورست صه خر بوو، کورئ حه ربی کورئ ئومه ییه یی کورئ عه بدشه مسی کورئ عه بدمه نافئ قوره یشی بوو، و ئاشکه رایه کو بنه مالا موعاویه یی نهوا ب ناقتی: بنه مالا نه مه ویه یان دئیته نیاسین، ژ بهر بابئ وان (ئومه ییه یی)، ل عه بد مه نافئ دگه هته بنه مالا پیغه مبه ری -سلاف لی بن- نهوا ب ناقتی بنه مالا (هاشمیان) دئیته نیاسین، چونکی پیغه مبه ر نه قییبی عه بدلموطه لبی بوو، و عه بدلموطه لب کورئ هاشمی بوو، و هاشم کورئ عه بدمه نافئ بوو.

هندهک د پروکفيس دهمي بهحسي وي ههفرکيبي دکهن نهوا د ناقبهرا ئيمام عهلي و موعاويهی دا پهيدا بوي، دقئين وهسا بدهنه زانين کو قي ههفرکيبي هندهک رهه و پيشالين د پروکي د پشت را ههنه، و کو هيشتا د جاهلييه تي دا رهنهگه کي دوزمني و ههفرکيبي د ناقبهرا فان ههردو بنه مالان دا هه بوو، ههتا دبپژن: عهبدشه مس و هاشم ههفالقجيمک بوون، و دهمي نهو هاتينه سه ر دنيايي، نهو پيکفه دگر تداي بوون، و مروقي نوان نهچار بوون وان ب شيري ژيکفه کهن، و ژ بهر هندئ د ناقبهرا عهالي و ان دا زي خوښ هاته رپتن! و قي چيشانو کي چو راستي بو نين، نهخاسم نهگه ر نه م ل بيرا خو بينين کو ربوايه تين دورست دبپژن: عهبدشه مس کوړي نهخري يي بابي خو عهبدمه نافي بوو، و هاشم چهند سالان ژ وي بچوبکتر بوو.

پشتي هنگي دهمي نه م د پروکا فان ههردو بنه مالان بهري ئيسلامي و پشتي ئيسلامي ژي دخوين، نه م دبپن ههفالي و خزمانيه کا موکم د ناقبهرا وان دا هه بوو، و هه ما بهسه بپژن: پښغه مبهري -سلاف لي بن- ژ چار کچين خو سي دابونه نه مه ويان، و ئيکا ب تني دابو هاشميان.. و بهري ئيسلامي ههفاليه کا موکم د ناقبهرا عهبدلموطه لبي هاشمي و حه ربئ نه مه وي دا هه بوو، هه ر وهسا د ناقبهرا کوړين وان عه بباس و نه بوو سوفيانی ژي دا.. و هه ر چاوا بت فه هاندنا فان رهنهگه دره وين ناشکرا شوين تبليښ د پروکفيسين شيعه يين رافزي د پشت را دديارن بو هه ر کهسه کي د پروکي ب دو چاقين فه کري بخوينت.

موعاويه، بهري هنارتنا پښغه مبهري -سلاف لي بن- ب پينج سالان، يان حه فتان، هاتبوو سه ر دنيايي، مه عنا: نهو و ئيمام عه لي د ژيبي خو دا نيزيکي ئيک بوون، و بابي وي مه زني مه که هئ نه بوو سوفيانئ نه مه وي بوو، نه وي پشتي مرنا بابي خو حه ربئ نه مه وي و هه قالي وي عهبدلموطه لبي هاشمي، بوويه ماقولي ئيکي د ناف قوره يشيان دا.. و ده يکا وي هند ا کچا عوتبه يي کوړي ره بيعه يي کوړي عهبدشه مسي کوړي عهبدمه نافي قوره يشي بوو.

دهمي ئيسلام هاتي، بابي وي نه بوو سوفيان ئيک ژ مه زن و ماقوليتن مه که هئ بوو، و وي بو دهمه کي دريژ سه رکيشيا کافرتين قوره يشيان دکر، ب تايه تي پشتي شهري به دري، دهمي هژماره کا نه يا کيم ژ سه ر و گرگرتن موشرکان هاتينه کوشتن، و کتبيښ سيره تي و

ديروكې دتريشه ژ بهحسي وان كارتن وي دژي نيسلامې و موسلمانان كرين، و د شهري نوحودي و خندهقتي دا وي سهروكاتييا لهشكهري كافران كړيوو، و بهري موسلمان مهكههي قهكهن ل سالا (۸) مشهختي، نهبوو سوفيان هاته د نيسلامې دا، و پشتي موسلمانبونو وي وي گهلهك ههلويسستين باش ههبوون، و خزمهتا وي بو نيسلامې و پشكدارييا وي د جهادي دا تشتهكي قشارتي نينه.. ل زهماني نيمامي عثمان، دهمي ژبيي وي حهشتي و تشتهك سال چووويو بهر دلوقانييا خودي.

و دهيكاي وي ژي، نهوا بو دهمهكي دريژ نهيارهتيا نيسلامې كړي، پشتي قهكرنا مهكههي هاته د نيسلامې دا، و نهو ژنكهكا تيگههشتي و شاعر و سهربلند بوو!

و وي هژمارهكا خويشك و برايان ههبوون، ژ برايبن وي: يهزيد، و نهفه صهحابييهكي خودان قهدر بوو، ل سالا قهكرنا مهكههي موسلمان بووويو، و پشكداري د شهري حونهيني دا كړيوو، و نهبوو بهكري نهوكړيوو سهروكي وي لهشكهري قهستا شامي كړي، و عومهري نهو كړيوو والي ل شامي، و ل سهر زهماني عومهري نهو مړيوو، و عومهري براي وي موعاويه دانا جهي وي وهكي دي د گهل مه نيت.

و ژ خويشكيتن وي: (ام حبيبه) و ناقتي وي دورست رهمله بوو، و نهو ژ وان كهسان بوو بين زوي موسلمان بووين، و د گهل زهلامې خو عوبهيدلاهي نهسهدي مشهخت بووويو حهبهشه، و پشتي زهلامې وي ل ويروي بوويه فهله و ل سهر كوفي مري، پيغهمبهري -سلاف لي بن- نهو ماره كر، و د ناف ژنكيتن پيغهمبهري دا كهس نهبوو د نهسهبا خو دا نيزيكرت بت بو وي ژ رهملايي.

* * *

ديروكې سهرهاتييين ژيانا موعاويهدي دهمي هيشتا زاروك و ههتا مهزن بووي، ب بهرفرههي بو مه نهفهگيپراينه، و ناشكهرايه كو دهمي نيسلام هاتي ژبيي وي ل دورين پينج ساليبي بوو، و دهمي پيغهمبهري -سلاف لي بن- و موسلمان ژ مهكههي مشهختبووينه مهديني ژبيي موعاويهدي ل دورين ههژده ساليبي بوو، و نههاتييه زانين كو موعاويهدي پشكداري د وان شهران دا كريت بين كافرين مهكههي دژي موسلمانان كرين وهكي بهدري و

نوحودئ. . و ل دؤر دپروكا موسلمانبونوا وي دو بووچوون هه نه: يا به لاف نه وه كو نهو د گهل ده بيا ب و برايي خو يه زیدی ل ده مي فه كرنا مه كه هي يي موسلمان بووي، و هنگي ژيبي وي ل دورين (۲۶) ساليبي بوو. و بوچوونه كا دي هه يه ژي دئيتنه فه گوهاستن كو نهو ل سالا (۷) مشه ختي ده مي پيغه مبهري -سلاف لي بن- و صه حابي چويينه مه كه هي بو كرنا عومري نهوا دبترني: (عمره القضاء)، هنگي موعاويه موسلمان بووبوو، به لي وي ئيسلاما خو فهارت بوو ژ بهر بابي خو دا پي نه حسييت. و ههر چاوا بت نهو نه ژ وانصه حابيان بوو يين زوي هاتينه د ئيسلامي دا، به لي د گهل هندئ ژي ئيسلاما وي يا دورست بوو، و پشتي هاتييه د ئيسلامي دا وي د گهل پيغه مبهري -سلاف لي بن- پشكداري د شه پري حونه يني دا كربوو، و پيغه مبهري -سلاف لي بن- سه د حيشتر و چل وه قيبين زپري ژ غه نيمه و ده سكه فتيين شه پري دانئ.

و چونكي موعاويه مروقه كي خوانده فا بوو، و نفيسين دزاني، پيغه مبهري -سلاف لي بن- نهو كه نيك ژ نفيسه رين وه حيب، ده مي هندك ژ قورئاني هاتبا خورئ، وي دهنارته ب دويش موعاويه ي را؛ دا وه حيب بنفيسست. ههر وه سا هندك جاران وي كاغه زين پيغه مبهري ژي -سلاف لي بن- بو مهلك و مه زين وه لاتان دنفيسين.

و د حه ديسه كا دورست دا هاتييه كو پيغه مبهري -سلاف لي بن- دوعا بو موعاويه ي كربوو، و گو تبوو: ﴿اللهم اجعله هاديا مهديا واهد به﴾ يه عني: يا ره بي تو وي بكه يه هيدا يه ت بو خه لكي، و به ري وي بده يته هيدا يه تي، و هيدا يه تي پي بكه ي^(۱۱). و د حه ديسه كا دي دا هاتييه: ﴿اللهم علم معاوية الكتاب والحساب وقه العذاب﴾ يه عني: يا ره بي تو موعاويه ي فيري نفيسين و حساب بكه، و وي ژ عه زابي بپاريزه^(۱۲).

و د حه ديسه كي دا يا بوخاري ژ (أم حرام) فه دگو هيزت هاتييه: ﴿أَوَّلُ جَيْشٍ مِنْ أُمَّتِي يَغْزُونَ الْبَحْرَ قَدْ أَوْجَبُوا﴾ يه عني: نيكه مين له شكه ر ژ ئوممه تا من جيهادي د ده رياي دكه ن، نهو كاره كي وه سا دكه ن پي بچه به حه شتي، گو ت: من گو تي: نه ي پيغه مبهري خودئ، نه ز

(۱۱) ترمذي في حديسي فه دگو هيزت

(۱۲) نه محمد و طه به راني في حديسي فه دگو هيزن

د ناف وان دامه؟ گوت: بهلي. و نهف لهشکهره نهو بوو يي موعاويهی سهرکيشييا وی کړی ل سهر زهماني عوثماني.

و موعاويهی -خودئ ژي رازی بت- (۱۶۳) حه ديس ژ پيغه مبهري -سلاف لي بن- روايهت کرينه، و هندهک ژ وان روايهتین بوخاری و موسلمينه.

* * *

ل سهر زهماني نهبوو بهکړی ناخي ژ ههميان بهرچاقتر ژ ناخين بنه مالا نهبوو سوفیانی ناخي کورئ وی يه زیدی بوو، نهوئ نهبوو بهکړی سهرؤکاتيبيا وی لهشکهری کرينه د دهستان دا نهوئ ل شامي جيهاد دکر، و د گهلهک شهران دا بابي وی نهبوو سوفیانی و برايی وی موعاويهی ل ژير نالايی وی جيهاد دژي رومي دکر. بهلي ناخي موعاويهی وهک سهرکيشهک د مهيدانا لهشکهری و سياسي دا ل سالا (۱۵) مشهختی بهرچاقت بوو، دهمي خه ليفي راشدی يي دوئ عومهری کارئ فهکرنا باژيرئ قهيساريه هلسارتييه وی، و برايی وی يه زیدی، واليبي شامي، لهشکهرهک بو بهره شکر، و نهو شياي پشتی چند شهرهکان قی باژيرئ گرنگ بستينت و ب سهر دهوله تا ئيسلامي فه بهردهت، ههر وهسا وی هژمارهکا باژيرين دی ژي ل بهر ليثقا دهريايی فهکرن.

و پشتی فان سهرکهفتنان بين وی ب دهست خو فه ئينان، ئيمامي عومهر ل سالا (۱۷) نهو کره واليبي (نوردوني)، و دهمي ل سالا د دويث دا برايی وی يه زید مری، عومهری نهو ل جهی وی کره واليبي شامي، و دياره هندهک کهسان نهف چنده ژ عومهری ب غهريب فه وهرگرت، کو چاوا نهو وی دکهته والی ل سهر صهحابيبن ژ وی ب عهمرتر و چيتر، لهو ئيمامي عومهر گوت: نهو لومي من دکهن کو من نهو کره والی، و من يي گوھ ل پيغه مبهري بووی دوعا بو وی کرين و گوتي: ﴿اللهم اجعله هاديا مهديا واهد به﴾.

و دهمي عومهر هاتييه شامي دا کليلين قودسي وهرگرت، موعاويه ب مهوکبهکن مهزن فه هاته بهراهيبي، و دهمي عومهری نهو ب وی مهوکبي مهزن فه ديتی، گوتي: تویی خوداني قی مهوکبی؟ و من يي گوھ لي بووی کو خه لک ل بهر دهري ته رادوهستن؟ يهعنی: ته دهرگه هقان بو خو بين دانين. و نهفه تشتهکي جودا بوو ژ سياسه تا عومهری، موعاويهی

گوتې: بهلې نهی (أمیر المؤمنین) نهوا گهشتییه ته تشته کی راسته، عومهری گوتې: قیجا بوجی تو وه دکهی؟ دلې من دچتی نهز ته پیخواس بهنیرمه وهلاتی حیجازی! وی گوت: نهی (أمیر المؤمنین) نه م یین ل وهلاته کی جاسوسیتین دوزمنی لی دمشنه، لهو دقیت نه م وهسا خو نیشا وان بدهین کو ههیهه تا نیسلامی و ترسا موسلمانان بکهفته دلین وان، و نهز دئ وی کم یا تو فرمانی ل من دکهی، و دئ خو ژ وی تشتی دهمه پاش یی تو منژی ددهیه پاش، عومهری گوتې: چی تشتی نهز پسپارا وی ژ ته دکهم، تو ریکې ل بهر من تنگ دکهی، نه نهز فرمانی ل ته دکهم، و نه ته ژ چو ددهمه پاش!

و ژ بهر قی سیاست و سهر و بهری موعاویهی، دهمی عومهری نهو ددیت دگوت: نهفه کیسرایی عهردبانه! و د گهل کو نهو مهزنی و ههیهه تا موعاویهی ل دؤر حوکمی خو ددانا، و نهو سیاستا وی ب کار دئینا، وهکی وی سهر و بهری نهبوو یی عومهری ب خو ب کار دئینا ژی، بهلې عومهری خو ژئ بی دهنگ کربوو؛ چونکی وی دزانی موعاویهی مهخسه دهکا شهرعی پی ههیه، و ههر چهنده عومهری گهلهک والی دئیکستن و دم بو دهمی دگوهارتن ژی، بهلې وی موعاویه هینلا، و ویلایه تا وی بهرفرهه کر، و حهتا عومهر مری ژی موعاویه ههر والیی بوو ل وهلاتی شامی.

و دهمی عثمان بوویه خهلیفه وی موعاویه هینلا ل سهر کار ی وی، و موعاویه یی بهردهوام بوو د جیهادا خو دا دژی دهولته تا رومی، و نهو دئیتته هژمارتن ئیکه مین (سطلولئ نیسلامی یی بهحری) ئا قاکری، و نهو ئیکه مین سهرلهشکه ری موسلمان بوو جیهاد د دربیایی دا کری.

و دهمی فتنه ل زهمانی ئیمامی عثمان پهیدا بووی، موعاویه ئیک ژ وان کهسان یین داخواز ژ عثمانی کری کو نهو دهستور ییی بدهته والییین خو ههر ئیک ل جهی خو ب توندی سهرده رییی د گهل فتنه چییان بکهت؛ دا فتنه هیشتا ل دهسپیکا خو بمرت، بهلې عثمان د گهل قی چهندي نهبوو، و هزرا وی نهو بوو کو توندی پتر دئ فتنی بهرفرهه کهت، و دقیت ب نهرمی و رحه تی سهرده ری د گهل وان بیته کرن، و بهری موعاویه ژ مه دینن فه گه ریته شامی، گوت ه خهلیفه ی: د گهل من وهره شامی، بهری مهسه له بگه هته وی دهره جه یی کو تو نه شییی، عثمانی گوت: نه گهر ستوی من بیته برین نهز جیرانییا

پيغه مبهري - سلاف لى بن - ناهيلم! موعاويهى گوتى: باشه، نه ز دى له شكه ردى ژ شامى هنيړمه مه دينى، دا نه گهر بوو ته نگاڅى بهر پنه قاني ژ ته بكهت. عوثمانى گوتى: نه ز ل سهر خه لكى باژيرى پيغه مبهري ناكه مه ته نگاڅى. هنگى موعاويهى گوتى: نهى (امير المؤمنين) ب خودى ياندئ نييه كوشتن، يان ژى نهو دى ئينه ته ل څيرى.. عوثمانى گوت: (حسى الله و نعم الوكيل).

و پاشى نهو چيپوو يا بهرى نوكه مه څه گپراى ده مى مه به حسى ئيمامى عوثمان كرى، و تشتى بهرچاڅ نهو ل ده مى فتنى، و ژ بهر هشيارى و موكمييا موعاويهى، فتنه چيپان بهر پيپين خو ل شامى نه دين، وهكى كول عيراقى و مصرى ديتى، و موعاويه شيا جهى خو ژ خرابييا فتنه چيپان بپارتت.. و پشتى ئيمامى عهلى بوويه خه ليفه، و هژماره كا مه زن ژ فتنه چيپان - بو سياست - خو دايه د گهل له شكه رى ئيمامى، وان گفاشتن ل سهر ئيمامى كر دا نهو چهند واليه كان بيخت، و ئيك ژ وان موعاويه بوو، و ده مى ئيمامى قياى څى چهندى ب جه - بينت، موعاويهى و خه لكى شامى بپارا ئيمامى ب جه - نه ئينا، و وان هنگى به يعه نه دابوو عهلى.. و نهو چيپوو يا مه بهرى نوكه څه گپراى ده مى مه به حسى ژيانا ئيمام عهلى كرى، و ههوجه ناكهت ل څيرى دوباره بكهين.

و مهسه له گه هشته هندى ئيمام عهلى هاته شه هيدكرن ب دهستين خه وارجان، و خه لكى كووفه كورى وى حهسهن ل جهى وى دانا، و پشتى شهش هه يقان، حهسهن ژ وان بى هيشى بوو، و كاغه زهك بو موعاويهى هنارته شامى، و نهو بوو نهو صلح د ناقبه را وان دا چيپوو، يا بهرى نوكه مه به حسى ژى كرى ده مى مه به حسى ئيمام حهسهن كرى.

و ل وى ده مى خه وارچ ب كوشتنا ئيمام عهلى رابووين، و نهو د څى تاوانا خو دا سهر كه فتين، وان بهر گه پرانا كوشتنا موعاويهى ژى كرى، و ههر چهنده وان نهو بريندار كرى ژى به لى نهو نه مر.

و ل وى ده مى هه څركى و شه ر د ناقبه را وى وئيمام عهلى دا ههى ژى، ده مى مهسه له كا علمى ل بهر موعاويهى نالوز ببا، وى كاغه زهك بو عهلى دهنارت، و پسيارا خو پى ذكر، لهو ده مى خه بهرئ شه هيدبوونا ئيمام عهلى گه هشتيبى وى كره كرى، و ده مى

پسيار ژئ هاتييه کرن: بوچی تو دکهيه گری؟ وی گوټ: تو زانی چ قه نجی و علم نه ټرو
ژ دست خه لکی دهرکهفت!

* * *

ل هه یفا (ربیع الأول) ژ سالا (۴۱) مشهختی، و ب دورستی پشتی مرنا
پيغه مبهري - سلاف لی بن- ب سیم سالان، حهسنی کورپی عهلی ته نازول ژ خیلافه تی کر،
پشتی بو وی دیار بووی کو هه ټالین وی ژ خه لکی کووفه نه یین هندینه مرؤف خو پی پشت
گهرم بکهت، لهو وی هنارته ب دویف موعاویه ی را و داخواز ژئ کر بیت دا صولحی بکهن،
و نهف صولحه ل باژپری کووفه هاته کرن، و ب ناماده بوونا حهسنی و حوسهینی و موعاویه ی
نهو هاته مؤرکرن، و خه لکی کووفه بهیعه دا موعاویه ی، و حهسن د گهل بنه مالا خو زقپی
مه دینی.. و ژ بهر کو د ټی سالی دا دوبهره کی د ناټ نوممه تی دا نه ما، ناټی ټی سالی
(سالا ۴۱) بوو سالا کو مبوننی (عام الجماعة).

و ژ بهر وی حه دیسا دورست یا تیدا هاتی کو (خلافهت پشتی من سیم- سالن)
هندهک کهس بو هندئ چوینه کو چی نابت بیژینه موعاویه ی و نهوین پشتی وی هاتی:
خه لیفه، به لکی یا دورست نهو نه م بیژینی: مه لک.

به لی د بهرسقا ټی چهندي دا زانای مه زن (شیخ الإسلام ابن تیمیه) ناشکه را دکهت
کو دورسته بو وان یین پشتی سیم- سالان ژي هاتین بیتنه گوټن: خه لیفه، نه گهر خو نهو
مه لک ژي بن، و دهلیل ل سهر ټی چهندي نهو حه دیسه یا (بوخاری و موسلم) ژ نه بوو
هورهیره ی شه دگو هیزن، دبیزت: پيغه مبهري - سلاف لی بن- گوټ: ﴿کانت بنو اسرائیل
تسوسهم الأنبياء، كلما هلک نبي خلفه نبي، وإنه لا نبي بعدی، وسيکون خلفاء
فيکثرون﴾ و ژ ټی حه دیسی ناشکه را دبت کو گه لک خه لیفه دی هه بن، و د حه دیسه کا دی
دا یا (موسلم) ژ جابری کورپی سه موره ی شه دگو هیزت هاتييه: ﴿لا يزال هذا الدين عزيزا
منيعا إلی اثني عشر خليفة..﴾ مه عنا: پيغه مبهري - سلاف لی بن- ناټی خه لیفه یی دانایه
سهر پتر ژ ههر چار خه لیفه یین راشدی.

و هر چاوا بت ده مي موعاويه بوويه خهليفه هژمارهكا مهزن ژ صهحابيښ خودان بها، و تابعيښ خودان قهدر دزښدي بوون، و وان هه ميبان موبايه عا وي كر، تشتي هندي دغه هينت كو نهو يي ژ هه ژي خهليفاتيښ بوو، نه گهر نه.. وان موبايه عا وي نه دكر؛ چونكي صهحابي نه نهو بوون يښ ژ ترسښ كه سه كي دا يان بو مه صلحه ته كا دنيايي، حه قيبښ شه شيرن، يان خو ل سهر باطلي بي دهنگ بكه ن.

و نيزيكي بيست سالان (ژ سالا ۴۱ هتا ۶۰ مشه ختي) موعاويه ي حوكم كر، و ل سهر ده مي وي باژپري ديمه شقي پايته ختا دهوله تا ئيسلامې بوو، و فتوحاتښ ئيسلامي ل لايي روظئاقايي شه زنده بوون، و جبهادا ئيسلامي دژي دهوله تا بيزه نتي مشه بوو، و ل قيري دهليقه دهست نادهت نهو قي بابته به رفره ه بكه ين، ب تني دي بيژن: نه گهر ده مي خيلافه تا موعاويه ي د گهل زه مانې پشتي وي بيته هه قبه ركرن ده مي وي ژ يي پشتي وي باشر و چيتر بوو، خو ده مي عومه ري كوري عه بدلعه زيزي ژي، چونكي موعاويه ژ عومه ري كوري عه بدلعه زيزي باشر و ب ره حمر بوو، پسيار ژ عه بدللاهې كوري موباره كي هاته كرن: نه ري كي چيتره موعاويه يان عومه ري كوري عه بدلعه زيزي؟ وي گوت: نهو توژا د گهل پيځه مبهري -سلاف لي بن- چوويه دفنا موعاويه ي ژ عومه ري كوري عه بدلعه زيزي چيتر بوو! و جاره كي پشتي بوويه زه مانې عه عباسيان، هنده كان ل ديوانا ئيمامي نه عمه ش به حسي عومه ري كوري عه بدلعه زيزي و عه داله تا وي كر، نه عمه شي گوت: پا نه گهر هه وه زه مانې موعاويه ي ديتبا هوين دا چ بيژن؟ وان گوت: هندي يي بيتره ه بوو؟ وي گوت: نه، هندي يي ب عه داله ت بوو.

به لي نه گهر ده مي موعاويه ي د گهل يي هر چار خه ليفه يان بيته قياسكرن، بي گومان ده مي وان ژ يي وي چيتره.

* * *

و تشتي ژ هه ميبې پتر بوويه جهې ره خنه و دان و ستاندي، يي كو موعاويه ل ده مي حوكمداريا خو پي رابوي، نهو بوو ده مي وي پرپار داي پشتي وي كوري وي (يه زيد) بيته خه ليفه، و ب قي چهندي وي (مه سه لا شوورايي) راکر، و مه سه لا (وه لي عه هدي) ده ريخت، نهوا پشتي وي بوويه عه ده ت د ناڅ نوممه تي دا.

و بهري نوکه ژي، ده مې مه بهحسې حهسهن و حوسه يني کر، هندهک ئيشارهت مه دانهڅي مهسه لي، بهلي مه دڅيت ل څيړي پتر بهحس ژي بکهين.. ئيمامي طه بهري ئاشکه را دکهت کو نهڅ هزره ل سالا (۵۶) بو موعاويهی چييوو، يه عني: پشتي مرنا ئيمامي حهسهن ب حهفت سالان، و پشتي مرنا صهحابيبي دويماهيبي ژ وان دههين مزگيني ب بهحسني بو هاتييه دان، و يي دويماهيبي ژ وان شه شين عومهري بو خيلافه تا پشتي خو هلبژارتين، ب ساله کي، کو سه عدئ کورئ نه بوو وه ققاصي بوو.

څيجا مهسه لا هلبژارتنا (يه زيدي) و پيليدانا شورايي چاوا بوو؟

ل سهري چند خالهک هه نه دڅيت ل بيړا مه بن:

يا ئيکي: هندي يه زيدي کورئ موعاويهی بوو، نه ژ صهحابييان بوو؛ چونکي نهو ل سالا (۲۶) مشهختي، ل زه ماني عوثماني، هاتبوو سهر دنيايي.

يا دووي: ده مې موعاويهی څياي به يعي بو کورئ خو ژ خه لکي وه رگرت، هژماره کا صهحابييان دزبندي بوون، و ئاشکه رايه کو صهحابي ژ وي دچيتر بوون، مه عنا: يه زيد، کهسني باشر نه بوو، نه گهر خو بيترين: يي باش ژي بوو! و ههر چه نده شهرت نينه يي باشر بيته خه ليفه ماده م نهوي دبه خه ليفه يي باش بت، به لي دانانا يي باش ل ده مې هه بوونا يي باشر دبه جه پرخنه گرتي.

يا سيبي: نهڅ کاري موعاويهی کري، کو هيشتا د ساخييا خو دا، و ده مې نهو خه ليفه، کهسني بهري وي نه کربو، چونکي پيغه مبهري -سلاڅ لي بن- و عوثماني و عه لي کهس ل جهي خو نه دانابوو، و نه بوو به کري راسته عومه ر پشتي خو دانا، و عومهري شهش کهس ده سنيشانکرن کو ئيک ژ وان پشتي وي بيته خه ليفه، به لي هندي نهو دساخ به يعه بو يي دي نه هاتبوو دان.. و پشتي هنگي ژي، کهسني ژ وان ههردووان کورئ خو نه دانابوو شوي نا خو، لهو ده مې موعاويهی هيجهت بو خو گرتي کو نه فا وي کري ريکا نه بوو به کري و عومهرييه هندهک صهحابييان گوتي: نه خير، ريکا کيسراي و قه يسه رييه.

يا چاري: نهو صهحابيبن به رهنگارييا موعاويهی کري، و به يعه نه دا يه کورئ وي، وه کي: عه بدللاهي کورئ عومهري، و عه بدرره حمانی کورئ نه بوو به کري، و عه بدللاهي کورئ

زوبه يري، ژ كهس ژ وان نه هاتييه څه گوهاستن كو وان گوت بت: هم به يعي نادهينه يه زيدي چونكي نهو ب كير نائيت، بهلكي وان دو هيجهت هه بوون، ژ گوتننن وان دنينه وهرگرتن: نيك: چونكي ژ هديسان دنيتته وهرگرتن كو نابت ل نيك ده مي به يعه بو دووان بيتهدان، لهو هندهك ژ وان گوت: بلا موعاويه خو بيتخت هم دي به يعي دهينه كورئ وي. دو: وان دگوت: نهغه ريبازا خه ليفين راشدي نينه، كو نيك كورئ خو بدانتته جهي خو، بهلكي نهو ريبازا كيسرا وځه بصه ريبه.

يا پينجنج: د عه قيدا مه دا موعاويه -خودئ ژئ رازي بت- صهحابييه كي باوه رتيه، ونه يي هندييه گومان ل سهر هه بت، يان بيتته (نتتاهامكرن)، و هم ل وي باوه رتيه كو وي هزر دكر يا باشر بو نوممه تي نهف يه زيد پشتي وي بيته خه ليفه؛ دا ده رگه هي دوه ره كيبي جار هكا دي څه نه بت، و نهغه نابتته مانع كو مه سه لا بابينيبي ژي دهورئ خو هه بت، به لي نه گهر وي زانيبا يه زيد ب كير نائيت، مسو گهر وي نهف چه نده نه دكر.

يا شه شي: به لي د گهل هندئ ژي، (نه هلي سوننه تي) ل وي باوه رينه كو يا باشر نهو بوو موعاويه -خودئ ژئ رازي بت- د قئ نجتهدا خو دا يي خه لهت بوو، و راسته موجه ته هد نه گهر خو يي خه لهت ژي بت يي خودان خيره، به لي نه گهر وي نهف كاره نه كريا دا بو نوممه تي باشر بت؛ چونكي نهف چه نده پشتي وي بوو عه ددت د ناف نوممه تي دا و (خيلافهت) بوو مه لكاتي، ههر خه ليفه يه كي كورئ خو ل شوبنا خو ددانا، نه گهر خو نهو كه سه كي ب كير هاتي نه با ژي، يان زارو كه كي ساڅا و بي فام ژي با.

يا حه فتئ: چئ نابت، نه نهف مه سه له، ونه مه سه لا شه ري موعاويه ي د گهل نيمامئ عه لي ژي، بيته نه گه را هندئ كو هم نه زمانئ خو د ده ر حه قا موعاويه ي دا به رده ين، و بيژن: نهو يي نه حه ق وگونه هكار بوو، يان گوتننن سه قهت بيژني.. موعاويه صه حابي بوو، و مرؤڅه كي زانا و موجه ته هد بوو، و مه باوه ري هه يه كو نيه تا وي يا باش و دورست بوو، و نه گهر نهو د نجتهدا خو دا يي خه لهت ژي بت، نهو يي خودان خيره، و ديروكا كه فن و نوي يا نوممه تي تاشكه را كريبه كو ههر كه سه كي ثيا بت به اي صه حابييان كيم بكهت، يان ديروكا نيسلامئ (ته شوبه) بكهت، ژ موعاويه ي ده ست پي كريبه، لهو چئ نابت -ب چو هيجه تا هه بت- به اي قئ صه حابي و ههر صه حابييه كي دي يي هه بت بيته كيمكرن؛ چونكي

دين د رپكا وان را يي گهشتييه مه، و نهگه ر نهو يين باوهري نهبن، مهعنا: گومان دي كهفته د وي ديني زي دا يي وان گهاندييه مه.

پشتي فان خالين كورت و گرنگ دي بيژين: ده مي موعاويه پي هسياي كو نهو يي بهر ب دويماهييا عه مري خو قه دچت، و وي ديتي كو نهگه ر نهو كوري خو يه زيدي ل جهي خو بدانت، دي شيت نوممه تي ژ هندي پاريزت كو دوباره ژي كفه بت، و وي بو قي چهندي دانو ستاندين د گهل هندهك هه قالين خو كر، و بير و بوچوونين وان وهرگرتن، و نيك ژ وان (زياد بن ابيه) بو، نهوي گوتيي: له زي د قي كاري دا نهكه.. و وي ب يا زيادي كر، بهلي پشتي ده مكي دوباره وي مهسه له هليخست، و خهلكي شامي پشته قانييا وي كر، و وان هه ميبان به يعه دا يه زيدي، و نهف چهنده وهكي مه گوتي ل سالا (۵۶) مشهختي بوو.

موعاويه داخواز ژ خهلكي هه مي ولايه تان كر كو وهفدين خو بهنيرنه شامي؛ دا به يعي بدهنه يه زيدي، و وان نهف چهنده كر، ب تني خهلكي مه ديني تي نهبن، وان نهف مهسه له ژ بني قه بويل نهكر! هژمارهكا صهحابيبن بهرانه ر واليي موعاويه (مهرواني كوري هه مكي) رابونه قه و ناشكه را گوتني: نهف كاري موعاويه دقيت بكهت، چاقلتيكرنه بو ريبازا كيسرا و قه يصه ري، و لادانه ژ ريبازا پيغه مبهري -سلاف لي بن- و خه ليفه يين وي. و ده مي موعاويه ب قي چهندي زاني قه ستا جيحازي كر، و پشتي ژ كرنا هه جي خلاص بووي، چوو مه ديني، دا نهو ب خو دان و ستاندي د قي چهندي دا د گهل وان بكهت، و پشتي چهندي (مونا قه شه يين گهرم) بو وي ديار بوو كو نه رازي بوونا وان نه ژ بهر هندييه كو يه زيد ب كيتر نائي، بهلكي ژ بهر (حرصا) وانه ل سه ر خيلافه تي، و ترسا وانه ل سه ر پاشه ر ژا نوممه تي، و قي چهندي دلي وي خوش كر!

و هه ژييه بيژين: مهزنترين هه فرك بوو موعاويه وي و خهلكي شامي د قي مهسه لي دا چار صهحابي بوون:

أ- عه بدللاهني كوري عومه ري، و نهوي دگوت: نهز موخاله فا نوممه تي ناكم، و نهگه ر خهلك هه مي رازي بوون، نهز زي دي رازي بم، هه ر چهنده نهف شيوه د هلبزارتنا خه ليفه وي دا نه ب دلي منه.

ب- عهبدردره حمانی کورپی نه بوو به کری، و نه شه ژ هه مییان دژوارتر بوو، ل بهر ده شتی موعاویه ی دا و رابوو ژ دیوانا وی دهرکهفت، و گهف ژ ی ل موعاویه ی کرن، ئینا موعاویه ی گوټ: یا ره بیی تو به لا وی ژ من شه که ی!!

ج- عهبدللاهی کورپی زوبهیری، و موعاویه ی دگوټی: هه می خه تاییین ته نه کو ییین دی ژ ی به یعی نه دن! به لی وی گوټ: پیغهمبهری -سلافا لی بن- نه م ییین داینه پاش کو به یعی بدهینه دو نه میراند ئیک ده می دا، نه گهر تو وهستیایی، خیلافه تی به پتله و یه زیدی بدانه جهی خو، و نه ز دی به یعی ده می.

د- حوسه یینی کورپی عه لی، و به لکی ره ئیا وی -د گهل فان نه گهرتین بوړین ژ ی- نه و بت کو یه زید ب کیر فی کاری نائییت.

و ههر چاوا بت، گه لهک صهحابییان -ل مه دینی- موافه قا موعاویه ی ل سه ر شتی چهندی کر، و هژمارا وان -وه کی دیروکشان دبیزن- نیزیکی شیسست صهحابییان بوو، و پشتی موعاویه ژ مه دینی دهرکهفتی ب ده مه کی کیم عهبدردره حمانی کورپی نه بوو به کری مر، و سی کهس مان به یعه نه دای: عهبدللاهی کورپی عومه ری و نه فی پشتی مرنا موعاویه ی به یعه دا یه زیدی ده می دیتی نوممهت ل سه ر کو م بوو، و عهبدللاهی کورپی زوبهیری، و حوسه یینی کورپی عه لی، و نه فان به یعه نه دایی و ههردو ژ مه دینی دهرکهفتن و چونه مه که ه ی.

و مه سه له هوسا ما هتا مرنا موعاویه ی ل سالا (۶۰) مشه ختی، و یه زید ل جهی وی بوویه خه لیفه، و خه له تییا یه زیدی یا مه زن نه و بوو ههر ژ ده سپیکتی وی فیبا ب کوته کی به یعی ژ عهبدللاهی کورپی زوبهیری و حوسه یینی کورپی عه لی بو خو بستینت، و ده می نه و ل بهر فی چهندی نه هاتین، هه څرکی مه زن بوو هتا گه هشتییه هندی مه سه له ب دهرکهفتنا حوسه یینی بو عیراقتی ب دویماهی هاتی، پاشی شه هیدبوونا وی ل ده سپیکا سالا (۶۱)، وه کی به ری نوکه مه به حس ژ ی کری، ده می مه ژینه نیگارا ئیمامی حوسه یین شه گوهاستی، و نه ف سهرهاتییه بوو نه گهرا هندی یه زید و حوکمی وی د چاقین موسلمانان دا ردهش بیت هتا نه قرؤ!

و پشتي هنگي ده مې يه زېدي نيشانين (دهرکهفتنا ناشکهره) ژ عهبدللاهي کورې زوبهيري ديتين ل سهر دهسه لاتا وي، قيا ب هيزي دويماهييه کي بؤ وي ژي بدانت، لهو لهشکهرهک هنارته مهکههي بؤ گرتن، يان ههتا کوشتنا کورې زوبهيري، بهلي خودي وهسا ههزکر يهزید بمرت ل سالا (٦٤)، بهري لهشکهرې وي دويماهييه کي بؤ کورې زوبهيري بدانت، و پشتي مرنا وي کورې وي (موعاويه) ل جهې وي بوو خهليفه، بهلي ژ بهر کوئو مرؤقه کي نساخ بوو، ههر وهسا ژ بهر کو وي دل د حوکمداريي نه بوو، وي دهست ژ خهليفاتيبي کيشا، و د ناف خه لکي دا رابوو و گوټ: من ههزکر وهکي نه بوو بهکري بکه م، بهلي من کهسه کي وهکي عومهري د ناف ههوه دا نه ديت ل جهې خو بدانم، و من قيا وهکي عومهري بکه م، بهلي من د ناف ههوه دا کهس وهکي وان ههر شهشان نه ديت يين عومهري هلبزارتين، قيجا يي ههوه بقيت بؤ خو هلبزيرن. . پاشي ئو چوو د مال فه و دهرنه کهفت ههتا مري.

و بهري ئو بمرت هندهکان گوټي: ما تو ئيکي ژ مالا خو نادانييه جهې خو؟ وي گوټ: من نه قيت ته علييا وي تام بکه م و شرينيا وي بؤ بنه مالا ئومه ييه ي بهيلم!

و پشتي ئو مري، دوبه ره کييه کا مهزن د ناف ريزين ئومه تي دا په يدا بوو، خه لکي حيجازي به يعه دا عهبدللاهي کورې زوبهيري، بهلي خه لکي شامي ب قي چهندي رازي نه بوون، و گوټن: ئم قه بويل ناکه ين ئف مهسه له ژ دهست مه دهرکه فت، لهو وان به يعه دا مهرواني کورې هه که مې ئه موي، و پشتي مهرواني کورې وي عهبدلمه لک هاته شويني، و هه فرکييه کا دژوار د ناقه هرا وي و کورې زوبهيري دا په يدا بوو، ب شه هيدبوونا عهبدللاهي کورې زوبهيري ب دويماهي هات^(١٣).

* * *

و زقرين ل موعاويه يي کورې نه بوو سوفيانی -خودي ژي رازي بت- دي بيترين: پشتي سالا (٦٠) مشه ختي ب نيقي بووي، و پشتي نيژيکي بيست سالان ژ خه ليفاتيبي، (أمير

^(١٣) سه هاتييا شه هيدبوونا عهبدللاهي کورې زوبهيري -خودي ژي رازي بت- مه د کتيا خو (چيرؤک و ديرؤک) دا فه گتراهه، و هه چيبي بقيت دشيت ل ويري لي بزفرت

المؤمنين) موعاويه نه خوش كهفت، و ژيبې وى هنگى نيزيكي هفتې و ههشت سالان بوو، و تشتې ژې هاتيبه شه گواستن بهرې مرنې نهو بوو وى وهصيهت كر نيشا مالى وى پشتې مرنې بو خزينه يا دهوله تې (بيت المال) بيته دان، و وى گوته مروقين خو: د فلان سندووقى دا كراسه كې پيغهمبه رې -سلاف لې بن- ههيه، د گهل هنده ك موى و نينوكتين وى من بو نه فرؤ بيتن هلگرتين، نه گهر نه زمزم، وى كراسى د بن كفى دا بكه نه بهر من، و وان پرتين نينوكان و موى بكه نه د دهث و دفن و چاقتين من دا.. و نه گهر ههوه نهز كرمه د قهبرى من دا موعاويه ي بهيلنه د گهل (أرحم الراحمين).

و ده مې نساخې ل سهر وى دژوار بووى وى گوټ: تپچوون بو وى مالى بت يا چل سالان من مهلكاتې لې كرى، بيست سالان نه مير، و بيست سالان خه ليفه، و نه شه حالې منه تيدا، تپچوون بو دنيايې بت و عاشقين وى!

وگافا نهو كهفتييه بهر مرنې وى گوټ: خوزى نه زه لامه كې قوره يشى بامه ل (ذې طوى)، و تشتهك ژ فى كارى نه كهفتبا د دهستې من دا.. پاشى كره گرى، هنده كان گوټې: بوچى تو دكهيه گرى؟ وى گوټ: گرييا من نه ژ بهر وى مرنيبه نهوا ب سهر من دا هاتې، و نه ژ بهر وى دنياييبه يا نه زل پشت خو دهيلم، به لې مهسه له دو مستن: مستهك بو به حه شتييه، و نيك بو جهه نه ميبه، و نه ز نازم كانې نه ز دى ژ كيژ ههر دووان بم.

پاشى وى روپې خو دانا سهر عهردى و كره گرى و گوټ: يا ره بى ته د كيتابا خو دا گوټييه: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ (النساء: ٤٨) يا ره بى تو من ژ وان حسيب بكه ي بيتن تو حه ز دكه ي گونه هين وان بغه فرينى.

و مرنا وى و شه شارتنه وى ژى -خودى ژى رازى بت- ل باژپړى ديمه شقى بوو.

عمرى كورئ عاصى

زهلامى دووى ژ زهلامين دهمى شاريى، عمرى كورئ عاصى بو، نيك ژ مهزنترين عقلمدار و تيگه هشتييين عه ره بان، دهمهك ب سهر دا هاتبوو مهزنترين دوژمنى نيسلامى نهو بوو، نه گهر هنگى مر با جهنهم دا بو وى واجب بت.. پاشى دهمهكى دى ب سهر دا هات به يعه دا پينغه مبهري -سلاف لى بن- و هندي هند شهرم ژئ دكر تير بهرئ خو نه دا يئ حه تا مري، نه گهر هنگى نهو مر با خه لك دا بيژن: خوزبيين وى دئ چته به حه شتى.. پاشى دهمه كئ دى ب سهر دا هات تيگه لى دهمه لاتئ و هندهك شولين دى بوو، دهمى كه فتييه بهر مرنئ دگوت: نهز نزانم چاوا دئ ژئ دهر كه قم، بو من يان ل سهر من!

عمرى كورئ عاصى، نهوى پينغه مبهري -سلاف لى بن- د دهر حه قا وى دا گوتئ: ﴿أسلم الناس وأمن عمرو بن العاص﴾^(۱۴) يه عنى: خه لك ته تسليم بوون، به لئ عمرى كورئ عاصى باوه رى نينا..

قيجا عمر كى بوو؟ و سه رها تيبيا وى ل دهمى شاريى ژ ديروكا نوممه تئ چ بوو؟

بابئ عه بدلاهى، عمر كورئ عاصى بوو، و عاص كورئ وائلئ كورئ هشامئ كورئ سه عدئ كورئ سه همييه، و سه هم نيك ژ بابكين قوره يشيانه د نه سه با خو دا دگه هته كه عبي كورئ لوئه يئ قوره يشى.. نيك ژ ماقوليين مه كه هئ بوو، ل وئ سالا مه زئ مه كه هئ عه بدلموطه لب تيدا مري، يه عنى: دهمى ژبيئ پينغه مبهري سلاف لى بن هه شت سال، عمرى كورئ عاصى هاتبوو سهر دنيا يئ، و سيمه و دو سالان پشتى پينغه مبهري -سلاف لى

^(۱۴) ترمذى قئى حه ديسئ ژ عوقبه يئ كورئ عامرى فه دگو هيزت

بن- نهو مابوو ساخ؛ چونكي مرنا وي ل سالا (۴۳) مشهختي بوو، مهعنا: نهو نيتزيكي
حهشتي و هفت سالان ژيابوو.

بوونا وي ل مهكههي بوو، و مرنا وي ل مصري بوو، دهمي موعاويهی -خودي ژي
رازي بت- كريبه والي ل ويري، ل سهر دهمي خيلافهتا خو.

* * *

ديروكي دهنگ و باسين وي ژ هنگي وهره د ناف بهرپه پين خو دا هلگرتينه دهمي
هژمارهكا موسلمانان (سيژده زهلام و چار زن) بو خو ژ مهكههي رهقين و قهستا ولاتي
حهبهشه كرين، نينا مهزينن مهكههي ل سهر هندي پيكهاتن كو كوري خو عه مري كوري
عاصي، ههقالي نه جاشيبي مهلكي حه بهشه، د دويش وان موسلمانان دا بهنيرنه حه بهشه؛ دا
داخواري ژ نه جاشي بكت كو وان مروقان دهر ييخت بين ژ مهكههي هاتينه ولاتي وي..

و د گهل وي ههمي شاره زايي و تيگه هشتنا عه مري هه، بهلي نهو حه قيسيا خودي
ل سهر نه زمانن جع عه مري كوري نه بوو طالبي گي راي نهو ههمي (عه بقه ريبه تا عه مري) هه
پويچ كر!

و پشتي قن (شكه ستنن) يا عه مري ديتي، جاره كا دي نهو ژ بهر چاقتن ديروكي بهرزه
دبت، بهلي هه قركي ل مهكههي يا بهر دهوام بوو، و دهمي مهيدانا هه قركيبي هاتيبه گوهارتن
و پيغه مبهري -سلاف لي بن- و صهحابيبن وي قهستا مه ديني كري، و ب دهستين موهاجر
و نه نصاريان دهوله تا خو ل ويري داناي، قوره بشي گه هشتنه وي باوهرن كو مهسه له نيدي
يا ژ دهست وان دهر دكهفت، لهو وان هزر ل هندي كر كو رهنكي گي رنا هه قركيبي بگوهوړن..
و عه مري ژي د گهل ههمي مهزينن دي بين قوره بشييان هزرا خو دا كاري، و نه خشه و پيلان
گي ران، روژا به درن هات، و يا ئو خودي چوو، و روژا خنده قن نهو مهنده هووش كرن، و يا
صولحا حوده يبيبي نهو مه جوور كرن ئعترافن بكن كو موحه ممد يي هاتيبه ريزا وان، و دم
هات عه مري -وهكي هندهك ماقوليتن دي بين مهكههي- ب هويري هزرا خو د وي ديني دا
بكت يي موحه ممد پي هاتي، تو بيژي نهو دينه كي راست بت؟ بهلي چاوا عه مري وي ديني
به پيلت يي با و با پيرين وي ل سهر چووين!

به لى بهرى عمر بگه هته نهجامه كى دوست وى د گهل خو گوت: هنده خلاس! مادهم مهسه لا موحه ممه د گه هشته وى دهره جى بيت ل بهر دهرگه هى مه كه هى صولحى ل سهر قوره شيبان فهرز كهت، مه عنا نهو ب سهر كهفت، ئيدى جهى من ل فترى نه ما، يا باش بو من نهوه نهز بچم قهستا حه به شه بكم، ل نك هه قالى خو نه چاشى، و نه گهر ملله تى مه شيانه موحه ممه دى دى زقرمه ناف وان، ژ خو نه گهر موحه ممه د شيا وان، ژيانا ل بن دهستى نه جاشى بت من پى خوشتره ژ ژيانا ل بن دهستى موحه ممه دى!

به لى مهنده هووشيا عمرى چهند يا مه زن بوو ده مى ل حه به شه ديتى هه قالى وى نه جاشى ژى گوتيبى: نهى عمر، نهز ب خودى كه مه نهو ناموسى دئيتنه نك موحه ممه دى ههر نهوه يى دهاته نك مووساى ژى، و نهو دى ب سهر كهفت كا چاوا موسا ب سهر كهفت، فيجا نه گهر تو دى ب يا من كهى، بزقره وهلاتى خو و هه پره باوه ريبي پى بينه، نهو بو ته باشته.

و عمرى ب يا وى كر.. زقرى مه كه هى، و روزه كى ل ده سپيكا سالا هه هشتن مشه ختى، و پشتى بيست سالان ژ هه فركيبه كا دژوار د گهل ئيسلامى، بهرى عمرى ب ههر دو هه قالى وى كهفت: خالدى كورى وه ليدى و عثمانى كورى طه لحهى، د سوبار بوون، و دا ژ مه كه هى دهر كهفن، عمرى گوته وان:

- دى كيشه چن؟

خالدى گوت: دى چينه مه دينى..

- مه دينى؟! مه دينى بوچى؟

خالدى گوتى: چونكى پيغهمبهرى خودى يى ل مه دينى..

و عمرى ههوجه يى ب دهمه كى دريژ نه بوو كو خه طه رترين بريارى د ژينا خو دا بدهت، بريارا چوونا مه دينى د گهل خالدى و عثمانى!

و ده مى نهو گه هشتمينه مه دينى، و موسلمانان ب هاتنا وان زانى هند كه يفا وان هات دا بيژى روزه جه ژنييه، و ما وان چ ددى دقيت ژ بلى هندى كو خالد و عمر د ئيك روزه دا ب مشه ختى بين و ئيعلانا ئيسلاما خو بكه ن؟!

و پيغه مبهري ژي -سلاڅ لى بن- كهيف ب هاتنا وان هات، و دهمى نهو ب ژور كهفتينه مزگهفتي، پيغه مبهري -سلاڅ لى بن- و صهحابيښ وي ژ نقيزا نيقاري خلاس بوو بوون، خالد ب نك پيغه مبهري څه چوو و دهستى خو څو د دهستى دا و شاهده دا، پاشى عوثمانى كورپي طه لحه ي ژي، و بوو دؤرا عه مري.. دهمى پيغه مبهري -سلاڅ لى بن- دهستى خو ب نك څه دريژكري، عه مري دهستى خو څه كيشا، پيغه مبهري -سلاڅ لى بن- گوتى: ته خيره نهى عه مر؟ عه مري گوتى: من شهرته كى هه! پيغه مبهري گوتى: شهرتى ته چيه؟ وي گوت: كو خودى گونه هين من يين بوړين هه ميبان بو من بغه فرينت..^(۱۵)، ئينا پيغه مبهري -سلاڅ لى بن- گوتى: نهى عه مر! ما تو نزانى ئيسلام تشتى بهر خو ژي دبهت، و مشه ختبون تشتى بهري خو ژي دبهت؟

و هوسال هه يقا صه فرى ژ سالا دووى عه مر هاته د ئيسلامى دا.

* * *

و هه ژ ده سپيكا هاتنا وي د ئيسلامى دا، پيغه مبهري -سلاڅ لى بن- پويته يه كى مه زن پى كړ، و سه ننگه كى گران دا يى.. و پشتى چوند هه يشه كين كيم چووين، روزه كى پيغه مبهري -سلاڅ لى بن- هنارته ب دويځ عه مري را، عه مر دپيژت: نهز هاتمه نك وي ده سنقيزا خو دشويشت، بهري خو دا من پاشى سه ري خو چه ماند و گوت: من دقيت ته بكه مه مه زنى له شكه ركه ي و ته ب غه زايه كى بهنيرم، خودى دى ته ب سلامه تى زفرينت، و مال ژي دى ب دهست ته كه فت، و من ژ دل دقيت مال بگه هته ته.. عه مري گوت: نهى پيغه مبهري خودى! ژ بهر مالى نهز موسلمان نه بوويمه، بهلكى ژ بهر قيانا من بو ئيسلامى و دا كو نهز د گهل پيغه مبهري خودى بم نه زى هاتيم موسلمان بوويم، پيغه مبهري گوت: نهى عه مر، چ باشه مالى باش د دهستى مروقتى باش دا بت!

و پيغه مبهري -سلاڅ لى بن- نهو كره نه ميرى له شكه ركه ي ژ سى سه د كه سان پييك دهات و ب لايى شامى دا هنارت؛ دا وان ئويجاخين عه رب نه دهب بدهت يين هه قاليښيا

^(۱۵) و عه مر پشتى هنگى په شيمان بوو بو كو هنگى بيرا وي نه هات بيژت: گونه هين بوړين، و يين ژ نوى نهز

رؤمى دژى موسلمانان كرى ل شه پړئ (موئته) و پشتى هنگى له شكه ره كڼى دى ژى بو هاريكاري هنارت هنده كڼين وهكى نه بوو به كرى و عومهرى و نه بوو عوبه يده دى د ناڅ دا بوون، و عه مر نه ميرئ وان بوو، تشتى هندى دگه هينت كو بهايئ عه مرى د ناڅ كوما موسلمانان دا هه ر ژ سه رى گه له ك بوو.. و نه ف غه زايا هه ب ناڅى (ذات السلاسل) دئپته نياسين.

و پشتى هنگى و ل هه يفا ره مه زانئ هه ر ژ وئ سالى (سالا هه شتى) عه مرى د گهل پيغمبه رى -سلاف لى بن- پشكدارى د شه كرنا مه كه هئ دا كر، و پشتى شه كرنا مه كه هئ عه مر ئيك ژ وان نه ميران بوو بين پيغمبه رى -سلاف لى بن- هنارتين دا صه نه مين ناڅدار بشكڼين، و بارا عه مرى ژ وان صه نه مئ (سواع) بوو، نه وئ د ناڅ ئويجاڅا (هوډه يلييان) دا هه ي.

و پيغمبه رى -سلاف لى بن- پشتى هنگى نه و هنارته (عومانئ) دال و پړئ بپته نه مير پشتى خه لكڼى وئ هاتينه د ئيسلامئ دا، و ده مئ پيغمبه رى -سلاف لى بن- قه ستا خودايئ خو كرى ل سالا (۱۱) مشه ختى عه مرى نه ميرئ عومانئ بوو.. و پشتى نه بوو به كر بوويه خه ليفه وى ژى عه مر هيتلا ل سه ر كاري وى ده مه كى، پاشى هنارته ب دويش را و نه و كره ئيك ژ سه ركڼشڼ له شكه رئ ئيسلامئ يئ كو به ر ب شامئ شه چووى.

و ل وى ده مئ نه بوو به كرى خاترا ژ قئ دنيايئ دخواست و قه ستا خودايئ خو دكر، عه مر يئ به رده وام بوو د سه ركه فتڼين خو دال چه پهرئ شامئ، و ده مئ خه به رئ مرنا خه ليفه وى و هليژارتنا عومهرى گه هشتييه عه مرى و له شكه رئ وى، بارا پتر ژ وه لاتي فلسطينئ كه فتبوو ژير ئالايئ ئيسلامئ، و عومهر.. نه وئ گه له ك ب كه سيني و عه قلداريا عه مرى يئ (موعجب) نه و كار هيتلانه د ده ستي وى دا بين نه بوو به كرى كرينه د ده ستي دا، و پشتى فلسطين بوويه پشكه ك ژ وه لاتيئ ئيسلامئ، و سه ر و گرگړين رؤمئ به ر ب مصرئ شه ره قڼين، عه مرى به رگه ريان كر كو عومهر ده ستوربيئ بده تيئ كو نه و د دويش وان بچته مصرئ، و قئ وه لاتي ژى بسڼتڼ؛ دا رؤمى وى بو خو نه كه نه بنگه ه بو هپرشكرنا ل سه ر وه لاتيئ شامئ.

و عومهر ل ده سپيكي ب قئ هزرئ يئ قانع نه بوو؛ چونكى وى نه دقيا به رئ له شكه رئ خو بده ته وه لاته كڼ به رفره ه، و ده ربا بكه فنه ناڅه را وى و له شكه رئ وى، به لئ

پشتي دهمه کي عه مر ب سياسه تا خو شيا وي قانع بکته، و لهشکه ره کي پيکهاتي ژ چار هزار کهسان ب سهروکاتييا عه مري بهر هه فکر، و ل سالا ههژدي لهشکه ري ئيسلامي قهستا وهلاتي مصري کر..

و ل دريژيا پتر ژ ساله کي عه مر شيا روناھيا ئيسلامي ل وهلاتي فيرعوني به لاف بکته، و پشتي مصر زي بوويه پشکهک ژ وهلاتي ئيسلامي، عومري کورې خه ططابي عه مر کره ميرئ مصري^(۱۱).

به لي عومري قانونه کا دژوار هه بوو، وي د گهل مير و واليان ب کار دئينا، هه ردهم وي زيره قاني ل وي دکر ل وان دکر، و هه ر جاره کا وي خه له تييه ک ديتبا، ده ليقه يه کي وي خو ژ چاره سه ريبي گيرو نه دکر.. جاره کي گه هشته گوھان کو مالي عه مري يي زیده بووي، و پشتي عومري حسييا خو کري، ديت نه گه ر نه ف هه مي ماله بمينته د ده ستئ عه مري دا دهمه ک دي ئيت نه و دي بته ته خه يه کا جودا ژ ملله تي، له و عومري (موحه ممه دي کورې مه سله مه ي) هنارته مصري و گو تي: مالي عه مري هه ميبي بهر ژميره، پاشي ب نيقي بکه، نيقه کي بو وي به يله، و نيقا دي ل خزينه يا ده وله تي بزقينه!

عه مر ب برپارا عومري رازي بوو.. چونکي وي بهري هه ر کهسه کي دي دزاني کو عومر بو نوممه تي په رديه يي وان ژ غه فله تي و سه رداچونوي و فتني دپار تيزت.

و هوسا عه مر ل مصري و د گهل وي هه مي نوممه ت پاراستي ما هندي عومر يي ساخ، و پشتي عومر چووي، حال ل عه مري زي و ل نوممه تي زي هاته گوهار تن!!

* * *

و پشتي ئيمامي عثمان بوويه خه ليفه بو دهمي چار سالان عه مر واليبي وي بوو ل مصري، پاشي ل سالا (۲۷) و پشتي نيزيکي هه شت نه ه سالان ژ والياتيا مصري خه ليفه ي برپار دا عه مر بيته لادان، و ل شوبنا وي عه بدللاهي کورې سه عدئ کورې نه بوو

^(۱۱) د شه کرنا عه مري دا بو مصري سه رهاتييه کا غه رب رويدابوو، ب سه رهاتييا کوترکا عه مري دئيه نياسين، نه و سه رهاتي مه ب بهر فده ي د کتيا خو (چيروک و ديروک) دا شه گيرايه، له و مه ب فهر نه ديت ل قيرئ دوباره بکه ينه فه.

سهرحى بته واليبي مصرى، و ههر چهنده عهمرى بربارا خهليفهى ب جهئينا و خو نهراى نهكر ځى، بهلى ههر وهكى پيچهكې نهو عيجز بوو ژ قى كارى عوئمانى كرى، لهو وى خو قهدهركر، و سالتين مايى ژ خيلافهتا عوئمانى نهو ل وهلاتى فلسطينى ئاكنجى بوو، و چو دهوور وى درويدانان دا نهبوو!

* * *

و پشتى شهيدبوونا ئيمامى عوئمان و هلبژارتنا ئيمامى عهلى بو خيلافهتى، و دهسپيكرنا دهيمى شاربى ژ ديروكا ئوممهتى، جارهكا دى ناقى عهمرى هاته بهرچاڅ، و دهوور وى ئاشكهرا هاته ديتن..

بهرى نوكه مه ئاشكهرا كروو كو دهيمى عهلى بو خيلافهتى هاتيبه هلبژارتن، وى بربار دا واليبن چهند وهلاتهكان بگوهوړت، و ئيك ژ وان موعاويه بوو، واليبن شامى، و ژ بهر كو موعاويهى و خهلكى شامى بهيعه نهدابوو عهلى، وان ديت كو ب جهئينا فرمانا عهلى ل سهر وان واجب نينه، لهو وان نهو فرمان ب جه نهئينا.

و پشتى قى چهندي، نهو صهحابيبن هنگى ناماده د مهسهلا ب جهئينا حهددى كوشتنى دا ل سهر كوزهكين ئيمامى عوئمان، ل سهر سى بوچوونان ژيكت چودا بوون:

- هندهكان گوټ: كوشتنا وان پيش ئيمامى قه يا ب ساناهى نينه؛ ژ بهر كو نهو كوشتنا وان ب قى لهزى دى فتنى مهزنتر لى كهت. و دى ئوممهتى تووشى دوبهركيبى كهت، و گيرؤكرنا ب جهئينا حهدهكى (يان هتا ب كارنهئينا وى) چيتره ژ پيداكرنا دوبهركيبى د ناڅ ئوممهتى دا.. و نهفه بوچوونا ئيمام عهلى بوو، و ژ بهر كو نهو خهليفه بوو، و طاعهتى خهليفهى واجبه، دقيا همميان گوهداريا وى كريا، نهگهر خو ب دلى وان نهبا ځى، بهلى قهدهرا خودى ب رهنهگهكى دى بوو!

- و هندهك صهحابيبن دى گوټن: پيتقيبه كوزهكين ئيمامى عوئمان بهرى ههر تشتهكى بينه كوشتن، و نهگهر ب ئيمام عهلى قه نهئيت نهو وان بكوړت، نهم ب خو دى كارى بو كوشتنا وان كهين، و دهيمى وان زانى كو كوزهكين ئيمامى بين رهئين و چووينه بهصرا، نهو رابوون قهستا بهصرا كرن، و نهو بوو نهو شهر چيپوو بى ب ناقى (معركة الجمل) هاتيبه

نياسين، و بهري نوکه دهمي مه بهحسي ژيانا نيمام عهلي کري، مه بهحس ژي کربوو.. و طه لحه و زوبهير و هژمارهکا دي صهحابيان خودانين قتي بوجووني بوون.

- و هندهک صهحابيين دي هه بوون مايي خو د قتي مهسهلي نهکر، و گوتن: نهغه فتنه، و يا باشر بوجووني مه نهغه هم خو ژ قتي مهسهلي بدهينه پاش، لهو وان خو فتهدهر کر و نهو نهچوونه د گهل چو ژ ههردو دهستهکين بوزين، و ژ خودانين قتي بوجووني: سهعدی کورئ نهبوو وهققاصي، و عهبدللاهي کورئ عومهري، و نهبوو هورهيره، و نوسامه.. و هندهکين دي بوون.

هنگي عهمرئ کورئ عاصي ل کيفه بوو؟ و بوجوونا وي چ بوو؟

بوري د گهل مه کول سالا (۲۷) مشهختي نيمامي عوتمان پريار دا عهمرئ کورئ عاصي ژ واليياتيا مصرئ بيخت، و هنگي عهمرئ چو فلسطيني و ل ويري ناکنجي بوو، و نيدی مايي خو د چو تشتان نهکر، و پشتي فتنه دژي عوتماني رابووي، و دويماهيبي هاتيبه شهيدکر، و مهسهلا ستاندا تولا وي هاتيبه مهيداني، دهوري صهحابيان -نهوين مايي ژ وان- هاته پيش؛ چونکي نوممهت ههوجهي رهيا وان بوو، و نهو بوو نهو ل سهر وان ههر سي بوجوونان ليکغه بوون بين بوزين د گهل مه.. و عهمر -وهکي پترييا خه لکن شامي- ل وي باوهرئ بوو کو پيتقييه ل سهر نيمام عهلي بهري ههر تشتهکي کوژهکين نيمامي عوتمان بکوژت، و ژ بهر کو واليبي شامي موعاويه (و نهو پسامي عوتماني بوو) بوجوونا وي ژي ههر نهغه بوو، عهمرئ -وهکي هژمارهکا صهحابيين دي- خو دا د گهل موعاويه.

و دهمي نيمام عهلي ديتي کو موعاويه و خه لکن شامي بهيعي نادهني، پريار دا هيزي ب کار بينت دا وان نهچار بکهت کو بهيعي بدهني، و د نهجامي قتي مهسهلي دا نهو شهر پهيدا بوو يي ب ناقي (معركة صفين) هاتيبه نياسين.

و عهمرئ کورئ عاصي نیک ژ وان صهحابيان بوو بين پشکداري د قتي شهري دا کرين د گهل لهشکهرئ موعاويه، و وي دهوردهکي بهرچاڅ ژي تيدا ههبوو، و بهري ههر تشتهکي دقوت بيته زانين کو نه موعاويه و نه خه لکن شامي شهري عهلي نهکر چونکي

ئهو ب كير خيلافه تي نائيت، يانچونكي وان دگوت: دقيت موعاويه خليفه بت.. نه! سوحبت ل سهر قي چهندي هممبي نهبوو، داخوازا لهشكهري شامي نهو بوو عهلي كوژهكيتن عوثماني بدهته وان؛ دا نهو وان بكوژن، و گوتن: نهگهر نهو قي چهندي بكهت نه م دي بهيعي دهيني، و دهمي عهلي داخوازا وان ب جه نهيناي، وان بهيعه نهدايي.

و ب سهنهدهكا دورست هاتيه كو (ئهبوو موسلمي خهلواني) چوو نك موعاويه و گوتي: ما تول پرتزا عهلي يي تو ههفركيي د گهل دكه ي؟ وي گوت: نه ب خودي، نهز دزانم نهو ژ من چيتره، و نهو يي ههژي قي كارييه، بهلي ما هوين نزانن زورداري ل عوثماني هاته كرن هتا هاتيه كوشتن؟ و نهز پسمامي ويمه، نهز داخوازا خوينا وي دكم، بيتره عهلي بلا نهو كوژهكيتن عوثماني بدهته من، وي چ دقيت نهز دي كم. و گاغا نهو چووينه نك عهلي، و نهف داخوازا موعاويه گهانديي، عهلي داخوازا وي ب جه نهينا.

و پشتي شهري (صفيني) ب دويماهي هاتي، بيي سهركهفتنا لايهكي ل سهر لايي دي، برپارا ههردو لايان نهو بوو ل ههيشا رههزاني پيئكه روينن دا چارهيهكي بو مهسهلي بينن، و نهو بوو نيمامي عهلي ههقالي خو صهحابيي ناقدار (ئهبوو موسايي نهشعري) پيش خو قه هنارت، و موعاويه ههقالي خو صهحابيي ناقدار (عهمري كوري عاصي) پيش خو قه هنارت، و گاغا نهو گههشتينه نيك، و پشتي چهند دان و ستاندهكا نهو نهگههشتنه چو چارهيان، دويماهيي عهري گوته نهبوو موساي: قيچا تو چ ديتري نهف مهسهله چاوا دي چارهسهر بت؟ نهبوو موساي گوت: نهز ديترم نهف مهسهله ب مه قه نائيت، و يا باش نهو نه م وي بهيلينه ب هيشيا وان صهحابيان قه يين پيغهمبهر -سلاف لي بن- مري و نهو يي زي رازي.. يهعني: نه م دي صهحابيين مهزن كوم كهين، و بلا نهو بربارهكا نيكگرتي د قي مهسهلي دا بدن، و نه م همي دي پي رازي بين.

عهمري گوتي: و تو من و موعاويه ددانويه كيشه؟

نهبوو موساي گوتي: نهگهر وان صهحابيان ديت ههوه بكهنه هاريكار، هوين ب كير هاريكاريي ديين، و نهگهر وان خو ژ ههوه بي منته كر، دهمهكي دريژ ديني خودي منته ب ههوه نهبوو!

و هردو (حهکه م) ل سهر قئ چهندئ پيک هاتن، و ههر ئيک زقري نک ههقالئ خو،
و نهو بوو (خهوارجان) ب نهحهقيبا خو مهسهله خراب کر، ده مئ ئيمام عهلي کوشتي، و
نههيتلا سهحابي ريکه کئ بو مهسهلئ بيبنن وهکي هردو ههکه مان بريار داي..

و ل قيرئ مه دقئت بيژين: د هندهک کتبيبن ديروکي دا سهرهاتييه کئ ل دؤر مهسهلا
ههردو ههکه مان شه دگوهيزن کو عه مري نه بوو مووسا خاپاند، و گوئتي: ئەم دئ عهلي
وموعاويه ئيخين! و ده مئ نه بوو مووسا رابويه شه و گوئتي: من عهلي ئيخست وهکي کو من
ئهف گوستيرکا خو ئيخستي.. عه مري ژي رابوو و گوئتي: من ژي وهکي ته عهلي ئيخست، و
من موعاويه بنه جهرک وهکي کو من نهفگوستيرکه بنه جهرکي!

و ئەف سهرهاتييه ژ گهلهک لايان شه يا بي بنهجهه:

ئیک: ژ لايئ سه نه دئ شه راويئ وي شيعه يه کئ دره وينه ديژنئ: (ئه بوو موخنف) و
زانايين (جهرح و ته عديلئ) هه مئ ل وي باوه رينه کو نهو مرؤقه کئ دره وينه و گوئنين وي نه
بيبن باوه رينه.

دو: چاوا بو دو مرؤقان چئ دبت (نه گهر خو ههکه م ژي بن) وي خه ليفه يي بيخن يئ
پتريبا ئوممه تي به يعه دايئ؟ و پشتي هنگي کهنگي کو مبونوا وان بو هندئ بوو نهو
خه ليفه کي راکهن يان ئيکي بدانن؟ و نه گهر مهسهله يا وهسا با بوچي عهلي پشتي هنگي
خيلافهت نه دهيتلا و ب ره ئيا ههکه مئ خو رازي نه دبوو؟

سئ: تو بيژي نه بوو مووسايئ شه شعري، نه وي پيغمبهري -سلاف لي بن- دهنارته
هندهک وهلاتان دا حوکمي د ناقبه را وان دا بکهت، هنده مرؤقه کئ ساده بت، کو هووسا
ب ساناهي بيته خاپاندن؟ و نه گهر نهو يئ وهسا با چاوا ئيمام عهلي دا وي پيش خو شه
هنيرت، و نهو دزانت عه مري مرؤقه کئ تيگه هشتي و شاره زايه؟!

چار: نه گهر عه مري کورئ عاصي مرؤقه کئ هنده فيلباز و -حاشا- دره وين بت، چاوا
پيغمبهري -سلاف لي بن- و پشتي وي نه بوو به کري و عومهري کار دئ خستنه دهستي وي،
و مهزيبيا هندهک وهلاتان دهيتلا ب هيقيبا وي شه؟

* * *

د شهري (صفييني) دا تشتهكي وهسا چيپوو عهمر پالدا كو د نجهادا خو دا بكهفته گوماني، و دوباره هزرا خو د مهسلي دا بكهت، نهو ژي مهسلا كوشتنا صهحابيبن ناقدار (عهمماري كورئ ياسري) بوو.

و تشتهكي بهلاقبوو د ناف صهحابيبن دا كو پيغهمبهري -سلاف لي بن- گوتبوو عهمماري: ﴿ ويح عمار تقتله الفئة الباغية، يدعوهم إلى الجنة، ويدعونه إلى النار ﴾^(۱۷) يهعني: خودئ رحمي ب عهمماري بيته، نهو دهستهكا ژ بن حوكمي ئيمامي دهردكهفت وي دكوژت، نهو بهري وان ددنه بهحشتي، و نهو بهري وي ددنه ناگري. لهو دهمي بوويه شهر د ناقبهرا لهشكهرئ عهلي و موعاويهى دا، و عهمماري خو دايله د گهل لهشكهرئ ئيمام عهلي، ههقالين موعاويهى نهوتن گوهل ل قئى حهديسي بووي د ههلويستي خو دا كهفتنه شكئ، بهلي عهمرى دلي خو ب هندئ خوش ذكر كو عهعمار دي لهشكهرئ عهلي هيلت و ئيت كهفته وان.. بهلي پستي عهعمار هاتييه كوشتن، مهسله كهفته لهپين وان، د هندك روايهتان دا هاتييه كو دهمي خهبهري كوشتنا عهمماري گههشتييه موعاويهى و عهمرى، عهبدلاهي كورئ عهمرى ژي د گهل وان بوو، و عهبدلاهي بييرا بابئ خو ل وي حديسا پيغهمبهري -سلاف لي بن- ئيناقه يا بهري نوكه د گهل مه بووي، عهمر ل موعاويهى زقري و گوتئ: ته گوهل ل عهبدلاهي ههيه؟

هنكي موعاويهى گوتئ: عهعمار نه مه كوشتييه، وان نهو كوشت يئ نهو ئينايه شهري!

و ههر چنده نهف هيجهتا موعاويهى بو خو گرتي و نهو (تهئويلا) وي دايله حهديسي يا د جهئ خو دا نهبوو، بهلي وهسا دياره كو موعاويهى ژي خو پئ قانع كر، بهلي عهبدلاهي رهئا خو ئاشكهره كر كو نهو يئ قانع نينه، و ژ نهقرؤ ويقه ئيدي نهو چو شهران د گهل وان ناكهت، و گاڤا موعاويهى لومهى وي كرى بوچي مايه د گهل وان، وي گوت: پيغهمبهري -سلاف لي بن- فهرمان ل من كربيه كو نهز گوهداريا بابئ خو بكم هندی نهو يئ ساخ بت.

^(۱۷) بوخاري و موسلم ههردو قئى حهديسي فهدگوهتزن.

و پشتي مهسه له بؤ موعاويهى صافى بووى، موعاويهى هه قالى خو عه مر زقرانده وى كارى يى بهرى هنگى عومه رى كورئ خه ططابى نهو لى داناي، موعاويهى نهو كره والبيى مصرئ، و نهو ل سهر قى كارى ما هتا نهو مري.

* * *

و دهمى مرن ب سهر دا هاتى، نهو والى بوو ل مصرئ، و گاځا نهو پى حه سيाय كو مرن هات، وى گازى حه رهس و لهشكهرئ خو كر، گوتئ: وهرنه ژور.. پاشى گوتئ: نهز هه قاله كى چاوا بووم بؤ هه وه؟

وان گوت: تو باشتين هه قال بووى بؤ مه، ته قه درئ مه دگرت.. و ته هو كر و هو كر.. و دهست دانه مه دحپن وى.

عه مري گوته وان: من نهو هه مى بؤ هه وه دكر؛ دا هوين مرنئ ژ من دوير بكهن، و هوين يى دببن مرن يا دئپته من، قيجا هوينوئ ژ من بدهنه پاش!

وان گوت: نهى نه مير يپن وهكى ته قئ ناخفتنى دبپژن؟! نهغه نه مري خودييه، دهمى دئپت كهس نه شپن وى بزقرپنت..

عه مري گوت: نهز ژى وئ دزانم يا هوين دزانن، بهلى من قيا هوين عيبره ته كى بؤ خو ژ من وهر بگرن!

بهلى.. عه مر نهوئ دنيا تيكشه داي، و د گه لهك رهنگان را بوئى، كوفر ديتى، و تامكرييه شرينبيا باوه رى، فقيرى ديتى و دهوله مه ندى، وهخته كى خو ديتى يى دهر به دهر و بى خودان، پاشى خو ديتى مه زنى مصرئ.. نوكه مرنئ خو نيشا دا، ل بهر دهرئ وى تزئ حه رهس و زبره شان هه نه، چه كئ وان يى د دهستى دا، و چاځپن وان دغه كرينه، و كهسه ك ژ وان نه شپت قى ميقتانئ وى پى نه خو ش ژئ بدهنه پاش، و نهو نهو بوون يپن گه لهك جارن خه طهر و نه خو شى ژ دهرئ وى داينه پاش..

كورئ وى عه بدللاهى گوتئ: باب، گه لهك جارن من گوهل ته دبوو ته دگوت: خوزى من زه لامه كئ ب عه قل ديتبا دهمى دكه فته بهر مرنئ دا بؤ من به حسئ وى تشتى بكهت يى نهو دبپنت، و تو نهو زه لامى، قيجا تو بؤ مه به حسئ مرنئ بكه.

عه مري گوت: كورئ من، ب خودئ ههر وهكي ته نشتا من ب دهپه كي څه يا گرتدايه،
و ههر وهكي نه ز يئ د كونا دهرزيكئ را بيهنا خو هل دكيشم، و ههر وهكي چهغه كي ستربيان
ژ بنئ پيپين من هتا كولوڅانكا سهري من يئ دئته كيشان.

پاشي وي ئهف مالكا شعري گوت:

ليتنى كنت قبل ما قد بدا لى

فى تلال الجبال أرى الوعولا

خوزى ئهري ئهف تشتى بو من ئاشكهرا بسوى، من ل سهريتن چيا پهز كيڅي
چهرانديبان.. يهعنى: خوزى من مايئ خو د چو تشتان نه كريا؛ دا نه ز نوكه يئ پشت راست
بامه.

پاشي وي پروبي خو ب نك ديوارى څه ليذا، و گوت: يا رهبي ته فرمان ل مه كر مه
گوهدارى نه كر، و ته نه هيبيا مه كر و مه خو نه دا پاش، و عه فووا ته پيځه تر تشتهك تيرا مه
ناكهت ئه ي (أرحم الراحمين).. پاشي وي دهست ههفكا خو نا و گوت: يا رهبي نه ز نه يئ
بهريمه عوزري څه خوازم، و نه من شيان هه نه خو ب سهرييخم، و نه گهر رهحما ته نه گه هته من
نه ز دئ ژ وانم يين دچنه هيلاكئ، بهلى.. (لا إله إلا الله)!

و نهو ما ئهف گوتنه گوت (لا إله إلا الله) هتا رحا وي هاتييه كيشان.. خودئ ژئ
رازى بت.

و دويماهيبي دئ بيترين: عه مر ئيك ژ بهرچاقترينئ وان صهحابيانه يين نه يارتن
ئيسلامئ دره ب دويث څه ناين، و ديروكا وي ته شويم كرى، و هتجه تا وان ههلو بستئ وي
بوو ل ده مئ فتنئ، كو پشتهفانيبيا موعاويه ي كرى، خودئ ژ ههردووان رازى بيت.. و يا
غهرب نينه نهغه بوچوونا وان بت د دهر ههقا دو صهحابيبن وهسا دا يين نمبراتووريبه تا
كوفري و شركئ (نبراتووريبه تا رومئ) هژاندى، و روڼاهييا ئيسلامئ ل شامئ و مصرئ
به لاشكري.

ناقهرؤاك

بابهت	پهر
پيشگوتن	۵
صهحابی و چيترينيا وان	۹
پشكا ئيكي: ژ ناقدارين بنه مالا پينغه مبهري سلاڤ لي بن	۲۱
خه ديچايا كچا خوه بيلدي	۲۳
زارؤكين خه ديچايي:	۳۵
ئهلقاسم	۳۵
عه بدللاه	۳۶
زه ينه ب	۳۶
روقه ييه	۴۰
ئوم كولشوم	۴۲
فاطما	۴۲
حه سه ن	۵۴
حوسه ين	۶۶
سه روه ري شه هيدان حه مزه	۷۸
بايي خه ليفه يان عه عباس	۹۱
پشكا دووي: هه ر چار خه ليفه يين راشدي	۱۰۳
خه ليفه يين ئيكي ئه بوو به كر	۱۰۵
خه ليفه يين دووي عومه ري كوري خه ططابي	۱۲۶
خه ليفه يين سيبي عثماني كوري عه ففاني	۱۶۱
خه ليفه يين چاري عه ليبي كوري ئه بوو طالبی	۱۹۶

پشکا سیی: ژ زه لامین ده مه کن شاریای	۲۱۷
موعاویه یی کورئ نه بوو سوفیانی	۲۱۹
عه مرئ کورئ عاصی	۲۳۴